Кропивницький інститут державного та муніципального управління

НАУКОВІ ПОШУКИ У ІІІ ТИСЯЧОЛІТТІ: СОЦІАЛЬНИЙ, ПРАВОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ГУМАНІТАРНИЙ ВИМІРИ

Збірник тез
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Кропивницький, 20–21 грудня 2019 року)

Кропивницький
2019

ББК 67.9 (4УКР) 300
Н 34

Н 34 **Наукові пошуки у ІІІ тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри**: збірник тез ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 грудня 2019 р.). Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2019. – 357 с.

Видання містить матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. Розглянуто актуальні проблеми стану наукових досліджень у галузі соціальних, правових та гуманітарно-економічних проблем у ІІІ тисячолітті в Україні та світі із залученням до обговорення провідних науковців, практиків, а також молодих вчених з усіх регіонів України та зарубіжних держав.

Матеріали конференції розраховані на наукових і науково-педагогічних працівників ВНЗ та наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, а також широкий читацький загал.

Матеріали конференції надруковано в авторській редакції.

ББК 67.9 (4УКР) 300

Редакційна колегія:

Литвин І. І. – директор, доктор юридичних наук, доцент

Шаркова Г. Ю. – заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент

Степанов П. Л. – завідувач кафедри адміністративного, кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент

Зеленко І. П. – завідувач кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент

Чорноус О. В. – завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук, доцент

Косенко В. Д. – завідувач кафедри соціальної роботи, кандидат філософських наук

Рекомендовано до друку Вченою радою ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління» (від 20 грудня 2019 року протокол № 9)

© Автори, 20189©
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1. ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Бабін І. І.
Правова природа збору за місця для паркування транспортних засобів …… 14

Біла А. В., Максимова М. К.
Вплив принципів податкового права на побудову галузі податкового законодавства …… 17

Головко Л. О.
Правове регулювання доступу громадськості до екологічної інформації в Україні …… 20

Зайчук Г. И.
Вопросы формирования природоресурсного права и законодательства в Беларуси и в Украине …… 22

Зелінський С. Е.
Реформа державної служби: деякі аспекти у цифровому вимірі … 25

Коротич Е. А.
Некоторые аспекты совершенствования уголовного закона Республики Беларусь в сфере охраны прав пациента …… 30

Лежнєва Т. М., Черноп'ятов С. В.
Суспільно корисні роботи (ст. 31-1 КУпАП). Питання законності 33

Литвин І. І.
Здійснення державного контролю у сфері надання освітніх послуг: позитивний зарубіжний досвід …… 36

Протас А. М.
Виборчі системи до парламентів в зарубіжних країнах: досвід Франції та Польщі …… 40

Роскоша А. Р., Коссович А. О.
Деякі питання захисту прав вкладників при банкрутстві фінансових установ …… 43

Рябець К. А.
Законодавчі проблеми діяльності органів публічного управління у сфері формування та реалізації державної водної політики України 46

Рябовол Л. Т.
Інтеграція правової системи України в європейський простір: причини та напрями …… 49

Стратонов В. М.
Окремі особливості криміналістичної характеристики шахрайства 52

Трушкіна Н. В.
Проблеми правового регулювання договірних взаємовідносин у сфері електронної комерції …… 55

Фомічов К. С.
Особливості торговельної діяльності в Україні …… 58

Цигульський С. М.
Інститут виборів народних депутатів України: проблеми та перспективи …….. 61

Чмыга О. В.
Смешанный (полусвободный) мандат члена парламента Беларуси: теоретико-правовые основы и проблемы реализации …… 64

Шаповал Л. І.
Забезпечення та захист основних прав громадян працівниками національної поліції …… 67

СЕКЦІЯ № 2. ГУМАНІТАРНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Акімова Н. В.
Інтернет як основа соціально-психологічної революції XX ст. …… 71

Артьомова Т. І.
Теоретичні засади взаємозв’язку відносин власності та управління 74

Бабій В. К.
Розвиток освіти у Київській Русі (IX-XII ст.) …… 77

Балакірєва С.М.
Моделі ефективного управління керівними кадрами……..... 80

Балалаєва О. Ю.
Особливості управління діяльністю студента у навчанні іноземних мов із використанням електронних посібників …… 84

Березовська Л. І.
Проблеми сучасної професійної підготовки соціальних працівників в Україні …… 86

Берестова І.Е.
Деякі аспекти реформування пенсійної системи Украни……. 89

Білоус А. О.
Розвиток архітектури в Україні (XIV–XVI ст.) …… 93

Блоха Я. Є.
Марк Тулій Цицерон як теоретик космополітичної справедливості 96

Блоха Я. Є., Іваницький І. В.
До питання формування світогляду сімейного лікаря …… 98

Бут-Гусаим С. Ф.
Культурно-историческая специфика антропонимикона повести Анатолия Бензерука «Мечи Грюнвальда, или двенадцать защитников короля» …… 101

Вербицька Г. Л.
Інфляція та її вплив на вітчизняну національну економіку …… 104

Внукова Н. М.
Забезпечення сприяння доступу до фінансування господарської діяльності в інноваційному суспільстві …… 106

Гаврилова Н.В.
Заходи стабілізації готівково-грошового обігу в Україні …… 110

Горбатюк Т. В.
Соціально-економічні чинники розвитку науки XXI століття: філософсько-світоглядний аспект ……. 112

Дедковская Е. Г.
Возможности белорусской народной песни в приобщении детей дошкольного возраста к национальной песенной культуре …… 115

Денисенко А.М.
Розвиток інвестиційної політики держави в аграрному секторі…….. 118

Денисов К. В.
Наукове обґрунтування економічних аспектів реалізації геополітичного проекту «Україна» …… 123

Донцова Т. П.
Соціальна сутність державної виконавчої служби ……. 126

Иванчина О. Н.
Развитие криминологического знания в XXI веке: тенденции и перспективы …… 129

Качуров Е. В.
Герменевтика истины как гуманитарное основание современной науки……. 132

Качурова С. В.
Феномен ничто и европейский гуманизм …… 135

Кежутин А. Н.
Проблема преобразования российских общественных организаций на фронте в 1917 г. …… 139

Ковалевская А. А.
Музыкальная педагогика как средство подготовки студенток к семейной жизни …… 141

Косенко В. Д.
Роль освіченості у формуванні інтелігентності …… 145

Костенко Л.Д.
Формування моделі управління інформацією в системі надання електронних державних послуг…….. 147

Кошолап В. В.
Використання комп’ютерного тестування при підготовці майбутніх фахівців …… 152

Курилович М. А.
Реализация диалогического подхода в образовательном процессе … 155

Курманалинова М. Н., Орынбасарова А. Т.
Институт бизнес-омбудсмена …… 159

Ланова М. І.
Ключові аспекти підготовки студентів економічних спеціальностей 163

Литвин І.І.
Мовчання чк спосіб подолання гніву……. 166

Литвин Я.С.
Взаємодія соціально-економічного розвитку регіону та держави….. 169

Литвинчук А. І.
Додаткові гарантії прав на охорону праці працівників, які працюють у важких і шкідливих умовах праці …… 174

Літвінова Я. В.
Морально-правовий аспект формування екологічної культури суспільства …… 176

Марчак К. В.
Соціальна робота в системі міждисциплінарних зв'язків …… 179

Миронов Ю. Б.
Туризмологія як напрям наукових досліджень …… 182

Миронова М. І.
Проблема формування гіперфункціональної економічної теорії … 185

Невельська-Гордєєва О. П.
Логічне знання в гуманітарних науках …… 188

Нестеренко Т. С.
Сутність професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи …… 191

Ніжніченко Я. М.
Економетричні методи діагностики фінансової кризи …… 194

Ніколаєва С. П.

Дослідження соціальних аспектів розвитку економіки …… 197

Пантілєєва Л. А.
Антикризова політика США …… 199

Паркулаб О. Г.
Сучасні новітні тенденції розвитку екзистенційного консультування …… 202

Печериця Т. В.
Духовність – основа світового і вітчизняного освітнього простору 505

Пивоваров В. М.
Визначення сприйняття компетентністних вимог національної рамки кваліфікацій фахівцями з права …… 208

Пич О. О.
Загальні гарантії прав працівників на охорону праці …… 211

Pukala R.
Start-ups as a foundation of innovative economy …… 214

Равська Л. В.
Загрози та наслідки сучасних інформаційних війн …… 217

Рахманов В. О.
Сутність особистісно-навчальної парадигми професійної підготовки майбутніх інженерів в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету …….. 220

Резюк В. И.
Виды субъектов коррупционных правонарушений по законодательствам Республики Беларусь и Украины …… 222

Рубан Л. О.
Корупція в Україні: соціально-правовий аспект …… 225

Сердюк О. С.
Дослідження теорії зовнішніх ефектів …… 228

Сизоненко І. Г.
Соціальна робота з правової соціалізації особистості …… 230

Скорупо В. О.

Сучасна українська освіта: громадські спостереження …… 233

Сорочан І. В.
Сучасні прізвища м. Кропивницького, утворені від назв людей за родом діяльності …… 235

Тернавська Т. А.
Теоретичний аспект застосування технологій соціальної роботи з дітьми з особливими потребами …… 238

Цвиль М. П.
Анализ экологического законодательства в Европейском Союзе … 241

Чорноус О. В.
Специфіка особового імені як об'єкта перекладу …… 245

Чорноус О. П.
Анормативи в писемній комунікації …….. 247

Chuhaieva N.Y.
Education of specialists of food technologies as a function of the teacher-tutor in higher educational institution …….. 251

Шаумян О. Г.
Соціальні аспекти формування майбутніх фахівців …… 253

Шевченко Б. Л.
Західна Європа – Кіровоградщина: історичні підвалини співробітництва……. 255

Шедяков В. Е.
Шаги за горизонт: сорезонирование практики и теории …… 258

Шинкаренко А. В.
Інтерактивні технології навчання у професійній підготовці економістів ……... 261

Шихненко Д. В.
Роль іміджу в конституюванні інноваційного лідера …… 265

Шпак О. С.
Правовая природа краудфандинга в Республике Беларусь …… 268

Шпильова Г. О.
Примусова госпіталізація до психіатричного закладу: права осіб, щодо яких розглядаються питання психіатричної допомоги …… 271

Шусть В. В.
Проблеми формування політичних цінностей у суперечливому дискурсивному полі сучасної України …… 273

СЕКЦІЯ № 3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Богустов А. А.
Сравнительный анализ универсальной и региональной систем международной регистрации географических указаний …… 277

Бондаренко А. С.
О законодательном регулировании фактических брачных отношений: общий взгляд на проблему …… 280

Дубенко О. І.
Господарсько-правова відповідальність: загальнотеоретичний аспект…….. 283

Зеленко І. П.
Специфіка оцінних понять у сфері правового регулювання …… 285

Зозуля В. О.
Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції …… 287

Кричун А. Ю.
Принципи права: багатоманітність підходів до розуміння …… 290

Кричун Ю. А.
Деякі питання, пов’язані з кваліфікацією виготовлення наркотиків 294

Мартыненко И. Э.
Классификация объектов подводного археологического наследия по законодательству Украины и Беларуси …… 297

Савицкая К. Д.

К вопросу о форме мультимедийного произведения в праве Республики Беларусь …… 300

Сіненок Т. О.
Екологічні нововведення: оцінка впливу на довкілля замість екологічної експертизи …… 303

Телятицкая Т. В.
Теоретические аспекты реализации некоторых норм административно-деликтного права в условиях евроинтеграции … 306

Терещенко Л. О.
Новітні підходи до розуміння правової культури …… 309

Хацук Ж. В.
Совершенствование механизма взыскания алиментов за границей в Республике Беларусь …… 311

СЕКЦІЯ № 4. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Волошина А. С.
Корупція в органах національної політики. Основні фактори виникнення та шляхи її подолання …….. 315

Герасименко І. А.
Регулювання спору за участі судді: рятувальний жилет чи формальність? …….. 317

Гончаренко І. О.
Актуальні питання юридичної відповідальності у трудовому праві … 320

Гордуз О. А.
Договір довічного утримання: проблеми теорії та практики застосування ……. 322

Дегтярьова С. В.
Деякі проблеми визначення територіальної юрисдикції для передачі справи до іншого суду за новим кодексом адміністративного судочинства України ……..…… 326

Задорожня І. А.

Розширення обов'язкової участі понятих під час провадження слідчих (розшукових) дій запорука об'єктивізації досудового розслідування …. 328

Зозуля В. О.
Єдина інформаційно-телекомунікаційна система в господарському процесі…… 330

Кормош О. І.
Юридична природа спрощеного провадження …… 332

Лук'янчиков Є. Д.
Забезпечення прав особи під час тимчасового доступу до речей і документів та вилучення майна ……. 336

Маринич А. П.
Рівність процесуальних можливостей як гарантія забезпечення реалізації змагальності у кримінальному процесі …… 339

Матюшкова Т. П.
Особливості розслідування незаконного обігу наркотиків з використанням мережі Інтернет …… 342

Полторак С. І.
Охорона спадкового майна виконавцем заповіту …… 345

Степанов П. Л.
Обов'язкове представництво у кримінальному провадженні …… 347

Телійчук В. Г.
Проблемні питання нормативно-правового забезпечення оперативно-розшукової протидії шахрайствам учиненим через мережу Інтернет … 349

Цуркан М. М.
Дискусійні питання щодо представництва у цивільному процесі …… 353

Чернега В. М.
Верховенство права в сучасному господарському процесуальному праві України …… 355

СЕКЦІЯ № 1. ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

ПРАВОВА ПРИРОДА ЗБОРУ ЗА МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Бабін Ігор Іванович
доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
кандидат юридичних наук, доцент

Збір за місця для паркування транспортних засобів є одним з найбільш популярних місцевих зборів у світі. Його популярність обумовлена постійним зростанням кількості транспортних засобів, розвитком господарської діяльності пов'язаної з їх паркуванням та розширенням мережі платних зон паркування. В Україні справляння такого збору розпочалось з встановлення Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» в 1993 році збору за парковку автотранспорту. Хоча цей збір був одним з найбільш дієвих в аспекті мобілізації коштів до місцевих бюджетів, його механізм справляння та юридична конструкція неодноразово піддавались справедливій критиці. По-перше, в податковому законодавстві було відсутнє чітке формулювання назви даного збору, що ставило під сумнів законність його справляння. По-друге, граничний розмір збору був прив'язаний до неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, який жодного разу не переглядався і, відповідно, не враховував інфляційні процеси. По-третє, сплата водіями за місце для паркування готівкою паркувальнику робила неефективним сам механізм справляння даного податкового платежу. Це було пов'язано з надмірними втратами готівкових коштів при їх проходженні за не зовсім прозорою схемою "платник – паркувальник – організація – місцевий бюджет". По-четверте, під час паркування на майданчику для платного паркування платник сплачував збір за паркування, розмір якого встановлювався органами місцевого самоврядування згідно із законом, а також вартість надання послуг з утримання майданчиків для платного паркування за кожну годину паркування згідно з тарифом, встановленим (погодженим) виконавчими органами сільських, селищних, міських рад у порядку і межах, визначених законодавством, з урахуванням переліку основних послуг. Фактично це означало сплату додаткової плати за справляння даного збору. По-п'яте, в Україні довгий час не було передбачено юридичної

відповідальності як за недотримання правил паркування транспортних засобів у спеціально відведених місцях, так і за порушення правил здійснення діяльності, пов'язаної з паркуванням транспортних засобів.

На заміну збору за парковку автотранспорту Податковим кодексом України було встановлено збір за місця для паркування транспортних засобів. Даний збір відноситься до місцевих зборів, справляння яких здійснюється за ініціативою виключно місцевої ради. Суттєва особливість даного збору полягає в тому, що його платниками стали юридичні та фізичні особи, які згідно з рішенням органу місцевого самоврядування організовують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках. Така зміна кола платників повинна була сприяти вдосконаленню порядку адміністрування цього збору у порівнянні з попереднім, забезпечувати збільшення надходжень до місцевих бюджетів, а також дозволити органам місцевого самоврядування впорядковувати розміщення місць паркування.

Об'єктом збору є земельні ділянки державної або комунальної форми власності, які згідно з рішенням місцевої ради спеціально відведені для забезпечення паркування транспортних засобів. Не можуть бути об'єктом збору земельні ділянки, що належать на праві приватної власності, а також земельні ділянки державної та комунальної форми власності, користувачі яких сплачують орендну плату. Оскільки розмір збору за паркування транспортних засобів суттєво перевищує розмір орендної плати та земельного податку за цю ж земельну ділянку, непоодинокі випадки, коли суб'єкти господарювання, які займаються платним паркуванням намагаються укласти щодо неї договір оренди або набути право власності. Можливо кращим варіантом вирішення існуючої проблеми стало б поширити обов'язок сплати збору за місця для паркування транспортних засобів на майданчики для паркування, що розміщені на земельних ділянках всіх форм власності. Але при цьому передбачити зменшення суми даного збору на суму сплаченого земельного податку чи орендної плати для осіб, які їх сплачують.

Встановлення Кабінетом Міністрів України норми, згідно з якою розрахунок за паркування дозволений лише шляхом безготівкової форми за допомогою паркоматів та в'їзних/виїзних терміналів, мало наслідком щорічне скорочення кількості майданчиків для паркування транспортних засобів, в той час, коли кількість останніх навпаки – зростає. Зокрема, в місті Чернівці лише один з десяти операторів паркування, яким передано у використання двадцять три паркувальні майданчики почав встановлювати прилади для автоматичної оплати за послуги парковки. Серед основних причин такої ситуації є висока вартість паркувальних автоматів, а також низька свідомість водіїв, їхнє небажання оплачувати

послуги паркування в паркоматі. Не вирішує проблему і запровадження юридичної відповідальності за порушення правил паркування транспортних засобів. Головним чином через те, що стаття 152-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка передбачає накладення штрафу на водіїв в розмірі від 8 до 12 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а це 136-204 грн., за порушення правил оплати послуг із паркування є недостатньо сильною мотивацією.

Безготівкова форма розрахунків за послуги паркування була актуальною при справлянні збору за парковку автотранспорту, коли сума надходжень від нього до місцевого бюджету прямо залежала від кількості наданих послуг. На даний час, коли сума збору є фіксованою (визначається добутком трьох факторів: площа паркувального майданчика, ставка збору, термін використання) і має сплачуватись оператором паркування не залежно від результатів його господарської діяльності, заборона готівкових розрахунків між водієм та паркувальником має практичне значення скоріше для самого оператора в аспекті недопущення приховування частини виручки паркувальником, а також для здійснення контрольних функцій податковими органами за сплатою оператором паркування інших податків (податку на прибуток чи єдиного податку).

Ще однією особливістю збору за місця для паркування транспортних засобів є прив'язка його ставки не до неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, а до мінімальної заробітної плати. Це запобігає нівелюванню даного збору через інфляційні процеси. Але різке, практично у два рази збільшення мінімальної заробітної плати з 1 січня 2017 року призвело до надмірного зростання податкового навантаження зі сплати даного збору на операторів паркування. Верховній Раді України довелось вносити зміни до Податкового кодексу і зменшувати максимальну межу збору вдвічі (з 0,15% до 0,075 %). На сьогодні, ставки збору за місця для паркування транспортних засобів встановлюють місцеві ради в розмірі від 0,03 до 0,075 % мінімальної заробітної плати за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспорту в гривнях за 1м^2 площі земельної ділянки.

В місті Чернівці діє єдина, мінімальна ставка збору за місця для паркування транспортних засобів в розмірі 0,03 % мінімальної заробітної плати за 1 м^2 площі земельної ділянки, відведеної під паркування. Але і вона робить непривабливою з економічної точки зору значну частину паркувальних майданчиків для операторів паркування, не враховує всю специфіку надання послуг платного паркування, зокрема, функціонування нічних паркувальних майданчиків у спальних районах міста. З метою розвитку господарської діяльності з паркування транспортних засобів, зростанню привабливості паркувальних майданчиків для операторів паркування доцільно було б відмовитись в

Податковому кодексі України від обов'язкової мінімальної ставки збору і залишити це питання на розсуд місцевим радам. Це дало б змогу при диференціації ставки збору точніше врахувати особливості місцезнаходження та типу паркувальних майданчиків, збільшити їх кількість і відповідно, збільшити надходження до місцевих бюджетів від сплати збору за місця для паркування транспортних засобів.

ВПЛИВ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО ПРАВА НА ПОБУДОВУ ГАЛУЗІ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Біла Альона Валеріївна
студентка ІІІ курсу Університету імені Альфреда Нобеля

Максимова Маргарита Костянтинівна
студентка ІІІ курсу Університету імені Альфреда Нобеля

Актуальність теми полягає у дослідженні впливу принципів податкового права на становлення і розвиток галузі податкового законодавства, що дозволить сформувати наукові підходи до розуміння даної проблематики.

Нині можна з упевненістю зазначити, що немає такої сфери суспільних відносин, яка б не регламентувалася за допомогою принципів права. Ці вихідні положення найвищої міри імперативності, як правило, закріплюються на конституційному рівні, або у межах міжнародних договорів, регулятивний вплив яких поширюється на широке коло суспільних відносин. Специфіку прояву тих чи інших суспільно-правових відносин може вимагати запровадження спеціальних принципів права, які б характеризувалися імперативністю і отримали фіксацію в межах актів галузевого (підгалузевого) законодавства. До таких принципів, зокрема, можна віднести принципи податкового законодавства.

Для поступового дослідження зазначеної проблематики необхідно відрізняти такі категорії як «галузь права» та «галузь законодавства» [4, с. 27]. С. Дробязко під поняттям галузь законодавства розуміє сукупність нормативних приписів, які регламентують взаємопов'язані різнорідні суспільні відносини, які складаються у межах окремої сфери суспільної взаємодії [2, с. 17]. При цьому, на нашу думку, суспільні відносини, які регулюються конкретною сферою законодавства, можуть мати різноаспектний характер, проте ніяк не різнорідний.

Учені Д. Петров та М. Байтін вважають, що галузь законодавства – це зовнішня форма існування та вираження у правовій системі конкретної галузі права комплексного або складного інституту права, що функціонують відповідно до орієнтирів правотворчої діяльності держави

[1, с. 34]. Як зазначають О. Зайчук та К. Онищенко, узгодженість та цілісність галузі законодавства забезпечується прийняттям законотворцем кодифікованого нормативно-правового акта – кодексу [3]. Внутрішню будову галузі законодавства складають інститути законодавства, які регламентують окремі аспекти відповідних суспільних відносин. Як влучно зазначає О. Скакун, кожна окремо взята галузь законодавства не тільки забезпечує реалізацію загальних цілей всієї законодавчої системи, а й відіграє власну роль, що визначає її суспільну цінність [6]. Проаналізувавши вищезазначені підходи, вчених-правознавців, мі дійшли висновку, що система права має первинний характер, а система законодавства – похідний. Це обумовлюється тим, що галузь податкового права наповнюють змістом галузь податкового законодавства.

На сьогодні сформована чітко структурована, взаємозв'язана галузь податкового законодавства, що обумовлюється наступними чинниками. По-перше, основоформуючим для всієї галузі податкового законодавства є кодифікований нормативно-правовий акт – Податковий кодекс України. По-друге, існує чітко сформована система нормативно-правих актів, які пов'язані єдиним предметом правового регулювання – сферою податкових відносин. По-третє, галузь податкового законодавства структурно підрозділяється на окремі інститути, наприклад, інститут податкових консультацій, інститут податкового контролю та звітності. Варто зазначити, що галузь податкового законодавства заснована на системі власних принципів, які відрізняються системою регламентаційного впливу [3].

Саме вихідні положення податкового законодавства є основоположним фактором, що забезпечують належний рівень структурної впорядкованості галузі податкового законодавства. Принципи податкового законодавства отримали своє формалізоване закріплення у межах положень статті 4 («Основні положення податкового законодавства України») Податкового кодексу України. Нормотворець фактично ототожнює такі терміни, як «основні засади» та «принципи права». Оскільки за своїм змістовним наповненням принципи податкового законодавства і є тими основними засадами, за допомогою яких нормотворці здійснюють впорядкування податкового законодавства, актуалізуючи його, а учасники податкових правовідносин визначають свою поведінку при виконанні юридичних обов'язків та реалізації суб'єктивних прав [2, с. 35].

Потрібно зазначити, що принципи податкового законодавства по-різному проявляються у межах тих чи інших інститутів, забезпечуючи структурне впорядкування як загальної, так і спеціальної частини податкового законодавства (як правило, стосується окремих загальнообов'язкових платежів). Такі принципи, як недопущення проявів

податкової дискримінації та принцип стабільності пронизують всю систему податкового законодавства. Якщо ж ідеться про такі вихідні положення, як принцип презумпції правомірності рішень платника податків та принцип невідповідності настання юридичної відповідальності за порушення положень податкового законодавства, то вони стосуються регулювання «деліктних» за своїм характером податкових відносин.

Щодо таких принципів, як наприклад, принцип фіскальної достатності, справедливості, економічності та нейтральності оподаткування, рівномірності і зручності сплати податків та зборів, то вони регламентують податкові відносини щодо сплати загальнооб'язкових платежів (податків та зборів). Ці принципи ми можемо зазначити як спеціалізовані [5, с. 82–83]. При цьому слід пам'ятати, що ця спеціалізація тією чи іншою мірою не обмежують їх регламентаційного впливу [7, с. 85].

Внаслідок вищевикладеного, ми зробили такі висновки: принципи податкового законодавства є специфічною нормативною основою, що дозволяє зберегти єдині вимоги, а також чітко визначену логіку регламентації правових норм, що регулюють сферу оподаткування. Оскільки, ці принципи містять вимоги найвищої міри імперативності, пронизуючи усю систему положень податкового законодавства. Тільки за допомогою системного застосування вихідних положень податкового законодавства можливо створити ефективну систему нормативної регламентації суспільних відносин у податково-правовій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байтин М. И., Петров Д. Е. Соотношение отрасли права и отрасли законодательства. Правоведение. 2004. – № 1. – С. 29–40.
2. Дробязко С.Г. Отрасли права и законодательства в правовой системе Республики Беларусь и их совершенствование. Право и экономика. Минск : 2010. – Вып. 5. – С. 11–22.
3. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ : Юрінком Інтер. 2008. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/zmist.htm
4. Лившиц Р.З. Отрасль права – отрасль законодательства. Советское государство и право. – 1984. – № 2. – С. 26–32.
5. Основы теории права и государства в вопросах и ответах: учеб. пособие / А. С. Васильев, В. В. Иванов, А. И. Миколенко [и др.]. Харьков : Одиссей, 2003. 220 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ: Правова єдність: Алерта, 2018. URL: http://westudents.com.ua/knigi/467-teorya-prava-derjavi-skakun-of.html.

7. Смичок Є. Вплив принципів податкового права на побудову галузі податкового законодавства. Право України. 2017. – № 7. – С. 83–90.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Головко Людмила Олександрівна
доцент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства Національного університету
біоресурсів і природокористування України,
кандидат юридичних наук, доцент

Право на екологічну інформацію є тим правом особи, що сприяє реалізації її права на благополучне довкілля, і саме тому займає особливе місце серед основних прав і свобод громадян, характеризуючи ступінь розвиненості сучасної демократичної держави. Поінформованість громадськості підвищує правосвідомість людей і розуміння ними екологічних проблем [2].

Проблемі регулювання доступу до екологічної інформації присвячено ряд нормативно-правових актів в Україні. Зокрема, до них належать Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про оцінку впливу на довкілля», Постанови Кабінету Міністрів «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади».

Згідно статті 25 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища», інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про:

– стан навколишнього природного середовища чи його об’єктів;

– землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення;

– біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об’єктами навколишнього природного середовища;

– джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров’я людей;

– загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об’єкти та здоров'я людей; – екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища;

– витрати, пов’язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля». Основними джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, окремими посадовими особами [1].

Згідно із Законом інформування населення про стан навколишнього середовища передбачено у вигляді щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні, яка після її розгляду Верховною Радою України публікується та розміщується в Інтернеті. Створення аналогічного документу передбачено і для обласних державних адміністрацій. Інші статті Закону, що передбачають «систематичне інформування населення через засоби масової інформації про стан навколишнього природного середовища», «негайне інформування про надзвичайні екологічні ситуації та забезпечення вільного доступу до екологічної інформації» тощо без зазначення конкретних термінів і відповідальних виконавців мають декларативний характер. З огляду на це, громадяни України можуть гарантовано розраховувати на отримання екологічної інформації лише щорічно [3, с. 75].

На жаль, доводиться стверджувати, що населення України здебільшого отримує неповну, неточну, науково необґрунтовану інформацію про стан навколишнього природного середовища, окремих природних об’єктів, якість води, повітря, використання хімічних препаратів у сільському господарстві, меліорацію, аварії чи катастрофи. Інколи така інформація навіть приховується.

Таким чином, можна зробити висновок, що виконання функції активного інформування громадян України про стан навколишнього середовища органами влади залишається проблематичним. Відсутність повного доступу до екологічної інформації в має відчутні наслідки для громадян, їхнього здоров’я і добробуту, а також перешкоджає процесам охорони довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 41. – ст. 546.
2. Карху О. С. Юридическая ответственность за нарушение законодательства об экологической информации : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук :спец. 12.00.06 «Природоресурсное право; аграрное право; экологическое право» / О. С. Карху – М., 2004. – 24 с.
3. Радовенчик В. М. Доступ до екологічної інформації в Україні / В. М. Радовенчик, Я. В. Радовенчик, І. Г. Качула // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Хімічна інженерія, екологія та ресурсозбереження. – 2016. – № 1. – С. 75–81.

ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА И ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В БЕЛАРУСИ И В УКРАИНЕ

Зайчук Геннадий Иванович
доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин
Брестского государственного университета,
кандидат юридических наук, доцент

Сформировавшаяся в начале 90-х годов XX в. консолидированная отрасль экологическое право было разделена на две самостоятельные комплексные отрасли – природоресурсное право и природоохранное (экологическое) право. При этом, в научной среде ведутся споры по поводу содержания природоресурсного права.

Следует отметить, что природоресурсное право находится в стадии становления, поэтому нормы, институты и подотрасли, регулирующие общественные отношения в области природопользования ученые-юристы систематизируют и называют по разному: отраслями права, регулирующими земельные, горные, водные, отношения по использованию растительного мира, животного мира, и атмосферного воздуха, или природоресурсными отраслями права [1, с. 1–28], виокремлено-комплексною сукупністю правових норм, що регулюють поресурсні відносини у сфері взаємодії людини й суспільства з природним середовищем з метою забезпечення раціонального й ефективного використання природних об’єктів та їх ресурсів, а також забезпечення їх охорони і відновлення в інтересах нинішніх і майбутніх поколінь людей [2, с. 15], либо, основываясь на том, что правовые нормы, регулирующие поведение, деятельность людей в отношениях владения, использования, распоряжения природными ресурсами

объектов природы, однозначны по своему предмету, объекту правового регулирования, методам правового регулирования и складываются в органически целостное образование – природно-ресурсное право [3, с. 29–35].

Разногласия сводятся к следующему: во-первых, образуют ли нормы, регулирующие земельные, горные, водные, атмосферные, лесные, флористические и фаунистические отношения комплексную отрасль природоресурсное право, либо представляют собой совокупность относительно обособленных отраслей права; и во-вторых, что является предметом регулирования природоресурсного права, общественные отношения по использованию природных ресурсов, их восстановлению и охране или общественные отношения в области использования природных ресурсов и охраны права природопользования. От решения этого вопроса зависит содержание системы природоресурсного права. В частности общепринято, что самостоятельная отрасль права должна подразделяться на общую, особенную и специальную части, а отрасль законодательства, либо совокупность родственных отраслей права такой градации не имеют.

В теории права сложилось мнение, что наряду с первичными (основными, фундаментальными) отраслями права: конституционное, административное, гражданское, стали формироваться вторичные (специальные, комплексные) правовые отрасли (образования): природоресурсное, природоохранное (экологическое), аграрное, и т.п. если в этом есть общественная потребность.

Потребность общества в комплексном регулировании природоресурсных отношений имеется. Она обусловлена крупномасштабным потреблением природных ресурсов при их ограниченности и незаменимости, установлению права частной собственности на них и вовлечению в хозяйственный оборот новых природных ресурсов: ветровых атмосферного воздуха, гидравлических поверхностных вод – для выработки электроэнергии; геотермальных недр – с целью получения тепла; радиочастотного спектра воздушного пространства при передаче электромагнитных волн и т.п.. Кроме того, нуждается в регулировании эксплуатация природных ресурсов расположенных за пределами национальных территорий, являющимися достоянием всего человечества, право на использование которых имеют Беларусь и Украина.

При этом включение в предмет регулирования природоресурсного права наряду с отношениями по использованию природных ресурсов, отношений в области их охраны и воспроизводства представляется не обоснованным так как, эти отношения регламентируются природоохранным (экологическим) правом, причем воспроизводство природных ресурсов, является одними из элементов их охраны. Это

влечет за собой дублирование регулирования различными отраслями права одних и тех же общественных отношений, связанных с охраной компонентов природной среды, что не желательно.

Представляется, что природоресурсное право как самостоятельная комплексная отрасль права является системой правовых норм, институтов и подотраслей, регулирующих общественные отношения в области использования природных ресурсов и охраны права природопользования, с присущими ей особыми, отличными от используемых в других правовых отраслях предметом и методом правового регулирования, и состоит из общей, особенной и специальной частей.

Общая часть природоресурсного права может включать, наряду с его основными понятиями и определениями, институты: права природопользования, а также гарантий и охраны права природопользования; права собственности и иных прав на природные ресурсы; отчуждения права природопользования; оптимизации процессов природопользования в виде институтов государственного управления, экономического и организационного обеспечения этого вида деятельности, юридической ответственности за нарушение требований природоресурсного законодательства.

Особенную часть природоресурсного права оправданно посвятить использованию отдельных природных ресурсов, гарантиям и охране права пользования ими: земельных, недр, водных; атмосферы (включая ресурсы воздушного пространства, атмосферного воздуха и радиочастотного спектра), лесных, ресурсов растительного и животного мира, а также использования не потребляемых природных ресурсов в качестве источников энергии, и использования климатических, рекреационных и иных ресурсов.

Специальная часть природоресурсного права может содержать вопросы использования международных природных ресурсов, находящихся за пределами национальных территорий, являющихся достоянием всего человечества, в том числе : ресурсов Антарктиды; водных и биологических ресурсов Мирового океана; ресурсов воздушного пространства (Открытого неба над ними) и ресурсов Космоса, включая ресурсы космического пространства, солнечной энергии, радиочастотного спектра, Луны и других небесных тел.

Кроме того, следует отметить, что в Беларуси и в Украине приняты и действуют общерегулятивные природоохранные законы: закон Республики Беларусь от 26 ноября 1992 г. № 1982-XII «Об охране окружающей среды» [4] и закон України від 25 червеня 1991 р. № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища» [5], на которые в условиях отсутствия аналогичных общерегулятивных природоресусурсных нормативных актов возложены несвойственные им

функции по регулированию использования природных ресурсов. Представляется, что для ликвидации пробелов в правовом регулировании природопользования оправданно принять Законы Беларуси и Украины «Об использовании природных ресурсов».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Природоресурсное право. Тип. учебн. программа по учебной дисц. для спец. 1-24 01 02 «Правововедение» / Сост. : С. А. Балашенко, Н. А. Шингель, И. С. Шахрай. – Минск : Учебно-метод. объед. по гуманит. обр., 2015. – 28 с.

2. Природноресурсове право України : навчальний посібник / За ред. І. І. Каракаша. – Київ : Істина, 2005. – 374 с.

3. Разгельдеев Н. Т. К вопросу о правовой природе экологического и природно-ресурсного права / Н. Т. Разгельдеев // Вест. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд. – 2014. – № 2 (23). – С. 29–35.

4. Ведамасці Вярхоунага Савета Рэспублікі Беларусь. – 1993. – № 1. – Ст. 1.

5. Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

РЕФОРМА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ У ЦИФРОВОМУ ВИМІРІ

Зелінський Сергій Едуардович
директор ДНЗ «Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій Кіровоградської обласної державної адміністрації»
кандидат технічних наук, доцент

1 травня 2018 року виповнюється 2 роки з дати набрання чинності нового закону України «Про державну службу» [3], який пов’язують з початком реформування державної служби в Україні. Щоб з’ясувати, наскільки вплинули різні аспекти реформування державної служби на її оновлення та ефективність, за допомогою інструмента Форми Google було проведено декілька он-лайнових опитувань державних службовців.

Перше опитування (жовтень 2017 року) стосувалось питань *конкурсного відбору на посади державної служби* [1]. Серед респондентів (більше 400 осіб), які представляли всі регіони України, переможцями конкурсів були 62,4%, тих, хто не пройшов конкурс – 10,5%, 27,1% тих, хто готується до конкурсу.

Відповідно до результатів цього он-лайнового опитування механізм формування результатів конкурсного відбору вважає справедливим переважна більшість респондентів – 83,8%. Найбільш об'єктивним і прозорим етапом конкурсу вважається комп'ютерне тестування з питань законодавства – 78,2%, а 13,1% вважають, що це співбесіда, і 8,7% – ситуаційні завдання. В той же час 57,2% респондентів переконані, що ситуаційні завдання мають бути комп'ютеризовані. У майбутньому визначати результати конкурсу через автоматичне рейтингування на основі даних тільки комп'ютерних тестів вважає доцільним 60,7% («так» – 31,4%, «скоріше так» – 29,3%), а не сприймають – 39,3 %.

Цікаве ставлення учасників опитування до атестації щодо вільного володіння державною мовою: 54,6% вважають, що такий іспит мають складати лише ті, хто не вивчав державну мову; 22,3% – що всі державні службовці мають складати такий іспит; 20,6% – що має бути комп'ютерне тестування для всіх державних службовців; 2,6% – «за» диктант або твір для всіх державних службовців.

Розподіл відповідей на питання «Які негативні фактори мають місце при конкурсному відборі?» показано на рис. 1 (загальна сума більше 100% тому, що допускався вибір двох варіантів відповідей).

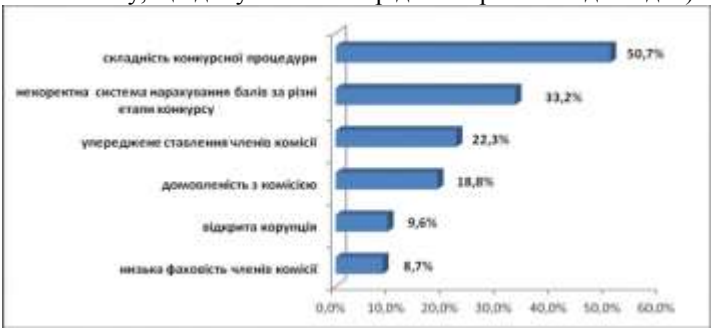

Рис. 1. Негативні фактори конкурсного відбору, визначені конкурсантами

Щоб з’ясувати, як сприймається нова *система щорічного оцінювання державних службовців*, в лютому 2018 року було проведено он-лайнове опитування державних службовців і працівників служб управління персоналом [2] (більше 550 респондентів). Наприклад, було з’ясовано, що на початок лютого 2018 року майже 10% ще не погодили свої ключові показники (хоча всі державні службовці це мали зробити ще у грудні 2017 року).

На питання «Наскільки Вам було складно визначити показники ефективності?» отримано такі відповіді: «складно» – 45%; «дуже складно» – 5%; «просто» – 36%, «дуже просто» – 4%, а ще кожний десятий респондент вважає, що взагалі не потрібні ніякі показники. При

цьому, тільки у 24% респондентів всі показники можна виміряти, а у 78% опитаних визначені показники ефективності для їх структурних підрозділів.

З тим, що показники будуть повністю відображати ефективність і результативність діяльності державних службовців, погоджуються тільки 16% респондентів, 27% вважають, що не будуть відображати взагалі, а 57% – що будуть відображати тільки частково.

Тільки 30% респондентів вважає, що в новій щорічній оцінці державних службовців зникне «формалізм». Те, що результати щорічної оцінки державного службовця будуть повністю справедливими, вважає 28% опитаних, а що будуть повністю об'єктивними – 25%.

Відповіді на питання «Як на Вашу думку, нова система щорічної оцінки державних службовців вплине на якість їх діяльності?» розподілені так: «ніяк не вплине» – 63%, «підвищить» – 34%.

Щоб мати уявлення про загальний стан *підвищення кваліфікації державних службовців* і їх погляди на додаткову професійну освіту, в березні 2018 року було проведено он-лайнове опитування, респонденти (більше 800 осіб) якого представляли: місцеві державні адміністрації – 46%, ЦОВВ і їх територіальні управління – 17%, інші – 37%.

На питання «Для виконання функцій державного службовця чи достатньо Вам знань і навичок, які були отримані у ВНЗ?» позитивно відповіли менше 39% респондентів, тобто більше 61% відчувають, що отриманих у ВНЗ знань для роботи на посадах державної служби, недостатньо. В той же час, необхідним отримати другу вищу освіту в галузі «Публічне управління і адміністрування» вважає тільки 44%, а 29,5% вважають, що вона їм не потрібна, 26,5% – важко відповісти.

Відповіді на питання «Що для Вас є існуюче підвищення кваліфікації?» представлені на рис. 2.

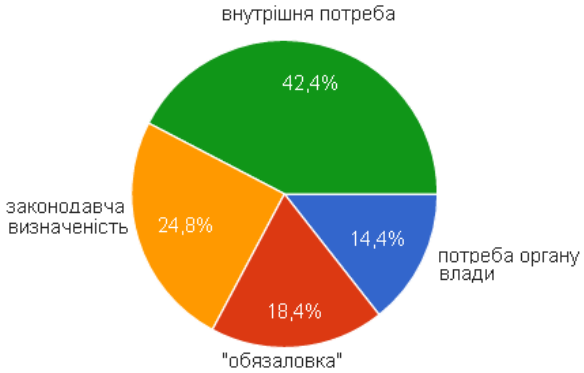

Рис. 2. Сприйняття системи підвищення кваліфікації

Якщо говорити про задоволеність державних службовців сучасною системою підвищення кваліфікації, то майже третина з

опитаних (31%) незадоволені нею; 55% – задоволені частково; повністю задоволені – тільки 14%. А на питання «Що Вас не влаштовує в існуючій системі підвищення кваліфікації?» отримано такі відповіді: 30,5% – неможливість самостійно обирати програми, курси, тренінги; 28,6% – фінансове забезпечення слухачів (відрядження, проживання); 17,4% – актуальність матеріалів (занять); 15,1% - якість надання освітніх послуг; 8,4% – форми занять і їх розклад.

На думку більшості респондентів (52,3%) на мотивацію державного службовця щодо підвищення кваліфікації має вливати «власне усвідомлення саморозвитку», ще 23,8% вважають, що це невиплата стимулюючих надбавок; 10,7% – недопуск до конкурсу на вищу посаду; 8,2% – неприсвоєння чергового рангу; 5% – звільнення з державної служби.

За власні кошти підвищувати кваліфікацію, самостійно обираючи курси і тренінги, погоджується менше 30% опитаних. А от до ідеї фінансового освітнього сертифікату, який державний службовець міг би використовувати для підвищення кваліфікації в самостійно обраних ним закладах освіти, позитивно відносяться більше 67% респондентів (29,5% – «важко відповісти», «негативно» – 3,5%).

До заочно-дистанційної форми підвищення кваліфікації позитивно відносяться 61,3% респондентів («важко відповісти» – 25,3%, «негативно» – 13,4%), а до такої форми як наставництво – 52,3% («важко відповісти» – 37,2%, «негативно» – 10,4%).

Щоб з'ясувати стан *служб управління персоналом* (СУП) органів влади, які були утворені після набуття чинності закону [3], і ставлення до них державних службовців, у квітні 2018 року було проведено відповідне он-лайнове опитування. Серед 560 респондентів цього опитування були державні службовці (70%) і представники СУП (30%) з усієї країни. За результатами опитування, суттєву різницю між діяльністю колишнього відділу кадрів і діючою нині СУП вбачають тільки 26,4% («не вбачають» – 53,1%, «важко відповісти» – 20,5%). Позитивний влив на державних службовців від служби управління персоналом відчуває більш 50% респондентів, негативний – 7%, 43% – не відчувають нікого впливу.

На питання «Яка роль найбільш притаманна службі управління персоналом Вашого органу влади?» отримано такі відповіді: «веде кадрове діловодство» – 60,5%; «здійснює кадровий менеджмент» – 20,7%; «консультує керівництво з кадрових питань» – 5,8%; «шукає і залучає найкращі кадри» – 5,5%; «не бачу ролі» – 7,5%.

Відповіді на питання «Наскільки змінилася діяльність служби управління персоналом в питаннях розвитку державних службовців?» розподілились таким чином: «суттєво» – 17,8%; «незначно» – 26%; «ніяк не змінилася» – 33,1%; «важко відповісти» – 23,1%. Більше 51% вважає,

що СУП не вивчає питання мотивації державних службовців, і 53% – що не вивчає питання щодо задоволеності умовами праці.

Оцінка діяльності служби управління персоналом за 5-бальною шкалою відобразила такі результати: «5» – 25,6%; «4» – 37,1%; «3» – 22,7%; «2» – 8,9%; «1» – 5,6%. Те, що має бути прийнята процедура оцінювання системи управління персоналом, вважать 44,7% респондентів (23,8% – «ні»; 31,5% – «важко відповісти»). На рис. 3 показано, за якими напрямами, на думку респондентів, має відбуватися оцінювання діяльності системи управління персоналом органів влади (сумарно % більше 100, тому що можна було обирати декілька варіантів відповідей).

Відповіді на питання «На Вашу думку, наскільки успішною є реформа державної служби в Україні?» розподілися так: «є успішною» – 35,8%; «не є успішною» – 24,2%; «не бачу реформи» – 40%.

Що ж змінилося «на краще» для державних службовців за 2 роки після набрання чинності нового закону України «Про державну службу», показано на рис. 4 (сумарно % більше 100 тому, що можна було обирати до 3 варіантів відповідей).

Рис. 3. Оцінювання системи управління персоналом

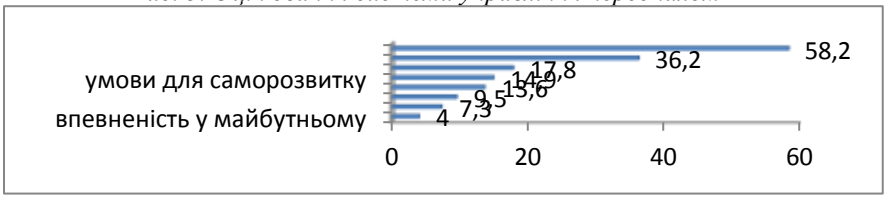

Рис. 4. Відчуття змін «на краще»

Результати цих он-лайнових опитувань дають певні маркери і тренди щодо подальшого удосконалення процедур конкурсного відбору на посади державної служби, щорічного оцінювання діяльності державних службовців, їх підвищення кваліфікації та діяльності служб управління персоналом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зелінський С. Е. Конкурс на посади держслужби: погляд зсередини [Електронний ресурс] : сайт «Українська правда». –

Режим доступу : https://www.pravda.com.ua/columns/2017/10/24/7159376/
2. Зелінський С. Е. Щорічне оцінювання державних службовців: сприйняття сьогодні і що знадобиться завтра / С. Е. Зелінський // Держслужбовець. – 2018. – № 2. – С. 24–30.
3. Про державну службу [Електронний ресурс] : закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/889-19.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УГОЛОВНОГО ЗАКОНА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ПРАВ ПАЦИЕНТА

Коротич Елена Алексеевна
доцент кафедры теории и истории государства и права
УО «Брестский государственный университет
имени А. С. Пушкина»,
кандидат юридических наук

Антропоцентрический подход, получивший закрепление в ч. 1 ст. 2 Конституции Республики Беларусь и призванный служить своего рода флагманом для развития правотворческой и правоприменительной деятельности, получил конкретизированное отражение и в нормах уголовного закона Республики Беларусь, а именно: в иерархии объектов уголовно-правовой охраны, в системе которых одно из первых мест занимает человек, его права и свободы, а также в перечне уголовно-правовых запретов, призванных обеспечивать безопасность человека в различных сферах жизнедеятельности.

Общепризнанно, одной из таких сфер, участие в которой человека сопряжено с угрозой нарушения состояния его защищенности (и как биологического организма, и как носителя социальных связей), является сфера здравоохранения, основным источником правового регулирования которой обоснованно признается Закон Республики Беларусь от 18 июня 1993 г. № 2435-XII «О здравоохранении» [2]. Согласно ст. 1 данного Закона физическое лицо, обратившееся за медицинской помощью, находящееся под медицинским наблюдением либо получающее медицинскую помощь, является пациентом и на него распространяются (наряду с общим правовым статусом) специальные права и свободы, предусмотренные указанным Законом и гарантированные в том числе нормами Уголовного кодекса (далее – УК) Республики Беларусь.

Система уголовно-правовых норм, призванных обеспечивать состояние защищенности прав пациента, в каждом государстве, как правило, включает в себя две группы норм: общие нормы, предусматривающие ответственность за нарушение основных прав и свобод человека, и специальные уголовно-правовые запреты, закрепляющие противоправность тех посягательств, которые являются характерными именно для сферы оказания медицинской помощи и предоставления медицинских услуг.

При этом характерно, что в части уголовно-правовой охраны основных прав и свобод человека (т. е. круга общих норм) уголовное законодательство различных государств демонстрирует высокую степень унифицированности, причем как с точки зрения структурного закрепления соответствующих норм (по общему правилу, такие нормы рассредоточены в общем массиве преступлений против жизни и здоровья человека), так и построения их перечня.

Что касается вопроса закрепления специальных норм в сфере охраны прав человека при обращении его за медицинской помощью (оказанием медицинских услуг), то в данном случае, действительно, наблюдается значительная вариативность законодательных подходов: от формулирования общего состава нарушения прав пациента (например, ст. 141 УК Республики Украина) до введения в уголовный закон самостоятельной, структурно обособленной рубрикации (раздела, главы), объединяющей соответствующие преступления (например, глава 12 УК Республики Казахстан «Медицинские уголовные правонарушения»).

УК Республики Беларусь, следуя общей практике обеспечения прав и свобод человека в сфере оказания медицинской помощи (предоставления медицинских услуг), предусматривает в своей структуре обе названные категории норм. Это и общие нормы, которые позволяют привлекать виновных лиц к ответственности за нарушение права человека на охрану его жизни и здоровья, обеспечения неприкосновенности частной жизни и т. д.: например, ст. 144 УК – причинение смерти по неосторожности, ст. 162 УК – ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей медицинским работником, ст. 179 УК – незаконное собирание либо распространение информации о частной жизни, ст. 185 УК – принуждение и др.; это и специальные уголовно-правовые запреты в данной области: в частности, неоказание медицинской помощи больному лицу (ст. 161 УК), принуждение к даче (изъятию) органов и тканей человека для трансплантации (ст. 163 УК), нарушение порядка проведения трансплантации (ст. 164 УК), разглашение врачебной тайны (ст. 178 УК) и т. д.

Признавая в целом рациональность принятого в УК Республики Беларусь подхода к охране прав пациента, следует, тем не менее, обратить внимание на некоторые наиболее перспективные в аспекте de

lege ferenda направления дальнейшего развития отечественного уголовного закона, предопределяемые в том числе и результатами исследования зарубежного опыта в данной сфере. Как верно подчеркивал Марк Ансель, именно сравнение «способно вооружить юриста идеями и аргументами, которые нельзя получить даже при очень хорошем знании только собственного права» [1, с. 38]. Очевидно, что в данном случае речь идет не о слепом заимствовании зарубежного опыта, а о его изучении с целью понимания своих проблем, своих возможностей и принимаемых на этой основе собственных правотворческих решений. И если опыт выделения отдельной, структурно обособленной рубрикации уголовного закона, систематизирующей посягательства на права пациента и (или) иные близкие по своей природе деяния, требует дальнейшего тщательного изучения (прежде всего, с точки зрения критерия систематизации соответствующих преступлений), то опыт конструирования специального состава, предусматривающего ответственность за нарушение прав пациента, характерный для уголовного закона Республики Украина (ст. 141 УК), действительно, заслуживает внимания со стороны белорусского законодателя. При этом содержание противоправности соответствующего посягательства, как представляется, должно формулироваться через призму ст. 41 Закона Республики Беларусь «О здравоохранении», определяющей основные права пациентов, с учетом уже существующих в УК уголовно-правовых запретов в данной области.

В условиях активного использования современных медицинских технологий не менее значимым видится и расширение сферы криминализации соответствующих деяний посредством дополнения УК новыми уголовно-правовыми запретами, которые позволят более последовательно выполнять охранительную и превентивную функцию уголовного закона в данной области. С этой точки зрения представляется весьма актуальным дальнейшее развитие УК Беларуси в области предупреждения и наказания таких деяний, как противоправное проведение медицинских (биомедицинских) исследований с участием человека; насильственная донация крови (ее компонентов); незаконные действия, связанные с использование вспомогательных репродуктивных технологий, и некоторые иные.

Следует отметить, что опыт криминализации указанных и иных подобных деяний известен уголовному законодательству ряда зарубежных государств (в частности, ст. 142 «Незаконное проведение опытов над человеком» и ст. 144 «Насильственное донорство» УК Украины; ст. 144 «Клонирование» и ст. 148 «Лишение жизни по желанию лица (эвтаназия)» УК Молдовы и др.), в связи с чем изучение такого рода законодательного опыта, равно как практики применения

соответствующих уголовно-правовых норм может подсказать возможные направления развития и белорусского уголовного закона.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Ансель, М. Методологические проблемы сравнительного права / М. Ансель // Очерки сравнительного права : сборник / Сост., пер. и вступит. ст. В. А. Туманова. – М. : Прогресс, 1981. – С. 36–86.

2. О здравоохранении [Электронный ресурс] : Закон Респ. Беларусь, 18 июня 1993 г., № 2435-XII : в ред. Закона Респ. Беларусь от 21.10.2016 г. // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2018.

СУСПІЛЬНО КОРИСНІ РОБОТИ (ст. 31-1 КУпАП). ПИТАННЯ ЗАКОННОСТІ

Лежнєва Тетяна Миколаївна
доцент кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля, кандидат юридичних наук, доцент

Черноп'ятов Станіслав Володимирович
доцент кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля, кандидат юридичних наук

Законом України від 07.12.2017 № 2234-VIII [1] запроваджено кілька дискусійних та суперечливих новел правового регулювання аліментних правовідносин. Однією з них є запровадження нового виду адміністративного стягнення – «суспільно корисні роботи» (далі – СКР) (ст. 31-1 КУпАП [5]; ст.ст. 321-1 – 321-4 КУпАП). При цьому застосування цього виду стягнення передбачається в Особливій частині КУпАП лише за одне правопорушення – «несплата аліментів» (ст. 183-1 КУпАП). Санкція цієї статті є безальтернативною, передбачаючи лише «виконання суспільно корисних робіт на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин».

Аналіз відповідного правового регулювання дає підстави вважати, що запровадження адміністративного стягнення «СКР» є недоречним та суперечить законодавству України і міжнародному праву.

1. Оскільки щодо СКР відсутня вказівка, що вони виконуються у вільний від роботи чи навчання час, і в той же час СКР виконуються не більше 8 годин на день, цей вид стягнення може бути застосований у 8-годинному режимі до осіб, які працюють на умовах повного робочого часу, за сумісництвом тощо. При цьому зайнятість за основним місцем роботи законом не враховується. Внаслідок цього особа може опинитися

перед вибором – порушувати трудову дисципліну за основним місцем роботи, або ухилятися від СКР. Таким чином, СКР є потенційною загрозою для права людини на працю.

2. СКР є оплачуваними. Однак така оплачуваність полягає в тому, що «на власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем виконання порушником суспільно корисних робіт покладається нарахування плати порушнику за виконання суспільно корисних робіт та перерахування її на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби для подальшого погашення заборгованості зі сплати аліментів» (абз. 6 ч. 1 ст. 325-3 КУпАП). Такий «оплатний» характер СКР суперечить самій суті адміністративної відповідальності як публічно-правової відповідальності, відповідальності особи перед державою, а не перед потерпілим від правопорушення. Адміністративні стягнення не можуть бути спрямованими на користь потерпілого від адміністративного правопорушення. Із аналізу норм статей 1, 23 КУпАП випливає, що завдання адміністративної відповідальності та стягнень – охорона правовідносин, а не захист прав потерпілих осіб (маючи на увазі під захистом примусове виконання обов’язку в натурі, відшкодування шкоди і подібне). Захист же прав осіб в цивільних, сімейних, в т.ч. аліментних, правовідносинах має відбуватися за допомогою заходів приватноправового (цивільного, сімейного тощо) примусу і в межах цивільної процесуальної форми.

3. І, нарешті, від останнього застереження ми підходимо до найкритичнішої вади законності СКР: їх можна і слід кваліфікувати як примусову працю.

Частина 3 ст. 43 Конституції України [6] забороняє використання примусової праці. При цьому вказано, що «не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан». Вимогам конституційного обмеження СКР, на перший погляд, відповідають, оскільки дійсно виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду.

Однак необхідно звернути увагу на міжнародно-правове регулювання цього питання.

Конвенція МОП № 29 [2] визначає примусову чи обов'язкову працю як «будь-яку роботу чи службу, що її вимагають від якої-небудь особи під загрозою якогось покарання і для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг» (ч. 1 ст. 1). СКР цілком відповідають цьому загальному визначенню (включно із ознакою загрози покарання – див. ст. 325-4 «Наслідки ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт» КУпАП).

Звичайно, Конвенція МОП № 29 також встановлює виняток: примусова чи обов'язкова праця не включає в себе «будь-яку роботу чи службу, що її вимагають від якої-небудь особи внаслідок вироку, винесеного рішенням судового органу» (п. «с» ч. 2 ст. 1). Однак при цьому Конвенція МОП № 29 також висуває додаткові умови правомірності такої роботи або служби: вона «виконуватиметься під наглядом і контролем державних властей і що зазначена особа не буде віддана або передана в розпорядження приватних осіб, компаній чи товариств». А ч. 1 ст. 4 Конвенції МОП № 29 встановлює, що «компетентна влада не повинна ні примушувати, ні дозволяти примушувати до примусової чи обов'язкової праці *на користь приватних осіб*, компаній або товариств».

Саме останній вимозі не відповідають СКР: вони виконуються на користь приватної особи (кредитора в аліментних зобов'язаннях).

Крім того, Конвенція МОП про скасування примусової праці № 105 [3] у преамбулі фактично визнає практику боргової кабали різновидом примусової праці.

Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства від 07.09.1956 [4] передбачає якнайшвидше скасування практики боргової кабали, під якою розуміє «становище, яке виникає внаслідок закладу боржником на забезпечення боргу своєї особистої праці або праці залежної від нього особи, якщо належно визначена цінність виконуваної роботи не зараховується в погашення боргу або якщо тривалість цієї роботи не обмежена і характер її не визначений».

Враховуючи низькооплачуваність СКР, можливість негативного впливу цього стягнення на основні трудові відносини особи та її соціальне становище як таке, а також враховуючи те, що викладене може лише погіршувати стан виконання особою аліментних зобов'язань та ставити її під загрозу повторного застосування до неї СКР, останні, на нашу думку, слід розглядати як такі, що мають ознаки практики боргової кабали.

Таким чином, адміністративного стягнення – «суспільно корисні роботи» (ст. 31-1 КУпАП; ст.ст. 321-1 – 321-4 КУпАП) – має достатньо недоліків, в тому числі в частині відповідності правовим обмеженням примусової праці. Відповідні норми КУпАП потребують перегляду з урахуванням викладеного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати

аліментів: Закон України від 07.12.2017 № 2234-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 6–7. ст. 40.

2. Конвенція про примусову чи обов'язкову працю: Конвенція МОП від 28.06.1930 № 29. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_136

3. Конвенція про скасування примусової праці: Конвенція МОП від 25.06.1957 № 105. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_013

4. Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв подібних до рабства: Конвенція ООН від 07.09.1956. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_160

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст. 1122.

6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.

ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: ПОЗИТИВНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Литвин Іван Іванович
директор ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»
доктор юридичних наук, доцент

Обравши шлях євро інтеграції Україна взяла на себе зобов’язання щодо реформування практично усіх сфер суспільного життя країни. Система освіти не стала виключенням.

Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. Наразі освітня діяльність має бути спрямована на підготовку «глобалістичної» людини, яка здатна жити і ефективно діяти в глобальному середовищі. Тут існує надзвичайно широкий спектр завдань — від формування відповідних світоглядних позицій, розуміння українського розвитку в контексті світових цивілізаційних процесів до відпрацювання навичок спілкування зі світом, людьми з інших країн, переймання їх досвіду і досягнень. Це особливо важливо в умовах, коли прогрес кожної окремої країни залежить не тільки від зусиль її громадян, але і від того, наскільки вони здатні сприймати все краще, що є в інших країнах [1, с. 133].

Очевиднм є те, що повноцінна діяльність освітніх закладів України можлива лише при співпраці із навчальними закладами зарубіжних країн. Адже тільки в такий спосіб можна інтегруватися в світовий освітній простір і повноправно користуватися здобутками на ниві освіти й науки. Для України Європейська інтеграція в галузі освіти є стратегічним завданням державної політики, що вже офіційно визначила українська влада з кінця 1990-х років. У сучасному світі освітня діяльність є стимулом новітніх інтеграційних тенденцій. Окрім цього, можливість одержати освіту в іншій країні є складовою частиною інтернаціоналізації відносин між країнами та людьми. Здобуття освіти в інших регіонах і країнах стало своєрідною відповіддю молодих людей на розуміння ними глобальних питань, проявом їхньої зацікавленості в підготовці себе до життя та роботи у взаємозалежному світі [2, с. 24].

Тож враховуючи вище зазначене стає зрозумілим, що міжнародна співпраця у сфері надання освітніх послуг однозначно позитивно впливає на розвиток тих радикальних змін, які відбуваються в міжнародному співтоваристві за останні десятиріччя: глобалізації професійних знань, інтернаціоналізації процесів освіти, демократизації і підвищенню автономії навчальних закладів, диверсифікації навчальних програм, технологізації процесів освіти.

Аналіз позитивного зарубіжного досвіду вкрай потрібний, особливо в умовах реформування та різного роду перетворень в державі, оскільки це дає можливість виокремити ті позитивні здобутки розвинутих європейських країн у сфері адміністративно-правового регулювання надання освітніх послуг, які будуть корисними для нашої країни в під час докорінного перегляду правових засад регулювання відносин у сфері вищої освіти.

Варто зазначити, що у розвинених європейських країнах є три основні моделі державного контролю у сфері надання освітніх послуг: континентальна, американська і змішана, які передбачають різний суб’єктний склад, ступінь втручання контролюючих суб’єктів у діяльність вищих навчальних закладів, деталізацію нормативних засад, в т. ч. й процедурних, безпосередню мету, оформлення підсумкових результатів [3, с. 24].

У Нідерландах впроваджено модель зі «спеціалізацією» контролю, тобто не «тотальний» контроль усіх питань вищої освіти, а «спеціалізований» його аспект, у 2002 році була утворена Нідерландська акредитаційна організація, яка «оцінює нові навчальні програми і перевіряє їх відповідність стандартам країн-учасниць Болонського процесу». Контроль у сфері вищої освіти у Нідерландах характеризується переважно профілактичною, превентивною спрямованістю. ВНЗ повинні проводити «самоперевірки» для формування «самозвітів» за запропонованими державою та Асоціацією критеріями, для використання

їх у своїй діяльності з метою вдосконалення, усунення прогалин, недоліків [4, с. 175].

Досить цікавим є і досвід Федеративної Республіки Німеччини, державний контроль у сфері вищої освіти якої пройшов шлях від тотального державного контролю до соціального індивідуально-державно орієнтованого контролю з акцентом на забезпечення якості вищої освіти, впровадження різноманітних методів, домінуючим серед яких є експертиза. Одразу ж слід зазначити, що для державного контролю у сфері вищої совіти, як і вищої освіти в цілому, характерним є трирівнева структурованість, яка й зумовлює побудову системи суб'єктів контролю – федеральний рівень (рівень федерального), регіональний рівень (суб'єкти управління з контрольними повноваженнями у землях) і спеціалізовані суб'єкти (із зірним ступенем участі представників держави). Для цієї організаційної структури контролю характерним є прояв принципу децентралізації контрольних повноважень із розширеннями сфери таких повноважень у напрямі руху «зверху до низу» [5, с. 7-9].

Слід зупинитися і на досвіді Великої Британії, адже специфікою його є наявність спеціалізованих контролюючих органів, для яких функція контролю є основною, а також деталізована регламентація процедури, що надає відповідним контрольним правовідносинам визначеності, прозорості. Так, наприклад, поряді із загальнодержавними органами управління існують спеціалізовані суб'єкти контролю – Королівська інспекція та Управління зі стандартів у світі (в т. ч. вона охоплює і сферу вищої освіти). Це загальнодержавні контролюючі органи, окрім того, такими ж контролюючими повноваженнями наділені на місцях місцеві органи управління освітою. Королівська інспекція зберігає за собою повноваження загального контролю у сфері відповідних відносин, формує контингент інспекторів (їх команд), перевіряє звіти інспекторів про стан справ у навчальних закладах, може вживати заходи реагування у разі незадовільного стану справ у закладах [6, с. 61].

Отже, враховуючи усе вище наведене, ми погоджуємося з тим, що для підвищення ефективності державного контролю у сфері надання освітніх послуг в нашій країні та з метою удосконалення його правових засад просто вкрай необхідно запозичння саме позитивного правотворчого та правозастосовчого зарубіжного досвіду у частині: децентралізації, що передбачає передачу більшої частини контрольних повноважень місцевим органам державної влади; зменшення загальної кількості суб'єктів державного контролю і створення спеціалізованих суб'єктів зі «змішаним» складом (із залученням професійних громадських об'єднань, освітянської громадськості); визначення в якості безпосередньої мети забезпечення якості вищої освіти й розширення

автономії вищих навчальних закладів щодо вирішення інших питань; визначення критеріїв відповідності діяльності, які узгоджуються із загальноприйнятими європейськими стандартами, й закріплення їх у національному законодавстві; деталізації процедурних засад контролю як різновиду адміністративної процедури (задля уніфікації для всієї країни бажано закріпити у кодифікованому акті; а у законодавчому акті спеціального характеру передбачити посилання на уніфікованість процедури та відсилку до кодифікованого акту); закріплення переважно попереджувально-припиняючого характеру результатів; визначення активної ролі об'єкта контролю у процесі контрольних правовідносин та у ліквідації виявлених прогалин (недоліків); мінімізації безпосереднього контакту суб'єкта контролю з вищими навчальними закладами, запровадивши електронні засоби незалежного контролю, дистанційні засоби контролю; посилення співпраці держави і професійних об'єднань у процесі контролю у сфері вищої освіти, забезпечивши функціонування «змішаної» моделі державного контролю у сфері вищої освіти в Україні [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шаповал Р. В. Освітня діяльність в Україні: адміністративно-правове дослідження : монографія / Р. В. Шаповал. — Х. : Золота миля, 2011. — 347 с.
2. Шаповал Р. В. Адміністративно-правове регулювання освітньої діяльності в Україні: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Р.В. Шаповал. – Харків, 2011. – 33 с.
3. Кушнір С. Державний контроль у сфері вищої освіти: зарубіжний досвід правового регулювання та шляхи його запозичення для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/28.pdf
4. Шевченко С. О. Механізм державного та громадського управління якістю вищої освіти: за- рубіжний досвід / С. О. Шевченко // Держава та регіони. – 2007. – № 3. – С. 171–176. – (Серія: Дер- жавне управління).
5. Чорна О. В. Розвиток системи моніторин- гу якості вищої освіти в Німеччині : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки / О.В. Чорна. – К., 2016. – 20 с.
6. Курдюмова И. Н. Школьное инспектирова- ние в Великобритании / И. Н. Курдюмова // Народ- ное образование. – 2001. – № 8. – С. 58–64.

ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ДО ПАРЛАМЕНТІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ ТА ПОЛЬЩІ

Протас Анна Михайлівна
студентка ІІ-го курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Вивчення досвіду становлення виборчих систем за нинішніх умов реформування та розбудови української державності України є досить актуальним, тому метою даної роботи є дослідження іноземного досвіду використання ефективних механізмів формування центральної влади. Слушно навести приклади виборчих систем до парламентів Франції та Польщі. Франція є однією з передових Західних держав, а Польща є нашим найближчим сусідом, й водночас яскравим прикладом успішних реформ на пострадянському просторі.

У Франції склалась така практика парламентських виборів до двох її палат. Депутати нижньої палати – Національних зборів обираються загальним прямим таємним голосуванням на мажоритарній основі. Це означає, що для перемоги вже в першому турі один з претендентів у своєму виборчому окрузі повинен набрати більше половини голосів. Як правило, таке відбувається не дуже часто. Наприклад, на парламентських виборах 2002 р. лише 58 кандидатів змогли вже в першому турі забезпечити собі депутатські мандати. У другий тур виходять ті претенденти, які в першому турі набрали більше 12,5 % голосів (це може бути два, три і більше кандидатів). Щоб отримати бажаний депутатський мандат, одному з них досить буде обійти суперників, отримавши звичайну більшість [1, с. 258–261].

Особливо заслуговує на вивчення досвід Франції у створенні механізмів тісної співпраці парламенту і органів місцевого самоврядування через механізм формування верхньої палати вищого законодавчого органу – Сенату, де діє «схема» непрямих виборів. Система виборів сенаторів у Франції виглядає так: виборці на рівні адміністративно-територіальної одиниці – комуни – обирають членів місцевого представницького органу (перший ступінь), який обирає делегатів (другій ступінь), котрі беруть участь у виборах сенаторів (третій ступінь). Частина Сенату змінюється раз на три роки. Заборонено поєднувати мандати сенатора і депутата Європарламенту. Система обрання сенаторів змінюється залежно від їх кількості, що обирається: де три сенатори від департаменту або менше, то

використовується мажоритарна система в два тури; якщо це чотири сенатори чи більше – то пропорційна [1, с. 258–261].

У Франції є практика, коли члени уряду, що отримали депутатські мандати, самі не засідають у парламенті, а довіряють виконання депутатських функцій своїм спеціальним представникам. Крім цього закон про кумуляцію (сумісництво) мандатів дозволяє мерам мати один персональний виборчий мандат (депутата, сенатора, регіонального радника, генерального радника) на доважок до його муніципальних обов'язків. Тобто на відміну від України у Франції допускається можливість мерам бути одночасно ще й представниками законодавчого органу країни.

Досить цікавим і корисним може бути приклад сусідніх держав, зокрема, Польщі, де уніфікація виборчого законодавства стала своєрідним локомотивом розвитку народовладдя в державі і, в результаті, утвердження демократичних засад у суспільстві.

Чинна Конституція Республіки Польща визначає, що вибори до Сейму є загальними, прямими, рівними та відбуваються на пропорційній основі. Сейм налічує 460 депутатів, а Сенат (верхня палата) – 100 сенаторів. Склад Сенату та Сейму формується строком на чотири роки.

У статті 192 Виборчого кодексу йдеться про те, що Сейм обирають прямим, рівним, загальним, таємним голосуванням у багатомандатних округах за пропорційним принципом з так званими преференціями. Це дає можливість виборцю вказати в бюлетені на бажаного кандидата, який у разі подолання партією виборчого бар'єра, здобуває першочергове право на мандат. На виборах до Сейму виборчий бар'єр для партій встановлено на національному рівні у 5%, для блоків партій – 8%. Якщо жоден з відповідних суб'єктів не набрав необхідної кількості голосів для подолання бар'єра, то «поріг» знижується до 3% та 5% відповідно. Право балотуватися визнане також за представниками громадських організацій, що репрезентують національні меншини [3, с. 70–71].

Суттєвим моментом виборчої кампанії є створення виборчих округів. У Виборчому кодексі зазначається, що територія Польщі має бути поділена на округи, в межах яких повинна мешкати приблизно однакова кількість людей. Від кожного округу у парламенті має бути обрано не менше ніж сім депутатів (стаття 201).

Організацію та проведення виборів здійснюють Державна виборча комісія, виборчі комісії виборчих округів та виборчі комісії виборчих дільниць. До складу Державної виборчої комісії входять по троє суддів від Конституційного суду, Верховного суду та Вищого адміністративного суду. Висувати кандидатів у депутати уповноважені

політичні партії, комітети коаліції виборців (блоків партій) та самі виборці шляхом самовисування (стаття 204).

У статті 208 Виборчого Кодексу зазначається, що один кандидат може бути висунутий лише в одному окрузі і йти за списком однієї політичної партії. Також важливим моментом є збір підписів: для самовисуванця – це 1000 підписів, для партії – 5000 підписів виборців, які проживають у різних частинах округу. У статті 211 зазначається, що у виборчому списку партій та блоків не може бути менше ніж 35% жінок чи 35 % чоловіків [3, с. 71].

Що стосується виборів до Сенату, то їх проведення регламентоване окремим розділом Виборчого кодексу. У цьому розділі йдеться про те, що відповідні вибори проводяться за мажоритарною системою, і в межах території держави створюються одномандатні виборчі округи. Як і у випадку з виборами до Сейму, виборчі округи створюються пропорційно до кількості населення. Партії, які висувають кандидатів у сенатори, повинні створити спеціальні структури (комісії) з висунення таких кандидатів, причому ними не можуть бути кандидати в депутати Сейму. Партія має право висунути лише одного кандидата у сенатори в кожному окрузі. Підрахунок голосів за результатами виборів до Сенату здійснюється за такою самою системою, як і у випадку з виборами до Сейму. Кандидат, за якого було подано відносно більшу кількість голосів, стає представником свого округу в Сенаті.

У виборчому законодавстві Полщі виділяються декілька важливих моментів. По-перше, у цій країні діє кодифіковане виборче законодавство. По-друге, виборче законодавство тут не зазнавало таких фундаментальних змін, як це було в Україні. Воно є сталим, що зменшує можливість фальсифікацій. По-третє, у відповідному законодавстві встановлено дієві механізми, які зменшують вірогідність фальсифікацій. Тому Виборчий кодекс Польщі можна вважати добрим прикладом щодо виборчого законодавства України.

Отже, Україні в сучасних умовах можна використовувати досвід європейських держав в питаннях розбудови власної виборчої системи. Разом з тим, необхідно враховувати особливості, притаманні нашій державі та сучасні суспільно-політичні реалії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ворона П. В.Регіональні та республіканські аспекти функціонування виборчої системи Франції / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2010. – № 2. – С. 254–261. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2010_2_35

2. Коваленко М. Г. Доступ до виборчих прав: аналіз Виборчого кодексу Польщі 2011 р. / М. Г. Коваленко, А. С. Чиркін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. – 2017. – Вип. 42. – С. 65–68.
3. Смолій А. Правове регулювання виборів: досвід Польщі / Андрій Смолій. // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2013. – № 1. – С. 70–71.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ВКЛАДНИКІВ ПРИ БАНКРУТСТВІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Роскоша Анастасія Романівна
студентка ІІІ курсу Університету імені Альфреда Нобеля

Коссович Антон Олегович
студентка ІІІ курсу Університету імені Альфреда Нобеля

У наш час проблеми банкрутства та наслідків ліквідації банків в Україні є актуальними. За даними НБУ, за період 2014–2017 років в Україні до категорії неплатоспроможних були віднесені 88 банків. Зокрема, в 2014 році ліквідовано 33 банки, в 2015-му – 33, в 2016-му – 21, в 2017 році – один банк. При цьому з усіх 88 банків повної ліквідації зазнала 81 фінансова установа. Рішення по шести банках ще не прийняті. І тільки один банк зміг відновити роботу [1].

Така ситуація актуалізує питання захисту прав вкладників. Звернімо увагу на порядок ліквідації банку. Якщо НБУ визнає банк неплатоспроможним, то він потрапляє під нагляд Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (Фонд). Далі Фонд виводить банк з ринку і запроваджує у ньому тимчасову адміністрацію на строк 3–6 місяців. За цей час Фонд намагається відновити платоспроможність банку. Якщо цього платоспроможність банку не вдалося, то даний банк буде ліквідований, а його майно розпродається. Дана процедура покликана забезпечити погашення вимог кредиторів за встановленими чергами. Відповідно до ч. 1. ст. 37 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2], господарський суд приймає постанову, в якій боржник визнається банкрутом, а потім відкриває ліквідаційну процедуру, яка буде тривати дванадцять місяців.

Можна навести багато прикладів реалізації такої процедури, один із них – ліквідація великого банку «Україна». Банк почав втрачати кошти та поніс великі збитки. Щоб змінити таке становище, Кабінет Міністрів України утворив тимчасову робочу групу та надав кредит у

150 мільйонів гривень. Однак банк закінчив фінансовий рік з великими втратами. В 2000 році в банк «Україна» введена тимчасова адміністрація строком на один рік. А після цього, НБУ відкликав банківську ліцензію та запровадив процедуру ліквідації банку.

Закон України «Про врегулювання заборгованості за вкладами фізичних осіб – вкладників та інших кредиторів Акціонерного комерційного агропромислового банку «Україна»» [3] встановлював три черги задоволення вимог кредиторів (така «черговість» присутня і в наш час). Відшкодування вкладникам здійснював Фонд. В результаті кошти отримали лише 22,2 % вкладників від загального числа осіб, які мали право на таке відшкодування.

А тепер ми підходимо до найголовнішого моменту – виплати особам їх вкладів. У нашому законодавстві існує спеціальний Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [5]. Ним встановлено, що Фонд гарантує відшкодування коштів кожному. Відшкодування здійснюється в розмірі вкладу, включаючи відсотки, але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами. Сума граничного розміру відшкодування коштів дорівнює 200 000 гривень та не може бути менше за цієї суми. Слід зазначити, що Адміністративна рада Фонду не має права приймати рішення про зменшення цієї суми.

Тобто, якщо сума вкладу перевищує 200000 гривень, то вкладник не зможе повернути свої гроші в тій частині, яка перевищує цю суму. Крім того, варто зазначити, що вклади в іноземній валюті гарантуються на тих же самих умовах, що і вклади в національній валюті України. Але, в такому випадку відшкодування відбувається саме в національній валюті, після перерахування суми вкладу за офіційним курсом гривні, встановленим Національним банком на день початку здійснення тимчасової адміністрації або в разі ліквідації. Також слід зазначити, що Фонд не повертає кошти, які були залучені як банківські (дорогоцінні) метали.

До речі, у разі прийняття Національним банком України рішення про ліквідацію банку, кредит у ньому все одно доведеться повернути. Це робиться за таким механізмом: банк закриває свій основний рахунок та відкриває в НБУ накопичувальний рахунок, на який потрібно вносити платежі для того щоб погасити кредит. Реквізити цього рахунку повинні бути розміщені на сайті такого неплатоспроможного банку і на сайті Фонду гарантування вкладів.

А тепер ми переходимо до юридичних осіб, які також є вкладниками банку. З ними ситуація дещо інакша. Якщо фізичним особам гарантується повернення вкладів у сумі не більше 200 000 гривень, то юридичним особам повернути свій вклад взагалі майже неможливо. Адже процедура повернення вкладів юридичним особам не

чітко врегульована в законодавстві України. Наявна прогалина в праві. Єдина згадка про вклади юридичних осіб – п. 7 ч. 1 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [5], в якому визначені черги та порядок виплати вкладів. З аналізу цієї норми випливає, що юридичні особи віднесені тільки до сьомої черги. Як показує практика, кошти банку вичерпуються навіть до четвертої черги. Тому можна зробити висновок, що пріоритетом діяльності Фонду є захист саме фізичних осіб-вкладників. На практиці, такий захист здійснюється за рахунок інших вкладників, зокрема – юридичних осіб.

В інших нормативних джерелах згадки про повернення вкладів юридичним особам відсутні. Тому залишається шукати відповідь на питання у працях вчених-юристів, або від осіб, які працюють у банківській сфері. Наприклад, керівники одного з адвокатських об'єднань вважають, що НБУ, відповідно до ст. 55 Закону України «Про національний банк України» [4], зобов'язаний вжити певних заходів щоб не допустити негативні фінансово-економічні наслідки в такому банку. Простими словами, потрібно здійснювати банківський нагляд у формі інспекційних перевірок та нагляду. Таку процедуру підтверджує ст. 71 Закон України «Про банки і банківську діяльність» [4], в якій сказано що кожний банк – об'єкт інспекційної перевірки, яка здійснюється відповідно до плану, який затверджується певними органами влади. У відповідність з цим Положенням, така планова перевірка банку повинна проводитися не рідше одного разу на три роки.

На сьогодні судова практика вже сформувала можливості визнання причиною неплатоспроможності банку саме бездіяльність Національного банку України. Можна встановити причинно-наслідковий зв'язок між такою бездіяльністю, подальшою ліквідацією банківської установи, та неможливістю особи отримати свій вклад у повному обсязі. Такий варіант відшкодування видається цілком можливим: отримати відшкодування у судовому порядку за своїм вкладом, який буде виплачуватися за рахунок держави, в особі того ж Національного банку України. Таким чином, вкладники, які розмістили в банках свої вклади у розмірі понад 200 000 гривень та юридичні особи, чиї грошові кошти осіли на рахунках проблемних банків – всі вони мають можливість повернути свої кошти шляхом судових розглядів з державою.

Отже, ми вважаємо, що потрібно більше розвивати діяльність у галузі інспекції перевірок банків та фінансових установ та вдосконалювати правову процедуру повернення вкладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банкопад в Україні. URL: https://tsn.ua/groshi/nacbank-pidrahuvav-skilki-bankiv-lusnuli-za-ostanni-tri-roki-861823.html

2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12

3. Про врегулювання заборгованості за вкладами фізичних осіб – вкладників та інших кредиторів Акціонерного комерційного агропромислового банку «Україна»: Закон України від 07.03.2002 № 3097-III. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3097-14

4. Про національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14

5. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17

ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВОДНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Рябець Катерина Анатоліївна
докторант кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
кандидат юридичних наук, доцент

Водні ресурси України – національне багатство, яке стратегічно важливе та життєво необхідне для проживання на території нашої держави. Враховуючи суттєве загострення в Україні водної кризи, удосконалення правових засад діяльності органів публічного управління у галузі водного господарства повинно стати пріоритетним напрямом державної водної політики.

В Україні склалася певна система основних органів публічного управління у сфері формування та реалізації державної водної політики. Вона включає у себе Міністерство екології та природних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України, Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру, місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Утримання зазначеної системи органів публічного управління недешево коштує державі. У свою чергу, результат їх діяльності невисокий. Про це свідчить насамперед статистика. Так, на території України ще кілька десятків років тому налічувалося за різними даними

65–71 тис. річок і струмків загальною довжиною понад 248 тис. км, з них понад 4 тис. довжиною більше 10 км, у тому числі близько 160 річок – довші за 100 км. [2, с. 5]. На сьогодні переважна кількість річок, особливо малих, замулені та засмічені.

Зменшення чисельності водних об'єктів, на наш погляд, є результатом відсутності дієвих правових засад діяльності органів публічного управління. Підставою даного твердження є застарілі джерела екологічного законодавства, які вчасно не оновлюються. Як приклад можна навести Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [5] прийнятий ще до отримання Україною незалежності, а саме – 25 червня 1991 року. Зазначене свідчить про бездіяльність Міністерства екології та природних ресурсів України в частині розробки пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів, яка лежить в основі його повноваження (п. 4 Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України [4]). Таку саму позицію у даній проблемі займає і підпорядковане йому Державне агентство водних ресурсів України.

Окрім того, недосконалість нормативно-правової бази діяльності досліджуваних органів публічного управління обґрунтовується також наявністю в ній правових положень, що дублюють владні повноваження. Так, наприклад, законодавством одночасно покладене завдання щодо ведення державного водного кадастру за розділом «Водокористування» на Мінприроди (п.п. 60 п. 4 Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України) та на Держводагентство (п.п. 37 п. 4 Положення про Державне агентство водних ресурсів України [3]). Вказане призводить на практиці до низки негативних наслідків, серед яких насамперед необхідно відзначити безвідповідальність за невиконання окремих доручень.

Слід підкреслити безумовну важливість в управлінській діяльності у галузі водного господарства контролюючої функції. Положення Водного кодексу України (ст.ст. 8[1], 9, 10, 14-17[2]) [1] регламентують її у компетенції низки таких органів публічного управління як Кабінет Міністрів України, Мінприроди, Держводагентство, Держгеокадастр, державні адміністрації, місцеві ради. Звичайно, чисельні випадки нераціонального використання та забруднення водних ресурсів свідчать про неналежне виконання ними контролюючої функції, за якої сподіватися на подолання водної кризи в Україні безглуздо.

На наш погляд, проблеми у галузі охорони та використання водних ресурсів є також наслідком відсутності дієвої законодавчо закріпленої екологічної стратегії держави. Її основним напрямком має бути збалансування економічного розвитку держави з екологічними нормативами. Для цього необхідно створити такі умови, за яких

нераціональне використання водних ресурсів стане економічно невигідним. Викладене вважаємо можна досягти за умови встановлення розмірів штрафних санкцій, що будуть адекватно відповідати нанесеній шкоді водним об'єктам.

Проведене дослідження стало підґрунтям для надання пропозицій щодо удосконалення правових засад діяльності органів публічного управління у сфері формування та реалізації державної водної політики України шляхом:

перегляду галузевих нормативно-правових актів та приведення їх у відповідність до сучасних вимог;

посилення відповідальності посадових осіб органів публічного управління за невиконання чи неналежне виконання ними своїх посадових обов'язків;

формування на законодавчому рівні ефективної екологічної стратегії держави;

адекватного визначення розміру штрафних санкцій за порушення норм водного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 6 черв. 1995 р. № 213/95-ВР. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр

2. Гетьман В. Тече річка невеличка… // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 100. – С. 5.

3. Положення про Державне агентство водних ресурсів України, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 серп. 2014 р. № 393 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-п

4. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 січ. 2015 р. № 32 [Електронний ресурс] : – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-п

5. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс]: Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-XII. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12

ІНТЕГРАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР: ПРИЧИНИ ТА НАПРЯМИ

Рябовол Лілія Тарасівна
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
доктор педагогічних наук, доцент

Глобалізація та інтернаціоналізація як сутнісні ознаки XXI століття охоплюють усі сфери життя та діяльності суспільства, об'єднують світ не лише у фінансово-економічному, інформаційному, технологічному, але й правовому аспектах. Україна як європейська держава обрала європейський вектор, відтак, розвиток вітчизняної правової системи варто розглядати в контексті європейських цінностей, принципів та стандартів, що передбачають гуманізм, лібералізм, плюралістична демократія, верховенство права, права та особисту свободу кожного, добре (ефективне) врядування, транскордонне співробітництво, сталий (усталений) розвиток тощо.

Досліджуючи механізм взаємодії правових систем Ради Європи та України, О. Лаба зазначає, що інтеграція України в Європу сьогодні є не тільки можливим, а й найбільш бажаним варіантом вирішення низки проблем. Україна є частиною Європи та європейської культурної традиції, а тому інтеграційні процеси в європейській структурі є об'єктивно, історично обумовлені її національним, культурним та правовим розвитком [1, с. 30].

Суголосні з цією думкою й інші науковці. Так, Д. Юрковський, вважає, що європейський вибір України ґрунтується на життєво важливих інтересах та історичному прагненні українського народу бути невід'ємною частиною єдиної Європи. Набуття членства України в Європейському Союзі (далі – ЄС) сприятиме зміцненню глобальної безпеки, забезпеченню стабільності [3].

Не можна не погодитись і з думками Х. Машталір, С. Леськів, Д. Юрковського, що євроінтеграційні процеси і членство України в ЄС є основним інструментом реалізації національних інтересів, розбудови правової держави, зміцнення громадянського суспільства. Входження України в ЄС – це запорука подальшого зміцнення вітчизняних позицій на міжнародній арені [2, с. 163], набуття додаткових гарантій забезпечення територіальної цілісності, суверенітету та національно-культурного відродження країни, створення передумов для проведення більш ефективної оборонної політики, перебудови й підготовки

національної економіки до функціонування в умовах жорсткої конкуренції з економічними системами інших країн [3].

За роки незалежності закладено нормативно-правове підґрунтя відносин України та ЄС. Разом з тим, інтеграція України до європейського правового простору вимагає вирішення низки надзвичайно важливих проблем правової теорії та практики. Серед них – обґрунтування філософсько-правових, концептуальних засад відповідного процесу та безпосередньо адаптація національного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Удосконалення системи законодавства шляхом її адаптації – одна з основних складових євроінтеграційного процесу, стратегічний пріоритет зовнішньої політики України. Сутність такої адаптації полягає у зближенні національного законодавства із сучасною європейською системою права, приведенні законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до acquis communautaire.

Актуалізувався цей напрям після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р., коли перед Україною постали завдання спрямувати власні зусилля на проведення складних перетворень внутрішньо-політичного характеру та імплементувати значну кількість європейських нормативних актів, що стосуються різних сфер життя та діяльності нашої держави. На впровадження європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі ухвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», якою передбачено реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави. Виконання цих завдань сприятиме розвитку політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічному розвитку держави в межах ЄС, поступовому зростанню рівня життя населення.

Проблеми, пов’язані з інтеграцією вітчизняної правової системи в Європейський простір, глибоко усвідомлюються в юридичному співтоваристві України. Висуваються пропозиції щодо їх правового вирішення, розробляються та приймаються відповідні правові доктрини, концепції, нормативно-правові акти. Дана тематика викликає значний інтерес вчених-правників. Саме вітчизняні наукові дослідження як загальнотеоретичного, так і прикладного характеру мають відіграти значну роль у вирішенні окресленої проблематики.

Одну з таких спроб здійснили науково-педагогічні працівники кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права і кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Автори колективної монографії провели аналіз сучасного стану правової системи України та напрямів і шляхів її розвитку у контексті інтеграції в Європейський простір.

Структура монографії зумовлена структурою самої правової системи. Останню можна репрезентувати як сукупність наступних складників: безпосередньо система права і система законодавства, юридична практика, правова культура та правосвідомість, а також система правової, у тому числі вищої юридичної, освіти. Перелічені складники взаємообумовлені та взаємозалежні, отже, лише підтримання дієвих взаємозв'язків між ними забезпечує високу ефективність функціонування всієї правової системи. Відтак, розвиток вітчизняної правової системи у контексті її інтеграції в Європейський простір має охоплювати відповідну трансформацію усіх її складників.

У результаті творчого пошуку авторського колективу висвітлено теоретичні засади, етапи та шляхи адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Проведено аналіз проблем і перспектив становлення інституту європейського громадянства як одного з напрямів інтеграційного процесу в Європі.

Інтеграція правової системи нашої держави в Європейський простір вимагає відповідної модернізації конституційного законодавства. Саме тому значну увагу у монографії акцентовано на питання європейського виміру реформування конституційного ладу та конституційної юстиції в Україні. Визначено напрями удосконалення адміністративного законодавства та судочинства, шляхи оптимізації правоохоронної системи, трудового та інвестиційного права.

Не залишилася поза увагою і проблема підготовки правника. Її сутність, згідно з проектом Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії, полягає в усвідомленні кожним юристом його фундаментальної ролі – утверджувати верховенство права через захист прав і свобод людини.

Очевидно, що сприйняття європейського права, реформування правової системи України згідно з європейськими правовими стандартами на основі загальних принципів Європейського права сприятиме прогресивному розвитку України і дасть їй змогу посісти гідне місце серед держав Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лаба О. Механізм взаємодії правових систем Ради Європи та України. Історико-правовий часопис. – 2014. – № 1 (3). – С. 29–34.

2. Машталір Х., Леськів С. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства. Господарство, підприємництво і право. – 2017. – № 6. – С. 163–166.

3. Юрковський Д. Ю. Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет зовнішньополітичної діяльності України. Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фахове вид. 2013.

№ 10. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=761 (дата звернення: 15.04.2018).

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА

Стратонов Василь Миколайович
професор кафедри галузевого права
Херсонського державного університету,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Шахрайство, як кримінально-правове діяння означає: заволодіння майном шляхом обману або шляхом зловживання довірою. За останні роки, як свідчить практика, даний вид злочинів став досить поширеним. Характерна відмінність цього виду розкрадань від інших полягає в тому, що суб'єктом шахрайства є фізична особа, у компетенцію якої не входять господарсько-розпорядчі функції. З об’єктивної сторони злочин полягає в тому, що заволодіння майном може бути вчинено одним із двох способів: шляхом обману чи зловживанням довірою. Під обманом слід розуміти повідомлення неправдивих або приховування (замовчування) тих чи інших обставин, повідомлення про які було обов’язковим. Обман – це такий вплив на особу, якій належить, чи довірено або здано під охорону майно, яке вона добровільно передає злочинцю. Проте, якщо особа отримала майно для зберігання чи перевезення і привласнить його, а сама заявить, що майно у неї «вкрадено» то таке не повернення майна під надуманим приводом не складе склад злочину шахрайства, а повинно розглядатися залежно від конкретних обставин, як крадіжка чи привласнення. Тобто обман використовується з метою приховання фактично вчиненого злочину. Шахрайством також не буде обман потерпілого з метою доступу до матеріальних цінностей і наступного таємного заволодіння ними, тобто, коли обман використано для скоєння крадіжки [1, с. 123].

Обман під час шахрайства як спосіб розкрадання має бути таким, який здатний викликати у особи відчуття про необхідність передачі відповідного майна. Для наявності шахрайства достатньо того, що перехід майна на користь винної особи здійснюється за згодою потерпілого за його волевиявленням: останній або сам передає майно винному, або дозволяє взяти майно. Тому якщо винна особа використовує хворобливий стан потерпілого, наркотичне чи алкогольне сп’яніння, коли потерпілий не дає звіт своїм діям і не може керувати ними, тобто заволодіває майном потерпілого без його волевиявлення (з

використанням безпорадного стану), то у діях цієї особи буде не шахрайство, а крадіжка.

Заволодінням майном частіше за все скоюється шляхом обману пов'язаного з пред'явленням фіктивних документів або з їх підробкою. При цьому винний переслідує мету створити вигадану правову основу для одержання майна [2]. У зв'язку з тим, що сам факт використання фіктивних документів є різновидом заволодіння майном шляхом шахрайства і додаткової кваліфікації не потребує.

Шахрайство може бути вчиненим і шляхом зловживання довірою, це різновид обману. Під час зловживання довірою винний завідомо використовує відносини, що склалися між ним та особою якій доручене майно або яке їй належить. Шахрайство буде закінченим злочином з моменту фактичного переходу майна чи права на майно до винного, коли останній одержує змогу виконати хоча б початкові дії щодо розпорядженням майном (віднести, сховати, тощо) тобто це – матеріальний склад злочину.

Відзначимо, що більшість шахраїв мають стійку психіку і вміння переконувати інших в своїх намірах, що дозволяє їм почувати себе в будь-яких ситуаціях лідером. Зовні – це особи які вміють себе «подати» перед очима своїх співрозмовників. Щоб скласти про себе гарне враження, вони нерідко «демонструють» начебто випадково «дружбу» з впливовими людьми, намагаються показати свою причетність до солідних підприємств, фірм (пред'являючи рекламні проспекти, офіційні бланки), використовують фальшиві документи існуючих та не існуючих організацій чи фірм.

Об'єкт на який спрямоване злочинне посягання це речі переважно матеріального світу, тобто майно, безготівкові гроші, товари, напівфабрикати, сировина, тощо. Найчастіше предметом шахрайських дій є товари (оргтехніка, спиртні напої, сигарети тощо), які можуть бути реалізовані, але, як свідчить практика, в більшості випадків ними є гроші та цінні папери.

Тепер більш детально зупинимось на характеристиці окремих способів вчинення шахрайств, оскільки чим більше ми будемо їх знати тим якісніше та швидше проведемо розслідування конкретної справи.

В теорії криміналістики та практиці переважно відомі такі способи:

заволодіння чужим майном за допомогою вручення покупцю предмета, зовні схожого на оригінал, а насправді це лише підробка. Наприклад, продаж виробів з кольорових металів чи шліфованого скла замість виробів зі шляхетних чи дорогоцінних каменів; заволодіння чужим майном шляхом обрахування потерпілого при розміні великих купюр чи грошей при покупці якої-небудь речі; за допомогою підкидання

«цінностей» і наступної участі в їх «поділі»; під приводом надання різних послуг у придбанні якого-небудь майна; нечесної гри в карти; за допомогою гадання, знахарства; у результаті видачі себе за іншу особу, головним чином за працівника правоохоронних органів, з метою проведення незаконного обшуку; шляхом повідомлення по телефону від близького родича про матеріальну допомогу для «вирішення проблем» після ДТП; укладення від свого імені угод (найчастіше здаючи житло в найм) і одержуючи від контрагента (наймача відразу від декількох наймачів) гроші, привласнює їх, а свої зобов'язання по угоді не виконує; вчинення шахрайських дій шляхом створення фіктивних фірм та підробки документів з метою одержання кредитів в банках, вчинення махінацій на ринку цінних паперів та різного роду бірж; підробка документів при укладанні різного роду цивільно-правових угод (купівлі - продажу, підряду тощо) з метою отримання від іншої сторони грошей чи інших цінностей при цьому шахрай усвідомлював невиконання своїх зобов'язань ще до моменту укладання цих угод.

У сфері *соціального забезпечення* шахрай не в змозі діяти по одинці, тому змушений прибігати за допомогою до спільників, або вводити в оману не тільки, співробітників відділів соціального забезпечення, але і підприємства, де він останнім часом працював і на підставі даної довідки намагається незаконно оформити собі пенсію за віком (органу соціального забезпечення потрібно представити довідку про заробітну плату, довідку про виробничий стаж, трудову книжку, тощо). Найбільш поширені два способи здійснення правопорушення за допомогою шахрайських дій з метою отримання незаконної пенсії: а) підробка записів у трудовій книжці – для підтвердження безупинного виробничого стажу; б) надання довідки про значно завищену заробітну плату з останнього місця роботи. У першому випадку, як правило, запис про прийом і звільнення з роботи не піддаються змінам, а виправляється під час працевлаштування і звільнення з підприємства, установи, чим створюється видимість про бездоганний і безупинний виробничий стаж. Іноді в трудовій книжці заміняють одну чи кілька сторінок, куди вноситься потрібна для шахрая інформація про виробничий стаж. В іншому випадку умови для наступного привласнення коштів можуть створюватися також двома основними способами: а) надається виготовлена самим шахраєм фальшива довідка про заробітну плату; б) надаються документи, які сфальсифіковані керівництвом підприємства, де раніше працював шахрай [3, с.89]. У системі *органів страхування* розповсюджений спосіб шахрайства, де завищують збитки, що підлягають виплаті клієнту в результаті обговорених у договорі страхування подій. Для цього клієнт і співробітник органу страхування за взаємною домовленістю навмисно завищують розмір збитку, що настав, чим і створюють у такий спосіб різницю між фактичним збитком і

сумою, виплаченої органом страхування, потім ділять між собою і привласнюють. Нерідко співучасниками при цьому способі шахрайства виступають і відповідальні особи інших відомств.

Однією із причин розповсюдження шахрайських дій – це недосконалість законодавства України, зокрема податкового, що вміло використовують шахраї.

Для ефективної протидії даному виду злочинів необхідно інформування громадськості про нові способи вчинення шахрайських дій, мотивація громадян до співпраці.

Проведення роз'яснення законодавства в банківських, страхових та інших установах, особливо щодо відповідальності за вчинення протиправних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов пре ступлений / А. Н. Колесниченко – Харьков. 1976. – С. 123.
2. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частина. / В. М. Стратонов, О. С. Сотула //За заг. ред. В. М. Стратонова. – К. : вид-во Істина, 2007. – 400 с.
3. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів. – К., 1997 – С. 89.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Трушкіна Наталія Валеріївна
науковий співробітник відділу проблем
перспективного розвитку паливно-енергетичного комплексу
Інституту економіки промисловості НАН України,
кандидат економічних наук

У результаті організації та здійснення господарської діяльності в глобальній мережі Інтернет між суб'єктами господарювання виникають взаємовідносини (як правило, на договірних засадах). Такі взаємовідносини належать і до сфери електронної комерції як ведення бізнесу в глобальних інформаційних мережах, що охоплює інтернет-торгівлю. Однак, на думку науковців, договірний механізм формування та реалізації господарсько-виробничих відносин в електронному форматі не відповідає сучасним потребам учасників цих відносин і рівню розвитку останніх у межах електронного середовища [1, с. 88].

Отже, на сучасному етапі виникла необхідність пошуку якісно нових підходів до організації та регулювання діяльності в сфері електронної комерції. І, в першу чергу, це стосується вдосконалення нормативно-правового регулювання електронних договірних взаємовідносин у цій сфері.

Як показує аналіз та узагальнення діючих законодавчих і нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері електронної комерції в Україні, більшість документів не кореспондуються один з одним, відсутня їх відповідність сучасним умовам господарювання [2, с. 286]. Так, у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» не прописано процедури застосування електронних договорів і комерційних електронних повідомлень як виду електронних документів. У главі 20 Господарського кодексу України нічого не сказано про укладення господарських договорів в електронній формі.

Однак у національному законодавстві є спроби забезпечення реалізації механізмів розвитку електронної комерції. Наприклад, у главі 16 Цивільного кодексу України визначено, що правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. У Законі України «Про захист прав споживачів» вживається термін «договір, укладений на відстані», під яким розуміється договір, укладений продавцем (виконавцем) із споживачем за допомогою засобів дистанційного зв'язку (телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення, інформаційні мережі, зокрема Інтернет).

У прийнятому в 2015 р. Законі України «Про електронну комерцію» врегульовано процес укладення електронних договорів на принципово новому рівні. Відповідно до Цивільного кодексу України в цьому законопроекті використовуються концепції оферти та акцепту, що є логічним, оскільки електронний договір є, насамперед, договором.

Слід зазначити, що на даний час багато наукових публікацій присвячено проблемам недосконалості чинної нормативно-правової бази щодо регламентації господарської діяльності в сфері електронної комерції та шляхам їх вирішення. Як стверджують фахівці, ст. 5 Закону України «Про електронну комерцію» містить дещо заплутану презумпцію дійсності електронного правочину, згідно з якою правочин не може бути визнано недійсним у зв’язку з його вчиненням в електронній формі, якщо інше не передбачено законом. При цьому згідно з п. 8 ст. 11 даного закону для укладення електронного договору в інформаційно-телекомунікаційній системі покупець має ідентифікуватися в ній, тобто створити обліковий запис. Така вимога суперечить практиці, зокрема американських інтернет-магазинів, які дозволяють здійснювати покупки в гостьовому режимі. Крім цього, відповідно до ст. 12 законопроекту електронні правочини мають бути

підписані за допомогою електронного підпису за письмовою згодою сторін, у якій повинні міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів. Зрозуміло, що такий алгоритм гальмує розвиток електронної комерції [3].

Про це наголошено і в роботі [4], у якій автор зазнає, що в Законі України «Про електронну комерцію» використовується термінологія, не характерна для Цивільного кодексу України та його положень, створюється ряд юридичних колізій, зокрема із Законом України «Про електронний цифровий підпис». На думку вчених, Закону України «Про електронну комерцію» бракує конкретики. Багато статей можна трактувати двозначно. Наприклад, із змісту наведеного в законі поняття електронного правочину не зрозуміло, за якими ознаками він відрізняється від інших, передбачених законодавством правочинів [5, с. 42].

Є пропозиції науковців удосконалити насамперед зміст Закону України «Про електронну комерцію» в частині «…регламентації загального порядку укладання електронного договору та доповнення його положеннями про спеціальні процедури укладення договорів (через електронні біржі, аукціони тощо), які взагалі законодавець обійшов увагою…». Крім того, якщо електронний договір не викладено у формі єдиного документа або він містить відсильні договірні умови, сторонам потрібно на рівні координаційного регулювання (у формі інтеграційного застереження чи угоди) визначити, які саме електронні повідомлення даних, якими вони обмінювалися у процесі ведення віртуальних переговорів, фіксують остаточний варіант досягнутої ними домовленості та/або до яких електронних документів може здійснюватися перенаправлення (відсилання) для визначення змісту деяких договірних умов [1, с. 96].

Отже, у результаті дослідження встановлено, що незважаючи на деякі позитивні кроки у законодавстві України з регулювання діяльності у сфері електронної комерції, все ж таки існують проблеми недостатньо ефективного нормативно-правового забезпечення договірних взаємовідносин у цій галузі на основі укладення електронних договорів. Тому з метою активізації розвитку електронної комерції необхідно внести зміни і доповнення в деякі законодавчі та нормативно-правові документи, а саме включити:

- ✓ у Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» – термін «електронний договір» як вид електронного документа, порядок укладення електронних договорів, що відповідатиме ст. 11 «Порядок укладення електронного договору», ст. 15 «Зберігання електронних документів» і ст. 16 «Час відправлення та отримання електронного документа (повідомлення)» Закону України «Про електронну комерцію»;

✓ у Господарській кодекс України – процедуру організації реалізації продукції на основі укладання електронних договорів із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних систем та електронних платформ як інструменту цифрової економіки;

✓ у Цивільний кодекс України – порядок укладення електронних договорів (глава 16 «Правочин»);

✓ у Закон України «Про електронну комерцію» – інституційні механізми організації процесу реалізації продукції дистанційним способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Мілош В. С. Договірні аспекти господарсько-виробничих відносин у сфері електронної комерції / В. С. Мілош // Економічна теорія та право. – 2016. – № 1 (24). – С. 87–99.

2.Залознова Ю. С. Щодо нормативно-правового регулювання у сфері електронної комерції в Україні / Ю. С. Залознова, Н. В. Трушкіна // European integration of economics, education and law: Proceedings of the International Scientific Conference, March 22-23, 2018, Institute of European Integration. – Warsaw: BMT Eridia Sp. z.o.o. Wydawnictwo Erida, 2018. – P. 285–288.

3.Нікіфоров А. Чому укладання договорів у сфері електронної комерції це не лише click та tap [Електронний ресурс] / А. Нікіфоров, С. Михайлик. – Режим доступу: http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/chomu-ukladannya-dogovoriv- u-sferi-elektronnoyi-komerciyi-ce-ne-lishe-click-ta-tap.html.

4.Катинська Л. Р. Питання відповідності Закону України «Про електронну комерцію» європейському законодавству / Л. Р. Катинська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право. – 2015. – Вип. 35. – Ч. ІІ. – Т. 1. – С. 160–164.

5.Зеліско А. М. Розвиток нормативно-правового регулювання електронної комерції в Україні / А. М. Зеліско, Р. І. Байцар // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2016. – № 3. – С. 39–44.

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Фомічов Костянтин Сергійович
доцент кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент

Загальним правилом для всіх фізичних і юридичних осіб встановлено, що здійснення діяльності, яка містить ознаки

підприємницької, можливе тільки за умови обов'язкової легалізації такої діяльності і особи, яка її здійснює. Інакше здійснення підприємництва, спочатку без державної реєстрації, а потім і без подальшої легалізації у випадках, передбачених законом, переслідується в адміністративному, а в деяких випадках – і в кримінальному порядку. Крім того, для юридичних осіб необхідна вказівка на заняття ними торговельною діяльністю у власних установчих документах.

Не є винятком і заняття торговельною діяльністю. Для неї також діє дозвільна система, яка встановлена державою. Основною відмінністю від легалізації підприємницької діяльності є те, що не всі суб'єкти торговельної діяльності (незважаючи на схожість заборон і обмежень, накладених державою на підприємців і торговців) підлягають обов'язковій державній реєстрації і відповідно не підлягають і подальшій процедурі легалізації, характерній для суб'єктів підприємницької діяльності.

У загальному випадку легалізацію розглядають як узаконення або надання законної сили, перехід на легальне становище. Це означає, що для того, щоб особа одержала законний статус торговця, вона повинна у встановленому законом порядку виконати всі необхідні для цього умови [4].

Легалізація здійснюється за таких умов, як:

а) державна реєстрація – здійснюють суб'єкти, торговельна діяльність яких має ознаки підприємницької або господарської діяльності відповідно до ст. 42 і ст. 58 Господарського Кодексу України (далі – ГК України) [1], де в ст. 58 вказані основи державної реєстрації суб'єкта господарської діяльності, під якою згідно зі ст. 3 цього ж Кодексу розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, яка спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт або надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність; Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року [6];

б) ліцензування - суб'єкти торгівлі здійснюють діяльність, що міститься в ст. 7 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 02.03.2015 року [5] і інших спеціальних нормативних актах;

Нажаль, постає проблема, що не всі суб'єкти підприємницької (тобто торговельної) діяльності проявляють бажання зареєструвати свій прибуток у законному порядку, так як їм краще відмивати ці гроші.

Однак, якщо суб'єкт немає реєстрацію то – це незаконна діяльність, за якою настає адміністративна (наприклад – ст. 160

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУПАП) [3] та кримінальна відповідальність.

Щодо порядку проведення реєстрації суб'єктів підприємницької (торговельної) діяльності, то як правило торговельну діяльність здійснюють торговці, які зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності у встановленому чинним законодавством порядку [4].

Отже, процедура легалізації майбутніх суб'єктів підприємницької діяльності починається з державної реєстрації. Реєстрація одночасно є початком офіційних публічно-правових відносин майбутнього підприємця з державними органами. Причому якщо при державній реєстрації перші є носіями прав, то другі (реєстраційні органи) є носіями обов'язків і при дотриманні всіх передбачених законом вимог не мають права відмовити в реєстрації особі, яка в установленому порядку за цим звернулася [4].

При цьому держава при реєстрації має на меті наступне: внесення підприємця в Реєстр суб'єктів підприємницької діяльності та отримання інформації про підприємця і можливість встановлення певного контролю за ним, розробка стратегії підприємництва (політики того або іншого виду підприємницької діяльності (торговельної діяльності) і т. ін.

У даний час питання правового регулювання реєстрації суб'єктів підприємницької і торгової діяльності, в тому числі підприємств торгівлі, є дискусійним. По-перше, як було відзначено в попередніх розділах, немає єдиної думки в Господарському кодексу щодо організаційно-правових форм суб'єктів підприємницької діяльності, а по-друге, немає єдиної думки з питання їх державної реєстрації.

Законодавство України встановлює обов'язкову процедуру державної реєстрації суб'єктів господарської діяльності, згідно з положенням Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб-підприємців та громадських формувань», термін реєстрації становить 3 дні [6], а ГК України встановлює термін реєстрації 10 днів [1].

Також, важливим етапом легалізації торговельного підприємства є отримання необхідних для здійснення торгової діяльності спеціальних дозволів (ліцензій). Ліцензування як юридичний механізм регулюється рядом нормативних актів.

Отже, можна зробити висновок, що легалізація (тобто узаконення) торговельної діяльності створена для того аби суб'єкти підприємницької діяльності не відмивали гроші, а платили податок державі та для того щоб кожен підприємець законно займався торговельною діяльністю щоби в країні був лад та порядок, бо якщо

кожен громадянин буде незаконно займатися торговельною діяльністю і не платити податок державі тоді це буде безлад та також несеться адміністративна та кримінальна відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – 1122. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10
4. Предпринимательское право Украины: Учебник/ Р. Б. Шишка, А. М. Сытник, В. Н. Левков и др./ Под общей ред. канд. юрид. наук Р. Б. Шишки. – Харьков : Эспада. – 2001. – С. 162.
5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 року // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 36. - Ст. 293. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №–31–32. – Ст. 263. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15
7. Про захист прав споживачів: Закон від 12.05.1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12
8. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон від 16.04.1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12

ІНСТИТУТ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цигульський Сергій Миколайович
доцент кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», кандидат історичних наук

В будь-якій демократичній правовій країні загальнонаціональний парламент як уособлення законодавчої гілки влади відіграє одну з провідних ролей в розбудові державності. Ефективність, прозорість діяльності, фаховість, стабільність формування та тривалість діяльності коаліційного уряду і, що чи не найголовніше, довіра й повага з боку людей до парламенту багато в чому залежать саме від наявного виборчого законодавства. Справедливі, сталі, чесні та зрозумілі суспільству правила гри на виборах народних депутатів України постають неодмінними атрибутами для подальшого розвитку нашої держави в бік демократії та Західної цивілізації, де жителі держав, приналежних до неї, звикли до правової захищеності, мінімального рівня корупції, натомість високого рівня життя, що включає не лише матеріальні стандарти, а й багато інших речей.

Верховна Рада України за парламентсько-президентською моделлю має перед суспільством колосальну відповідальність, оскільки вона наділена значними повноваженнями. Відповідно, партії та члени цих партій, що потравляють до парламенту України, повинні бути авторитетними в суспільстві, дійсно виражати волю українського народу, відмежованими від олігархічних впливів. Потрапляння таких сил до ВРУ залежать саме від того, яким чином влаштовані загальні правила гри на виборах народних депутатів.

Зараз ми спробуємо розкрити головні негативні риси, що мають місце у виборчій системі України, та перспективи інституту виборів народних депутатів.

За слушною думкою доктора наук з державного управління Лілії Гонюкової, яку вона висловила у статті «Особливості застосування змішаної виборчої системи в Україні»: «…варто констатувати низку недоліків у сьогоднішньому виборчому законодавстві, що не були усунуті протягом останнього десятиліття: по-перше, в Україні, на жаль , зберігається негативна тенденція до вжиття заходів щодо вдосконалення виборчих законів напередодні чергових виборів або під час них…» [2, с. 169] розкривається чи не найголовніша українська проблема – зміна виборчого законодавства перед виборами не задля покращення та ефективності останнього, а для сьогоденних переваг партій. Тому вона у висновках вказує: «що сьогодні нагальною проблемою є не стільки визначення виборчої системи для України (хоча нам більше імпонує пропорційна), скільки узгодження загальних правил ведення виборчої боротьби.

Разом з тим слід зауважити, що мажоритарна та змішана системи встановлення результатів виборів до парламенту в Україні мають ряд

серйозних недоліків. Змішана система виборів народних депутатів України побудована таким чином, що вона створює суттєвий дисбаланс у Верховній раді щодо відповідності загальнонаціонального рейтингу партій, та кількістю депутатських мандатів, яку вони отримали в кінцевому результаті.

У виборах до ВРУ в 2012 році на пропорційній основі були встановлені наступні результати – ПР підтримали 30 % (72 мандати) громадян, що прийшли на вибори, а партія «Батьківщина» 22 % (62 мандати), а у підсумку, після встановлення результатів виборів на мажоритарних округах ПР отримала 186 місць, а Батьківщина лише 101 [1].

В 2014 році Народний фронт отримав 22,14 %, а БПП 21,82, однак, разом із мандатами, отриманими на мажоритарних округах, кінцевий результат був зовсім іншим. БПП отримав 132 мандати, а НФ лише 82. Наприклад, Радикальна партія, за яку віддали 7,44 % голосів виборців, взагалі не отримала на мажоритарних округах жодного голосу. Таким чином НФ та БПП, які мають майже однакому підтримку громадян, в кінцевому результаті відрізняються кількістю «багнетів» у Верховній Раді чи не на половину [3].

Вибори в мажоритарних округах на пострадянському просторі показали, що до практики їх проведення були уведенні т.зв. «грічкосійство», «адмінресурс» та інші методики, що нівелюють чесність та репрезентативність виборів.

Тому, деякі вчені виступають за введення в Україні пропорційної системи виборів, які базувалися б на принципі відкритих списків тощо. Разом з тим, деякі спеціалісти наголошують на необхідності впровадження суто мажоритарної системи [5].

Чи не найпрогресивнішим в історії України в царині виборів вважається проект «Виборчого кодексу України», прийнятий в першому читанні. Відповідно до нього встановлюється пропорційна система з 4% прохідним бар’єром, ліквідовується таке поняття, як «перша п’ятірка» та «прохідні місця» у списках партій (які були значними корупційними ризиками). Разом з списками загальнонаціональними вводяться ще й регіональні списки. Країна поділяється на 27 регіональних виборчих округів, де партія теоретично може набрати 17 місць в кожному (мінімум 5 депутатів від регіону загалом, максимум, 17, тому від явки виборців в кожному регіоні буде залежати ймовірна кількість «депутатського десанту» від регіону в Раді). В цих регіональних округах громадяни будуть голосувати за партію та за кандидата, що включений до регіонального відповідного списку. Найбільш рейтингові в результаті переможуть. Це означає, що за певних обставин особа, що стоїть в першій п’ятірці, може й не потрапити до парламенту. До речі, цікавий

аспект, в регіональних списках встановлена гендерна новела – на кожні п'ять осіб списку повинно припадати не менш 2 осіб однієї статі [4].

Отже, виборчий кодекс може вирішити найголовніші проблеми українського виборчого законодавства. По-перше, надати йому стабільних рис, за яких політичні партії будуть вибудовувати багаторічну стратегію, орієнтуючись на єдині та незмінні правила гри. По-друге, новий кодекс нівелює вплив багатьох корупційних ризиків, що плюндрують результати виборів («гречкосійство», використання адміністративного ресурсу, плата олігархів за «своїх людей у прохідних місцях списку партії» тощо). По-третє, українські громадяни зможуть відчути, що їх вподобання реально і справедливо відображені в Верховній Раді України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вибори народних депутатів України 28 жовтня 2012 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.cvk.gov.ua/vnd_2012/
2. Гонюкова Л. Застосування змішаної виборчої системи в Україні. / Л. Гонюкова. // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2013. – № 2. – С. 164–170.
3. Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.cvk.gov.ua/vnd_2014/
4. Проект Виборчого кодексу України. 3112-1 від 02.10.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56671
5. Скубішевський М. Чому Україні потрібна мажоритарна виборча система [Електронний ресурс] / Марцін Скубішевський. – Режим доступу до ресурсу : https://www.pravda.com.ua/columns/2014/08/21/7035437/

СМЕШАННЫЙ (ПОЛУСВОБОДНЫЙ) МАНДАТ ЧЛЕНА ПАРЛАМЕНТА БЕЛАРУСИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ И ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ

Чмыга Оксана Васильевна
заведующая кафедрой теории и истории государства и права
УО «Брестский государственный университет
имени А. С. Пушкина»,
кандидат юридических наук, доцент
(г. Брест, Республика Беларусь)

Концепция смешанного (полусвободного) мандата члена Парламента (от лат. «мандат» (mandatum) – полномочие, наказ, поручение) как в политологической науке, так и науке конституционного права в настоящее время находится на стадии своего теоретического становления. В рамках стран СНГ ключевые моменты данной концепции одним из первых озвучил Н. В. Витрук. Указанный российский ученый считает, что мандат депутатов представительных (законодательных) органов государственной власти можно считать полусвободным в случае, когда он жестко не связан наказами избирателей и возможностью отзыва депутата за невыполнение их наказов. Отзыв депутата возможен в силу систематического виновного неисполнения депутатом своих депутатских обязанностей, в том числе по причине утраты каких-либо связей с избирателями, а также в силу действий, порочащих честь и достоинство депутата [3, с. 5]. Таким образом, сущность полусвободного мандата парламентария составляют признаки как императивного, так и свободного мандатов – отсюда и его синонимичное название – смешанный (гибридный) депутатский мандат.

Данная категория, в наиболее общем виде, отождествляется с наличием следующих элементов: предвыборной программы кандидата в члены Парламента; отчетности парламентария перед избирательным корпусом; отзыва парламентария избирателями. Приведенный выше перечень свидетельствует о том, что полусвободный мандат парламентария отличается от императивного в силу отсутствия только одного его неотъемлемого элемента – обязательных наказов избирательного корпуса.

Автор настоящей статьи придерживается мысли о том, что если в указанной категории наличие института наказов избирателей и возможно, то только в качестве факультативного элемента. Подобная позиция объясняется тем, что в узко ограниченном диапазоне наказы избирателей в целом соответствуют принципам развитого демократического государства. По нашему мнению, наказы избирателей применимы лишь строго в рамках предмета ведения соответствующего органа законодательной власти, поскольку в случае расширения сферы применения указанного института, существует высокая вероятность возникновения взаимной несогласованности поручений избирателей, более того – вхождения их в противоречие с важнейшими государственными программами. Данный факультативный элемент вполне может быть заменен обязательной для смешанного мандата его структурной частью – предвыборной программой парламентария, подлежащей безусловному выполнению со стороны названного лица в случае его победы на парламентских выборах. Включение названного элемента в качестве обязательного в состав конструкции смешанного мандата позволит, по нашему мнению, добиться существенного

повышения эффективности парламентской деятельности народного избранника. Более того, подобная конструкция представительского мандата в значительной мере предопределит осознанный и продуманный выбор его электората: в таком случае кандидат в члены Парламента сможет одержать победу на выборах не потому, что он пообещал выполнить конкретные поручения его избирателей, актуальные, быть может, только для соответствующей местной группы граждан, руководствующихся своими частными интересами, а потому, что его предвыборная программа, его взгляды в целом, одобряются и поддерживаются его избирателями.

Как следует из приведенной выше структурной теоретической конструкции, концепция полусвободного мандата предусматривает наличие институтов отчетов и отзывов парламентариев, присущих модели императивного мандата.

В рамках рассматриваемой концепции необходимым, на наш взгляд, является тезис о *безусловном* исполнении предвыборных обещаний парламентария, обеспечиваемом мерами как политической, так и юридической ответственности. Политическая ответственность парламентария, согласно смешанной модели мандата, может проявляться в возможном неизбрании данного лица на следующих парламентских выборах избирателями, которые на предыдущих выборах поддержали его, как выяснилось в последующем, так и невыполненные, обещания. Несомненно, нужен некий механизм обеспечения контроля избирателей за деятельностью своего представителя. Искомый механизм предлагает известный белорусский ученый Г. А. Василевич, который считает, что «для того чтобы каждый мог ознакомиться с предвыборной программой кандидата, следовало бы издавать сборник программ тех из них, кто выиграл выборы» [1, с. 240]. В контексте смешанной модели мандата парламентария, соответствующее законодательное закрепление конкретного механизма подобной фиксации предвыборных заявлений членов Парламента видится обязательным.

Таким образом, «полусвободный» (или «смешанный») мандат позволяет показать, с одной стороны, что существует политическая зависимость депутатов от избирателей в рамках свободы выборов; с другой стороны – что сила общественного мнения, мнение избирателей обусловливает наличие действенного контроля за деятельностью избранных депутатов» [2, с. 95]. Кроме того, «полусвободный» мандат характеризует проявление суверенитета народа, который закрепляется в Конституциях различных стран, а также гарантирует, что если воля парламента расходится с волей народа (избирателей), то такой парламент не может долго оставаться у власти» [2, с. 95].

Исходя из вышеизложенного, мы полагаем, что прямая рецепция смешанной модели мандата парламентария, закрепленная в

законодательстве некоторых развитых государств, вряд ли будет способствовать решению задачи учета особенностей организации представительной ветви государственной власти в Республике Беларусь. Не следует упускать также и такое существенное обстоятельство: как всякая теоретическая модель, указанная концепция мандата парламентария характеризуется не только преимуществами (они, на наш взгляд, в рассматриваемой категории преобладают), но также и некоторыми негативными сторонами, наиболее существенной из которых является ее нахождение на стадии теоретического и законодательного становления. Тем не менее, в целях гармонизации системы взаимоотношений парламентария с избирателями представляется необходимым сформулировать вывод о том, что на современном этапе развития белорусского государства целесообразным является постепенный переход к такому нормативному регулированию статуса членов Парламента Беларуси, которое содействовало бы становлению в Республике Беларусь смешанной модели их представительского мандата. Автор настоящей работы полагает, что в таком случае, «на выходе» существует возможность получить такую модель мандата парламентария, которая, с одной стороны, позволит члену Парламента стать *объективно* ближе к своим избирателям, *предметно* представлять их интересы в законодательном органе нашего государства, с другой – *максимально* плодотворно служить всему белорусскому народу.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Василевич Г. А. Органы государственной власти Республики Беларусь: конституц.-правовой статус : учеб. пособие / Г. А. Василевич. – 2-изд., доп. – Минск : БИП-С, 1999. – 243 с.
2. Карасев А. Т. Депутат в системе представительной власти (конституционно-правовое исследование) : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.02 / А. Т. Карасев. – Екатеринбург, 2009. – 448 с.
3. Особое мнение судьи Конституционного Суда Российской Федерации Н. В. Витрука: [о свобод. мандате депутатов] // Рос. газ. – 1997. – 14 янв. – С. 5.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ ОСНОВНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Шаповал Леся Іванівна
доцент кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Системне реформування та демократичні перетворення, що спрямовані на формування України як демократичної, соціальної, правової держави, її поступове входження в європейський та світовий правовий простір викликають значний інтерес до проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина.

Важливою умовою вирішення завдань, пов'язаних із втіленням у життя конституційного положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України), є створення дієвого механізму захисту основних прав та свобод людини і громадянина.

Права людини перебувають у площині взаємин людини і держави та можуть бути обмежені тільки спеціально уповноваженими на те органами держави та лише у випадках відповідності до закону [1, с. 106]. Такими повноваженнями наразі наділена Національна поліція України в рамках застосування поліцейських заходів. Завданнями Національної поліції на сучасному етапі реформування держави взагалі та її правоохоронної системи зокрема є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону про забезпечення використання покладених на поліцію повноважень. Слід зауважити, що поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції і має бути законним, необхідним, пропорційним і ефективним. Поліцейські заходи використовують у публічному управлінні для охорони суспільних відносин, що виникають у окремих сферах публічної діяльності, а механізм правового регулювання застосування поліцейських заходів встановлює підстави й порядок застосування відповідних превентивних або примусових заходів. Порядок застосування превентивних та примусових заходів здебільшого регулюють норми адміністративного права, що включають норми законодавства або адміністративно-правові норми актів виконавчих органів. До видів поліцейських заходів можна віднести: превентивні поліцейські заходи, поліцейські заходи примусу та заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що закріплені статтею 260 Кодексу про адміністративні правопорушення. Наприклад, в ст.31 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) закріплено такі превентивні поліцейські заходи

до яких відносяться: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу та інші [2]. Стаття 42 Закону закріплює, що поліція під час виконання повноважень, уповноважена застосовувати такі заходи примусу: фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї [2]. Наприклад, в ст. 260 Кодексу України про адміністративні правопорушення сформульовано, що з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, допускається адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія та інші [3].

Варто зазначити, що в основі поваги прав людини лежать основи конституціоналізму, тобто влада діє на підставі закону і в межах закону, а також правової, соціальної і демократичної держави, які забезпечують втілення поваги гідності і захисту прав кожного члена суспільства. Оскільки поліцейські заходи можуть застосовуватись як до законослухняних громадян та і до правопорушників, обмеження особистої свободи за умови помилки у правозастосуванні, може мати місце. Слід відмітити, що встановлення обмежень прав і свобод людей, що можливі при застосуванні поліцейських заходів, повинно бути пропорційним цінностям правової держави, що захищається як Основним законом, так і іншими законами держави. Такі обмеження повинні враховувати необхідний баланс інтересів особистості, суспільства і держави. У зв'язку з цим, зміцнення законності в діяльності поліцейських вимагає забезпечення, перш за все послідовної відомчої нормотворчості, адже процедурна форма правозастосування регламентується як законами, так і підзаконними актами [1, с. 109]. При застосуванні поліцейських заходів важливо розуміти, що права людини стають правилом, формально визначеним, обов'язковим для всіх, гарантованим відповідними механізмами забезпечення і процедурами захисту [4, с. 177].

Також, для забезпечення і захисту основних прав і свобод громадян працівниками поліції, варто більше уваги приділяти підвищенню рівня взаємодії та співпраці поліції і громадськості.

На нашу думку, основною причиною виникнення проблем забезпечення прав і свобод людини та громадянина є неефективне налагодження комунікацій або неналежне розуміння поставлених завдань. У деяких випадках до цього призводить небажання співпрацювати для налагодження порозуміння. Підвищення рівня «прозорості» та підзвітності громадянському суспільству, створення громадських рад, налагодження співпраці з громадськими та міжнародними організаціями виявили неготовність керівників підрозділів активно і всебічно співпрацювати з громадськістю. Головною причиною

є нерозуміння керівництвом суті громадського контролю за діями органів влади та важливості співпраці з правозахисною спільнотою. Піддається критиці й діяльність працівників поліції у зв'язку з корупційними зловживаннями при наданні адміністративних послуг. Не розв'язана повною мірою на законодавчому рівні проблема зняття та зберігання біометричних даних громадян, кваліфікованого розгляду звернень громадян [5].

Таким чином, зниження рівня корупції, підвищення рівня довіри населення, налагодження співпраці, удосконалення надання адміністративних послуг, підвищення рівня професійних навичок та підготовки працівників створять умови для покращення роботи поліцейських. Отже, ефективна та належна діяльність поліції має визначальне значення захисту прав і свобод громадян для суспільного розвитку й формування сучасної правової держави, забезпечення та реалізації її соціального призначення щодо гарантування реальності прав і свобод людини та громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комзюк М. А. Обмеження особистої свободи громадян за адміністративним правом // Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України : зб. матеріалів наук-практ. конф. (м. Харків, 15 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. – 248 с. – С. 106–112.
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Голос України від 06.08.2015 – № 141–142.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство із змінами і доповненнями на 01 вересня 2015 року: Офіц. Текст. – К. : Алерта, 2015. – 262 с.
4. Чернуха К. С. Забезпечення прав громадян при застосуванні поліцейських заходів працівниками Національної поліції : збірник матеріалів наук-практ. конф. курсантів та студентів : Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку (м. Харків, 10 грудня 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. – С. 175–177.
5. Гусаров С. Діяльність органів внутрішніх справ України із забезпечення прав і свобод людини та громадянина / С. Гусаров // Віче. – 2013. – № 4. [Елктрониий ресурс] Режим доступу : http://www.viche.info/journal/3525/

СЕКЦІЯ № 2. ГУМАНІТАРНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

ІНТЕРНЕТ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ XX СТ.

Акімова Наталія Володимирівна
доцент кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат філологічних наук

Інтернет вважають одним з найзначніших досягнень XX ст. Він розроблявся як чергова технічна інновація та перевершив очікування своїх розробників. Будь-які широко поширені технічні здобутки змінюють звичну поведінку користувачів, деякі – змінюють заразом і спосіб мислення, впливаючи через когнітивну сферу на свідомість. Проте інтернет став не лише технічним засобом, він створив альтернативну реальність, що змінила світ, призвівши до появи мережевого суспільства, де кожна особистість включена у мережу стосунків та інформаційного обміну (М. Кастельс, К. Мей, О. І. Горошко, Є. Д. Скулиш). На думку багатьох дослідників інтернет став найбільш істотним чинником впливу на психіку з часів появи писемності [1; 8, с. 46]. Українські вчені вважають, що віртуальний дискурс формує мовну свідомість нації, соціальні репрезентації, загальні думки, моделі поведінки, фрейми і сценарії [10, с. 132]. Психологами доведено, що інтернет-середовище ефективний чинник формування ціннісної системи (Дж. Ріва, К. Галімберті, Дж. Мантовані, Д. О. Єрохін та ін.). Окремі дослідники стверджують, що цифрові технології, зокрема й інтернет, змінюють не лише свідомість і поведінку, а навіть їх фізіологічну основу – мозок [11, с. 14; 7, с. 124]. Ще далі розвинули цю ідею білоруські вчені, які у 2013 році презентували «концепцію техногенного витка розвитку психіки людини», за якою комп’ютер в результаті техногенезу став винесеною назовні частиною психіки суб’єкта, де суто символьні дані, що обробляються мозком, на час розміщуються на комп'ютерному, а не на нейронному носії. Словесно-логічне мислення, що оперує символьними даними, користується зовнішньою пам'яттю для даних в текстовому вигляді і веде пошук за ключовим словом. Образне і предметно-дієве мислення, що оперує конкретними образами, користується зовнішньою пам'яттю у вигляді систем віртуальної реальності [9, с. 267].

Мета – визначити соціально-психологічну сутність інтернету.

Широке використання поняття інтернету та розвиток його технічних внутрисистемних можливостей призвів до сутнісних змін у розумінні цього терміну. Класичні словники ще визначають його як «всесвітню асоціацію комп'ютерних мереж, інтегровану мережеву «павутину», яка складається з різних комунікаційних мереж, об'єднаних у єдину логічну архітектуру» [бусел, с. 509], проте таке визначення вже не охоплює усі аспекти явища. Дослідники у галузі психології інтернету справедливо відзначають, що під Інтернетом розуміється не конкретна мережа з взаємопов'язаних комп'ютерів і мобільних пристроїв, і навіть не мережа мереж разом з каналами і пристроями зв'язку між складовими елементами з відповідними програмами і про протоколами, а поряд з такими мережами також і побудовані на їх основі соціальні сервіси, які залучають людей і / або забезпечують їх діяльність. Ці соціальні сервіси – найбільш сучасні з них розвиваються не стільки розробниками (їхня справа – дати вихідний імпульс людської ініціативи і забезпечити інструментарієм), скільки самими користувачами – численні і різноманітні; даний термін ширше, ніж стали поширеними найменування «соціальні медіа» або «нові медіа» (Сакоян, 2011). Інтернет – це не тільки і не стільки з'єднані в мережу комп'ютери (включаючи мобільні пристрої), скільки пов'язані комп'ютерними мережами люди [4, с. 166]. І в такому розумінні інтернет є першочергово об'єктом дослідження психології, соціології та інших гуманітарних наук.

Еволюція поняття «інтернет» відображає стан розвитку його технічних можливостей і засвідчує зростання соціального і психологічного впливу на суспільство. Інтернет існує, навіть якщо комп'ютери та інші цифрові пристрої поруч вимкнені, він існує у свідомості кожної особистості, що побувала у ролі користувача, у вигляді уявлень про свій віртуальний профіль, нік, зобов'язання перед віртуальними товариствами, до яких включена особистість тощо. Тому ми цілком поділяємо визначення, запропоноване О. Е. Войскунським [4, с. 166].

У науковому просторі разом з терміном «інтернет» трапляються й інші схожі поняття, що вимагають теоретичної диференціації та обґрунтування. Зокрема, поширеними є такі повні та часткові еквіваленти:

Кіберпростір - віртуальне середовище, що позначає феномен інтернету ніби зсередини. Зінченко О. В. акцентує, що слово «кіберпростір» вперше з'явилося в романі «Нейромант» американського фантаста У. Гібсона, де означало реалістичну галюцинацію, імітацію зовнішнього світу, яка виникає внаслідок дії на нервову систему людину комп'ютерних технологій. З появою інтернету цей термін починають уживати як його синонім [6, с. 27];

Всесвітня мережа – це сфера з особливими законами, які не відповідають реальному світу [6, с. 27];

Веб – World Wilde Web (WWW) – з англійської: всесвітня павутина – інтернет-платформа, комплекс технологій певного рівня розвитку інтернету: Веб, Веб 2.0, Веб 3.0 тощо.

Гіпертекст – комбінація тексту природною мовою з комп'ютерною можливістю інтерактивних переходів або динамічного показу .. нелінійного тексту .. який не може бути надрукований традиційним способом на традиційному папері» [2, с. 100]; це модель організації електронного тексту, що характеризується специфічною структурованістю і розгалуженою системою програмно підтримуваних внутрішньотекстових і міжтекстових переходів, припускає можливість вибору читачем послідовності відтворення композиційних одиниць [5]. Схожих визначень дотримуються й інші дослідники (О. І. Горошко, А. М. Саєнко, П. І. Сергієнко, D. Stein).

Таким чином, аналіз джерел демонструє значний вплив інтернету на соціум, суспільні функції, пізнавальну, емоційно-вольову та особистісну сферу користувачів, потенційну можливість впливати на свідомість та самосвідомість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 284 p.
2. Nelson T. N. A file structure for the complex, the changing, and the indeterminate / T. N. Nelson // ACM 20th National Conference Proceedings. – Clevelend, 1965. – P. 84-100.
3. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
4. Войскунский А. Вступительное слово / А. Войскунский // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2011. – № 8 (4). – С. 29–34.
5. Дедова О. В. Лингвосемиотический анализ электронного гипертекста : (на материале русскоязычного Интернета) : дисс. на соискание уч. степени доктора филологических наук : спец. 10.02.01 «Русский язык», 10.02.19 «Теория языка» [Электронный ресурс] / О. В. Дедова. – М., 2006.– Режим доступа : http://www.dissercat.com
6. Зінченко О. В. Психологічний аналіз проблеми інтернет-спілкування/ О. В. Зінченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. – 2014. – Вип. 2. Том 2.– С. 26–32.
7. Карр Н. Пустышка. Что Интернет делает с нашими мозгами / Николас Карр; пер. с англ.П. Миронова. – СПб : BestBusinessBooks, – 2013. – 253 с

8. Компанцева Л. Ф. Інтернет-лінгвістика : навч. посібник / Л. Ф. Компанцева. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2009. – 275 с.
9. Лосик Г. В. Психология сознания человека и информационные технологии / Лосик Г. В., Фридланд А. Я., Лебедев А. Н., Вартанов А. В. // Идеи О. К. Тихомирова и А. В. Брушлинского и фундаментальные проблемы психологии (к 80-летию со дня рождения) : Материалы Всероссийской научной конференции (с иностранным участием). Москва, 30 мая – 1 июня 2013 г. – М. : Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, 2013. – С. 267–269.
10. Немеш О. М. Практична психологія віртуальної реальності : монографія / О. М. Немеш. – К. : Видавничий дім «Слово», 2015. – 320 с.
11. Смолл Г. Мозг онлайн. Человек в эпоху интернета / Г. Смолл, Г. Ворган: пер. с английского Б. Козловского. – М. : Колибри, Азбука-Атикус, 2011. – 352 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ

Артьомова Тетяна Іванівна
головний науковий співробітник
відділу економічної теорії
ДУ «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»,
доктор економічних наук, доцент

Незважаючи на досить тривалу еволюцію проблеми взаємозв'язку відносин власності і економічної влади, в наукових колах донині відсутній єдиний підхід до її дослідження. До того ж наростання економічної процесуальності в системі світового суспільного господарства на рубежі XX–XXI ст., стрімкий характер і різноспрямованість соціально-економічних змін виявили обмеженість існуючих раніше підходів її адекватного пояснення. Це спонукає до пошуку нових шляхів і методологічних засад наукового аналізу за допомогою пильного «углядування» в історію і переосмислення фундаментальних економічних понять.

Що стосується поняття «власність», то в економічній літературі вона традиційно визначається як система історично змінюваних об'єктивних відносин між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну, споживання, що характеризують привласнення засобів виробництва і предметів споживання. До кінця XX ст. у вітчизняній літературі сформувалося кілька концепцій власності. Так, власність розглядалася як:

окреме виробниче відношення, що відбиває форму суспільного привласнення матеріальних благ, в першу чергу, засобів виробництва;

вся сукупність суспільних економічних відносин, включаючи умови відтворення сукупного продукту, робочої сили, капітальних благ (бо власність на засоби виробництва, яка є основою господарської системи, забезпечує зв'язок всіх виробничих відносин, що утворюють цю систему);

сукупність норм правового регулювання виробничих відносин, що не має самостійного економічного змісту.

Розвиваючи другий з перерахованих теоретичних підходів, провідний вітчизняний економіст-теоретик А. Гриценко виділяв в предметі політичної економії три категоріальних ряди: споживчої вартості; вартості; ціни, або мінової вартості. При цьому власність як системоутворювальне економічне поняття і суспільне відношення, на думку автора, недоречно відносити до жодного з зазначених рядів, але воно здатне реалізувати свої функції саме в єдності з вартістю. З кінця 1980-х рр. у вітчизняній економічній науці зусиллями А. Гриценко і його прихильників зароджується новий методологічний підхід до дослідження економічної природи власності з позицій відносин спільно-розділеної праці [1]. Він, на нашу думку, виявився найбільш продуктивним для осмислення глобальних ринкових перетворень кінця XX – початку XXI ст., хоча до цих пір не отримав належного визнання в економічній науці.

Сучасні теоретичні підходи до дослідження відносин власності виходять з її двоїстої суспільної – економіко-правової – природи, з наголосом на превалювання (основоположний характер) її юридичної сторони. Для ринкової системи господарювання такий стан справ значною мірою є виправданим, бо сукупність прав власності суб'єктів на капітальні та споживчі блага обумовлює тут свободу економічного вибору, а разом з тим принципи рушійної мотивації (умови розподілу і отримання доходу), норми економічної відповідальності, організаційні засади суспільних відносин відповідно до правила «рівний прибуток на рівний капітал». Втім, в сучасних дослідницьких програмах сама сутність (будь то економічна або правова) відносин власності, як правило, не прояснюється; а часто викривлюється: суб'єктно-об'єктні відносини подаються як основа економічного змісту власності.

Проте, зневага до причинно-наслідкових аспектів дослідження господарських відносин на практиці може обернутися вельми небажаними наслідками, як, наприклад, у випадку з механічним перенесенням, здавалося б, налагоджених методів макроекономічного регулювання в якісно інше середовище перехідної економіки. У зв'язку з цим дослідження відносин власності настійно вимагає оновлення методологічного інструментарію. Власність повинна розглядатися як суспільний інститут (суспільне благо) в єдності економічної та правової

складових з позицій ціннісної методології, що відображає взаємоперетікання відносин граничної корисності, вартості і ціни [2, с. 168–169].

Власність як суспільні відносини і інститут реалізується в категоріях користування, розпорядження, володіння. При цьому володіння є діалектичною єдністю відносин користування і розпорядження. Розпорядження в системі правових відносин є всеосяжним способом реалізації влади суб'єкта, що дозволяє йому вчиняти до об'єкта в рамках закону будь-яки бажані дії, включаючи передачу іншому суб'єкту, перетворення, ліквідацію. Економічне трактування відносин розпорядження оперує поняттями присвоєння-відчуження.

У контексті західних наукових і суспільних традицій, закладених з часів античності та кінця середньовіччя, «власність» розуміється широко – як все, що особисте властиве і належить людині, включаючи її життя і свободу. Володіння тут вихідне пов'язується з психологічним сприйняттям об'єкта власності як продовження самого себе. При цьому, на думку фахівців, користування як перше визначення володіння і як привласнення споживаного є загальним законом біологічного життя, тобто притаманне не тільки людині, але всім живим істотам і від початку пов'язане з володінням життєвим природним простором, територією. Ми назвемо це «ефектом просторової влади», що забезпечує примноження життєвої енергії для даного біологічного виду і створює переваги життєвої сили в змаганні з особами іншого виду.

З цих позицій правомірно розглядати і проблему економічної влади. Певно, не можна перебільшувати роль інстинктів у господарській діяльності суспільства, але ігнорування значущості біологічного фактора в господарських відносинах також було б помилкою. На штучно створений, за образом і подобою природного, «окультурений» ринковий простір людина як господарюючий суб'єкт переносить свої власницько-територіальні інстинкти, пов'язані з володінням, розпорядженням і користуванням, зміцнюючи їх правовим інститутом власності. Первісне становлення права власності в суспільстві пов'язане з володінням економічним простором – землею. Право приватної власності виникає одночасно зі становленням державної влади.

Поза відносин обміну, товарно-грошових відносин, економічної специфіки власності як відношення. При цьому реальний обмін товарами початкове мислиться кожним його агентом як нееквівалентний – спрямований на отримання вигоди – на приріст багатства або досягнення економії. Тобто *багатство як результат накопичення виступає мірою відносин обміну і власності*. Власне обмін здійснюється в ринковому просторі за допомогою таких знарядь економічної влади, як гроші і ціна;

його механізми розкриваються в економічній літературі через «родові ознаки бізнесу» [3].

Отже, вихідним мотивом обміну, а значить і ознакою власності в економічному сенсі є прагнення до вигоди (отримання доходу понад витрачених зусиль, або економії за рахунок зусиль інших), що реалізує себе не в простому акті еквівалентного відчуження-присвоєння продукту праці, а в відчуженні і присвоєнні додаткової праці, яка уречевлюється в товарі. І формою реалізації цього прагнення постає право власності, що дає власникові товару свободу розпорядження, в тому числі, свободу встановлювати ціну. Коли суб'єкти обмінних операцій знаходяться у відносно рівних умовах, досягти стійкої переваги сил і реалізації корисливих інтересів непросто. Ситуація істотно змінюється з появою і зміцненням позицій капіталу, який «просторово» підсилює можливості його володаря, надає йому переваги в реалізації інтересу щодо нееквівалентного обміну і відчуження багатства.

Отже, процеси суспільного відтворення інституційне реалізуються через кругообіг вартісних потоків в межах економічного простору, сформованого розподілом прав власності. Такий кругообіг має стати об'єктом управління і регулювання на підґрунті застосування методології економічної цінності, що об'єднує інструментарій класичного, неокласичного, інституціонального напрямів економічної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко А. А. Сумісно-розділені відносини: праця, власність і влада // Економіка України. – 2003. – № 3. – С. 50–58.
2. Артемова Т. И. Стоимость и цена: логико-исторический процесс формообразования. – К. : Основа, 2006.
3. Ознаки бізнесу, його функції і модель. Електронний ресурс. Режим доступу : https://msd.in.ua/oznaki-biznesu-jogo-funkci%D1%97-i-model/ Дата звернення: 10 квітня 2018.

РОЗВИТОК ОСВІТИ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ (IX-XII СТ.)

Бабій Володимир Костянтинович
студент І курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

До прийняття християнства у Київській Русі перші школи були двох типів:

– язичницькі школи, які задовольняють потреби язичницької верхівки;

– християнські школи. Відомо, що християнство проникає на Русь задовго до його офіційного запровадження.

Розвиткові освіти і шкільництва на Русі сприяло запровадження християнства. Воно прилучило Русь до античної культури і науки, зблизило її з багатьма країнами Європи.

Перше офіційне свідчення про появу шкіл на Русі датується 988 р. і пов'язане воно з хрещенням Русі. У «Повісті временних літ» вказується, що князь Володимир відкрив у Києві при Десятинній церкві школу «книжного вчення».

Хрещення Русі і розповсюдження грамотності через шкільне навчання були ланками однієї політики князя Володимира, який бажав укріплення держави, і тому прагнув підготувати грамотних людей, передусім, для державного апарату, які б могли уміло вести внутрішню і зовнішню політику.

З іншої сторони, і християнська церква була зацікавлена у підготовці освічених людей – ідеологів нової релігії. Та й рівень розвитку ремесла і торгівлі вимагав грамотних людей. Слід відзначити заслугу християнської церкви у поширенні шкільництва на Русі. Саме вона принесла сюди традицію шкільної освіти, якої на Русі не було.

Вслід за відкриттям школи Володимиром у 988 р., де було 300 дітей, древні літописи зберегли свідчення про відкриття ще ряду шкіл на Русі. На XI ст., коли припадає період розквіту Київської Русі, тут склалася така система шкіл і виховання: школи «книжного вчення», монастирські школи, школи грамоти, кормильство, жіночі школи.

Школи «книжного вчення» – школи підвищеного типу. Як правило, тут викладалося «сім вільних мистецтв». Особливістю таких шкіл було те, що навчання здійснювалось за привнесеною християнством книжною системою, де головною була робота з книгою, з текстом. А це розширювало рамки пізнання і можливості освіти. Ці школи готували своїх вихованців до діяльності у різних сферах державного, культурного та церковного життя. Прикладом шкіл «книжного вчення» були школа Володимира (988 р.), двірцева школа Ярослава Мудрого (1037 р.) та інші.

Монастирські школи запроваджувались з XI ст. при монастирях згідно Студитського статуту, який вимагав, щоб монахи жили в гуртожитках і навчалися грамоти. Спочатку існували тільки закриті монастирські школи, їх відвідували новоприйняті монахи. Такі школи функціонували лише в період навчання останніх. Навчання носило індивідуальний характер.

У деяких монастирях існували школи підвищеного типу. Такою була школа в Києво-Печерському монастирі (1068 р.). Вона давала богословську освіту, яка досягала рівня візантійської духовної патріаршої академії. З її стін виходили не лише вищі духовні ієрархи (ігумени, єпископи і т. д.), а й видатні діячі давньоруської культури, представники

богословсько-філософської думки. Школа відома своєю бібліотекою. Києво-Печерський монастир став центром руського літописання, був постачальником книжкової продукції у всій Київській Русі.

З XII ст. за ініціативою князя Ярослава Осмомисла (1153–1187 рр.) в Галицько-Волинському князівстві запроваджуються перші відкриті монастирські школи для населення.

Школи грамоти існували переважно в містах (в село грамота не проникала). Тут вчились діти бояр, посадників, купців, лихварів, заможних ремісників. Утримувались такі школи на кошти батьків, тому для бідного населення були недоступні.

Вивчали читання, письмо, лічбу і хоровий спів. Під час занять учитель працював з кожним учнем окремо або з невеликою групою учнів (8-10 чол.).

Кормильство – форма домашнього виховання дітей феодальної знаті. Князі підбирали для малолітніх княжичів (віком 5–7 років) кормильців з числа воєвод і знатних бояр, що жили в окремих волостях. Княжич не тільки там виховувався, але й княжив. Кормильці були і як наставники, і як управителі. Кормильство передбачало не лише військово-фізичне виховання, але й орієнтувалось на високий рівень освіти. Князі володіли 5-6 іноземними мовами.

Розсаджування київськими князями своїх дітей по містах і областях спочатку сприяло консолідації східнослов'янських земель. Але згодом виявились його негативні наслідки: батьки погано знали дітей, брати не знали один одного, що посилювало міжусобиці; високий статус кормильців давав їм змогу втручатися в родинні суперечки князя, в політичні інтриги і придворні змови. Починаючи з XIII ст. кормильці заміняються дядьками – високоосвіченими людьми (вперше термін зустрічається 1202 р.). Вони ставали домашніми вчителями. На зміну кормильству приходять елементи гувернерства.

Жіночі школи. Прикладом таких шкіл є жіноча школа, відкрита Ганною Всеволодівною (сестрою Володимира Мономаха) при Андріївській церкві у Києві (1086 р.). Пізніше такі школи були відкриті в Суздалі, Полоцьку та інших містах. Ряд джерел засвідчують високу освіченість жінок, особливо у князівських верхах. Це піднімало престиж Київської Русі в очах Європи.

Більшість дітей, передусім, простих людей виховувались у сім'ї. Їх вчили сільськогосподарської праці та іншій домашній роботі. Дітей могли віддавати якомусь майстрові для вивчення ремесла. Там вони інколи могли вивчати грамоту та хоровий спів.

Отже, за порівняно короткий час (XI-XII ст.) Київська Русь досягла надзвичайно великих успіхів у поширенні грамотності та шкіл і за станом освіти не поступалася західноєвропейським країнам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Греченко В. А., Чорний І. В. Світова та українська культура: довідник для школярів та студентів. – К., 2009.
2. Давня історія України: У 3-х томах. – Т. 3. Слов'яно-Руська доба / Ред. кол. П. П. Толочко, Я. Є. Боровський, В. Д. Баран та ін. – К., 2000.
3. Історія світової та української культури : Підручник для вищих навчальних закладів освіти / В. А. Греченко, І. В. Чорний та ін. – К., 2006.
4. Історія української культури: підручник / За ред. В. О. Лозового. – Х., 2013.
5. Історія української та зарубіжної культури: Навчальний посібник / За ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – К., 2001 (інші роки видання).
6. Лекції з історії світової і вітчизняної культури: Навч. посібник / За ред. А. Яртися та В. Мельника. – Львів, 2005.
7. Попович М. В. Нариси історії культури України. – К., 1998.

МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ КЕРІВНИМИ КАДРАМИ

Балакірєєва Світлана Миколаївна
студентка групи МДС-219
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування
Інституту управління Класичного приватного університету

Виникнення поняття «стиль керівництва» і його вивчення пов'язані, перш за все, з ім'ям німецького психолога Курта Левіна. У 30-ті рр. разом з групою співробітників він провів у США, куди змушений був емігрувати із фашистської Німеччини, серію експериментів, в ході яких виявив три, що стали класичними, стилі керівництва: авторитарний, демократичний, анархічний (нейтральний). За своєю психологічною сутністю виявлені стилі керівництва відображали лише характер прийняття рішень у соціальній групі.

У різних країнах учені по-різному підходять до класифікації стилів управління. Так, чеські вчені виділяють три стилі: авторитарний, колективний і соціологічний; канадські спеціалісти – п'ять базових типів поведінки: пасивний, батьківський, автократичний, консультативний, колегіальний; під час висвітлення досвіду управління у Франції автори виокремили чотири типи управління: імпульсивне (вольове), за розробленими планами (планове), за окремими визначеними проблемами (цілеспрямоване), за допомогою нарад (колегіальне) [1, с. 124]. Відомий

японський спеціаліст у сфері організації менеджменту, Т. Коно, виділив чотири стилі керівництва керівників вищого рангу: новаторсько-аналітичний, новаторсько-інтуїтивний, консервативно-аналітичний, консервативно-інтуїтивний. Найбільш популярним є новаторсько-аналітичний стиль керівництва, зміст якого складається з таких особливостей: відданість організації, енергійність і новаторство, генерування великої кількості інформації, ідей, альтернатив, швидке прийняття рішень і хороша інтеграція колективних дій, чіткість у формуванні цілей, готовність враховувати думку інших, терпимість до невдач. Саме цей стиль керівництва здатен забезпечити організаційне виживання в умовах гострої ринкової боротьби та конкуренції.

Останнім часом однією з найпопулярніших моделей ефективного керівництва є імовірнісна модель, розроблена відомим американським спеціалістом у сфері соціальної та управлінської психології Ф. Фрідлером. Відповідно до «імовірнісної моделі» ефективність стилю керівництва залежить від ступеня контролю керівником ситуації, у якій він діє. Ситуація в моделі подана трьома параметрами: мірою благополучних відносин керівника з підлеглими, величиною впливу керівника на групу (маються на увазі його можливості контролювати дії підлеглих і використовувати різноманітні засоби стимулювання їх активності), структурою групового завдання (що включає чіткість поставленої мети, шляхи і способи її досягнення, наявність різноманітних рішень тощо). Сукупна кількісна оцінка (за спеціально розробленою шкалою) усіх перерахованих вище параметрів дозволяє судити про величину здійснюваного керівником контролю, тобто про ступінь володіння ним ситуацією функціонування групи [3, с. 400 – 401].

У науковій літературі сьогодні є численні намагання та приклади побудови моделі спеціаліста [5] і моделі діяльності керівника [4]. Так, ряд дослідників пропонує будувати модель спеціаліста на основі типових професійних завдань і відповідних їм структур професійної діяльності. Інші виділяють необхідні якості особистості, серед яких називають здібності, комунікабельність, дисциплінованість, соціальну відповідальність, стратегічне й оперативне мислення та ін. [5, с. 120]. Побудовано структурно-функціональну модель діяльності керівника, яка базується на виділенні політичної, адміністративної та правової складових, розкрито зміст їх основних аспектів. У межах цієї моделі виділено управлінський, інноваційний, організаційно-технологічний, культурно-управлінський, ролевий аспекти діяльності керівника [5, с. 8]. Разом з тим існуючі моделі не відображають тих сучасних вимог до керівника, професіонала, які стосуються керівного персоналу у сфері державної служби.

В свою чергу, професіограма керівного персоналу у сфері державної служби передбачає синтез характеристик діяльності (цілі,

завдання, функції, форми, методи, технології, результат діяльності) та особистості (якості, стиль управління, мотиви, здібності, знання, вміння, досвід) керівника. Це пов'язано з тим, що вимоги до керівного персоналу не можуть обмежуватися його суто професійною діяльністю (обґрунтуванням і прийняттям управлінського рішення, керівництвом, координацією, контролем тощо), а й стосуються формування особистості керівника, його психограми. Саме тому важливе місце в запропонованій моделі відводиться особистісним якостям, здібностям та вмінню керівного персоналу. Складовою моделі керівного персоналу у сфері державної служби є конкретні варіанти моделі із врахуванням посади, рівня органу державної влади та спеціалізації керівника. Враховуючи запропоновану модель сучасних системних вимог до керівного персоналу у сфері державної служби, можна досягти високого професіоналізму й компетентності керівного персоналу. Для цього необхідна поглиблена розробка змістовних критеріїв і характеристик компетентності й професіоналізму керівників, що займають різні посади, мають різні категорії й ранги державної служби, різну спеціалізацію, працюють в органах державної влади різного рівня.

В поняття «професіоналізм» більшість вітчизняних і зарубіжних авторів включають ефективність професійної діяльності, стабільність показників якості, високий рівень професійної компетентності і кваліфікації, спрямованість на досягнення соціально-значущих цілей [2, с. 40]. У словнику понять і визначень «Персонал» термін «професіоналізм» визначено як набуті якості особистості, що відповідають професійним вимогам або переважають їх [8, с. 309].

Критерій оцінки професіоналізму керівного персоналу – міра оцінки, яка відповідає на питання: наскільки фактичний стан по даному критерію відповідає вимогам посади. Кваліфікаційними групами (критеріями) і відповідними кожній групі показниками оцінки професіоналізму є:

1) результативність праці, а саме: якість виконання службових обов'язків; кількісні показники, на які реально впливає діяльність керівника;

2) умови досягнення результативності праці: виконання керівником загальних функцій управління (планування, організація, регулювання, контроль, звітність) як по відношенню до зовнішніх об'єктів, так і по відношенню до власної діяльності; виконання керівником мотиваційної, представницької і консультативної функцій;

3) професійна поведінка: здатність до співробітництва, виконання поставлених завдань, готовність до додаткового навантаження, відповідальність, коректність у відношеннях з підлеглими і т. ін. [8, с. 155-156].

У жодному словнику немає визначення такого поняття як оцінка професіоналізму керівного персоналу у сфері державної служби. Погоджуючись з А. К. Марковою, яка розглядає професіоналізм як сукупність, набір особистісних характеристик людини, необхідних для успішного виконання роботи [7, с. 40], А. А. Деркачем і В. Г. Зазикіним, які в поняття професіоналізму включають: високу продуктивність, високий рівень кваліфікації і професійної компетентності; оптимальну інтенсивність і напруженість; високу точність і надійність; високу організованість; володіння сучасним змістом і сучасними засобами вирішення професійних завдань; стабільність високих показників якості; можливість розвитку суб'єкта праці як спеціаліста; спрямованість на досягнення позитивних соціально значущих цілей [6, с. 305], слід зазначити, що визначення, зроблені ними, – це поняття психологічного напрямку. Автор же дає визначення професіоналізму з позиції управлінського аспекту.

На думку автора, оцінка професіоналізму керівного персоналу у сфері державної служби – це процес визначення ефективності виконання керівниками органу державної влади своїх посадових обов'язків і повноважень, професійних завдань і реалізації організаційних функцій, спрямованих на досягнення соціально-значущих цілей.

Показником професіоналізму керівного персоналу у сфері державної служби є професійні знання, вміння і навички. Професійні знання керівника у сфері державної служби – це цілісна і систематизована сукупність знань про діяльність по реалізації повноважень органу державної влади. Ці знання обов'язково включають знання керівним персоналом своїх завдань, функцій, повноважень, прав і обов'язків відповідно до зайнятої посади. Вміння у сфері державної служби – це професійні знання, втілені у вирішення конкретних службових проблем відповідно до займаної посади. Навички у сфері державної служби – це вміння державного службовця, і в тому числі керівника, які він здійснює автоматично в режимі часу. Навички набуваються в ході практичної службової діяльності в умовах здійснення типових управлінських ситуацій.

Таким чином, оцінка професіоналізму керівного персоналу у сфері державної служби повинна сприяти підвищенню професіоналізму і компетентності керівних кадрів, розвитку і модернізації державної служби, впровадженню адміністративної реформи, а удосконалення її форм і методів сприятиме формуванню професійно підготовленого корпусу керівних кадрів. Від того, наскільки успішно буде вирішена проблема розробки критеріїв і методів оцінки керівного персоналу у сфері державної служби, буде залежати ефективність вирішення завдань, що стоять перед керівним персоналом у сфері державної служби України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук Н. Кадри аграрного сектора економіки України: формування та розвиток / за ред. Н.Р. Нижник. Д.: ДРІДУ УАДУ, 2003. 168 с.
2. Государственная служба: кадры, организация, управление / под общ. ред. А.Н. Турчинова. Москва: Изд-во РАГС, 2003. 277 с.
3. Государственное и муниципальное управление: Справочник / Под ред. Н.И. Глазуновой и др. М.: Магистр, 1997. 497 с.
4. Губа О.П. Удосконалення діяльності керівника в органах державної влади: теоретико-методологічний аналізм: Автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03. / ДРІДУ НАДУ. Д., 2004. 20 с.
5. Деркач А. Модель специалиста и ее практическое использование. *Гос. служба*. 2007. № 4 (10). С. 119-125.
6. Деркач А.А. Психологические факторы эффективности профессиональной деятельности кадров госслужбы. *Психология профессиональной деятельности кадров государственной службы*. Москва, 1996. С. 305.
7. Маркова А.К. Психология профессионализма. Москва, 1996. С. 40-41.
8. Персонал: Словарь понятий и определений / П.В. Журавлев, С.А. Карташев, А.К. Маусов, Ю.Г. Одегов. М.: Экзамен, 1999. 512 с.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТА У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСІБНИКІВ

Балалаєва Олена Юріївна
доцент кафедри української та класичних мов
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидат педагогічних наук

Діяльнісний підхід до проектування електронних посібників передбачає таку організацію навчальної діяльності, яка створює умови для забезпечення активності суб’єкта навчального процесу щодо пізнання і розвитку, що характеризується цілеспрямованістю, вмотивованістю, усвідомленістю, володінням способами дій, емоційністю й ініціативністю.

Ю. Машбиць звертає увагу на необхідність дотримання під час проектування програмних засобів принципу діяльнісного представлення навчання, за яким відношення між суб’єктами навчання розглядаються як особливий вид взаємодії – управління; як механізм навчання

розглядається також управління, що трактується не як інформаційний процес, а як особлива навчальна діяльність [4, с. 163].

Сутність діяльнісної теорії навчання в самому загальному вигляді, за висловом Г. Атанова, можна звести до такого: кінцевою метою навчання є формування способу дій, який може бути сформований лише в результаті діяльності, а механізмом навчання є не передача знань, а управління навчальною діяльністю [1, с. 50].

Отже, у проектуванні електронного посібника з іноземної мови зміст навчання повинна становити не система знань з курсу фонетики, граматики і синтаксису з подальшим засвоєнням цих знань, а система дій – читання, написання, аналіз та переклад і ті теоретичні знання, що забезпечують реалізацію цієї системи. Водночас необхідно враховувати особливості структури діяльності, що складається з мотивів, завдань, дій і операцій. Для зменшення дидактичних ризиків реалізації принципу активності та свідомості вкрай важливим є вибір оптимального способу управління діяльністю студента для кожного конкретного електронного посібника, залежно від його призначення, функцій, цільової аудиторії. Однаково неприпустимі як надто жорстка детермінація дій студента, так і надання йому надмірної свободи у виборі траєкторії навчання та організації навчальних дій.

Згідно з принципом децентралізації, ступінь централізації в системі повинна бути мінімальною для забезпечення реалізації поставленої мети. У Національному університеті біоресурсів і природокористування України у навчальному процесі застосовується авторський електронний посібник «Elementa Linguae Latinae» з такими характеристиками управління:

– *змішане* (комбінує форми розімкнутого і замкнутого управління, визначається наявністю зворотного зв’язку від студента до викладача, допоміжних навчальних впливів);

– *за процесом* (допоміжний навчальний вплив може надаватися в процесі розв’язування завдань);

– *пряме* (орієнтоване на ліквідацію труднощів під час виконання завдання, передбачає демонстрацію правильного розв’язання);

– *недіалогове* (діалог здійснюється засобами інтерфейсу користувача);

– *нежорстко детерміноване* (передбачено широке поле самостійності студента, який може сам визначати необхідність надання навчального впливу);

– *неіндивідуалізоване* (не передбачено побудови моделі студента);

– *нерозподілене* (студент не може встановлювати вимоги до навчальних впливів);

– *без передавання функцій управління студентові*;

– *нерефлексивне* (не передбачено урахування рефлексії студента щодо діяльності викладача або функціонування електронного посібника).

У навчанні мертвих мов (зокрема латини), якими послугуються в науковій термінології, надзвичайно велику роль відіграють також електронні термінологічні словники, які вигідно вирізняються потенційно необмеженим обсягом і можливістю повнотекстового пошуку. Зауважимо, що ці види посібників, як і інші інформаційно-довідкові системи, побудовані на основі баз даних, належать до програмних засобів, можливості яких реалізуються в сучасній освіті далеко не повною мірою, проте є дуже перспективними у навчанні мов [3]. Разом з тим, велика кількість дослідників (як і автор цього дослідження) вважають, що електронні підручники та посібники через певні технологічні аспекти не є повноцінною альтернативою традиційним виданням, і не замінюють роботу студента з навчальною книгою [2].

На технологічному етапі проектування конкретизується спосіб управління як відтворення фрагмента навчальної діяльності на предметно-змістовому, предметно-операційному або рефлексивному рівнях. На предметно-змістовому рівні основна увага приділяється декларативним знанням, на предметно-операціональному – процедурним, на рефлексивному – розкривається процес вироблення основних евристичних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атанов Г. Деятельностный подход в обучении [Електронний ресурс] / Г. Атанов // Образовательные технологии и общество (Educational Technology & Society). – 2001. – № 4 (4). – С. 48–55. – Режим доступу : http://cyberleninka.ru/article/n/deyatelnostnyy-podhod-v-obuchenii.

2. Балалаева Е. Ю. Положительные и отрицательные аспекты электронных учебных изданий [Електронний ресурс] / Е. Ю. Балалаева // Современные научные исследования и инновации. – 2014. – № 8. – Режим доступу : http://web.snauka.ru/issues/2014/08/36423.

3. Балалаева Е. Ю. Электронный словарь: сущность, структура, классификации [Електронний ресурс] / Е. Ю. Балалаева // Современная педагогика. – 2014. – № 4. – Режим доступу : http://pedagogika.snauka.ru/2014/04/2238.

4. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения / Е. И. Машбиц. – М. : Педагогика, 1988. – 192 с.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Березовська Людмила Іванівна
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
кандидат педагогічних наук, доцент

Підготовка спеціалістів соціальної роботи до професійної діяльності – одна з головних умов подолання сучасних соціальних проблем, що існують у нашій державі. Вимоги до організації професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти базуються на основних положеннях, зазначених: у Законі України «Про вищу освіту» (2017 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., в Указі Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти». Так, у Законі України «Про вищу освіту» наголошено на поєднанні освіти з наукою та практичною діяльністю з метою підготовки компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському і світовому ринках праці.

Проблема професійної підготовки майбутнього соціального педагога знайшла своє відображення у наукових положеннях теорії соціальної педагогіки (Р. Вайнола, М. Галагузова, І. Звєрєва, А. Капська, Л. Коваль, А. Кузьмінський, Л. Міщик, І. Липський, А. Мудрик, В. Полтавець, А. Рижанова, Л. Стефан та ін.). Праці дослідників забезпечили визначення змісту професійної підготовки, форм, методів та засобів її реалізації, характеристику різних аспектів процесу формування професійних і особистісних якостей студентів.

Проте Україна не має достатнього досвіду в підготовці таких кадрів. Це можна пояснити тим, що професійна підготовка фахівців соціальної роботи розпочалася в нашій країні на початку 90-х років XX століття і була пов’язана зі значними труднощами, які зумовлені насамперед відсутністю як практичного досвіду роботи в цій галузі, так і вагомих науково-теоретичних розробок з актуальних питань соціальної роботи й підготовки фахівців для соціальної сфери.

До 2016–2017 навчального року спеціальність «Соціальна робота» відносилась до галузі знань 1301 «Соціальне забезпечення». Проте у зв’язку із уведенням у дію Постанови Кабінету Міністрів від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [4], ця спеціальність віднесена до окремої галузі знань «23 Соціальна робота», що засвідчує тенденції розвитку як самої спеціальності, так і професії, а також її важливість для українського суспільства. Відтепер кожен заклад

вищої освіти, який здійснює підготовку соціальних працівників, має можливість у рамках цієї спеціальності впроваджувати ще і освітні програми. Підготовка бакалаврів та магістрів спеціальності 231 «Соціальна робота» у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» здійснюється за двома освітніми програмами: «соціальний працівник» та «соціальний педагог». Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» 2017 року, закладам вищої освіти надано автономію у розробці змісту освіти та визначенні якості надання освітніх послуг. Відповідно, втратили чинність наявні галузеві стандарти вищої освіти. Кожен ЗВО самостійно розробляє документи щодо здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Проте, слід зауважити, що часто підготовка соціальних працівників переноситься з інших галузей наук, хоча таку позицію можна розцінювати як мультидисциплінарний підхід у навчанні, який не має шаблонних зразків, а є компіляцією різних дисциплін.

Таким чином, будучи новою для України галуззю знань, соціальна робота потребує аналізу визначених закладами вищої освіти очікуваних результатів процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, відображених у освітньо-професійних програмах спеціальності. Здійснення такого аналізу, на думку С. Кубіцького, дозволить забезпечити виконання важливих науково-практичних завдань професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи на засадах компетентнісного підходу. Кожен заклад вищої освіти, який готує майбутніх спеціалістів з соціальної роботи, має викладати студентам цінності професії, етичні стандарти, місію, що є базовими знаннями, без яких майбутній спеціаліст не зможе стати висококваліфікованим фахівцем [3].

На думку Н. Кривоконь, головним у технології підготовки соціальних працівників є принцип діяльнісного підходу до розуміння професії, суть якого полягає в першочерговій орієнтації навчання на оволодіння вміннями і навичками практичної діяльності в соціальних службах [2]. Тому перед викладачами закладів вищої освіти поставлені завдання: формувати у студентів цього профілю соціологічне мислення, забезпечувати їх фундаментальною теоретичною і широкою методичною підготовкою з різних напрямів соціальної допомоги, проводити спеціальну підготовку майбутніх фахівців до виконання ними професійних функцій. А це стимулює процес переходу від репродуктивного засвоєння студентом комплексу знань до підготовки фахівця шляхом використання інноваційних педагогічних технологій, які забезпечать підготовку компетентних фахівців.

Актуальним у контексті окресленої проблеми вважаємо позицію Н. Ничкало про необхідність підготовки фахівців, які критично оцінюють

результати власної діяльності, виявляють самостійність у прийнятті рішень, прагнуть перенавчатися в разі необхідності.

Отже, виникає потреба у створенні спеціальних умов у закладі вищої освіти щодо професійної підготовки фахівців, які забезпечать результативність розвитку соціальної роботи як професії в умовах соціальних і економічних реформ.

Т. Золотарьова вважає, що «для підготовки якісних соціальних кадрів поряд з традиційними необхідні принципово нові, активні форми навчання, які займають проміжне місце між теорією і практикою» [1, с. 21].

Окрім того, однією з актуальних сьогодні є проблема приведення у відповідність системи підготовки соціальних працівників з тими завданнями та функціональними обов'язками, які вони повинні виконувати після завершення ЗВО. Тобто постає питання про створення неперервної багаторівневої системи підготовки кадрів для соціальної сфери, що безпосередньо пов'язане із завданням вдосконалення різнорівневої структури освітніх закладів, які надають соціальну освіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Золотарева Т. Ф., Минигалиева М. Р. Основы психологической самопомощи социального работника: Учебное пособие. – М. : Изд-во МГСУ, 2001. – С. 21.

2. Кривоконь Н. Підготовка соціальних працівників для системи соціального захисту населення / Н. Кривоконь // Соціальна політика і соціальна робота. – 2000. – № 3,4. – С. 87–91

3. Кубіцький С. О. Аналіз освітньо-професійних програм підготовки фахівців за спеціальністю 231 Соціальна робота / С. О. Кубіцький // Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». – 2017. - № 6. – С. 18–22. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcped_2017_6_6

4. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів від 29.04.2015 266 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Берестова Ірина Еріївна
студентка групи МДС-619
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування

Структура загроз реформованої пенсійної системи визначається її майбутньою парадигмою, в першу чергу, співіснуванням розподільчої та накопичувальної складових. Наявність останньої визначає чотири чинники, які докорінним чином впливатимуть на стан пенсійної системи та безпеки держави. Коректно кажучи, таке співіснування відбувається з 2004 року, коли було запроваджено систему недержавного пенсійного забезпечення. Але наразі остання характеризується такими незначними обсягами та, відповідно, ступенем впливу, що в науково-практичному аспекті її існуванням можна знехтувати [2].

По-перше, це довготривалість процесу накопичень. Він відбуватиметься, за винятком перехідного періоду, протягом усього трудового життя людини, тобто в середньому 40 років.

По-друге, наявність інвестиційної діяльності, яка є обов‘язковим атрибутом накопичувальної системи. Накопичені кошти можуть й повинні бути інвестовані в певні класи та види активів. Головною метою такого інвестування слід вважати збереження пенсійних накопичень. Другою метою вважається формування довгострокового відносно дешевого інвестиційного ресурсу для потреб прискореного розвитку вітчизняної економіки. В будь-якому випадку таке інвестування за своєю економічною природою завжди пов’язане з ризиком.

По-третє, вплив на рівень національних заощаджень. За своєю економічною суттю індивідуальні пенсійні накопичення можна розцінювати як відкладений попит, оскільки принциповою особливістю системи є неможливість вилучення накопичень до настання пенсійного віку.

По-четверте, механізм виплати пенсій з накопичувальної системи. В обов‘язковому накопичувальному компоненті трирівневої пенсійної системи законодавство передбачає отримання двох видів пенсій - одноразової виплати та довічної пенсії. Причому остання розглядається як основна. Вона виплачуватиметься за рахунок придбання пенсіонером ануїтету у відповідного провайдера - страхової компанії, що матиме ліцензію на цей вид діяльності. Насамкінець, збільшення ролі недержавних фінансових інститутів, за активної участі яких функціонуватиме накопичувальна система.

Якщо облік та адміністрування пенсійних внесків покладаються на Накопичувальний фонд (принаймні протягом перших двох років функціонування системи), який по суті є органом державного управління, то інвестиційна діяльність та облік прав власності на пенсійні активи покладаються на приватні фінансові установи - компанії з управління активами та зберігачів. Крім того, після двох років функціонування системи громадяни за бажанням матимуть змогу перевести власні

накопичення від Накопичувального фонду до приватного адміністратора. Запровадження системи ІІ рівня стане ще одним серйозним випробуванням соціально-економічного стану країни. Вплив такого запровадження наразі доволі важко оцінити, оскільки він може мати як позитивний, так й негативний характер.

Соціальні та економічні ризики запровадження системи ІІ рівня матимуть місце внаслідок наступних особливостей:

Подальше погіршення фінансового стану ПФУ. Парадигма запровадження системи ІІ рівня передбачає, що джерелом її наповнення стане частина пенсійних внесків (приблизно 20 %), які сьогодні в повному обсязі спрямовуються до ПФУ. Хоча процес пере спрямування частини внесків матиме розтягнутий у часі характер (на момент запровадження до системи залучаються лише особи, молодші 35 років, а процент відрахування зростатиме з 2 % до 7 %, тобто щорічно на 1 % протягом 6 років), в бюджеті ПФУ виникає ефект так званих «випадаючих доходів». Навіть з урахуванням того, що половина цих коштів може бути повернута через механізми державного запозичення, фінансовий стан ПФУ майже гарантовано погіршиться. За таких умов задача балансування бюджету ПФУ є вельми непростою для уряду. У випадку її невдалого вирішення покриття зростаючого дефіциту бюджету ПФУ знову стане проблемою державного бюджету [1].

Наразі серед експертів пенсійної галузі відсутнє чітке бачення шляхів вирішення проблеми випадаючих доходів. Одним з шляхів її вирішення уряд цілком обґрунтовано бачить звільнення ПФУ від невластивих йому функцій (зокрема фінансування дострокових та пільгових пенсій). В якості інших шляхів розглядаються: впровадження професійної пенсійної системи, у тому числі дольової участі роботодавців і держави у відшкодуванні фактичних витрат на виплату і доставку пенсій, які призначаються на пільгових умовах; впровадження на першому етапі - звільнення солідарної системи від фінансування доплати до розміру прожиткового мінімуму особам, які не мають необхідного страхового стажу, шляхом перекладення зобов’язань на державний бюджет.

Не заперечуючи загалом щодо доцільності вищенаведених заходів, зазначимо лише, що перекладення фінансового тиску з ПФУ на держбюджет навряд чи можна вважати кардинальним вирішенням проблеми. Експертам доцільно також зосередитись на пошуку шляхів збільшення доходів ПФУ. Серед них найчастіше наводять наступні:

- збільшення рівня оплати праці, у тому числі за рахунок її легалізації, та розширення легальної зайнятості населення;
- забезпечення здійснення Пенсійним фондом України за даними системи персоніфікованого обліку та з урахуванням результатів перевірок ретельного аналізу стану сплати єдиного внеску на

загальнообов'язкове державне соціальне страхування та фактичного розміру виплаченої зарплати і внесення пропозицій стосовно шляхів вирішення відповідних проблем;

- погашення заборгованості із виплати заробітної плати та зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
- суттєве посилення відповідальності за використання нелегального робочого місця та виплату тіньової зарплати в поєднанні з оптимізацією розміру сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України.

Звертає на себе увагу, що усі вищенаведені заходи спрямовані на усунення неналежного функціонування діючих джерел доходів ПФУ. Але з урахуванням економіко-демографічних реалій вважаємо, що цього замало, а бюджет ПФУ потребує нових джерел доходів.

Причому такі джерела повинні позитивно сприйматись населенням та не викликати суспільного роздратування. До них найчастіше відносять:

- підвищення акцизів на елітні сорти алкоголю та тютюну;
- надходження від приватизації державного майна понад обсяги, передбачені у законі про Державний бюджет України на відповідний рік;
- надходження від продажу землі сільськогосподарського призначення (у разі прийняття відповідного закону);
- надходження від оподаткування операцій з нерезидентами, зареєстрованими в офшорних зонах (у разі запровадження);
- штрафні санкції за видобуток корисних копалин без спеціального дозволу на користування надрами і порушення передбачених ним умов;
- надходження від реалізації державної часки прибуткової продукції - вуглеводнів, які видобуваються в межах континентального шельфу Чорного моря, за угодами про розподіл продукції;
- вивізне мито на нафтопродукти (у разі запровадження);
- надходження від погашення суб'єктами господарювання заборгованості за кредитами, залученими під державні гарантії.

Підвищення вразливості фінансової системи перед загальним станом економіки та, зокрема, кризами, пояснюється тим, що на відміну від розподільчої, накопичувальна система є набагато більш вразливою перед негативними явищами у вітчизняній економіці.

Однією з найсуттєвіших загроз системі ІІ рівня є знецінення пенсійних накопичень внаслідок інфляції. За недбалої урядової політики, коли рівень інфляції перевищує 5-8 %, заощадження знецінюються настільки швидко, що сам процес їх накопичення втрачає сенс. Іншою загрозою системі ІІ рівня є кризові явища. Звичайно, спад виробництва в національній економіці з наступним зменшенням зайнятості та зниженням заробітних плат обумовлює звуження бази сплати пенсійних внесків як в розподільчу, так й в накопичувальну системи.

Проте накопичувальна система, яка тримає переважну частину пенсійних накопичень в цінних паперах, піддається додатковому ризику їх втрати внаслідок швидкого зниження ринкової вартості фондових активів.

Отже система ІІ рівня набуває потенційну можливість бути розбалансованою внаслідок не тільки вітчизняних, але й іноземних кризових процесів, тобто її вразливість до зовнішніх чинників підвищується. Розбалансування та дестабілізація фінансових ринків. Передусім, беззаперечно, йдеться про фондовий ринок. В силу своєї обов'язковості система ІІ рівня матиме гарантовані у часі надходження грошового ресурсу, які до того ж мають добре прогнозовані обсяги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Тигипко С. С пенсионной реформой тянуть нельзя. *Украинская правда.* Статьи. 2011. URL : http://www.pravda.com.ua.

2.У Німеччині підвищено пенсійний вік. *Українська правда : суспільно-політичний та економічний журнал*. 2010. № 11. (18.11.10). URL: http://www.epravda.com.ua/news/2010/11/18/256901/.

РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРИ В УКРАЇНІ (XIV–XVI СТ.)

Білоус Андрій Олексійович
студент І курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Через особливості історичного розвитку різні види українського мистецтва, насамперед архітектура, були пов'язані зі східною й західною середньовічною європейською культурою. Зберігаючи давньоруські традиції, українська архітектура не втратила своїх самобутніх рис. Одночасно в ній відбивалися зміни, зумовлені подальшим розвитком суспільства, новими поглядами на мистецтво, економічними й культурними контактами. Збагаченню архітектури України завдяки новим досягненням будівельної техніки та розвитку засобів художньої виразності сприяли культурний обмін і сталі зв'язки між народами, які

входили до складу Великого князівства Литовського, Польщі, Молдавії, Угорщини, Московії.

Муляри, теслі, сницарі, як і інші ремісники, об'єднувалися в цехи, які відігравали значну роль у розвитку архітектурної справи. Вступ до цеху був дуже обмеженим. Навчання майстра-муляра провадилось характерними для епохи феодалізму методами: учень, оволодівши певною сумою знань і практичними навичками, ставав підмайстром, а досягнувши високого рівня, отримував звання майстра. Підмайстер повинен був мати кошти на організацію власної майстерні, оплату вступних внесків тощо. Польський уряд провадив дискримінаційну політику щодо українських ремісників, видаючи декрети, за якими їм заборонявся або обмежувався вступ до певного цеху: мати міське право, володіти нерухомістю і належати до певної релігійної общини. Відомо, що в XVI ст. будівельний цех у найбільшому місті тогочасної України – Львові – складався переважно з італійських майстрів.

У XIV – на початку XVI ст. на всій території України в будівництві переважали місцеві матеріали – дерево, природний камінь, цегла. Найпоширенішим залишалось дерево. Порівняно з давньоруським періодом у дерев'яному будівництві суттєвих змін не сталося. Не кажучи вже про житло, дерево застосовували при спорудженні храмів, оборонних споруд, палаців. Про розпланування й зовнішній вигляд дерев'яних палаців можна скласти уявлення лише на основі документальних джерел. Ці багатозрубні, значні за розмірами, одно-або двоповерхові будівлі часто пристосовувались до оборони. Дах був складчастий, критий ґонтом, іноді – чотирисхилий з заломом. Стіни ззовні та зсередини були потиньковані й побілені.

Оборонні споруди складалися зі стін і башт. Найархаїчніша конструкція оборонної стіни – частокіл зі щільно поставлених дубових або соснових, загострених угорі, колод. Складнішу конструкцію означено терміном «паркан в слупи», але найчастіше – «паркан у дві стіни», тобто дві паралельні рублені стіни з'єднувались між собою під прямим кутом короткими поперечними стінами, утворюючи кліті (комори або городні). Над городнями, на їх стелі розташовувався бойовий хід із заборолами та підсябиттям. Башти та в'їзна брама були рублені, дво- та триярусні, квадратні, прямокутні або шестикутні в плані. Увінчував їх критий ґонтом намет, часто – з флюгером. Башти мали стрільниці, розраховані на фронтальний, іноді – на фланговий обстріл. З протипожежною метою дерев'яні укріплення ззовні часто були «глиною обліплені».

У техніці мурування з каменю (вапняку, пісковику) змінюється вид будівельного розчину. Поступово зникає цем’янка, натомість застосовуються домішки піску та подрібненого деревного вугілля. Значних змін зазнав штучний будівельний матеріал з кераміки – замість давньоруської плінфи з другої половини XIII ст. в Україні

використовується брускова цегла. На XIV – початок XVI ст. при падає надзвичайна різноманітність її за кольором та розмірами.

Характерною системою мурування з каменю й цегли при великій товщині мурів є тришарове, яке складається з двох лицьових поверхонь та забудування між ними. Ці поверхні утворювались із майже однакових каменів порівняно правильної форми, а з цегли – системою, відомою за назвою як готична (ланцюжкова, хрестова). Таке мурування було поширене в Україні, Білорусі, Литві, Польщі, Московії та в країнах Західної Європи. В оборонних спорудах у товщу мурів на кількох рівнях закладали своєрідну арматуру – дерев'яні перев'язі. Наявність перев'язей сприяла передаванню сили ударів від пороків і ядер на більшу площу, отже, вони збільшували опірність мурів.

Широке використання цегли збагатило арсенал конструкцій склепінь. Крім півциркульних з розпалубками та без них, застосовувалися хрестові склепіння, а під впливом готики – в храмах, особливо в костелах, стрілчасті й зірчасті на нервюрах різного малюнка та складності. Стрілчастої форми набувають перемички вікон, порталів та арок в інтер’єрах.

Як і в попередні часи, основним фактором при заснуванні міст залишався оборонний. Його доповнювали та формували специфіку низки міст ремісничий і торговий чинники. Характерною особливістю є заснування багатьох нових міст, переважно на Правобережжі. Тут з'явилося принципово нове явище – регулярне розпланування, пов'язане з запровадженням Магдебурзького права. Невідомим досі було і створення міст за заздалегідь складеною розпланувальною схемою. У центрах найзначніших міст західного регіону сформувалася нова щільнолінійна периметральна забудова кварталів.

В оборонному будівництві на цей період припадає інтенсивний процес модернізації фортифікацій, пов'язаний з поширенням та удосконаленням вогнепальної зброї, виробленням нової концепції оборони. Змінюється принцип розміщення башт стосовно оборонних мурів; їх відрізки стають прямолінійнішими, з'являється новий тип башти – бастея. Створюються передумови для сприйняття ідеї регулярної в плані фортеці, що відповідає новим вимогам оборони.

У відповідь на сувору, повну воєн і нападів історичну ситуацію сформувався своєрідний тип оборонного комплексу – монастир-фортеця та тип храму, пристосованого до оборони. На відміну від давньоруського періоду, на Правобережжі з'явилася велика кількість приватних замків.

У культовому будівництві даний період характеризується появою нових типів мурованих монументальних храмів – костелів, синагог, мечетей.

Під впливом західних сусідів – Литви та Польщі – на західних теренах України з'явилися споруди, де застосовано елементи готичної архітектури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія української культури : У 5-ти т. – Т. 2. – Українська культура XIII – першої половини XVII ст. / Александрович В. С., Балушок В. Г., Войтович Л. В. та ін. – К., 2001.
2. Історія української та зарубіжної культури : Навчальний посібник / За ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – К., 2001 (інші роки видання).
3. Культура українського народу / В. М. Русанівський, Г. Д. Верес та ін. – К., 1994.
4. Попович М. В. Нариси історії культури України. – К., 1998.
5. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. – К., 1993.
6. Українська культура: історія і сучасність : Навч. посібник / За ред. Черепанової О. С. – Львів, 1994.
7. Українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник / За ред. М. М. Заковича. – К., 2002.
8. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. – К., 2006.

МАРК ТУЛІЙ ЦИЦЕРОН ЯК ТЕОРЕТИК КОСМОПОЛІТИЧНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Блоха Ярослав Євгенійович
доцент кафедри філософії,
заступник декана історичного факультету
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка,
кандидат філософських наук, доцент

Концепція римського юриста і державного діяча Марка Тулія Цицерона для вивчення категорії «справедливість» важлива тому, що на відміну від своїх попередників мислитель першим виступає з гуманістичних, загальнолюдських позицій, що дозволяє говорити про нього як про теоретика космополітичної справедливості. Наявність загальнолюдських, універсалістських ідей в політичній етиці Цицерона, в той же час, робить його певною мірою попередником західноєвропейського гуманізму, який, поклав початок принципово

іншого розуміння людини, її місця в будові світу (людина не частина божественного порядку, а самостійна цінність) [2, с. 12–13].

Вибудовуючи власну політико-філософську концепцію, Цицерон багато запозичує з арсеналу грецької думки. Нормативну субстанцію справедливості в його трактуванні утворюють дві фундаментальні ще для греків ідеї: ідея змішаного правління та ідея природного права [1].

Аналізу цих ідей, власне, і присвячені дві головні роботи Цицерона «Про державу» і «Про закони», написані під очевидним впливом і в дусі Платона. Питання про справедливість, як і у греків, вирішується мислителем виходячи з інтересів не окремих станів, а політичного цілого, яке ототожнюється з державою. Держава з цієї точки зору розглядається як найвища цінність, тому, як зауважує Цицерон, вона повинна бути влаштованою так, щоб бути вічною. Загибель держави подібна до космічної катастрофи (загибелі світу), оскільки разом з цілим закінчується і життя окремої людини [2, с. 23].

У практично незмінному вигляді Цицерон у трактаті «Про державу» відтворює аристотелівське вчення про три форми правління. На думку Цицерона, кожна з форм, взята окремо, має як позитивні, так і негативні сторони. Позитивною рисою монархії й аристократії є панування мудрості і чесноти, чого не можна сказати про демократію.

Позитивною якістю демократії, очевидно, є свобода, однаковою мірою розподілена між усіма громадянами. Але, з іншого боку, ці позитивні якості обертаються вадами. Так, у монархіях та аристократіях народ виявляється відстороненим від державних справ, які ведуться або однією людиною (монархія), або вузьким правлячим прошарком (аристократія). Головна вада демократії полягає в тому, що, ґрунтуючись на рівності, вона прагне зробити рівність загальною, що не просто неправильно, а й практично неможливо [2, с. 24].

Найкращим вирішенням політичної проблеми, на думку Цицерону, є модель змішаного державного устрою. При цьому важливо мати на увазі, що розглядав її не абстрактну ідею, але цілком конкретну історичну реальність – римське суспільство епохи республіки. Ідея змішаного правління розкриває фундаментальний принцип політичної справедливості, який активно обстоюється як Цицероном-політиком, так і Цицероном-практиком. Цим принципом, який одночасно був політичним кредом великого мислителя, було гасло «згоди станів» (Concordia ordinum, consensus bonorum omnium), чий практичний сенс полягав у досягненні суспільного примирення і згоди [3, с. 173–174].

Політична справедливість, теоретично виражена в принципі «згоди станів» і практично втілена в моделі змішаного державного устрою, у Цицерона, як, втім, до нього, у Арістотеля, стала результатом не абстрактного світогляду, способом вирішення завдань практичної політики, а саме – «умиротворення» римського суспільства епохи

республіки. Тут стає цілком очевидною ідеологічна основа справедливості, що реалізувалася в помірно-консервативній позиції самого Цицерона [3, с. 174]. З іншого боку, політична згода (консенсус станів), заснована на спільності інтересів, у мислителя – не єдина підстава міцного громадянського союзу. Іншим, не менш важливим, аспектом політичної справедливості у Цицерона виступає право, точніше, те, що римський мислитель вслід за своїми попередниками – грецькими і римськими філософами – називає «природним» правом, розуміючи під ним певну морально-етичну субстанцію громадянського (позитивного) права і громадянської громади як такої [2, с. 26].

У цілому природно-правова доктрина Цицерона, яка включає положення про всесвітню спільноту людей і богів, загальну етичну (і правову) рівність, природне людинолюбство і моральний обов'язок як основі права, постає як класичним зразком концепції справедливості, заснованої на гуманістичних ідеалах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блоха Я. Є. Категорія «справедливість» у політичній філософії Марка Тулія Цицерона / Я. Є. Блоха // Філософські обрії. – 2017. – Вип. 37. – С. 24–30. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FiloFilo_2017_37_4

2. Канарш Г. Ю. Социальная справедливость: философские концепции и российская ситуация : монография / Г. Ю. Канарш. – М. : Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2011. – 236 с.

3. Утченко С. Политико-философские трактаты Цицерона («О государстве» и «О законах») / С. Утченко // Цицерон Марк Туллий. Диалоги: О государстве; О законах / [Сост. : Веселовский И. Н., Горенштейн В. О., Утченко С. Л.; Отв. ред. : Утченко С. Л.]. – М. : Наука, Ладомир, 1994. – С. 153–174.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ

Блоха Ярослав Євгенійович
доцент кафедри філософії,
заступник декана історичного факультету
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка,
кандидат філософських наук, доцент

Іваницький Ігор Валерійович,
доцент кафедри сімейної медицини та терапії
Вищого державного навчального закладу України

На думку колишнього президента Міжнародної асоціації типології особистості Отто Крегера: «Сучасна філософська та педагогічна думка зосереджена на формуванні особистості як ціннісного джерела розвитку демократичного суспільства третього тисячоліття – рівноправного суб'єкта; гармонійно розвиненої індивідуальності, здатної до співтворчості й духовної взаємодії у вирішенні проблем сучасності на основі конструктивного діалогу; конкурентноспроможного фахівця, готового до інтерактивного спілкування, адаптації в нових соціально-економічних умовах, здатного до виходу в європейський і світовий простір» [3, с. 13].

Як стверджує О. Б. Наливайко, у на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки актуалізується потреба в системному соціально-філософському, культурологічному та психолого-педагогічному дослідженні феномену професійної культури, визначення її місця й ролі в процесі підготовки майбутніх сімейних лікарів у медичних університетах [5, с. 4].

Уперше в Україні питання про сутність культури поставив Г. Сковорода у другій половині XVII ст. Центом філософських пошуків мислителя була проблема людини, її природа й призначення, її сенс життя та щастя. Підґрунтя моральних основ людини він вбачав у її «серці», яке він розумів як центр духовності людини, основою її індивідуальної життєдіяльності та принцип її соціального існування [4, с. 58]. Саме тому він говорив: «Знайдіть у собі Людину… коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне, то все світле, щасливе. Це є філософія» [7, с. 12].

На основі філософії Г. Сковороди в Україні виникла традиція, названа «філософією серця», «кордоцентризмом», котра продовжила тему цілісності людини, цілісності її духовного буття. Саме ця тема стала домінуючою у творчості Т. Шевченка, який основою філософствування людини вбачає звернення до її серця як центру духовності й уособлення усієї України [6, с. 124].

Подібної позиції дотримувався і наш відомий земляк – мислитель, письменник, правозахисник і громадський діяч, найбільш показовим підсумком якого було створення «Ліги захисту дітей» у м. Полтаві. Її завдання є актуальними і зараз: порятунок дітей від голоду, сприяння їх фізичному, розумовому і моральному вихованню [8], що є одним із першочергових завдань сімейного лікаря в умовах медичної реформи. Отже, поняття культури тісно пов'язане з сутністю людини, її діяльністю. Незважаючи на різноаспектність визначення культури з філософської точки зору (духовність, матеріальність, універсальність, індивідуальність,

соціальність), можна виокремити її інтегрувальну особливість як виявлення сутності людини в ставленні її до навколишнього світу.

Для майбутнього лікаря комунікація є важливою частиною професійної діяльності, від її якості та професійної культури залежать фахові досягнення медика, фізичне та моральне здоров'я пацієнтів.

Як зауважує В. М. Ждан та інші, викликом медичних ЗВО на медичну реформу стала не скільки теоретична підготовка, а й повного опанування практичними навичками саме на етапі навчання, а не в процесі трудової діяльності. Це є переконливим поясненням наявності заочної частини навчання на базах стажування. Основною метою роботи лікарів-інтернів на базах стажування є засвоєння професійних практичних навичок і вмінь, вивчення основних особливостей організації роботи лікаря загальної практики-сімейного лікаря та підготовки лікаря до самостійної роботи в амбулаторії (відділенні) сімейної медицини. Виконання навчальної програми на базі стажування досягається шляхом їх практичної лікарської діяльності під керівництвом безпосереднього керівника інтернів в амбулаторії (відділенні) сімейної медицини протягом всього періоду перебування на базі [2].

Однак, очевидно, з метою підвищення професійної культури сімейного лікаря необхідно не лише вдосконалювати практичну лікарську діяльність, а й забезпечити засвоєння циклу світоглядних дисциплін, що, на нашу думку, значно покращить комунікацію сімейного лікаря з пацієнтами і сприятиме встановленню між ними вищого рівня довіри, адже, як влучно зауважував В. Бехтєрєв: «Якщо хворому після розмови з лікарем не стало легше, то це – не лікар!» [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бехтерев В. М. // Психологос : энциклопедия практической психологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.psychologos.ru/articles/view/behterevzpt_vladimir_mihaylovich.

2. Ждан В. М. Організація навчання лікарів-інтернів на кафедрі сімейної медицини і терапії [Електронний ресурс] / В. М. Ждан, М. Ю. Бабаніна, Є. М. Кітура, Л. М. Шилкіна, І. В. Іваницький, Г. В. Волченко, М. В. Ткаченко, О. А. Кир'ян // Медичні перспективи – 2017. – Т. XXII, № 2, Ч. 1. – С. 99–101. – Режим доступу : https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-navchannya-likariv-interniv-na-kafedri-simeynoyi-meditsini-i-terapiyi

3. Крегер О. Типы людей и бизнес: как 16 типов личности определяют Ваши успехи на работе / О. Крегер, Дж. Тьюсон. – М. : Персей : Вече : АСТ, 1995. – 558 с.

4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Академия, 2004. – 352 с.

5. Наливайко О. Б. Формування професійної культури майбутніх сімейних лікарів у процесі контекстної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Ольга Борисівна Наливайко. – Вінниця, 2016. – 286 с.

6. Пальм Н. Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.

7. Сковорода Г. Пізнай в собі людину / Григорій Сковорода ; пер. М. Кашуби ; пер. поезії В. Войтович. – Львів : Світ, 1995. – 528 с.

8. Шебитченко А. П. Искусство делать добро по-короленковски [Электронный ресурс]/ А. П. Шебитченко, Я. Е. Блоха // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология». – Том 23 (62). – 2010. – № 2. – С. 97–101. – Режим доступа : http://sn-spp.cfuv.ru/wp-content/uploads/2017/05/uch_23_2kult.pdf#page=97

КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА АНТРОПОНИМИКОНА ПОВЕСТИ АНАТОЛИЯ БЕНЗЕРУКА «МЕЧИ ГРЮНВАЛЬДА, ИЛИ ДВЕНАДЦАТЬ ЗАЩИТНИКОВ КОРОЛЯ»

Бут-Гусаим Светлана Феодосьевна
доцент кафедры белорусской филологии
УО «Брестский государственный университет
имени А. С. Пушкина”,
кандидат филологических наук, доцент
(г. Брест, Республика Беларусь)

Актуализация антропоцентрической парадигмы в языкознании способствует тому, что онимы стали активно изучаться как источник национально-культурной информации. Собственные имена – неотъемлемая часть языка и культуры этноса, который их создал. Анализ ономастикона важен для изучения материальной и духовной культуры нации. Выявление этнической специфики именослова, рассмотрение историко-культурной информации имён невозможно без изучения регионального материала. Анализ имён, используемых в конкретном регионе на определенном историческом отрезке, может осуществляться по материалам ономастикона художественных произведений. Ономастическое пространство произведений писателей Брестчины пока не являлась предметом лингвокультурологического, исследования. Цель работы – определить специфику антропонимов повести А. Бензерука «Мечи Грюнвальда, или Двенадцать защитников короля», выявив семантико-прагматические особенности, национально-культурную информацию, функции поэтонимов в тексте, их значение в

реализации творческого замысла автора, роль в создании художественных образов.

В повести «Мечи Грюнвальда, или Двенадцать защитников короля» Анатолий Бензерук ведёт увлекательный рассказ о знаменитой Грюнвальдской битве, в которой сошлись могучие рыцари войска крестоносцев, которых вел в бой великий магистр ***Ульрих Юнгинген***, с поляками и литвинами, которыми руководили король ***Владислав Ягайло*** и великий князь ***Александр Витовт.*** Художественно воссоздавая картины этого знакового для отечественной истории события, писатель умело использует образно-выразительные возможности имён собственных, которые являются ценным памятником материальной и духовной культуры белорусов: «в именах нередко отражается характер и дух народа лучше, чем во всех других исторических памятниках; в этом случае собственные имена служат краткой историей внутреннего быта и духа народного, и нередко, где молчат хроники и исторические памятники, там начинает говорить слово» [2, с. 29].

Автор раскрывает читателю страницы истории Родины. Поэтому в произведении не раз называются имена реальных исторических деятелей. Это имена правителей государств XV века, основного времени действия повести – **онимы-современники**: имена польского короля ***Владислава Ягайло***, литовского князя ***Александра Витовта***, сына хана Золотой Орды ***Джалатдина***, чешского короля ***Вацлава***, венгерского короля ***Сигизмунда***; имена полководцев: магистра Тевтонского ордена ***Ульриха Юнгингена***, командора ***Лихтенштейна***, маршала ***Валленрода***. Автор повести вспоминает историю Великого княжества Литовского, поэтому в произведении используются **онимы-ретроспекции** – имена великих князей ***Гедимина*** и ***Ольгерда***. Некоторые известные в мировой истории правители имели не только имена, но и характеристические прозвища, что отражено в повести: «*Шкадуе рыцар сваю шэрую торбу: у ёй хаваў грамату ад былога гаспадара – караля неапалітанскага ды іерусалімскага Ланселота* ***Велікадушнага****, напісаную каралю Ягайле*» [1, с.46]; «*Жыў-княжыў у Пінску слаўны гаспадар Юрый, па мянушцы* ***Нос***» [1, с.35]; «*Комтур быў са старажытнага роду. Усе мужчыны ў сям'і насілі аднолькавае імя, Генрыхі – бацька, дзед, прадзед і гэтак ажно да Генрыха* ***Чэшскага*** *і Генрыха* ***Рускага****, заснавальнікаў роду. Яны атрымалі мянушкі не за тое, што адзін быў чэхам, а другі русінам. Зусім наадварот: адчайна і смела змагаліся продкі Плаўэна супраць славян, прыхоплівалі чужыя землі, на іх замкі свае будавалі, таму і стаў забойца чэхаў звацца* ***Чэшскім****, а забойца русаў* ***Рускім***» [1, с. 74].

Отражён в повести и давний обычай присвоения ребенку имени того святого покровителя, в праздник которого родился человек. Так, пинская княжна получила имя ***Яна***, потому что родилась на ***Святого***

Яна: «***Янка*** *– купальская дачка… Нарадзілася* ***Яна*** *ў Купальскую ноч, калі палалі кастры, плылі песні над жытнімі палямі і водамі, калі шукалі цудоўную кветку*» [1, с. 40]. Адаптируясь к славянским языкам, христианские имена стали образовывать разговорно-бытовые и оценочные формы. Так, уменьшительные формы стали использоваться для именования детей, что нашло отражение в повести: «*Пасля кніжных навук чакае* ***Янку*** *вайсковы настаўнік. У ваяра цяжкі тугі лук, у* ***Яны*** *лягчэйшы:*

– Ну, ***Яська****, і ты спрабуй*» [2, с. 36].

Употребляется на страницах исторической повести и древняя грамматическая форма звательного падежа имени: "*Глянь,* ***Вітаўце****, як на поўначы, на захадзе ўзняліся жалезнагаловыя пачвары*" [2, с. 11]. Имена персонажей, созданных фантазией писателя, отражают модели именования, которые существовали в XV веке. Так, некоторые герои носят языческие имена: рыцари ***Дабяслав, Келбаса, Земовит***, мастер ***Ярослав***. Часть героев, принявших христианскую веру, носят православные или католические имена: королевский духовник ***Бартош***, священник ***Николай***. Некоторые персонажи идентифицируются через посредничество христианского имени и языческого прозвища: мастер ***Данилко Русин***, староста ***Януш Березовая Голова***, полководцы ***Ян Сокол, Ян Жижка*** и др.

С XII века на наших землях стал употребляться такой компонент антропонимической лексики, как патронимическое именование, образованное от имени или прозвища отца или предков по отцовской линии. Такие формы именования получали представители высших сословий: "*Прыставіў князь да дачкі выхавацеля – даўгавусага* ***Кіршу Данілавіча****, вопытнага ваяра*" [1, с. 35].

С точки зрения литературно-художественной ономастики, многие из имён персонажей повести являются говорящими онимами. Смысл таких прозваний раскрывается через глубокое постижение художественных характеров, созданных писателем. Имя стремительного, смелого королевского посланника, который преодолевает все препятствия на своем пути – ***Збигнев Чайка***. Внутренняя форма поэтонима раскрывается через характеристику носителя имени, которая звучит из уст подканцлера Королевства Польского: "***Чайка*** *– самы адважны і надзейны, хто і на крылах бурана данясе добрую вестку*" [1, с. 12]. Художественный эффект в использовании антропонима создается за счёт омонимического каламбура. Автор обыгрывает семантику этимона языческого имени, употреблённого в составе отрицательного сравнения: "*Не над морам ляціць* ***чайка****. Мільгаюць над высокімі снягамі капыты гарачых коней. Удзень сонца асвятляе доўгую дарогу, рагаты месяц уначы. Нясуцца коні, коўзаюцца крытыя сані. Услед прыспяшаецца невялічкі атрад*

вершнікаў. Меладычна звіняць бомы, бы з заснежаным лесам гамоняць. Важны чалавек едзе: каралеўскі пасланец вязе грамату Вітаўту" [1, с. 12].

Отражён в повести и старый обычай изменения имени. Так, комтур ***Тетинген*** после Грюнвальдской битвы получил новое имя, которым метко характеризовалось поведение трусливого рыцаря, бежавшего с поля битвы: "*А вось Тэцінгена адолеў не чужы рыцар, а страх за сваю скуру. Меў комтур зычны голас. Калі пабачыў, што справа – швах, тады крычаў сваім воям: "**Хэрум!" "Хэрум**!" (што значыць "Назад! Назад!"). Комтур Тэцінген, хвалько і задзіра, наперадзе ўсіх даваў драпака. (З тае пары яго звалі **Рэйтар-Хэрум** – Рыцар-Назад.) За ім кулём каціліся рэшткі крыжовага воінства"* [1, с. 12].

В повести А. Бензерука средством художественного отражения истории являются насыщенные национально-культурной информацией имена собственные, которые становятся одним из важнейших способов выражения мировоззрения человека далекого XV века.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Бензярук А. Мячы Грунвальда, альбо Дванаццаць абаронцаў караля / А. Бензярук. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2012. – 130 с.
2. Карніеўская Т. А. Іменаслоў Гомеля другой паловы XX стагоддзя : манаграфія / Т. А. Карніеўская. – Гомель : ГДУ імя Ф. Скарыны, 2010. – 168 с.

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВІТЧИЗНЯНУ НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Вербицька Галина Любомирівна
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка»
кандидат економічних наук, доцент

Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку вітчизняної національної економіки. Вона знецінює результати праці, знищує заощадження юридичних і фізичних осіб, перешкоджає довгостроковим інвестиціям й економічному зростанню. Висока інфляція руйнує грошову систему, провокує втечу національного капіталу за кордон, послаблює національну валюту, сприяє її витісненню у внутрішньому обігу іноземною валютою, підриває можливості фінансування державного бюджету. Приймаючи до уваги те, що інфляція, яка формуються під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів є наслідком порушення економічної рівноваги, питання щодо визначення

причин і наслідків її виникнення, формування запобіжних заходів щодо знецінення грошей та стабілізації вітчизняної національної економіки є надзвичайно актуальним.

У світі немає країни, яка б в останні десятиліття тією чи іншою мірою не зазнала втрат від інфляції. Встановлено, що економічна сутність інфляції полягає у знеціненні грошей, зниженні їхньої купівельної спроможності, дисбалансі попиту і пропозиції, тобто переповненні каналів обігу надлишковими паперовими грошима, не забезпеченими відповідним зростанням товарної маси [1]. Високий її рівень перетворюється на серйозну перешкоду для виробництва, спричинює економічну і соціальну напруженість у суспільстві. Інфляція – явище досить складне за формою її прояву та за сукупністю чинників, що її спричинюють. Зовні вона проявляється в зростанні цін на товари і тарифів на послуги, у падінні валютного курсу національних грошей, у поглибленні товарного дефіциту.

В економіці України з перших років незалежності України спостерігалось значне збільшення цін з їх подальшим необґрунтованим зростанням. Значний стрибок інфляції відбувся у 1992 р., коли дефіцит бюджету був профінансований переважно за рахунок емісії грошей, внаслідок чого інфляція сягнула 2000 %. Україна стала єдиною країною із таким рівнем інфляції, серед країн світу, що не перебувають у стані війни.

Впродовж всього 2014 року спостерігалось знецінення гривні, яка з початку року знецінилася до долара США за офіційним курсом майже удвічі, до 15,82 грн./дол. з 8,23 грн./дол. [3]. На фоні швидкого зростання споживчих цін відбулося зниження реальної заробітної плати. Це призвело до скорочення внутрішнього споживчого попиту – обсяг роздрібної торгівлі у 2014 році зменшився порівняно з відповідним періодом попереднього року. Реальна заробітна плата в Україні в грудні 2014 року зменшилася на 13,6 % порівняно з груднем 2013 року. Зростання споживчих цін в Україні в 2017 році прискорилося до 13,7 % в порівнянні з 12,4 % в 2016 році, що, однак, істотно нижче показників минулих років: 2015 рік – 43,3 %, 2014 рік – 24,9 % [4].

Зменшення реальної заробітної плати основної частини найманих робітників у період інфляції стає повсюдним. Це призводить до змін у структурі споживання, погіршення загальних умов відтворення робочої сили, зубожіння населення. Окрім того, в умовах підвищення інфляції, неодноразово за останні роки підвищувалися ціни на газ, електроенергію, комунальні та транспортні послуги [2].

В Україні закономірністю та однією з причин посилення інфляції традиційно є доларизація економіки. Нині долар без перебільшення став у вітчизняній економіці паралельною до гривні валютою і виконує функцію грошей (купівля нерухомості, автомобілів предметів розкоші).

Доларизацію, що є довгостроковим наслідком макроекономічної нестабільності в крані та свідчить про недовіру до влади, фінансових інституцій та національної валюти.

Доларизація економіки призводить до таких негативних наслідків: принижується роль національної валюти; вартість національної валюти пов'язується не з існуючою товарною масою, а із співвідношенням її з кількістю доларової маси; інфляційні процеси в країні пов'язуються з інфляцією долара США та інших валют; втрачається довіра до національної грошової та фінансової системи, що гальмує формування розвинутих ринкових відносин і сприяє розширенню тіньової економіки.

Уряду України, слід проводити антиінфляційну політику, яка включає в себе систему заходів, спрямованих на поновлення рівноваги між товарним і грошовим ринками, і передбачає ріст пропозиції за скорочення попиту, тобто підвищення товарності економіки і скорочення непродуктивних витрат, насамперед дефіциту державного бюджету. Стратегічним завданням виступає всебічне підвищення темпів економічного зростання, створення сприятливих умов для розширення виробничих інвестицій. Важливим тактичним завданням є зниження ажіотажного попиту і обмеження інфляційних очікувань. Проте не слід забувати, що реальним підґрунтям для економічного зростання та стабілізації на грошово-кредитному сегменті ринку є не лише правильна грошово-кредитна політика, а й створення конкурентоспроможної економіки, тобто для розширення товарообороту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовиченко Н. Є. Інфляція та її вплив на економіку України / Н. Є. Вдовиченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 1. – С. 93–102.
2. Лесік І. М. Інфляція : причини та наслідки / І. М. Лесік, М. В. Данилов // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1. – С. 837–840.
3. Он-лайн конвертер валют [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www. freecurrencyrates.com/ru.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯННЯ ДОСТУПУ ДО ФІНАНСУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Внукова Наталія Миколаївна

завідувач кафедри управління фінансовими послугами
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,
доктор економічних наук, професор

Актуальність. Забезпечення сприяння доступу до фінансування підприємств на інноваційну діяльність та створення придатних умов для розвитку підприємництва є стратегічним завдання в умовах стійкої економічної кризи в Україні та зростання рівня світової конкуренції. Такої думки дотримуються й інші науковці [8].

Виклад основного тексту. Досвід передових країн світу доводить пріоритетність запровадження національних програм розвою підприємництва, спрямованих як на стимулювання прямого фінансуванням самостійних бізнес-проектів та створенням зручних умов для залучення різноманітних інвестицій, кредитів та інших форм фінансування. Вирішення проблеми вибору дієвих форм та методів сприяння доступу до інноваційного підприємництва є одним із завдань державного рівня.

Фінансове забезпечення розвою інноваційного підприємства є вигідною передумовою початку його діяльності. Державна увага має приділятися саме старт-апам для залучення фізичних осіб для реалізації їхніх ідей та підприємницьких здібностей.

Поряд з великим і середнім підприємництвом саме мале інноваційне підприємництво виділяється такими перевагами, як більша спроможність пристосовуватися до перемін у структурі споживання, мобільністю, потенційно меншими затратами [4].

Незважаючи на те, що в Україні більше мільйона інноваційних підприємств, але їх доступ до фінансування є обмеженим, враховуючи високий рівень процентних ставок банківських кредитів відповідно до встановленого НБУ рівня ставки рефінансування [6]. Розміри малих і середніх підприємств в Україні – це відповідно ті, де працюють до 50 та 250 осіб, але в інших країнах встановлення статусу малого відзначається значно більшою кількістю працюючих, що теж необхідно врахувати при змінах при визначенні доступу до фінансування, тому що в Україні загальний експорт малого підприємництва в структурі ВВП складає лише 16% [7]. Такий низький показник свідчить про суттєві резерви розвитку інноваційного підприємництва.

За даними опитування, проведеного МФК [5], на думку 36% підприємців, одним з головних гальм щодо активізації та розвитку діяльності малого та середнього бізнесу є складність отримання кредиту. Навіть африканські країни мають суттєво вищу легкість отримання кредитів на розвиток підприємництва (друге місце в рейтингу Doing Business) [7].

За світовим досвідом найбільш поширеними є такі першорядні джерела фінансування інноваційного підприємництва: самофінансування, надання фінансових послуг, державні фінанси, ресурси міжнародних фондів, приватні інвестиції та ін..

За даними статистики [1] власні кошти поки залишаються основним джерелом фінансування малого підприємництва, що не сприяє його розвитку [3]. І саме цьому вплив на зміни у фінансуванні інноваційного підприємництва повинна відіграти держава.

Аналіз динаміки кредитної діяльності банків України за 2014-2016 роки [6] показав, що загальне кредитування зменшилось не тільки в еквіваленті іноземної валюти, але й у національній валюті. Також частка прострочених кредитних зобов'язань зросла більше, ніж у 2 рази. Такі негативні тенденції потребують змін у державній політиці щодо підтримки банківського сектору, який є також суб'єктом господарювання.

Між тим, слід врахувати, що основною відмінністю банківського кредитування інноваційних підприємств є підвищений ступінь ризику, який обумовлений обмеженістю власних коштів підприємств (які до того ж є основним джерелом фінансування); неякісною інформацією для оцінки фінансового стану позичальника.

Ініціативна діяльність з реформування державної політики регулювання інноваційного підприємництва є характерною, позитивним наслідком чого стали поліпшення дозвільних процедур і реєстрації (зокрема, електронної) речових прав на майно, полегшення процедур відкриття та закриття бізнесу, реформування сфери надання адміністративних послуг, звуження прямого адміністративного державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та зм'якшення податкового навантаження, розвиток інфраструктури для надання суб'єктам підприємництва інформаційного, консалтингового, фінансового, матеріально-технічного, науково-технологічного, маркетингового та кадрового сприяння [10], що зазначено у Стратегії розвитку малого та середнього бізнесу в Україні до 2020 року [9].

Серед загальних цілей у стратегії поставлено рівень у 20% щодо зростання частки інноваційних підприємств, серед спеціальних цілей встановлено рівень у майже 8% щодо тих підприємств, які впроваджують інноваційні продукти. Для запровадження основних завдань стратегії Україна приєднується до міжнародних програм щодо фінансування бізнесу, наприклад, COSME. Між тим, наприклад, використання коштів німецьких банків, запропонованих через Німецько-Український фонд під високий процент, не є сприятливим для розвитку інноваційного бізнесу.

Фінансово-кредитна політика має бути спрямована на стимулювання розвитку інноваційного підприємництва [2]. Фінансова підтримка сприятиме підвищенню кумулятивного доступу до фінансових

ресурсів, зокрема, для забезпечення фінансової самостійності суб'єктів господарювання як на національному, так і світовому ринку.

Для забезпечення доступу до фінансування у інноваційному суспільстві потрібно удосконалення кредитної політики всіх видів фінансових установ, в т.ч. з державною формою власності, чергове вдосконалення безумовної фінансової підтримки з боку держави через бюджетні та інші програми.

Отже, як висновок: існує необхідність розроблення та реалізації дієвої державної політики посилення доступу до фінансово-кредитних ресурсів для інноваційного підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua.
2. Державна фінансова підтримка розвитку малих підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://msd.in.ua/derzhavna-finansova-pidtrimka-rozvitku-malix-pidpriyemstv/.
3. Другов О. О. Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О. О. Другов // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4(9). – С. 115–120.
4. Кугій А. А. Структурний аналіз фінансового забезпечення малого підприємництва / А. А. Кугій, С. М. Сокотенюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ev.fmm.kpi.ua/article/viewFile/45521/41698.
5. Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/table/jalilo19/002.htm.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua.
7. Підтримати малий бізнес. Як Україна відстала від світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://espreso.tv/article/2017/07/11/ malyy_seredniy_biznes.
8. Сирветник-Царій В. В. Сучасні реалії фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / В. В. Сирветник-Царій // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2016. – № 2. – С. 181–187.
9. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/News/Detail?id=74affe35-b1f8-4492-87b6-bb124d3cee02.
10. Щодо пріоритетних завдань удосконалення політики розвитку малого підприємництва в Україні / Національний інститут стратегічних

досліджень в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/1455/.

ЗАХОДИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ГОТІВКОВО-ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

Гаврилова Н. В.
доцент кафедри фінансів та планування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
кандидат економічних наук, доцент

Обсяг та склад грошової маси, яка є одним з основних об’єктів монетарного регулювання, характеризує сучасний перебіг соціально-економічних процесів у країні та впливає на мікро- і макроекономічні процеси в державі: різке її зростання може призвести до збільшення інфляції, скорочення обсягів виробництва, погіршення стану платіжного балансу, зниження рівня зайнятості та доходів населення. Стан готівково-грошового обігу характеризує рівень розвиненості економіки в цілому. Стабільний і прогнозований розвиток готівково-грошового обігу є необхідною умовою економічної стабілізації держави. У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі питанням організації та вдосконалення готівково-грошового обігу присвячені праці науковців і практиків, серед яких особливо слід виділити наступних: Мочерний С.В., Савлук М.І., Румик І.І., Чайковський Я. Але слід відмітити, що їх погляди суттєво різняться щодо питань організації готівково-грошового обігу.

Метою дослідження є огляд сучасного стану готівково-грошового обігу та визначення основних напрямів його удосконалення.

Організація та безперервний розвиток готівково-грошового обігу є однією із найважливіших передумов трансформації економіки держави яка прагне до сталого розвитку. У загальному обсязі грошової маси в економічно розвинутих країнах частка готівки не перевищує 29 % [1]. Аналіз динаміки структури грошової маси України за останні роки свідчить, що частка готівкової маси коливається в межах 26,3 – 29,6%. Слід також зазначити, що зростає не тільки обсяг грошової маси, а й обсяг готівки в грошовому обігу країни. Таке підвищення рівня монетизації призводить до посилення інфляційних процесів та призводить до дисбалансів в економіці країни. Вирішенням зазначеної проблеми може слугувати виведення безготівкових розрахунків на новий рівень, здійснивши ефективне реформування механізму здійснення безготівкових розрахунків розпочавши саме з суб'єктів господарювання. Повноцінний перехід до безготівково грошового обігу є основою формування прозорої фінансової системи держави, шляхом зменшення

рівня тінізації економіки, внаслідок чого збільшать обсяги надходжень до державного та місцевих бюджетів України [1].

Співвідношення готівки і депозитних грошей формується під впливом багатьох чинників, а саме [3]:

-рівень довіри до банківської системи, тобто рівень ризику, пов'язаного з розміщенням коштів на рахунках у банках;

- рівень очікуваних доходів від розміщення грошей на рахунках у банках, який визначається рівнем депозитної процентної ставки. Підвищення ставки стимулює приплив готівки в банки, а отже, впливає і на структуру грошової маси;

- масштаби незаконного (злочинного) і тіньового (незареєстрованого) секторів економіки, підґрунтям яких є спроба уникнути контролю з боку держави за законністю бізнесу і платіжних операцій, а також спроба ухилитися від сплати податків;

- рівень доходів суб'єктів економіки. Готівка широко використовується суб'єктами економіки з низькими доходами. Зростання доходів (багатства) веде до активнішого використання безготівкових розрахунків, зокрема за допомогою платіжних карток;

- рівень розвитку банківських технологій.

Сучасні висококомп'ютеризовані банківські технології дають можливість здійснювати розрахунки переважно у безготівковій формі, що, звичайно, обмежує обслуговування грошового обороту готівкою, але обсяги операцій у готівковій формі все ж таки збільшуються.

Свідченням цього є підрахунки Національного банку України [2]. Так на 1.01.2018 року в готівковому обігу країни знаходилося готівки (банкнот і монет) на 361,5 млрд. грн., що на 6% (20,5 млрд грн) більше, ніж на початок 2017 року. Станом на 1.01.2018року у готівковому обігу перебувало 2,98 млрд. банкнот на суму 359,4 млрд. грн. і 12,97 млрд. монет на суму 2,07 млрд. грн.

Найбільше в обігу банкнот номіналами 200 і одна гривня (19,94% і 18,36% відповідно) і монет номіналами 10 і 1 копійка (29,36% і 18,79% відповідно).

Загальна кількість банкнот на душу населення становила 70 штук, а розмінних монет – 293 штуки (на 1.01.2017 року – 70 штук банкнот і 285 штук розмінних монет відповідно).

Грошова маса в Україні в лютому 2018 року скоротилася на 0,5% – до 1 трильйона 170,133 мільярда гривень. Як зазначається, така динаміка обумовлена скороченням залишку за депозитами - на 0,7%, до 848,476 млрд. грн, тоді як обсяг готівки в обігу поза банками зріс на 0,1% - до 321,487 млрд. грн. Кредитний портфель банків у лютому зменшився на 1,4% - до 1 трлн 31,933 млрд грн. При цьому обсяг кредитів в національній валюті зріс на 0,8% - до 580,745 млрд. грн, тоді як в іноземній скоротився на 4,2% - до 451,188 млрд грн. З початку року

кредитний портфель банків збільшився на 1,6%, в тому числі в національній валюті - на 1,9%, в іноземній - на 1,2%.

Грошова база в лютому зросла на 3,2% - до 404,825 млрд. грн. Приріст а перші два місяці 2018 року склав 1,4%.

Події, що відбуваються в готівково-грошовій сфері вимагають докорінних стабілізаційних заходів, серед яких особливо слід відмітити:

- збереження стабільності грошової одиниці шляхом підтримування такої динаміки монетарних агрегатів, яка задовольняє попит на гроші і не створює загрози для значної зміни цін;
- підтримування розвитку в Україні ринку цінних паперів, що сприятиме антиінфляційному зменшенню надлишкової ліквідності, а отже забезпечить оптимальне управління грошовою пропозицією;
- готівкового обігу з метою своєчасного та безперебійного задоволення потреб економіки в готівці в потрібних обсягах і номіналах з урахуванням можливих ризиків, пов'язаних зі змінами в економіці;
– оптимізація готівкових потоків з метою максимально повного залучення готівки в економічний оборот держави через банківську систему;
- мінімізація фізичного контакту працівників безпосередньо з готівкою на всіх етапах її руху в умовах зростання обсягів грошових потоків, які проходять через систему Національного банку України;

Забезпечення збалансованого і комплексного підходу в питаннях стабілізації грошової маси сприятиме довгостроковій тенденції макроекономічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дащенко О.В. Готівковий обіг в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua /portal/soc_gum/pprbsu/2010_29/10_29_12.pdf

2. Монетарний огляд за 2017 рік [Електронний ресурс]: Економічні матеріали НБУ.– Режим доступу:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/ category? cat id=58

3. Чайковський Я. Сучасний стан готівкового обігу в Україні та система заходів щодо поліпшення організації роботи з готівкою в системі Національного банку України // Економічний аналіз. – 2012.- вип.11., ч1.С. 428-433.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАУКИ XXI СТОЛІТТЯ: ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНИЙ АСПЕКТ

Горбатюк Тарас Віталійович
доцент кафедри філософії Національного

університету біоресурсів і природокористування України,
кандидат філософських наук, доцент

Сучасна наука це складний динамічний процес, який в результаті свого розвитку здатен кардинально перетворити життя сучасного планетарного соціуму. Здобутки фундаментальної і прикладної науки XXI століття дають неймовірні можливості для розвитку знань, техніки та технологій, які в свою чергу змінюють ландшафт людського існування.

Останніми роками випуски новин та інформаційні стрічки Інтернет-ресурсів рясніють новинами про чергові відкриття в ті й чи іншій сфері наукових досліджень. Особливо це притаманно сучасні практичні науці, це іі претензійні заяви І. Маска щодо колонізації Марсу чи створення угруповання супутників для забезпечення глобального Інтернету, прорив у створені штучних, а інколи вирощених органів із власних стовбурових клітин пацієнтів, до заяв про створення кардинально нових технологій в сучасній електроніці та її перехід на наступний рівень розвитку [3].

Проводячи паралелі розвитку науки XX та XXI століття ми можемо виокремити один доволі характерний принцип для обох цих періодів розвитку науки, техніки та технологій – це принцип конкуренції, суперництва. Хоча передумовами даної конкуренція слугують різні причини.

Суперництво в розвитку науки XX століття можна охарактеризувати як формування двох великих центрів розвитку наукового знання, які в свою чергу сформувались в контексті реалій суперництва двох ідеологічних таборів, західного та соціалістичного. Початком такого суперництва можна вважати Фултонську промову Вінстона Черчиля, яку прийнято вважати точкою відліку «холодної війни». Холодна війна та гонка озброєнь здійснили сильний поштовх у розвитку фундаментальної та прикладної науки в 50-80-х роках XX століття. Суперництво та прагнення першості спричинили свого роду бум у розвитку науки, яскравим прикладом якого є розробка, впровадження та реалізація космічних програм СРСР та США. Поряд з розробкою таких глобальних програм були здійснені і менш відомі дослідження та впровадження, які в свою чергу вплинули на розвиток планетарного соціуму.

Наслідком такого суперництва став розвиток телекомунікаційних та інформаційних технологій. Дані технології стають невід’ємною складовою людського існування. Починаючи з шістдесятих років XX століття розвиток даних технологій пришвидшувався кожне десятиліття.

Інформаційні технології починають розвиватися в на початку шістдесятих років. Виникнувши як результат потреби в опрацюванні,

зберіганні та переробки інформації. Розробка даних технологій США призвела до виникнення в 1969 році APRANET, яка .в свою чергу 1983 році трансформувалась Інтернет. В кінці XX століття всесвітня мережа здійснила експонтенціональне розширення в результаті якого трансформувався комунікативний праксис людства [5, 6].

Розвиток науки XXI століття можна охарактеризувати як формування декількох світових центрів розвитку фундаментальної та прикладної науки. Фундаментальна наука залишається сферою досліджень великих наукових інституцій, які потребують державного фінансування. Інколи сучасні фундаментальні дослідження потребують кооперації в своїх наукових пошуках, яскравим прикладом такої кооперації є ЦЕРН [1, 2, 4, 7, 8].

Специфіка розвитку прикладної науки сьогодення полягає в тому, що вона орієнтована перш за все на задоволення економічних благ великих транснаціональних корпорацій. Транснаціональні корпорації створюють наукові парки, які проводять практично-наукові дослідження Конкуренція між такого роду корпораціями спричиняє стимулювання розвитку наукового пошуку нових технологій, які б дали можливість випередити своїх опонентів. В той же час дана конкуренція насичує ринок надаючи доступ людині до засобів та пристроїв в яких використовуються останні здобутки прикладної науки, завдяки чому відбувається трансформація людської свідомості та оточуючої її техносфери.

Таким чином, наука XXI століття, як фундаментальна так і прикладна, здатна кардинально трансформувати світогляд людини та суспільства в цілому. З одного боку, вона дає можливість та шляхи подолання тих проблем, які постали реаліями сучасного соціуму, а з іншого – ввергає людину в стресовий стан від невизначеності та можливих наслідків використання сучасних досліджень та відкриттів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбатюк Т. В. Відкриття бозону Хіггса як новий етап розвитку знання про природу мікросвіту: світоглядний аспект / Т. В. Горбатюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : філософія, соціологія, політологія. – 2013. – Т. 21, Вип. 23 (2). – С. 68–74.
2. Горбатюк Т. В. Грід-комп’ютерінг як прояв глобалізаційних процесів сучасної науки / Т. В. Горбатюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2012. – Т. 20, Вип. 22 (2). – С. 65–71.
3. Горбатюк Т. В. Інноваційні технології майбутнього: світоглядний аспект / Т. В. Горбатюк // Науковий вісник Національного

університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Гуманітарні студії. – 2016. –№ 246. – С. 137–145.
4. Горбатюк Т. В. Перспективи формування «нової фізики» за межами Стандартної моделі: філософсько-світоглядний аспект / Т. В. Горбатюк // Ґілея : Науковий вісник: зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 70 (№ 3). – С. 325–330.
5. Горбатюк Т. В. Розвиток інтернет-середовища в ретроспективі та перспективі / Т. В. Горбатюк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Гуманітарні студії. – 2017. – № 274. – С. 44–51.
6. Горбатюк Т. В. Роль мережі Інтернет у розвитку глобалізованого суспільства / Т. В. Горбатюк // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2013. – Вип. 5. – С. 146–149.
7. Горбатюк Т. В. Сучасне парадигмальне зрушення в фундаментальній науці: світоглядне значення» / Т. В. Горбатюк // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2012. – Вип. 1. – С. 8–12.
8. Горбатюк Т. В. Формування нової парадигми світоосягнення в сучасній фундаментальній науці / Т. В. Горбатюк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Гуманітарні студії. – 2014. – № 203(1). – С. 109–116.

ВОЗМОЖНОСТИ БЕЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ ПЕСНИ В ПРИОБЩЕНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА К НАЦИОНАЛЬНОЙ ПЕСЕННОЙ КУЛЬТУРЕ

Дедковская Елена Григорьевна
старший преподаватель кафедры специальной педагогики и методик дошкольного и начального образования
УО «Мозырский государственный педагогический университет им. И. П. Шамякина»
(г. Мозырь, Республика Беларусь)

По мнению ученой Е. И. Алмазовой, белорусский фольклор – душа белорусского искусства, белорусской музыки. Знакомство с музыкальными фольклорными произведениями всегда обогащает и облагораживает, приобщает детей дошкольного возраста к истокам национальной песенной культуры. И чем раньше соприкасается с ним человек, тем лучше. Актуальность работы связана, прежде всего, с

масштабами распространения, массовой популярностью, новаторским характером белорусской народной песни. В ходе исследования предстояло решить следующие задачи:

– провести анализ специфики, возможностей и закономерностей воспитательного воздействия народной белорусской песни;

– раскрыть музыкально-эстетический потенциал белорусской народной песни как ее традицию и рассмотреть педагогические предпосылки использования в процессе музыкальных занятий для приобщения к истокам белорусской песенной культуре.

Следовательно, цель исследования состоит в том, чтобы привить детям любовь к белорусской народной песне, научить их умениям и навыкам исполнения в коллективе, развить их музыкальные способности посредством песенного исполнительства, расширение знаний о народном репертуаре.

Белорусская народная музыка сохранила в себе традиции одной из древних и самобытных устных музыкальных культур. Песня – это самая богатая и развитая область устного народного творчества [1, с. 34]. В исследовании участвовало 18 детей старшего дошкольного возраста.

Самый подходящий материал по обучению пению детей дошкольного возраста – народные попевки, песни, хороводы. Эти песни чаще исполняются без сопровождения, способствуют развитию слуха, формируют вкус.

Работу над песней мы разделили на несколько этапов:

1 этап - ознакомление, восприятие – на данном этапе применяется наглядный (наглядно-слуховой) и словесный (словесно-зрительный) методы.

2 этап - разучивание песни (3–5 занятий) – помимо наглядного и словесного методов мы использовали практический метод.

3 этап – художественное исполнение песни – дети уже овладели певческими навыками и свободно исполняют выученный материал и с удовольствием «выступают» перед зрителями.

Приведем пример работы над белорусской народной песней «Сядзіць камар на дубочку». На первом этапе работы над песней мы знакомим детей с творчеством белорусского народа, с его традициями, народными инструментами. Затем проводилась беседа о характере песни: какая она грустная или веселая, быстрая или медленная. Вместе с детьми мы определили характер песни как веселый, шуточный, значит петь ее надо весело, игриво, быстро. А также проводится беседа о художественном образе песни: главный герой комар. Здесь же детям разъясняются непонятные слова. На втором этапе начинается разучивание песни. Для того, чтобы вызвать интерес детей к

разучиванию используем следующее упражнение: под музыку данной песни дети вначале поют как комарики на согласный звук «з», «за».

Слова песни разучиваются по две строчки:

Сядзіцькамар на дубочку,

На зялененькім лісточку…

Затем еще две строчки и осуществляется работа над дыхание и дикцией:

Ай, лю-лі, лю-лі, лю-лі,

На зялененькім лісточку.

Затем строки соединяются и поется весь куплет полностью.

На третьем этапе дети уже готовы исполнять всю песню целиком так как уже овладели певческими навыками. Таким образом, пение формирует правильное дыхание, укрепляет легкие и голосовой аппарат, знакомит детей с народными традициями, с белорусским языком, белорусской культурой.

В ходе исследования были также определены критериальные показатели и уровни представлений и интереса к белорусской песне (диагностика П. В. Клеменко) [2, с. 201]. Исходные критерии определялись наличием представлений о белорусском песенном фольклоре, интереса к нему и реализацией имеющихся представлений в самостоятельной деятельности. Основанием для их характеристики послужили следующие показатели:

1) правильность и полнота представлений о своей национальной принадлежности, о песенном искусстве белорусов;

2) наличие интереса к белорусской народной песни;

3) устойчивость интереса и мотивация выбора соответствующего репертуара.

Высокий уровень усвоения белорусского музыкального фольклора воспитанниками характеризуется выраженной или ярко выраженной избирательностью интереса к белорусской народной песне, осознанностью выбора белорусского репертуара.

Средний уровень усвоения белорусского музыкального фольклора воспитанниками характеризуется правильными, но в значительной степени фрагментарными поверхностными представлениями о национальном песенном искусстве, неустойчивостью интереса к элементам белорусского музыкального фольклора.

Низкий уровень характеризуется недифференцированностью представлений, отсутствием или неопределенностью выраженности интереса к белорусскому музыкальному фольклору, отсутствием мотивации или опорой на несущественные признаки.

Нам необходимо было так же выявить представления детей о белорусском музыкальном фольклоре, и мы опирались на словесные методы, использовали беседу с детьми. В ходе беседы задавались

вопросы следующего характера: «Какие вы знаете белорусские народные праздники?», «Поете ли вы дома белорусские народные песни?», «Какие белорусские народные песни вы знаете?»и другие. Результаты беседы помогли выявить представления детей о белорусском музыкальном фольклоре.

Количественный и качественный анализ результатов показал, что: высокий уровень усвоения обнаружен у 20 % детей, средний уровень – у 45 %, низкий уровень – у 35 % обследованных дошкольников.

На третьем этапе контрольного эксперимента была проведена сравнительная характеристика где отчетливо видно, что дети улучшили показатели в исследуемых параметрах: высокий уровень усвоения обнаружен у 45% детей, средний уровень – у 50 %, низкий уровень – у 5 % обследованных детей дошкольного возраста.

Осуществленный анализ выявил следующие особенности – самый подходящий материал по обучению песенному фольклору являются народные попевки, песни, хороводы. Эти песни чаще исполняются без сопровождения, способствуют развитию слуха, формируют вкус, приобщают детей к национальной песенной культуре. Музыкальный песенный фольклор – это та ценность, которую должен хранить, беречь и развивать каждый белорус, поскольку именно фольклор лучше самой истории свидетельствует о внутреннем быте народа, может служить меркой его гражданственности, проверкой его человечности, зеркалом его духа.

Таким образом, проверка разработанной нами методики в условиях музыкальной деятельности подтверждает педагогическую целесообразность и практическую значимость.

СПИСОК ОСНОВНЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Аполонова, Н. А Приобщение дошкольников к белорусской национальной культуре / Н. А. Аполонова. – Минск : Амалфея, 2002. – 102 с.
2. Виноградов, Г. С. Белорусский детский фольклор / Г. С. Виноградов. – Минск : Амалфея, 2000. – 216 с.

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Денисенко Алла Миколаївна
студентка групи МДС-619
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування
Інституту управління Класичного приватного університету

Розвиток інвестиційної політики держави в аграрному секторі є одним із найважливіших індикаторів добробуту національної економіки, який визначає зміну сукупного попиту та у перспективі – обсягу виробленого продукту та рівня зайнятості. Ефективний розвиток сільського господарства в ринкових умовах неможливий без активізації інвестиційного процесу, істотного збільшення обсягу інвестицій, обрання найефективніших джерел фінансування. Інвестиційна політика є складним процесом, що залежить від комплексу різних чинників, які впливають на інвестиційну діяльність у сільському господарстві, що характеризують її стан і перспективи розвитку на рівні регіону. Інакше кажучи, визначають інвестиційний клімат аграрної діяльності в цілому [3, с.33].

Встановлено, що основними причинами зниження інвестиційної активності в українській економіці були: тривалий економічний спад, зменшення валових національних заощаджень, інфляційні процеси та зниження стійкості національної валюти, структурні деформації грошової маси, скорочення інвестиційних витрат бюджету при зростанні фінансування інвестицій із власних та залучених коштів підприємств, загострення кризи бюджетної системи, збільшення неплатежів, нестійкий фінансовий стан агропідприємств, дестабілізація процесів формування суспільного капіталу, співвідношення між системою відсоткових ставок і рівнем рентабельності реального сектору економіки, стан, коли перевагу надають одержанню доходів на фінансовому ринку, незначне надходження іноземних інвестицій, відсутність державної інвестиційної стратегії, недосконалість законодавства, повільний темп інституціональних реформ тощо [1, с.225].

Активна інвестиційна діяльність в аграрному секторі сприяє збільшенню обсягів сільськогосподарського виробництва, підвищенню прибутковості аграрних підприємств, розширенню їх виробничої діяльності та, як результат, створенню додаткових робочих місць на селі, а також у промислових підприємствах, зростанню рівня задоволення споживчих потреб населення усієї країни й поліпшенню розвитку соціальної сфери села [1, с.74]. Найбільше значення для забезпечення інвестиційної привабливості має виконання державою як суб’єкта управління багатьох об’єктивно необхідних та належних тільки їй функцій. У ринкових умовах функціонування економіки механізм державного регулювання інвестиційної політики передбачає систему функцій законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру.

Для підприємств аграрного сектору України однією з головних проблем є залучення інвестиційних та інноваційних ресурсів. У розвиток підприємств аграрного сектору станом на 1 січня 2015 р. вкладено 833,7 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 1,9 %

загального обсягу іноземних інвестицій в Україну. Приріст обсягу іноземного капіталу в аграрний сектор, з урахуванням його переоцінки, втрат і курсової різниці, за 2015 р. склав 40,7 млн. дол. США. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в Україну, на 1 січня 2015 р. склав 44708,0 млн. дол. США, що на 11,6 % більше обсягів інвестицій на початок 20105р. та в розрахунку на одну особу становив 972,7 дол. США. Приріст обсягу іноземного капіталу в аграрний сектор, з урахуванням його переоцінки, втрат і курсової різниці, за 2015 р. склав 40,7 млн. дол. США.

Однією з головних проблем аграрного сектору економіки України є залучення реальних інвестиційних та інноваційних ресурсів. Крім того, за умов обмеженості внутрішніх ресурсів, найбільш привабливим джерелом матеріально-технічного та фінансового забезпечення підприємств мали б стати зовнішні (іноземні) інвестиції. Проте на сьогодні їх обсяг та рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки чинників: нестабільності законодавчої бази, відсутності належного захисту інвесторів та недостатньої прибутковості інвестицій.

Потенційно Україна є інвестиційне привабливою для інвесторів. Інвестиційна привабливість регіонів – це інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції перспективності розвитку й інвестиційного клімату, рівня розвитку інфраструктури управління, можливостей одержання інвестиційних ресурсів та інших чинників, що істотно впливають на формування прибутковості інвестицій і зменшення інвестиційних ризиків. За критеріями привабливості та пріоритетності галузей економіки України виділяють такі:

- стратегічні галузі, що забезпечують життєдіяльність держави енергетика, транспорт, машинобудування, наука;
- пріоритетні галузі економіки, що забезпечують продовольчу безпеку держави – сільське господарство, харчова промисловість, торгівля;
- галузі інфраструктури – виробнича та соціальна інфраструктура.

Для інвесторів пріоритетними є галузі та підприємства, які мають високий інноваційний потенціал і здатні забезпечити приріст рентабельності капіталу, що функціонує в процесі виробництва. Найбільш пріоритетними й одночасно прибутковими сферами агропромислового комплексу країни, у тому числі й для іноземного інвестування, є:

- впровадження високопродуктивних технологій вирощування сільськогосподарських культур й утримання худоби та птиці;
- відновлення та модернізація на базі нових технологій підприємств переробної та харчової промисловості, а також тих, що

займаються заготівлею і зберіганням сільськогосподарської продукції;

- створення потужностей і сировинної бази для виробництва тари й нових пакувальних матеріалів;

- розвиток сільськогосподарського машинобудування і виробництво технологічного обладнання для олієжирової, м'ясо-молочної, борошно-мельнокруп'яної та хлібопекарської промисловості;

- виробництво ефективних хімічних засобів захисту сільськогосподарських рослин і тварин;

- надання виробничих послуг аграрним та іншим агропромисловим підприємствам.

У 2015 році в аграрний сектор економіки іноземними інвесторами вкладено 793031,8 тис. дол. США прямих інвестицій, що на 2,5 % менше надходжень 2014 року. Інвестиції в аграрний сектор економіки надійшли з 84 країн світу. До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає близько 40 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Сполучене Королівство – 144183,5 тис. дол. США, Данія – 59524,3 тис. дол. США, Сполучені Штати Америки – 51483,5 тис. дол. США, Польща – 29809,0 тис. дол. США, Ліван – 11068,4 тис. дол. США.

Для формування привабливості АПК необхідна насамперед політична стабільність в Україні. А також проведення політики невтручання в господарську діяльність суб'єктів господарювання, яка гаранту є надходження додаткових інвестицій в агропромисловий комплекс. Також, значною проблемою для інвесторів є законодавча система в Україні. Так, зокрема, внаслідок недосконалої судової системи інвестор не завжди може захистити свої інтереси, що шкодить інвестиційному іміджу держави.

Нині одним із основних та пріоритетних завдань, як розвитку аграрного сектору зокрема, так і розвитку національної економіки взагалі, є поліпшення інвестиційної привабливості економіки з метою залучення якомога більших обсягів інвестицій до національного товаровиробника. Особливо це стосується підприємств аграрного сектору, які терміново потребують інвестицій для формування високотехнологічної матеріально-технічної бази, покликаної забезпечити високоефективний рівень аграрного виробництва.

Дані висновки підтримуються дослідженнями В. С. Шебаніна, який наголошує, що аграрний сектор економіки, незважаючи на його пріоритетне значення в національній економіці країни, залишається в найбільш складному становищі. Навіть за рахунок усіх джерел фінансування інвестиційний процес нині не забезпечує не тільки розширеного, а навіть і простого відтворення спожитих у процесі виробничої діяльності основних засобів. За таких умов руйнівні процеси матеріально-ресурсного потенціалу можуть призвести до катастрофічної некерованої ситуації. Адже вже згорнуто будівництво виробничих

приміщень для тваринницьких галузей та зберігання продукції, вибула з експлуатації значна частина меліоративних систем [4, с. 37].

Виходячи із сучасного стану системи орієнтирів інвестиційного процесу в Україні, в роботі обґрунтовуються такі напрями інвестиційної політики: заохочення приватних капіталовкладень у виробничу сферу та скорочення частки державних; стимулювання інвестицій, спрямованих на створення ресурсозберігаючих технологій; сприяння переміщенню капіталу в наукомісткі галузі; залучення іноземних інвестицій.

Підвищити ефективність використання бюджетних коштів на реалізацію інвестиційних проектів можливо за умов: визначення економічної ефективності та соціального ефекту інвестиційних проектів; посилення контролю за дотриманням вимог щодо нормативного забезпечення об'єктів капітального будівництва, які фінансуються з бюджету; впровадження критеріїв відповідальності посадових осіб – головних розпорядників коштів за недотримання термінів освоєння капітальних вкладень; удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності та забезпечення на цій основі надійного захисту прав інвесторів, створення рівних умов для вітчизняних та іноземних інвесторів; підтримка екологічно безпечних інвестиційних проектів, що використовують сучасні ресурсо- та енергозберігаючі технології; стимулювання залучення приватних інвестицій та поєднання їх у межах конкретних інвестиційних проектів з бюджетними коштами з метою зростання інвестиційних ресурсів та підвищення рівня їх ефективності; першочергова реалізація високопродуктивних інвестиційних проектів з високим соціальним ефектом (створення додаткових робочих місць, підвищення середньої заробітної плати, розвиток соціальної сфери області). Економіка країни включає цілий комплекс підприємств, що потребують інвестиційних вливань для забезпечення конкурентоспроможного рівня виробництва, особливо в аграрній сфері.

Для стимулювання припливу інвестицій в економіку, утворення інвестиційно-привабливого середовища й активізації інвестиційної діяльності державі потрібно вдосконалювати структуру аграрної економіки, формувати ринок землі, запроваджувати іпотечне кредитування підприємств АПК, удосконалювати ринкову інфраструктуру аграрного сектору та систему управління й мінімізації ризиків [1, с.79].

Ми вважаємо, що потрібні якісні зміни в інвестуванні: ефективне поєднання інвестицій та інновацій. Інвестиції повинні бути інноваційними з одного боку, з іншого – такими, що сприяють прогресивним структурним змінам економіки.

Метою побудови інвестиційно-орієнтованої моделі розвитку АПК на регіональному рівні як фактора забезпечення результативного розвитку відповідно з соціально-економічною стратегією є задіяння всіх

наявних важелів, механізмів та інструментів використання інвестиційного потенціалу регіону задля забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці, раціонального використання природних ресурсів, охорони довкілля, соціальної комфортності проживання населення на відповідній території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борейко І. П. Оцінка інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору економіки. *Економіка АПК*. 2009. №12. С. 74-80.
2. Вініченко І. І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 444с.
3. Мороз П. Органічне виробництво: земля і люди. *Український тижневик ділової інформації «Агропрофі»*. 2011. 25 травня. URL : http://www.agroprofi.com.ua.
4. Шебанін В. С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства (організаційно-економічні аспекти). Київ : ННЦ ІАЕ. 2005. 276 с.

НАУКОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ АСПЕКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОЕКТУ «УКРАЇНА»

Денисов Костянтин Вікторович
викладач кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів і економічної теорії економічного факультету Запорізького національного університету, кандидат економічних наук

Як Україні створити економічне підґрунтя реалізації геополітичного потенціалу з перспективою активізації проектів ГУАМ та Балто-Чорноморської вісі, що розглядаються націоналістами в якості альтернативи наддержавним утворенням під «ковпаком» Москви? [1]

Різні спроби залучення «стандартизованого» іноземного досвіду у вигляді рецептів МФВ вже довели свою неефективність, адже всі вони мають відверто шкідницьку ліберальну, денаціоналізовану спрямованість та працюють в інтересах країн або структур, що цей досвід наполегливо пропонують Україні. Секрет українського успіху вбачаємо у таких трьох факторах: повернутися до вітчизняного досвіду підготовки та реалізації економічних, антикорупційних реформ; використати існуючі правові можливості з урахуванням взятих нашою державою на себе міжнародних зобов’язань [2]; створення національного виробництва товарів і послуг, а на його основі – потужного та впливового середнього класу [2-3].

Яким чином сьогодні надавати податкові пільги бізнесу та чи надавати їх взагалі? Безумовно надавати треба, але не задовольняти таким чином «хотєлкі» олігархів чи іноземних корпорацій. Пільги мають надаватися в обмін на суворі інвестиційно-інноваційні зобов'язання розвитку національної економіки. Виділяємо пріоритетні напрямки податкового регулювання відродження економічного потенціалу України (з огляду на його подальше використання для геополітичної експансії): залучення інвестицій (насамперед внутрішніх), розширення виробництва товарів і послуг, особлива увага при цьому – імпортозамінним галузям; збільшення експорту продукції з глибоким рівнем переробки та високою доданою вартістю [2].

Як стимулювати внутрішнього українського інвестора вкладати в економіку та створювати нові виробництва і робочі місця? Прогнозованістю, передбачуваністю та необтяжливістю податків. Тут першочерговими є такі кроки: припинити бездумне авансове збирання податку на прибуток, надати дієві пільги на його реінвестування у виробничі потужності та сучасні технології, переглянути нормативи субсидіювання нових робочих місць. [4]

Указаними пільгами інвесторів слід для початку зацікавити працювати у тих секторах економіки, що мають потенціал імпортозаміщення та розвитку власного товарного виробництва продукції з високою доданою вартістю. Перспективні для цього галузі – металургія (на початкових етапах), машинобудування, харчова промисловість. Імпортозаміщення, як початковий етап стратегії подальшої зовнішньої економічної та політичної експансії, реалізовують Китай, Індія, Бразилія [2].

Розвиток промисловості та експорту має стати поштовхом для створення Україною власних національних корпорацій, як варіант – на засадах державно-приватного партнерства, для просування своїх економічних, а за ними і геополітичних інтересів. Країни «великої двадцятки» успішно застосовують такі методи просування національних інтересів; Росія через державні банки доволі таки успішно для себе тримала та тримає під контролем частину фінансового ринку України. Корпорації виступатимуть не лише продавцями на зовнішніх ринках української продукції, але й засновниками місцевих обслуговуючих підприємств, прибутки яких мають спрямовуватися за двома стратегічними напрямками – сплата податків у бюджет України та/або скуповування тамтешніх підприємств. Останнє створить важіль впливу на місцеву соціально-економічну та суспільно-політичну ситуацію (за умови ефективної інформаційно-пропагандистської роботи), що зрештою сприятиме реалізації геополітичних інтересів країни. При цьому одразу слід розробити та закласти у статутні документи запобіжники, щоб ситуація не проявилася навпаки – коли ці підприємства стануть на себе

«перетягувати» не лише власні прибутки, але й потребуватимуть фінансової підтримки з Великої України.

Вище ми окреслили стратегічні фактори українського успіху, тепер перейдемо до тактичних, які вже сьогодні можна реалізовувати. Мається на увазі можливості, закладені у ратифікованих Україною угодах СОТ і угоді про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом, а також Канадою (з огляду на проживаючу там потужну діаспору). Ці документи дають можливість у рамках економічної чи комерційної дипломатії ефективно захищати власні інтереси на зовнішніх ринках шляхом скарг, позовів, ініціювання розслідувань, запровадження компенсаційних та антидемпінгових заходів. Останній успішний приклад – виграний у рамках СОТ Мексикою позов проти США щодо економічних збитків від діяльності американського риболовецького флоту на суму 163 млн. дол. США.

Україні нічого не заважає використовувати такі можливості для боротьби з конкурентами на регіональних чи світових ринках, які становлять геополітичний інтересах. Це стосується використання урядами заборонених експортних субсидій, тарифних і нетарифних обмежень імпорту, дискримінації під час ухвалення регуляторних актів. Якщо виникає загроза обмеження національних інтересів – одразу має вмикатися машина протидії та захисту, адже ринки сьогодні надзвичайно конкурентні, а економічні втрати ведуть до політичних. Треба бути готовими до протидії інформаційним атакам проти українських експортерів на зовнішніх ринках, пам’ятаючи роздування Росією фейкових скандалів з українською олією у Франції (коли нібито в ній знайшли залишки нафтопродуктів), поставками ракет до Північної Кореї тощо. Ніщо не повинно ставити під сумнів діловий імідж українських експортерів, особливо національних корпорацій як провідників геополітичних інтересів.

Керівники національних корпорацій мають налагодити взаємовигідні стосунки з агентами впливу – представниками ділових, наукових, експертних і політичних кіл у країнах, на які розповсюджуються геополітичні інтереси України. Разом з ними слід організовувати та проводити форуми, тощо щодо лобіювання ідеї важливості та перспективності співпраці місцевого бізнесу та владних кіл з Україною, реалізації спільних інвестиційних та інфраструктурних проектів. Якомога більше місцевих впливових суб’єктів чи представників еліти повинні бути пов’язані з українським бізнесом і ставати його агентами впливу в політикумі.

Підводячи риску, зазначимо, що світ рахується із сильними країнами, які здатні провадити дієві реформи та захищати свої інтереси в економічній чи політичній площині. Вони обидві є тісно переплетеними, недарма багато років у провідних університетах викладався курс

«Політична економія». Досвід протидії країн Заходу окупаційній політиці Кремля засвідчив, що економічні інструменти є важливим важелем впливу на політичні процеси та рішення. Зрештою, сам Кремль використовував економічні зв'язки з Кримом та південно-східними областями України для розпалювання тут політичного сепаратизму, наслідком чого стала неоголошена війна.

Захистивши себе від повної окупації та втрати державності, Україна сьогодні має всі можливості захистити власні геополітичні прагнення у проектах ГУАМ та Балто-Чорноморська вісь. Для цього слід активно використовувати економічну експансію в країни кожного із регіонів, поштовхом до якої стануть боротьба з корупцією, масштабні інвестиції у виробництво та експорт промислової продукції, створення національних корпорацій для проникнення на зовнішні ринки та формування мережі місцевих агентів впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орлик Д. М. Ідея і чин України / Д. М. Орлик / УВС ім. Ю. Липи. – К. : 2017, – 316 с.
2. Денисов К. В. Промислова політика як чинник структурних перетворень у чорній металургії України: дис. канд. екон. наук : 08.00.03. – Кривий Ріг, 2014. – 210 с.
3. Денисов К. В. Економічний націоналізм як основа нової промислової політики в Україні / Держава у теорії і практиці українського націоналізму. Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ, 26–27 червня 2015 р. / Наук. ред. О. М. Сич. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. – С. 123–129.
4. Денисов К. В. Модернізація соціальної політики в Україні на засадах економічного націоналізму в контексті сталого розвитку суспільства / Соціальна політика в теорії і практиці українського націоналізму : історія і сьогодення. Матеріали VII всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 75-й річниці УПА. Івано-Франківськ, 19–20 травня 2017 р. / Наук. ред. О. М. Сич. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2017. – 332 с. – С. 100–105.

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Донцова Тетяна Петрівна
студентка ІІІ курсу коледжу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»

Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Тому найголовнішою ознакою демократичного суспільства та правової держави є: вільне й ефективне здійснення людиною належних їй прав і свобод [4].

Правова держава характеризується не тільки недопущенням порушень законодавства, прав і свобод людини, а ще й створенням відповідних гарантій для відновлення цих прав. Кожен громадянин країни має відчувати себе під захистом держави.

До 28 березня 1998 р. в Україні не існувало єдиного державного органу, основним завданням якого було б виконання рішень судів, владних інститутів, а також рішень інших органів, що, згідно з законом, підлягають виконанню. Виконання судових рішень покладалося на судових виконавців.

Закон України «Про Державну виконавчу службу» від 28.03.1998 р. ознаменував початок нового етапу розвитку вітчизняного виконавчого провадження, а саме: було ліквідовано інститут судових виконавців, створено нову державну службу з наданням їй організаційної, фінансової та процесуальної самостійності.

Саме Державна виконавча служба (далі – ДВС), відновлюючи порушені права та свободи, має забезпечити невідворотність майнової й іншої юридичної відповідальності несумлінних боржників у цивільному та економічному обігу.

ДВС входить до системи органів Міністерства юстиції України і здійснює виконання рішень судів, третейських судів та інших органів, а також посадових осіб відповідно до законів України.

Завдання ДВС – своєчасне, повне й неупереджене примусове виконання рішень, передбачених законом [5].

Положення Закону про те, що ДВС входить до системи органів Міністерства юстиції. означає: всі організаційні питання щодо формування штату і створення умов праці, фінансування нової служби, а також безпосереднього керівництва й контролю за діяльністю останньої здійснює Міністерство юстиції України.

Конституція України та інші нормативно-правові акти дозволяють нам наголосити на тому, що професійні відносини – це державно-службові відносини. Вони пов’язані з діяльністю державного органу ДВС, що входить до складу Міністерства юстиції України та є різновидом державно-службових відносин.

Нинішнього часу ДВС, на думку Д. П. Фіолевського, С. Ю. Лобанцева, Є. І. Мєзєнцева [3], досить переконливо використовує термін «служба». Який, вважаємо, можна обґрунтувати так: по-перше, служба як соціальне поняття застосовується в ДВС для визначення характеру та роду діяльності людей, відображаючи факт суспільного розподілу праці; по-друге, службою іноді називаються структурні

підрозділи (Державна виконавча служба Автономної Республіки Крим, департамент Державної виконавчої служби, відділ примусового виконання рішен Державної виконавчої служби тощо); по-третє, під терміном «служба» ми розуміємо самостійне відомство (підрозділ), наприклад.

Таким чином, одним із найсуттєвіших видів цілеспрямованої діяльності людей, а також суспільства, є служба. Особливим видом служби є державна служба [6]. Викладене свідчить, що ДВС реалізує один із найважливіших видів державної діяльності з формування професійного ядра з метою виконання завдань держави щодо реалізації функції захисту прав і свобод людини та забезпеченню своєчасного, повного і неупередженого примусового виконання рішень, передбачених законом.

Отже, характеризуючи ДВС, слід мати на увазі, що вона забезпечує суспільно (соціально) корисну діяльність, яку слід розглядати як інтелектуальну, спрямовану на об'єктивну реалізацію прав, свобод і законних інтересів як людини, так і суспільства в цілому.

Важливою стороною цієї служби є те, що це урядовий орган державного управління у складі Міністерства юстиції України, й тільки вона має відношення до реалізації єдиної державної політики у сфері примусового виконання рішень [5].

Мета ДВС – забезпечення діяльності щодо здійснення виконання рішень судів та інших органів відповідно до законів України. Це означає, що вона забезпечує завдання особливо значущого характеру [5].

Отже, діяльність працівників ДВС спрямована на виконання важливої функції в механізмі держави, має соціальну спрямованість, однак обмежена їх компетенцією та має просторові межі діяльності, як правило, обмежена територіальною підвідомчістю. ДВС єдина служба, що здійснює прямі контакти з юридичними та фізичними особами щодо забезпечення їх прав у сфері примусового виконання рішень [2].

ДВС – це державна організація, яка повинна забезпечити належну охорону прав громадян. Її можна зарахувати до правоохоронних сил України. ДВС, входячи до складу системи Міністерства юстиції, також є частиною виконавчої влади країни.

Таким чином, Державна виконавча служба – це структурована, державна, правоохоронна організація, яка входить до складу Міністерства юстиції та покликана забезпечити реалізацію державної політики у сфері примусового виконання рішень. Виходячи з того, що ДВС – складова частина органів виконавчої влади, то здійснювана нею діяльність, за своєю суттю, підзаконна.

Відповідно, ДВС – це специфічний елемент держави, на який покладено здійснення примусового виконання рішень, забезпечення

охорони прав людини та громадянина, має велику соціальну значущість для українського суспільства.

Щодо держави ДВС України виступає як підсистема, але в той же час сама по собі є самостійною соціальною системою, що складається з елементів: департаменту Державної виконавчої служби; Державної виконавчої служби Автономної Республіки Крим, областей і міст Києва та Севастополя; Державна виконавча служба у районах, містах (містах обласного значення), районах у містах [5].

Отже, Державна виконавча служба є специфічним елементом держави, який здійснює примусове виконання рішень, забезпечує охорону прав людини та громадянина, забезпечує суспільно (соціально) корисну діяльність, яку слід розглядати як інтелектуальну та спрямовану на об'єктивну реалізацію прав, свобод і законних інтересів як людини, так і суспільства в цілому [1].

Саме Державна виконавча служба, відновлюючи порушені права та свободи, має забезпечити невідворотність майнової та іншої юридичної відповідальності несумлінних боржників у цивільному та економічному обігу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. / Бахрах Д. Н. – М. : БЕК, 1993.
2. Задорожня О. В. Проблеми становлення Державної виконавчої служби/ О. В. Задорожня, Д. П. Фіолевський // Адвокат. – К., 1999. – № 3. – 87 с.
3. Клименко О. С. Адміністративно-правове регулювання діяльності державної виконавчої служби щодо примусового виконання рішень майнового характеру: – Дніпропетровськ, 2011. – 186 с.
4. Конституція України :/ Верховна Рада України - (Відомості Верховної Ради України): 1996 р - 28.06.1996 № 254к/96-ВР/ - ст 1
5. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24 березня 1998 р. № 376-XIV (376-14) // ВВР України. – 1998. – № 36–37. – Ст. 243.
6. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. // ВВР, 1992 р.

РАЗВИТИЕ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОГО ЗНАНИЯ В XXI ВЕКЕ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Иванчина Ольга Николаевна

заведующая кафедрой уголовно-правовых

дисциплин юридического факультета
УО «Брестский государственный
университет имени А. С. Пушкина»,
кандидат философских наук, доцент
(г. Брест, Республика Беларусь)

В настоящее время криминологическое знание является актуальным, как никогда ранее. Во-первых, криминологические данные (статистика, прогнозы, планирование) кардинально влияют на формирование политики (экономической, социальной, национальной безопасности и др.). Во-вторых, именно глобальное информационное общество предоставляет невиданные ранее возможности для осуществления социального контроля и эффективных способов предупреждения преступности. В-третьих, именно научные данные выступают надёжной основой для формирования безопасного общества. И, тем не менее, криминология как наука переживает ряд сложностей, как общего порядка с другими гуманитарными науками, так и специфических проблем:

1. *Криминология, как и все социально-гуманитарные науки, напрямую зависит от политики.* Эта зависимость имеет место при любых формах политического правления. Не существует идеальных условий для развития науки – она практически всегда развивается не сколько благодаря, сколько вопреки политике и экономике. Политические элиты всегда имеют целью удержание власти, в то время как научные исследования нередко получают результаты, не способствующие удержанию власти для конкретных политических элит. Более того, высокий уровень преступности, громкие уголовные дела способны подорвать уровень доверия граждан к представителям власти. Поэтому теоретическое осмысление преступности в рамках криминологии – это, нередко, вопрос, связанный с удержанием власти конкретных политических элит. Политическая криминология нередко доминирует над академической криминологией.

2. *Криминология напрямую связана с реализацией прав человека.* Чем хуже обстоит этот вопрос в государстве, тем меньше возможности осуществлять независимые научные исследования. Высокий уровень личных свобод и доступ к информации – это важное условие для развития независимой науки. Не все полученные результаты исследований используются на практике правительствами для достижения максимально эффективного развития общества. Это особенно характерно для государств с переходной экономикой, а также для стран с высоким индексом коррупции.

3. *Криминология основана на понимании сущности человека.* Все гуманитарные знания по-прежнему пытаются ответить на вопрос: «Что

есть человек?», однако однозначного ответа не существует. Современная философская антропология констатирует, что сущностью человека является «ничто», т. е. из новорождённого индивида можно сформировать практически кого угодно. При этом по-прежнему отсутствуют универсальные эффективные методики социализации (воспитания, образования), которые могли бы предупреждать преступность. Криминология имеет ряд концепций о причинах преступности, но все они являются только попыткой рационализировать понятие «человек». Не все эти концепции можно эффективно применить на практике в профилактической работе.

4. *Криминология зависит от идеологии, социологии и статистики.* Недостаточно демократические общества вынуждены жить с различного рода компиляциями и идеальными, идеологическими конструкциями типа «public opinion» и «public relations». Недостаточно демократичные государства в качестве повседневной практики имеют искажение статистических данных, что не даёт возможности криминологам делать адекватные выводы о реальных процессах.

5. *Не все государства открыты для международного сотрудничества в области криминологических исследований.* Это не может не сказываться и в рамках противодействия преступности. Отказ от сотрудничества выражается, в частности, в отказе предоставлять статистические данные о состоянии преступности, а также в запрете проводить криминологические исследования на территории своей страны представителям международных организаций.

6. *Криминологические исследования на эмпирическом уровне достаточно дорогостоящи.* Обработка опросов или анкет выборки в 3–4 тысячи человек предполагает работу организованного научного коллектива. Поэтому нередко масштабные исследования проводятся только в экономически развитых странах или с помощью международных организаций. В странах западной Европы криминологические исследования финансируются общественными организациями [1, с. 37].

7. *Существование гносеологически-правового разрыва в понимании термина «преступление» в разных правовых системах.* Разрыв будет сохраняться и далее, так же, как и в определении понятий «норма» и «девиация» в разных культурах. Поэтому криминология как наука о преступности будет иметь несколько иные смыслы и ориентиры для исследований в разных правовых культурах.

Тенденции и перспективы развития криминологического знания. Социально-гуманитарные науки в настоящее время, как, впрочем, и все остальные, переживают бум междисциплинарности и трансдисциплинарности. Эта тенденция будет сохраняться и в будущем на фоне постоянного прироста всё новых знаний. В постсоветских

странах практически снят запрет на доступ к криминологической информации. Однако далеко не все государства считают целесообразным обнародовать уголовную статистику.

Криминологии не хватает эффективных методик и инструментария для эффективного разрешения ряда научных проблем, связанных как с философской антропологией и психологией, так и с общей методологией научного познания. Криминология вынуждена плотно сотрудничать с социологией и психологией.

Академическая криминология может внести существенный вклад, как в предупреждение углубления социального неравенства, так и религиозного терроризма [2].

Проблема правового просвещения и юридической грамотности напрямую связана с развитием криминологии. В университетах многих стран мира читается учебный курс «Криминология» (и не только для будущих юристов или социологов). При существовании в системе образования интегрированного правового курса, связанного с криминологическим знанием, очевидно, что это поможет в целом эффективно предупреждать преступность. Хорошее, качественное образование способствует становлению гражданского общества и демократических институтов, препятствует коррупции и преступности.

Необходимо констатировать, что развитие криминологии зависит в целом от политической конъюнктуры, от развития методологии науки и других областей знания, от позиции гражданского общества. На наш взгляд, данные факторы обусловят главные векторы перспективного развития криминологии.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Иншаков, С. М. Криминология в XXI веке / С. М. Иншаков // Криминология: вчера, сегодня, завтра. – 2017. – № 3 (46). – С. 37 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/v/kriminologiya-v-xxi-veke. – Дата доступа: 23.04.2018.

2. Chris W. Eskridge. The State of the Field of Criminology: A Brief Essay / University of Nebraska [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.unl.edu/eskridge/artarteng.html. – Дата доступа: 23.04.2018.

ГЕРМЕНЕВТИКА ИСТИНЫ КАК ГУМАНИТАРНОЕ ОСНОВАНИЕ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ

Качуров Евгений Васильевич
доцент кафедры философии
Национального аэрокосмического университета
им. Н. Е. Жуковского «ХАИ»,

Вот уже более ста лет длится спор между сторонниками линейной и цикличной концепциями истории. Значение его для оценки гуманитарного аспекта современной науки (особенно наук, имеющих отношение к обществу и истории) огромно. Приверженцы первой концепции настроены прогрессистки и оптимистически; второй, хоть и со скепсисом смотрят в будущее, но более внимательны к уже свершившимся фактам. Особым объектом критики последних стало деление истории (европейской, прежде всего) на три этапа: античный, средневековый и Нового времени. О. Шпенглер обвиняет это деление в школьном формализме, более того, даже в «бессмысленности» [3, с. 144]. Его аргументацию (так же как аргументацию других противников «линейной» истории (А. Тойнби, Л. Гумилев и др.)) следует принять во внимание. Но есть один аспект, не учтенный до сих пор, ни той, ни другой сторонами. Его-то мы здесь и рассмотрим. В центре него находится феномен *истины*, ставший отличительной характеристикой европейской цивилизации. Его внутренняя динамика, как выяснится позже, позволяет говорить, вопреки всему, об упомянутых трех этапах развития, а, значит, говорить в каком-то смысле о достигнутом прогрессе в истории человечества.

Г. Гадамер в одном месте делает одно, принципиальное для нашего исследования, замечание: «Греческое просвещение видело проблему отношения между словом и предметом в свете двух основных возможностей: веры в слова и сомнении в словах» [1, с. 472]. Продумывание этого высказывания неизбежно приводит к мысли о том, что, только для греков, точнее, начиная именно с них, для человечества открылась противоположность между словом и вещью, мыслью и бытием. От себя добавим: раз обнаружилось и стало удерживаться это различие, то появилась возможность увидеть в нем еще и желанное единство. Так возникла знаменитая дефиниция истины. Именно о ней идет речь в тезисе Парменида [см. подробнее 2]. Более того, если распределить эти два момента в логической последовательности: сначала сознание противоположности (сомнение, удвоение), а затем тождество (найденное истинное), то все равно напрашивается момент первоначального единства мышления и бытия.

Этот первичный момент, так сказать, *Ур-истина* (позаимствуем эту конструкцию у Умберто Эко [4]), незримо присутствует в каждом акте запрашиваемой правды. Говорит ли пророк о будущем своего народа, банкир о проценте кредитной ставки, влюбленный о своих чувствах и т.д., для того чтобы состоялась желанная встреча слова и действительности, то есть, чтобы случилась истина необходимо, чтобы эти две противоположности где-то вначале бытия были одним и тем же.

Каждый из упомянутых этапов европейского человечества, характерен особым положением человека. Вопрос о сущности истины здесь играет важнейшую роль.

А). В античности истина понимается как несокрытое – ἀλήθεια. Здесь вещь и слово, мысль и дело изначально ***расположены*** друг другу. То есть на этом этапе человечества целиком правит первый момент – Ур-истина как таковая. Античный мыслитель, очерчивая область логического, постигал мышление и бытие как «одно и то же», о чем и говорит упомянутый выше тезис Парменида. Вот почему античная наука, защищаясь от других форм познания (искусство, религия, политика и т.д.), отличала себя от них, но самого *само* различения еще не знала. Поясним это на примере. Вот логические трактаты Аристотеля. Что это? Исследование основных законов бытия (онтология), или, может быть, это нечто похожее на современную формальную логику, исследующие *только* законы мышления? Из горизонтов современного познания трудно понять, что греки не знали *такой* противоположности мышления и бытия. Различие знали, а противоположности – нет.

Различие дискурсивного знания и интуитивного, философского и частнонаучного, рассудочного и разумного и т.д. греки, несомненно, знали и проводили. А вот противоположность этих пар для них не имела принципиального значения. Потому-то в подобной радостной расположенности определяющим и выступил первый момент – Ур-истина. Поставь Шекспир на афинской сцене своего Гамлета с его «быть или не быть», то как автор, так и главный герой был бы жителями объявлены «бодрствующими, которые спят», то есть – сумасшедшими [4, с. 69]. Противоположность необходимости судьбы и субъективной воли человека, столь привычная для 17 века грекам была совершенно неведома!

Б). В средневековье, напротив, расхождение «вещи творящей» от «вещи сотворенной» оказывается настолько доминирующим, что из их ***противоположности*** родилось иное отношение – ***доверие***. Быть расположенным можно ко всякому (так мы говорим «лицо этого человека располагает к себе»), радоваться можно всякой случайности мира. Доверять же можно только *тому*, кто выдержал проверку. Страдания Бога на кресте – неплохое основание для этого способа мироощущения. Так возникла средневековая концепция истины как veritas. Вот здесь-то и «раскачались» противоположности: веры и знания, религии и науки, свободного и необходимого, обусловленного и безусловного … Человек потому потерял интерес к миру «вещей» (сотворенной субстанции), что истинным стало не то, что несокрыто само по себе, а то, что *хочет* быть таковым. Разверзшаяся пропасть между сущем и должным только подчеркнуло власть второго момента истины в эту эпоху. «Wo aber Gefahr ist, wächst das Rettende auch… («Но где опасность, там вырастает и

спасительное»)» [5]. Здесь-то и обнаружилось новое противоречие. Вера облекает себя в слова, требующих к себе безусловного доверия (Библия). Отцы Церкви толкуют эти слова, священники, в свою очередь, толкуют слова «Отцов» и т. д. Возникает бесконечный ряд недостаточно обоснованных толкований.

В). Декарт, а вслед за ним и вся метафизика Запада возвращает мысль к вещам, к миру, к бытию, к их ***вложенности*** друг в друга. История науки Нового времени знаменует собой это движение. Отныне ее задача – обозначить знание, из которого *логически* бы следовали науки о природе (естествознание) и о человеке (гуманитарные науки). Это новое понимание истины как Wahrheit стало системным в делении энциклопедии Гегеля на логику, философию природы и философию духа. Мотивы подобной науки как всеобщей методологии можно услышать так же у крупнейших философов XX века – Л. Витгенштейна («Логико-философский трактат») и Э. Гуссерля («Логические исследования»).

Уникален человек этого времени. И уникальность его парадоксальна; ее суть – в универсальности. Он свободно проникает в любую эпоху с целью ее *исторического* захвата, обживается в ней, переводя наличное бытие в ткань своих исследований и, наконец, навсегда включает ее свою империю. И сознательно уходя от «линейного» изображения истории, предлагая другое видение сути исторического дела, современная гуманитарная наука на очень опосредованной ступни вновь и вновь возвращается к делению истории на античность, средневековье и Новое время.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Гадамер Х. Г. Истина и метод / Х. Г. Гадамер. – М. : Прогресс, 1988. – 472 с.
2. Качуров Е. В. Тезис Парменида // Гуманітарний часопис 2009, – ХАІ, – № 3
3. Шпенглер О. Закат Европы // Очерки морфологии мировой истории. Т. 1. – М., 1993. – С. 144
4. Фрейд З. Большая книга психики и бессознательного. Толкование сновидений. По ту сторону принципа удовольствия : АСТ; Москва; 2015
5. Эко У. Вечный фашизм //Пять эссе на темы этики / Перев. с итал. Е. А. Костюкович. – СПб. : «Симпозиум», 2003.
6. Holderlins Werke. In zwei banden. Erste band. – Aufbau-Verlag Berlin und Weimar. 1989. – 313 s.

ФЕНОМЕН НИЧТО И ЕВРОПЕЙСКИЙ ГУМАНИЗМ

Качурова Светлана Владимировна
доцент кафедры логики Национального
юридического университета имени Ярослава Мудрого,
кандидат философских наук, доцент

Когда М. Хайдеггера, сразу после выхода работы Сартра «Экзистенциализм это гуманизм», спросили о возможностях обновления смысла «истрепанного» историей понятия «гуманизм» [1, с. 418], то этот вопрос нес в себе изрядную долю коварства. Все дело было в персоне, которой он адресовался. И даже не очень важно то, что ответ держал немец, что шел 1947 год, что он – член NSDAP, первый национал-социалистический (да еще так и не раскаивавшийся) ректор Германии. Дело в том, что ранее, еще до всех страшных перипетий, в которые втянула Германия практически весь мир, в далеком 1929 году в своем выступлении «Что такое метафизика?» Хайдеггер выдвинул «странное» обвинение в адрес как естественных, так и общественных наук. Суть его упрека заключалась в том, что они в своей погоне за познанием того или иного сущего нечто упускают. И это отсутствующее настолько важно (здесь позволим себе некое расширенное во времени толкование мысли Хайдеггера), что его упущение неминуемо приведет эти науки, а, значит, и вслед за ними и бредущее человечество, к Херосиме. Что же это за упущение? Ответ его прост. Это – само упущение. Что это за отсутствующее? – Само отсутствие. Это – *само* отрицание, т.е. **Ничто** [8, с. 17].

Чтобы пояснить суть его аргументации приведем наглядный пример. Наденьте очки, и даже не солнцезащитные, а улучшающие зрение. И пусть они будут изготовлены из самой легкой и незаметной оправы, включать в себя самые чистые линзы. Все равно появится ощущение ограничение пространства.

Точно так же частные науки, подходя к своему предмету с заранее заданной установкой (и даже такой общей, как познавать «только его, и ничего более») совершают несанкционированное «вторжение» в действительность. Здесь Хайдеггер использует немецкое слово Einbruch, перевод которого возможен и так: «кража со взломом» [см. подробнее 3, с. 130]. То есть, позиция, не учитывающее Ничто, точнее – единства бытия и ничто, или как говорил Гегель – всеобщего, сама того не замечая, с необходимостью насилует действительность. Причем искажает ее как теоретически, так и практически.

К сожалению, мы до сих пор до конца не осознали суть этих предостережений философа, чему свидетельствуют ракетные и химические атаки в разных местах нашей планеты, государственные перевороты и нескончаемые потоки циничной лжи, исторгаемые СМИ. Здесь мы покажем, что философия на всем протяжении своего

исторического развития держала «в прицеле» своего познания проблему Ничто. Что она, задолго до всех перипетий современного гуманизма, разрабатывала метод для разрешения этих противоречий.

А). Omnis determinatioest negatio (всякое определение есть отрицание) – говорит Спиноза [6, с. 568]. Данным высказыванием он подводит некий итог усилиям средневековой теологии, которая вначале уверенно взялась за процедуру определения Бога, но под конец должна была приостановить свои исследования. Обнаружилось, что «логика Бога» неизбежно приводит к вопросу: к чему относится само исследуемое – высшее **Бытие**? То есть именно здесь возник вопрос о сущности Ничто.

Почему греческая мысль не знала остроты этого вопроса? Ведь была элейская школа, «забросившая» Ничто в человеческую субъективность в знаменитых апориях Зенона. Была концепция Гераклита, в которой становление невозможно без Ничто и т.д. Все это было. Не было только полноты бытия противоположности Ничто – *Нечто*. Только у неоплатоников появляются первые четкие контуры искомой полноты. Нечто, которое само себя ввергает в Ничто и из него восстанавливается *обновленным,* есть уже не нечто, а *Некто* - распятая на кресте гуманность как таковая. В редакции Сартра этот этап можно было бы резюмировать так: *вся античная философия есть гуманизм.*

Б). «Лесенка» идей античных философов на верхних ступенях неминуемо привела человечество к идее единого бога, а в лице христианства, еще к идее такого бога, который в себе имеет отрицание, да еще и *прошел* через Ничто, через смерть. И его нужно было как-то «разместить» *в* самом бытии Бога. Напомним, что это самое Ничто в средневековой схоластике традиционно ассоциировалось со злом, смертью и всеобщим отрицанием. И, несмотря на эту жесткую противопоставленность жизни и смерти, спасения и проклятия, всевластной воли Бога и его отрицанию, колеблющегося тростника человеческого желания, *средневековая теология есть гуманизм.* Нижеследующие строчки немецкого поэта-мистика Ангелуса Силезия очень точно передают диалектику бытия и ничто этого гуманизма:

«Я знаю: без меня Бог не захочет жить
Ни одного кратчайшего мгновенья.
И если бы я стал добычей тленья –
Он жизнь Свою не смог бы сохранить». [цит. по 5]

Но **Ничто** обнаружено, его значение оценено. Что же тогда с ним делать?

В). Кант приступает к решению этого вопроса, исходя из результата новоевропейской метафизики. С одной стороны он берет на заметку теологический опыт исключения негативного из предметной

сферы. С другой – грандиозную попытку новоевропейского рассудка, использующего принцип tabula rasa (чистая доска), переместить Ничто в сферу мышления, мыслить по принципу: **«или-или»**. Кризис этих двух направлений, который выразился в новоевропейском скептицизме, подтолкнул его к созданию трансцендентальной философии.

В самой постановке главного вопроса всей критической философии: «Как возможны априорные синтетические суждения?» [2, с. 41] ограниченность этого принципа оказывается полностью преодоленной. Ведь, если освободить его от специфической кантовской терминологии, то смысл будет сводиться к следующему: «Как возможно единство противоположностей?». То есть то, что «в одном и том же есть другое» («**в бытии есть ничто**»), не вызывает никакого сомнения у Канта. Его интересует только, *как* это единство существует и *как* его можно объяснить. И. Фихте благодаря этому открытию впервые удается раскрыть динамический характер человеческого познания. Этим трансцендентальная философия закладывает основания совершенно новому взгляду на мир, новой логике. А Е. Линьков, используя понятие «всеобщая отрицательность» [4, с. 15], связывает его, прежде всего, с именем Гегеля.

Таким образом, *немецкая классическая философия есть гуманизм*. Не случайно М. Хайдеггер, спустя полтора века после него, упрекая современную науку в использовании «ветхой» логики рассудка вновь спрашивает: «Как обстоит дело с этим Ничто? Случайность ли, что мы невзначай вдруг о нем заговорили?» [8, с. 17].

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Бибихин В. В. Примечания к Хайдеггер М. Время и бытие М., 1993., – С. 418.
2. Кант И. Критика чистого разума М., 1994., – С. 41
3. Качуров Е. В. Онтологическая валентность философии права. // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 3 (34) 2017. – С. 130.
4. Линьков Е. Лекции разных лет. Т. 2. С.-Пб., 2017., – С. 15.
5. Мальчевский Н. Каждому свое. О немецкой философии в период национал-социализма. http://www.hrono.info/statii/2005/ilin_seine.php
6. Спиноза Письмо Яриху Иеллесу от 2 июня 1674 // Избранные произведения Т. 2 М.,1957., – С. 568.
7. Мальчевский Н. Каждому свое. О немецкой философии в период национал-социализма. http://www.hrono.info/statii/2005/ilin_seine.php

8. Хайдеггер М. Что такое метафизика. // Время и бытие М., 1993., – С. 17.

ПРОБЛЕМА ПРЕОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКИХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ НА ФРОНТЕ В 1917 Г.

Кежутин Андрей Николаевич
доцент кафедры
социально-гуманитарных наук ФГБУ ВО«Приволжский исследовательский медицинский университет»
Министерства здравоохранения Российской Федерации,
кандидат исторических наук
(г. Нижний Новгород, Российская Федерация)

В современной российской и зарубежной историографии исследование отечественных общественных организаций XIX–XX вв. является одним из перспективных направлений. За последние десятилетия наука обогатилась фундаментальными работами по данной проблеме как в отношении дореволюционного периода [1, 5], так и первых десятилетий советской власти [2, 6]. При этом наименьшее внимание уделяется трансформации общественных организаций в ходе революционных событий 1917 г., ставших следствием Первой мировой войны.

Война остро поставила перед Российским правительством вопросы снабжения действующей армии не только вооружением и боеприпасами, но также обмундированием, особенно, зимним, продовольствием, медикаментами, практически всеми предметами военного имущества. Слабая промышленность, и в мирное время работавшая эксцентрично, не выдерживала испытаний военного времени. К 1916 г., преодолев в некоторой степени снарядный голод, войска по-прежнему испытывали серьезные трудности с питанием, вещевым снабжением, медицинским обеспечением. Письма с фронта, проанализированные военной цензурой, полны жалоб на недостаток теплой одежды и обуви. Интендантство даже прибегло к заготовке и выдаче войскам лаптей «для экономии кожаной обуви» (!) [3, Л. 430]. Полуголодное существование вызывало массовые расстройства пищеварения, «кровавый понос» [3, Л. 53].

Не будучи в состоянии взять на себя обеспечение вооруженных сил всем необходимым, правительство с самого начала войны было вынуждено допустить в данную сферу общественность, постаравшись поставить ее под свой контроль. Существенную помощь в годы войны оказывали такие общественные организации – Земский и Городской

союзы, Российское общество Красного Креста, инженерно-строительные дружины, организации, занимавшиеся питанием. Их руководству, как и большинству рядовых членом была присуща определенная оппозиционность монархии, все более усиливавшаяся с ростом неудач на фронте и усугублением ситуации в тылу.

С другой стороны, развитие кризиса вынуждало власть искать пути реформирования всей системы работы общественных организаций путем их объединения, что позволило бы не только увеличить результативность их деятельности, но и поставить последние под свой контроль. По справедливому замечанию американского историка Д. Л. Хоффманна, до Первой мировой войны самодержавие в большой степени избегало современных практик общественного вмешательства, но мобилизация, эпидемии и масштабные общественные сдвиги потребовали от правительства увеличения государственного контроля [6, с. 22–23].

Деятельность царской администрации в вопросах регулирования деятельности общественных организаций была достаточно противоречивой и не способствовала их проправительственной консолидации. После февральских событий 1917 г. развернулось широкое обсуждение давно назревшего вопроса. Анализ приказов по военному ведомству и журналов совещаний при штабе Верховного главнокомандующего за май–сентябрь 1917 г. позволяет проследить развитие дискуссии по проблеме, выявить основные проекты и попытки их реализации.

Один из наиболее проработанных проектов, предполагавший реорганизацию технических, санитарных и снабженческих организаций по соответствующим отраслям, был представлен на совещании в штабе Верховного главнокомандующего 2 июля 1917 г. комиссаром Временного правительства, председателем Комитета по объединению общественных организаций на Европейском театре военных действий В. В. Вырубовым. Данная идея встретила противодействие военных чинов, особенно, полевого инспектора по инженерной части И. И. Величко и товарища министра путей сообщения на театре военных действий В. Н. Кислякова, ранее уже отклонивших аналогичный проект инженера Перцова, заслушанный 2 мая 1917 г. Военные, справедливо указывая на потерю смысла в деятельности общественных организаций в условиях послереволюционных преобразований, выступали за полное слияние гражданских и военных организаций [3, Л. 615]. Гражданские же представители стремились сохранить свою автономию.

Ведомственное совещание по объединению санитарных организаций 9 июля 1917 г. также характеризовалось разбросом мнений, не позволившему сформулировать общие начала объединения общественных организаций. Особое мнение выразили и представили

свои проекты представители санитарных советов Юго-Западного и Северного фронтов, однозначно высказавшись против поспешного слияния общественных медицинских организаций, хотя и не отрицая эту идею в принципе [3, Л. 618–624].

Результатом обсуждений стал Приказ по военному ведомству № 575 от 9 сентября 1917 г., признававший будущее слияние, но сохранявший на переходный (неопределенный) период за общественными организациями «самостоятельность их внутреннего устройства» [4, Л. 16об].

Таким образом, в условиях политической нестабильности периода Временного правительства не удалось провести давно объективно назревшую реорганизацию общественных организаций на фронте, что продолжало негативно сказываться на снабжении войск всем необходимым, вело к усугублению кризисной ситуации, нарастанию революционных настроений.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Брэдли, Дж. Общественные организации в царской России: наука, патриотизм и гражданское общество : пер. с англ. / Джозеф Брэдли. – М. : Новый хронограф, 2012. – 448 с.
2. Ильина, И. Н. Общественные организации России в 1920-е годы / И.Н. Ильина. – М. : Институт российской истории РАН, 2000. – 215 с.
3. Российский государственный военно-исторический архив (РГВИА). Ф. 2009. Оп. 1. Д. 38.
4. РГВИА. Ф. 2005. Оп. 1. Д. 61.
5. Туманова, А. С. Общественные организации России в годы Первой мировой войны (1914–февраль 1917 г.) / А. С. Туманова. – М. : РОССПЭН, 2014. – 328 с.
6. Хоффманн, Д. Л. Взращивание масс. Модерное государство и советский социализм. 1914–1939 / Пер. с англ. А. Терещенко. – М. : Новое литературное обозрение, 2018. – 424 с.

МУЗЫКАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА КАК СРЕДСТВО ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОК К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ

Ковалевская Алла Александровна
доцент кафедры специальной педагогики
и методик дошкольного и начального образования
УО «Мозырский государственный педагогический
университет им. И. П. Шамякина»,
кандидат педагогических наук, доцент

(г. Мозырь, Республика Беларусь)

В условиях реализации новых образовательных стандартов в Республике Беларусь одним из главных требований концепции современного образования обучающихся различных типов учебных заведений является поиск путей организации их самостоятельной деятельности. Основные результаты обучения (личностные, предметные и метапредметные) достигаются путем серьезных изменений в современном вузе, модернизации в организации учебно-воспитательного процесса как наиболее оптимальном способе социальной адаптации молодежи к современной жизни, в частности семейной. Очевидным становится процесс «диффузии», взаимного проникновения и сближения музыкального искусства и медицины. Вместе с тем назрела необходимость поиска новой парадигмы исследования, учитывающей музыку как вид искусства и беременность как физиологический процесс развития в женском организме уникальной личности. Ассоциативный ряд выполняет функцию мощного подкрепляющего воздействия на человека. Акустический текст («звуковая нотация») в узком смысле слова, и музыкальное звучание, проявляющееся в процессе исполнения, сочинения, слышания и восприятия, в широком, – это различные пути осмысления, проникновения во внутренний мир звуков независимо от музыкального образования женщины [2].

Проблемы музыкальной терапии, существующие в качестве части комплексного лечения телесных недугов и составляющих каких-либо видов психотерапии, а также самостоятельных методов, исследуют различные ученые (Р. Блаво, В. Богданович, С. Гроф, Г. Копчекчи, А. Менегетти, И. Розин, С. В. Шушарджан и др.).

В научно-экспериментальных работах современных ученых установлено статистически достоверное нарушение ряда психически функций под действием рока (объемы краткосрочной памяти, снижение уровня понятийного обобщения, возникновение чувства раздражения и тоски, снижение письменной продуктивности, возникновение чувства тяжести) с параллельными нарушениями ЭЭГ-характеристик мозга. Энергоинформационный подход предполагает, что обычные звуки имеют лечебный и положительный подход: «*А*» (вибрация груди, углубление дыхания и увеличение потребления кислорода); «*В*» (исправление неточности в нервной системе, головном и спинном мозге); «*Е*» (энергетический барьер от энергоинформационного «загрязнения»); «*М*» (энергетическая связь матери и ребенка, любовь и покой); «*Н*» (стимуляция интуитивных процессов и творческих способностей); «*О*» (уменьшение глубины дыхания); мантра «*ОУМ*» (звуки «*ОО-ХАМ*» увеличивают оздоровительный эффект); «*РЭ*» (снятие стрессов, страхов и заикания); «*СУ*» (колебания в нижней части легких); «*ТЭ*» (укрепление

сердечно-сосудистой системы); «*У*» (колебание в глотке, гортани, укрепление уверенности в своих силах) и др.

Особый метод музыкальной психотерапии – *метод коллективного музицирования в группе*, либо совместное исполнение песен и коротких «попевок» с формулами самовнушения (С.В. Шушарджан) [3]. *Метод звукового исцеляющего воздействия*, созданный Р. Блаво [1], возвращает к полноценной жизни людей, утративших надежды на выздоровление. В созданных автором музыко-терапевтических альбомах представлена композиционно-сложная музыка, записанная с использованием современных технологий, с учетом содержания различных лечебных программ. Следовательно, музыка имеет оздоровительный, лечебный и профилактический эффект, подтвержденный человечеством на протяжении всего периода своего существования. Исследование Е.В. Васильченко взаимоотношений музыки и человека позволяют оценить это состояние и продиагностировать изменения электромагнитного контура (ауры) воздействием излучений извне, в т.ч., частотами звукового музыкального ряда. Лаборатория «Славянских ритмов» в исполнении оркестра «Боян» (дирижер Народный артист России и СССР, профессор А. И. Полетаев) использует *методы оценки влияния конкретных музыкальных произведений на состояние энергоинформационной голографической матрицы (ауры) до прослушивания и после*.

Следовательно, оздоровительное действие и положительное влияние различных звуков и их комбинаций зависит не только от их смысла и характера их вибрации. В некоторых случаях музыка в ее импрессивных (прослушивание) и экспрессивных (исполнение) формах используется в ходе занятий арт-терапией и психотерапии искусством с беременными женщинами вузов.

В Мозырском государственном педагогическом университете им. И. П. Шамякина Республики Беларусь нами в течение трех лет проводится платный семинар «Ценностные аспекты музыкальной педагогики в подготовке молодежи к семейной жизни» (18 часов) для 102 студенток разных курсов, задачами которого выступают: а) содействие средствами звукового ряда формированию позитивного эмоционального состояния беременных женщин («Воздействие ароматерапевтической музыки на организм женщины»); б) подготовка к вынашиванию ребенка и будущим родам (видео-материалы «Жизнь до рождения», «Близнецы»); в) оптимистическое восприятие действительности средствами звукового ряда («Воздействие голоса на потенциал белорусской нации», музыка В. А. Моцарта); г) попытка интеллектуального развития будущего ребенка («Особенности звукового ряда музыкальных инструментов при влиянии на организм человека»); д) эмоциональная адаптация к рождению нового человека сквозь призму музыкального искусства

(«Восточные танцы как вариант коррекции женского тела»); е) варьирование студентками собственного эмоционального состояния средствами эрготропной (стимулирующей и активизирующей) и трофотропной (успокаивающей) музыки («Эмоциональное значение музыкально-психологического массажа для подготовки к беременности студенток вуза»); ж) возможность регуляции дисинхронных ритмов, появляющихся у женщин в мозге при стрессе (роды) – «Специфика воздействия музыки и цвета на пренатальное развитие будущего ребенка».

Контент-анализ рефлексии представительниц женского пола и студентов, посещающих семинар выявил: а) актуальность пренатально-ориентированного музыкального образования студенток, находящихся в детородном периоде; б) специфику подбора коллекции музыкальных произведений для беременных с учетом эмоционального состояния, срока беременности, географического места проживания, тембра голоса исполнителя, темперамента будущей матери, времени восприятия музыки; в) направленность на совершенствование музыкально-сенсорных способностей, практических навыков, психо-эмоциональных и интеллектуальных сторон личности, гармонический охват широкого культурологического пространства; г) необходимость формирования художественного вкуса, развитие творческого потенциала, ассоциативного мышления студенток; д) плодотворное взаимодействие медицинских и педагогических аспектов в социализации беременных студенток.

Таким образом, предродовый музыкальный проект – это инструмент для социальной революции в обществе, эффективной коммуникации женщины с будущим ребенком, направленный на ее самопознание, саморазвитие, самосовершенствование, стремление к сохранению и развитию интеллектуального потенциала белорусской нации.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Блаво, Р. Музыкальные композиции и здоровье нации / Р. Блаво. – СПб. : Питер, 2002. – 300 с.
2. Пренатальное развитие [Электронный ресурс], 2018. – Режим доступа : http: // www.help health.ru/17579.html.– Дата доступа : 26.02.2018.
3. Шушарджан, С. В. Музыкотерапия и резервы человеческого организма / С. В. Шушарджан. – М. : Антидор, 1998. – 363 с.

РОЛЬ ОСВІЧЕНОСТІ У ФОРМУВАННІ ІНТЕЛІГЕНТНОСТІ

Косенко Володимир Дмитрович
завідувач кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», кандидат філософських наук

Взаємопоєднання та взаємодоповнення людських якостей у феномені інтелігентності можливе лише за умови гармонійного розвитку усіх без винятку людських здібностей. Починаючи з часів Античності, філософська теорія підкреслює суспільну значущість інституту освіти. Арістотель був ледь чи не першим, хто відніс освітню функцію до повноважень держави: «у тих державах, де (побудовою добротної системи освіти – В. К.) нехтують, державному устрою завдається шкода» [1, с. 213] – стверджував він. Якісна освіта всього населення – це справа загальнодержавна, отже на рівні суспільства мають бути сформовані загальні базові принципи інституту освіти.

Освіченість відіграє одну з найважливіших ролей в усебічному розвитку та опредметненні потенціалу кожної людини. Сприяння гармонійному розвитку людської індивідуальності, формування повноцінної особистості, активної та творчої, на наше переконання, має стати пріоритетним завданням вітчизняного, – так само як і будь-якого іншого, – інституту освіти, організація якого має базуватися на принципах задоволення потреб кожної окремої людини у гармонійному, усебічному розвитку. Освіченість – це не сформована база знань, а, скорше, устремління до їх примноження, вміння засвоювати нові знання за допомогою самоосвіти. По відношенню до феномену інтелігентності, освіченість виступає інтегральним показником особистого залучення до суспільно-історичного досвіду.

Нормальна, – покликана здійснювати адекватний людській природі розвиток сутнісних параметрів кожного її учасника, – організація суспільного інституту освіти сприятиме еволюційному розвитку не лише кожної окремої людини, а всього суспільства, загальнолюдства. Саме завдяки інституту освіти, у нинішньому суспільстві частина людей безпосередньо не вплетена у виробничі процеси. Це – учні, студенти, аспіранти, себто люди, які офіційно здобувають освіту та залучаються не до знань з конкретної, – окресленої сферою професійного прикладення праці, – вузької спеціалізації, а до досягнень усього людства. Наукова теорія нині, фактично, стає «єдино доступною революційною практикою у реакційну епоху» (В. Д. Піхорович).

Зміст освіти не може бути зведений до знань з навчальних курсів, а технологія освіти – до навчання знанням та пасивному засвоєнню їх. Себто – до простої дидактики, впливу замість суб’єкт-суб’єктної

взаємодії. Здобуваючи освіту, людина повинна освоювати не знання, а, власне, мислення, методи мислення, принципи діяльності, праці, творчості etc. Збереження та розвиток системи освіти, орієнтованої на формування усебічно розвиненої, творчої, цілісної особистості має стати одним з пріоритетних завдань сьогодення. Адекватний розвиток людських здібностей досягається лише шляхом поєднання освіти формальної з освітою неформальною, – самоосвітою, – яка здійснюється протягом усього життя та полягає в адекватному засвоєнні результатів соціальної практики кожною особистістю. Усебічного залучення її до досягнень людської культури та засвоєння історичного досвіду людства. Зауважимо, що самоосвіта не здійснюється в освітньому вакуумі: для неї необхідні адекватні передумови, адже процес самоосвіти діалектично пов'язаний з процесом освіти.

Нині, в умовах класового суспільства, розвиток інтелігентності – це розвиток не завдяки, а всупереч, адже сучасний етап історичного поступу людства не дозволяє у повній мірі реалізувати ідеали цілісного розвитку людини як істоти універсальної та вільної. Сучасній вищій освіті, спеціалізація, безумовно, необхідна, проте забезпечити масове продукування інтелігенції зможе лише така модель освіти, механізм якої передбачає усебічний, гармонійний розвиток кожного її учасника. При чому, інтелігенція, на наше переконання, має виступити саме творцем загальної моделі устрою даного «механізму». Системи організації суспільної взаємодії, за якої людина постає не у вигляді сировинного придатку до засобів виробництва, а у всій своїй цілісності, індивідуальності та усуспільненості.

Інтелект визначається через співвідношення як зі знанням людини, спрямованим на пошук істини, так і з можливістю реалізації наявних знань у практичній діяльності. Це означає, що інтелектуально розвинена людина має діяти у відповідності до своїх знань: втілювати їх на практиці, що виводить інтелект із виключно пізнавальної сфери у саму об'єктивну реальність. Будь-який акт інтелектуальної діяльності суб'єкта становить єдність пізнання об'єктивних закономірностей буття та їх оцінювання, тобто інтелект виступає як сукупність наукових принципів мислення та життєвих орієнтацій людини. Виходячи з цього, інтелектуальність являє собою єдність знань з власними специфічними соціальними, психічними та духовними якостями суб'єкта. Самі ж «знання заради знань» не мають ніякої корисності, а мають сенс виключно в якості теоретичного обґрунтування практичної діяльності кожного суб'єкта.

Інтелігенція дійсна, – за вітчизняним філософом Б.В. Новіковим, – «продукт радянської епохи. Вона створювалася і виховувалася в історично новому суспільстві, яке зробило якісний прорив в соціальній творчості і рішучий вихід за межі буржуазної формації, що вичерпала

себе. Звідси характерні особливості цієї справді народної інтелігенції: поєднання високого рівня освіти з практичною інтелектуальною діяльністю, яка лежить в руслі перспективних гуманістичних ідей. Якщо коротко, то саме ступінь здійснюваного словом, відчуттями і практичною справою гуманізму якраз і визначає, який ти інтелігент» [2, с. 178]. Абсолютно погоджуючись з вищенаведеним висловом, додамо, що саме історичні умови існування Радянського Союзу дозволили постати інтелігенції дійсній, що відбувалося у рамках особливої діяльності, – дійсно гуманістичної, – соціальної практики та творчості (колективної співтворчості), яка складає реальний базис свідомості. Беззаперечним є той факт, що за змістом та формою організації, взірцем побудови освіти на засадах усебічного розвитку особистості, стала саме система радянської освіти.

Вітчизняна інтелігенція, що масово продукувалася радянським суспільством, безумовно, зіграла ключову історичну роль. Втім її історична місія полягає не в тимчасових, – які так часто можуть виявитися «піровими», – перемогах, а у поставанні у формі всезагальності: втіленні у кожному без винятку члені загальнолюдства, яке може стати можливим лише у майбутньому (безкласовому, дійсно комуністичному) суспільстві. Інтелігенція – це велика, аби не сказати: визначальна, – суспільна сила, якій дуже погано, коли суспільству просто погано. Вона, гостро відчуваючи неабияку відповідальність за суспільні події, намагається якомога ширше залучатися до процесів суспільної модернізації, адже саме інтелігенція найбільш пропускає через себе соціальну несправедливість, народну незадоволеність та спрямовує свою творчість на задоволення загальнолюдських, а не власних егоїстичних потреб та інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістотель. Політика / Арістотель. // Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К. : Основи, 2000. – Т. 1. – 239 с.

2. Новиков Б. В. Невостребованный интеллект / Б. В. Новиков. О гуманизме и антигуманизме. – К. : ІВЦ «Політехніка», 2001. – С. 177–183.

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ В СИСТЕМІ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Костенко Лариса Давидівна
студентка групи МДС-219
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування
Інституту управління Класичного приватного університету

На сьогодні одним із пріоритетів України є розвиток інформаційного суспільства, яке можна визначити як орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на формування інноваційної моделі розвитку високотехнологічне суспільство, в якому кожен громадянин має можливість створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб дати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал для забезпечення особистого і суспільного розвитку та підвищення якості життя [4].

Проблеми, пов'язані із впровадженням технологій електронного урядування у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, мають міжвідомчий, міжрегіональний характер і не можуть бути розв'язані окремими органами виконавчої влади.

Внаслідок ситуації, що склалася в інформаційній сфері, неможливо підвищити рівень надання адміністративних послуг громадянам і суб'єктам господарювання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та підвищити ефективність використання бюджетних коштів, що спрямовуються на створення та розвиток державних інформаційних систем.

Надання адміністративних послуг, які передбачають міжвідомчу взаємодію або звернення громадян до декількох органів державної влади та органів місцевого самоврядування, пов'язане із значною втратою часу внаслідок відсутності взаємодії між відповідними відомчими інформаційними системами.

Основним механізмом організації взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами і суб'єктами господарювання повинен стати електронний документообіг з використанням електронного цифрового підпису.

З метою забезпечення розвитку електронного урядування необхідно здійснити комплекс організаційно-технологічних заходів, чітко розмежувати повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації політики в інформаційній сфері та здійснювати координацію їх діяльності на всіх рівнях [4].

Отже, на нашу думку, необхідно провести комплексне дослідження соціальних, економічних та організаційних передумов, що активно впливають на ступінь готовності України до розвитку інформаційного суспільства і використання можливостей переходу до системи надання електронних державних послуг.

Формування сучасної інформаційної інфраструктури передбачає:

- розвиток національної, галузевих і регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів, електронних

інформаційно-аналітичних систем державних органів та органів місцевого самоврядування;

- забезпечення електронної взаємодії державних органів між собою та з громадянами і організаціями;

- впровадження інтелектуальних інформаційних та інформаційно-аналітичних технологій, інтегрованих систем баз даних та знань, національних інформаційних ресурсів;

- забезпечення надання усіх видів соціальної допомоги у межах єдиного державного порталу;

- створення електронних інформаційних ресурсів з метою забезпечення належного рівня соціального захисту громадян України, іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах;

- сприяння впровадженню цифрового телерадіомовлення, розроблення національних стандартів цифрового мовлення з урахуванням європейського досвіду;

- створення системи суспільного телебачення і радіомовлення України;

- створення інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету на всій території України;

- забезпечення вільного недискримінаційного доступу всіх суб'єктів ринку телекомунікацій до житлових будинків та офісних приміщень для будівництва телекомунікаційної інфраструктури;

- модернізацію системи телерадіомовлення, розширення зони постійного приймання українських телерадіопрограм;

- впровадження новітніх технологій у спеціальні телекомунікаційні мережі, зокрема в Національну систему конфіденційного зв'язку;

- розвиток технологій виготовлення оптичних носіїв для довгострокового зберігання інформації;

- створення Національного депозитарію електронних інформаційних ресурсів;

- приведення державних електронних інформаційних ресурсів у відповідність із стандартами і технічними регламентами, загальнодержавними, галузевими та локальними класифікаторами і довідниками;

- впровадження в діяльність державних органів технологій ситуативного управління для підготовки і підтримки прийняття рішень державного управління;

- розроблення та впровадження національних стандартів і технічних регламентів застосування інформаційно-комунікаційних технологій, гармонізованих з відповідними стандартами держав-членів ЄС;

- створення та впровадження єдиної загальнодержавної системи електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису;

- розширення переліку електронних послуг, які можуть надаватися із застосуванням електронних цифрових підписів, у тому числі електронної ідентифікації суб'єктів електронної взаємодії та систем, за допомогою яких здійснюється така взаємодія [4].

Найбільш сприятливі передумови формування державних електронних послуг складаються саме в галузі державного управління і обов'язкового соціального забезпечення. Досить високий рівень цього показника зберігається і в охороні здоров'я та соціальних послугах.

У рамках організації взаємодії органів державної влади з організаціями та громадянами в процесі надання державних послуг передбачається також широко використовувати можливості сучасних мереж передачі даних, у тому числі мережі Інтернет. Переведення взаємодії органів державної влади з організаціями та громадянами в електронну форму дозволить скоротити час надання державної послуги та знизити витрати, пов'язані з особистим зверненням громадян в органи державної влади.

На першому етапі необхідно визначити перелік державних послуг, що підлягають першочерговому переводу в електронний вигляд. Критерієм відбору є соціальна та суспільна значимість цієї державної послуги, а також соціально-економічний ефект від її переводу в електронний вигляд. Пріоритетність можна встановити також, виходячи з необхідності реалізації в першу чергу тих послуг, експлуатація яких створює інформаційну базу для реалізації «вторинних» електронних послуг. Необхідно врахувати послуги, які можуть бути представлені в повному обсязі, лише завдяки інтеграції різних відомчих систем.

При цьому можна виділити наступні пріоритетні групи адміністративних послуг для впровадження електронних засобів комунікації в процеси їхнього надання:

- державні послуги в сфері обліку земельних ділянок, об'єктів нерухомості, а також реєстрації прав на них та угод з ними;

- державні послуги в сфері забезпечення соціальної допомоги та соціальних виплат;

- державні послуги з оформлення правового стану громадян;

- державні послуги в сфері одержання дозволів для підприємницької діяльності.

На другому етапі визначається порядок і черговість переводу послуг в електронний вигляд, проводиться модернізація відомчих інформаційних систем.

При переводі послуг в електронний вигляд, потрібно враховувати необхідність перебудови архітектури офіційних веб-сайтів

органів влади, які надають послуги фізичним та юридичним особам. Призначенням таких веб-сайтів повинно бути не стільки інформування про діяльність органу влади, а й забезпечення можливості громадянам отримати послуги (у тому числі інформацію про них) безпосередньо з цього веб-сайта.

До обов'язків органів державної влади, що надають державні послуги необхідно включити забезпечення можливості отримання заявником державної послуги в електронній формі. Більше того, вимоги до організації надання державних послуг в електронній формі передбачають:

- надання в установленому порядку інформації заявникам і забезпечення доступу заявників до відомостей про державні послуги;
- подання заявником запиту та інших документів, необхідних для надання державної послуги, і прийом таких запитів та документів з використанням єдиного порталу державних послуг;
- отримання заявником відомостей про хід виконання запиту про надання державної послуги;
- взаємодія органів, що надають державні послуги, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, організацій, що беруть участь в наданні державних послуг;
- отримання заявником результату надання державної послуги.

Таким чином, у межах удосконалення підходів до реформування інформаційного забезпечення системи надання електронних державних послуг, ми пропонуємо запровадження наступних заходів:

- визначення порядку інформаційно-технологічної взаємодії інформаційних систем, що використовуються для надання державних послуг в електронній формі, а також вимог до інфраструктури, що забезпечує їх взаємодію;
- ведення реєстрів державних послуг в електронній формі з використанням державних інформаційних систем;
- створення регіональних інформаційних систем органами державної влади і органами місцевого самоврядування з метою їх інтеграції з державною інформаційною системою;
- доступ заявників до відомостей про державні послуги з використанням мережі Інтернет і розміщеним в державних інформаційних системах, що забезпечують ведення реєстрів державних послуг;
- забезпечення інформаційного обміну з відповідними інформаційними системами органів, що надають державні послуги, багатофункціональних центрів в цілях надання державних послуг в електронній формі при використанні єдиного порталу державних послуг із застосуванням єдиної системи міжвідомчої електронної взаємодії в порядку, встановленому Урядом України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неговська Ю.М. Структурне моделювання важелів державного регулювання інноваційно-інтелектуального потенціалу. *Актуальні проблеми економіки.* 2013. № 6 (144). С. 122-133.
2. Олешко А.А. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 10. С. 39-42.
3. Офіційний веб-сайт Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України URL : http://dknii.gov.ua.
4. Проект навчального посібника «Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні» / за ред. А.І. Семенченко, 2009. 82 с.

Попов С. Структурно-функціональний аналіз недержавної влади у парадигмі саморегуляції соціального організму країни. *Зворотний зв'язок у парадигмі саморегуляції соціальних систем: теоретико-методологічний аналіз* : монографія. Запоріжжя : Просвіта. 2011. С. 160-177.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Кошолап Валентина Валентинівна
старший викладач кафедри обліку і оподаткування
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Невід'ємною частиною освітнього процесу є використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання, які сприяють удосконаленню підготовки фахівців у різних сферах діяльності, зокрема в економіці, менеджменті, юриспруденції. Розвиток інформаційних технологій впливає на всі сторони життя сучасної людини. Використання нових інформаційних технологій дозволяє підвищити ефективність процесу навчання, сприяє здійсненню переходу до неперервної освіти, вирішує проблему доступу до нових джерел різноманітної за складом і формами представлення інформації.

Однією з важливих частин процесу навчання є контроль знань. Для підвищення ефективності перевірки знань використовують комп'ютерне тестування, яке забезпечує можливість перевірки великої кількості осіб, дає можливість швидкого та об'єктивного отримання результатів перевірки, дозволяє здійснювати систематичний контроль та оцінку рівня засвоєння знань, умінь та навичок.

В свою чергу, ефективність тестування значною мірою залежить від правильності вибору змісту, тобто від того, що, як і в якій формі контролювати. Саме тому викладачі повинні знати теоретичні основи розробки тестів, вміти створювати тести та проводити комп'ютерне тестування.

В залежності від етапів процесу навчання виділяють наступні типи комп'ютерного тестування [1]:

– вхідне тестування, що проводиться на початку вивчення дисципліни для визначення рівня знань для подальшого вивчення матеріалу;

– самотестування – проводиться самостійно по ходу вивчення окремих тем або розділів теоретичного матеріалу з метою визначення ступеня засвоєння навчальної інформації;

– поточне тестування, що проводиться з метою перевірки наявності необхідних теоретичних знань для подальшої практичної роботи або подальшого навчання;

– підсумкове тестування знань – проводиться за підсумками вивчення теми або розділу теоретичного матеріалу, а також за результатами виконання практичної роботи;

– контрольне тестування – тестування за підсумками вивчення дисципліни з метою отримання оцінки здобутих знань.

Будь-які тести містять у собі питання, що відображають зміст дисципліни або її частини. При складанні питань для тестування, які виносяться на контроль, необхідно дотримуватися наступних правил:

– питання має охоплювати важливу частину пройденої теми;

– за складністю воно повинно бути доступним студенту, а за змістом повинно відповідати критеріям майбутньої професійної діяльності студента або потребам навчання з інших дисциплін;

– в питанні повинна бути ясно виражена тільки одна думка, записана лаконічно, але змістовно;

– при формулюванні питань і відповідей необхідно виключати підказки до правильних відповідей;

– завдання в тесті треба розташовувати у порядку поступового зростання складності.

Серед комп'ютерного тестування виділяють програмне тестування, пов'язане з запуском певної програми на комп'ютері, та он-лайн тестування, яке проводиться у мережі Інтернету або у локальній мережі організації.

Серед новітніх технологій чинне місце посідають «хмарні» технології для проведення он-лайн тестування, які дозволяють ефективно використовувати програмне забезпечення та обладнання, а також розширити географічні межі доступу до даних.

Застосування «хмарних» технологій в системі освіти, за переконаннями С. В. Абламейко, дозволяє забезпечити мобільність і актуальність освітніх ресурсів, а «хмарне» освітнє середовище забезпечує можливість без додаткових витрат використовувати сучасну комп'ютерну інфраструктуру, програмні засоби та сервіси, що постійно вдосконалюються.

Важливо відмітити основні переваги он-лайн тестування:

– можливість доступу до тестів з будь-якого місця та з будь-якого мобільного пристрою, що має доступ до Інтернету;

– не потребує встановлення додаткового програмного забезпечення;

– забезпечує надійне зберігання як тестових завдань, так і результатів тестування.

Разом із тим застосування комп'ютерного тестування має певні труднощі та недоліки, головним з яких є те, що складання тестових завдань потребує від їх розробника певної кваліфікації. Складання тестових завдань має базуватися на сучасних технологіях педагогічних вимірів, які вимагають від розробників не тільки високої кваліфікації у педагогіці і у предметній області, але і знань спеціальної теорії тестування, яка оперує поняттями надійність, валідність, матриця покриття і т.д., специфічних саме для комп'ютерних тестів [3, с. 15].

Для розробки та проведення он-лайн тестування існує велика кількість ресурсів як платних, так і безкоштовних, за допомогою яких викладачі без особливих зусиль можуть розробляти тестові завдання, проводити тестування та здійснювати комплексний аналіз результатів. Наведемо деякі з них:

http://tests-online.ru
http://letstest.ru
http://www.banktestov.ru
https://docs.google.com/
http://master-test.net/
http://onlinetestpad.com
http://igivetest.com/rus/

Більшість таких ресурсів підтримують можливість створення основних типів тестів (на перевірку знань з результатом у вигляді відсотка правильних відповідей; психологічних тестів з результатом у балах), а також використовувати основні типи тестових завдань (з відповіддю «так»/»ні»; з однією правильною відповіддю із декількох; з декількома правильними відповідями із декількох; вільні відповіді) [2].

Отже, використання он-лайн тестування при підготовці фахівців забезпечує вирішення комплексу актуальних педагогічних завдань: створення предметних тестових баз, організація і проведення різних типів тестування, автоматизація обробки результатів тестування, аналіз

статистики, наочне подання, інтерпретація та інтеграція результатів тестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сергієнко В. П., Малежик М. П., Сіткар Т. В. Комп'ютерні технології в тестуванні: навч. посіб. – Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2012. – 290 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moodle.ndu.edu.ua/file.php/1/KTT.pdf
2. Міщенко Т. Г. Комп'ютерні технології тестування і контролю навчання студентів економічних вузів // Фінансовий простір № 3(7) 2012. – Черкаси, 2012. – С. 79–83. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fp.cibs.ck.ua/files/1203/12mthcto.pdf
3. В. С. Фетісов. Комп'ютерні технології в тестуванні: навч.-метод. посіб. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2011. – 140 с.

РЕАЛИЗАЦИЯ ДИАЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Курилович Марина Анатольевна
декан факультета повышения квалификации
и переподготовки специалистов
ЧУО «БИП – Институт правоведения»,
кандидат психологических наук
(г. Минск, Республика Беларусь)

Через диалог можно эффективно осмыслить реальный ход педагогического процесса, рассматривая его как текст, требующий прочтения преподавателем и студентами, постоянно сверяющими и сравнивающими свои записи прочитанного. Выстроенное таким образом взаимодействие преподавателя-студента является отношением сотрудничества, и процесс образования начинается не с момента постановки проблемы, а с момента, когда «читатели» текста приходят к его общему пониманию [1, 3].

Педагогически грамотная интерпретация деятельности в сфере образования предполагает не только умение педагога профессионально выстраивать ее на технологическом (механизмы, пути, средства) и содержательном уровнях, но и осмысление на методологическом уровне (принципы, подходы), встраивание в концептуальный контекст, предвидение «эффектов» педагогической деятельности. Такая

многоуровневость требует соответствующей интеграции знаний, умения мыслить концептуально, стратегически, технологически [4].

Данная статья направлена на теоретико-экспериментальное прояснение места диалога в контексте современных образовательных тенденций, анализ его педагогического потенциала. Это обусловлено актуальностью психологического осмысления и развития педагогического сотрудничества, всестороннего изучения различных сторон, аспектов и условий управления эффективным взаимодействием в образовательном процессе.

Зарубежные теории и подходы толкуют диалог как «сложное и многообразное явление». Именно во множественном, многосубъектном диалоге происходят становление индивида личностью, группы – коллективом, обретается осмысленность жизни. Истинная и подлинная свобода личности заключается в возможности слышать и понимать многоголосие мира, чужую позицию, осознавать границы иного духовного пространства. В диалоге происходит не обмен готовыми, ранее сложившимися внутренними смыслами, а вовлечение в процесс совместного созидания нового общего смысла, который преобразует и участников процесса, и их жизненный мир [2].

В работах отечественных авторов указывается на то, что диалогическое общение представляет собой тот оптимальный психологический фон организации контактов, к которому должны стремиться и который при адекватной внешней репрезентации и внутреннем принятии приводит к подлинному взаимораскрытию, взаимопроникновению, личностному взаимообогащению взаимодействующих на этом уровне людей, фон, который создает условия для прогресса саморазвития и самосовершенствования (А. А. Бодалев, Г. А. Ковалев) [5].

Таким образом, диалогом можно назвать такое взаимодействие личностей, которое характеризуется особым отношением между партнерами, благожелательным стремлением пойти навстречу, пониманием, отношением коммуникативного сотрудничества, которое может не исключать при этом противоположных личностных позиций партнеров.

Известно, что сложившаяся традиционная система образования не всегда обеспечивает высокое качество подготовки будущих психологов. Недостаточная подготовка выпускников к диалогическому взаимодействию приводит к стрессовым ситуациям, снижению интереса к совместной деятельности в целом. Объясняется это не столько низким уровнем знаний, информированности студентов Вузов, сколько их недостаточной психологической и технологической подготовкой к реализации диалогического взаимодействия в процессе профессионального обучения и деятельности. Учитывая современную

тенденцию практикоориентированности, на сегодня отсутствует специально разработанная технология диалогического взаимодействия со студентами в Вузе, что приводит к обострению противоречия между необходимостью получить компетентного специалиста и недостаточной разработанностью этой проблемы в теории и практике Вуза [6].

Эффективность педагогической деятельности по формированию диалогического взаимодействия у студентов в вузе определяется следующими факторами:

- активизацией диалогического взаимодействия субъектов образовательного процесса в вузе;
- системой создаваемых условий эффективности реализации процесса формирования диалогического взаимодействия у студентов в вузе;
- разработкой научно-обоснованной модели процесса формирования диалогического взаимодействия у студентов [2].

Основной формирующий этап включает попытку создания модели диалогического взаимодействия в педагогическом процессе вуза с последующим качественным и количественным анализом результатов эксперимента. Основной этап заключается в обогащении системы обучения студентов формами диалогического общения, реализации специально разработанной инновационной программы подготовки к диалогическому взаимодействию со студентами в профессиональной деятельности экспериментальных групп и преподавателей, работающих в вузах. В течение этого периода поэтапно проводятся контрольные срезы, отслеживающие промежуточные результаты формирующей деятельности.

Разработан спецкурс «Диалогическое взаимодействие в педагогическом процессе», призванный обеспечить студентов теоретическими и практическими знаниями о диалогическом взаимодействии в педагогическом процессе. Значимость курса обусловлена, прежде всего, тем, что студентам необходимы знания, помогающие им эффективно осуществлять диалогическое взаимодействие в ходе педагогической практики, а также в их дальнейшей профессиональной деятельности [1].

На заключительном этапе проводилось сравнение динамики профессионального и личностного роста экспериментальной и контрольной групп в плане овладения способностями к диалогическому взаимодействию в учебном процессе. Нами осуществлен качественный и количественный анализ, систематизация и интерпретация результатов опытно-экспериментальной работы, сравнение с прогнозируемыми и желательными результатами.

Опираясь на результаты проведенного исследования и программу эксперимента, нам удалось обеспечить изменения в стадиях

диалогического взаимодействия педагогических субъектов исследуемого явления по отношению к процессу формирования диалогического взаимодействия в профессиональной деятельности у студентов.

В ходе эксперимента выяснилось, что наиболее яркими преградами на пути реализации диалогического взаимодействия в образовательном процессе являются: неумение слушать, тенденция оценивать людей, исходя из собственного «Я», категоричность в отношениях с окружающими людьми, нетерпимость к инакомыслию, неумение и нежелание учитывать индивидуальные особенности, привычки других людей, недостаточный уровень социально-психологической и психической адаптивности.

Существенным затруднением реализации студентами диалогического взаимодействия в педагогическом процессе явилось несформированность должным образом необходимых установок на данный вид работы.

Такое положение вещей свидетельствует о необходимости развития диалогических способностей студентов с помощью специальных тренингов в вузе.

Существенным итогом экспериментальной работы стало сокращение количества конфликтов во взаимоотношениях «студент – студент», «студент – преподаватель», повышение контроля студентов над собственным межличностным взаимодействием в сторону диалогизации контактов, использование диалога на занятиях. Выявленные изменения свидетельствуют о повышении уровня диалогического взаимодействия у студентов-психологов, как в теоретическом, так и в практическом планах [1].

Итак, разработанная программа носит практикоориентированный характер, поэтому включает не только освоение теории диалога, но и овладение современными образовательными технологиями, позволяющими осуществлять управляемое самообучение, стимулировать самостоятельную работу студентов и самообразование администраторов образования. Программа курса направлена на решение задач формирования целостной системы представлений об эволюции диалога в культурно-историческом контексте; раскрытию особенности диалога, как формы педагогического взаимодействия и возможности его использования в образовательном процессе Вуза; расширения знания студентов о специфике диалогического взаимодействия как области психологического знания посредством их ознакомления с историческими особенностями диалога; обеспечения теоретической и практической подготовки к диалогическому взаимодействию в профессионально-педагогической деятельности студентов; развитию практических способностей, необходимых для осуществления диалогического взаимодействия в педагогическом процессе; формирования у студента

активной позицию по отношению к своей личности и своей будущей профессиональной деятельности, и на этой основе – потребности в самосовершенствовании, овладение наиболее эффективными практическими методами и приемами учебного диалогического взаимодействия.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Курилович, М. А. Формирование диалогического взаимодействия в учебно-профессиональной деятельности (на примере студентов-психологов) / М. А. Курилович. дисс. канд. псих. наук. Ярославль. 2009. – 161 с.
2. Каган, М. С. О педагогическом аспекте теории диалога / М. С. Каган // Диалог в образовании: сб. мат. конф. / Сер. «Symposium», Вып. 22. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2002. – 350 с.
3. Краевский, В. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. В. Краевский, А. В. Хуторской // Педагогика. – 2006. – № 3. – С. 3–10.
4. Лекторский, В. А. Идеалы и реальность гуманизма / В. А. Лекторский // Вопросы философии. – 1994. – № 6. – С. 23–34.
5. Янчук, В. А. Перспективы и оценка образовательных инноваций / В. А. Янчук // Управление в образовании. – 2005. – № 4. – С. 11–18.
6. Burbules, N. Dialogue in Teaching. Theory and practice / N. Burbules. – New York, 1993. – 184 p.

ИНСТИТУТ БИЗНЕС-ОМБУДСМЕНА

Курманалинова Мадина Нурболовна
студентка III курса юридического факультета
Белорусского государственного университета
(г. Минск, Республика Беларусь)

Орынбасарова Агиис Талгаткызы
студентка III курса юридического факультета

Белорусского государственного университета
(г. Минск, Республика Беларусь)

«Развитие предпринимательства, которое представляет собой основу отечественной рыночной экономики, является стратегическим приоритетом Казахстана», Президент РК Н. А. Назарбаев

Предприниматели порой сталкиваются с нарушением своих прав, бюрократическим давлением, административными барьерами.

Институт Уполномоченного по защите прав предпринимателей создан для поддержки и помощи предпринимателям, если их законные права или интересы нарушаются действием или бездействием со стороны органов государственной власти, органов местного самоуправления, и должностных лиц.

В Казахстане новая структура наделена широкими полномочиями по проверке работы органов власти в сфере взаимодействия их с бизнесом.

Распоряжением главы Республики Казахстан должность уполномоченного по защите прав предпринимателей назначен Палымбетов Болат Амбдыкасымович.

Бизнес-омбудсмен входит в структуру НПП «Атамекен».

Согласно статье 26-1 Закона РК «О Национальной палате предпринимателей РК», правовой статус Уполномоченного по защите прав предпринимателей Казахстана определяется Предпринимательским кодексом РК. В связи с этим его деятельность обеспечивается Национальной палатой предпринимателей.[1]

Бизнес-омбудсмен подчиняется только Президенту РК. Уполномоченный по правам предпринимателей назначается на должность не указом, а Распоряжением Главы государства, и подотчетен только Президенту Республики Казахстан.[2]

Более того, «никто не вправе возлагать на Уполномоченного по защите прав предпринимателей Казахстана функции, не предусмотренные Предпринимательским кодексом. Какое-либо незаконное вмешательство в его деятельность не допускается».

При этом бизнес-омбудсмен – не госслужащий и его должность не является государственной.

На период осуществления своих полномочий (4 года) Уполномоченный по защите прав предпринимателей Казахстана не вправе заниматься политической деятельностью, а потому приостанавливает свое членство в политических партиях и иных общественных объединениях.

Одна из главных функций бизнес-омбудсмена, помимо представления, обеспечения, защиты прав и законных интересов

предпринимателей, рассмотрение их обращений.

Омбудсмен наделен беспрецедентными полномочиями: правом приостанавливать решения чиновников и подавать иски от лица бизнес-сообщества. В случае несогласия с мнением госорганов он может направлять ходатайства в органы прокуратуры в целях дальнейшего восстановления нарушенных прав предпринимателей.

Также, если нарушения прав предпринимателей носят системный характер и проблемы нельзя решить на уровне госорганов, Уполномоченный по правам предпринимателей вправе вносить обращения на рассмотрение Президенту Республики Казахстан.

Бизнес-омбудсмен, в течение тридцати календарных дней, рассматривает обращения предпринимателей, если они предварительно не были рассмотрены государственными органами в пределах своих компетенций, а также по фактам нарушения прав заявителя другими субъектами частного предпринимательства.

Целесообразно отметить, что за 2016 год всего поступило 5 235 обращений в адрес Уполномоченного по защите прав предпринимателей Казахстана. Из низ положительно решенных – 2198.[3]

Наибольшее число жалоб касается следующих сфер:

Проводится системная работа по выявлению административных барьеров. По словам Б.А. Палымбетова: «Каждый предприниматель должен быть уверен в том, что его бизнес находится в безопасности, что никто у него ничего не заберет. Если нет этого, не будет и массового развития предпринимательства.»[4]

Во всех развитых странах, являющихся парламентскими (например, Бельгия, Австрия, Израиль, Турция), то есть там, где правительство отвечает перед парламентом, омбудсмен по защите прав граждан от неправомерных действий государственных органов и должностных лиц назначается парламентом. В конституционных монархиях (например, Дания, Норвегия, Швеция, Нидерланды, Великобритания) омбудсмен также назначается парламентом. Отметим,

изначально институт омбудсмена был учрежден парламентом в Швеции в 1809 году.

Назначение премьер-министром омбудсмена упоминается только в соответствующем проекте закона Грузии. Данное положение вызвало многочисленную критику с указанием на ухудшение независимости омбудсмена в этой связи. Правительство в отдельных странах назначает омбудсменов лишь по специальным вопросам, например налоговых омбудсменов.

В президентских республиках, где правительство отвечает непосредственно перед президентом, омбудсмен назначается президентом. Например, в Российской Федерации бизнес-омбудсмен назначается президентом страны [5].

По результатам анализа соответствующей практики зарубежных стран, не обнаружены примеры назначения омбудсменов по защите прав предпринимателей от действий государственных органов и должностных лиц негосударственными организациями.

На сегодняшний день предпринимательская деятельность на постсоветском пространстве только начинает развиваться по законам рыночной экономики. Республика Казахстан принимает все необходимые законодательные акты, создает условия для развития бизнеса в стране. Так, в рейтинге «Doing Business» Казахстан сделал стремительный шаг вперед в 2017 году, заняв тридцать пятую позицию по отношению к семьдесят седьмой в 2015 году. Отмечается, что Казахстан, внедривший в течение года семь реформ, вошел в десятку мировых лидеров по улучшению деловой среды по количеству проведенных реформ.

Таким образом, институт бизнес-омбудсмена доказал свою эффективность, поэтому мы считаем целесообразным и необходимым внедрение практики Республики Казахстан в Республике Беларусь.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Предпринимательский кодекс Республики Казахстан от 29 октября 2015 года № 375-V
2. Закон Республики Казахстан от 4 июля 2013 года № 129-V «О Национальной палате предпринимателей Республики Казахстан»
3. Сайт Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен» http://atameken.kz
4. Таткеева К. Институт бизнес-омбудсмена // Юридическая газета 14 декабря 2016 г. № 141
5. Федеральный закон «Об уполномоченных по защите прав предпринимателей в Российской Федерации» от 07.05.2013 № 78-ФЗ

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Ланова Марина Іванівна
доцент кафедри обліку і оподаткування
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат економічних наук

Майбутній економіст під час навчання у вузі має розвивати такі особистісні риси: перспективність, свободу мислення, творчий підхід, схильність до ризику, уміння знаходити підтримку людей, формувати власний авторитет, лідерські якості, харизму, комунікаційні якості тощо. До компетенції майбутнього фахівця спеціальності буде належати формування й розвиток корпоративної культури підприємства.

Професійні уміння майбутнього фахівця є складовою цілісного педагогічного процесу у ВНЗ. Реалізуються вони впродовж кількох взаємозв'язаних і взаємозумовлених етапів [2], серед яких провідними є такі:

І етап – розвиток початкового недиференційованого інтересу до певного виду діяльності, головного в професійній мотивації. Сприяє цьому система бесід, дискусій, аналізу конкретних економічних ситуацій.

ІІ етап - формування позитивних професійних орієнтацій, що дають змогу побудувати в свідомості студента ідеальну модель майбутньої фахової діяльності. Важливим є формування ієрархії мотивів в професійній діяльності.

ІІІ етап – формування професійних умінь, необхідних для практичної діяльності. Здійснюється воно під час розробки та реалізації навчальних проектів.

Підвищення ефективності навчання та забезпечення конкурентноздатності майбутніх економістів повинне ґрунтуватися на нових рішеннях у сфері освіти.

Сучасні методи навчання економічним дисциплінам ґрунтуються на реалізації методичних прийомів і засобів навчання, економічних знань, що зважають на специфіку та вікові особливості студентів, які не мають практичного досвіду у конкретній економічній сфері. Ця специфіка навчального процесу зумовлює використання як традиційних методів, так і впровадження новітніх методів.

Незаперечно, що традиційні методи навчання дають певний обсяг знань і сприяють пізнавальній активності. Вони, передусім, припускають у якості зразка надання студентам готових алгоритмів розв'язання різноманітних задач. Основна відмінність традиційних

методів полягає в тому, щоб вивчити задане і відтворити його при контролі знань. За своєю спрямованістю та змістом цей метод носить переважно репродуктивний характер. При цьому пріоритетна роль при реалізації традиційних методів відводиться пам'яті, й у кращому випадку професійному розвитку студентів, їх навичок творчого мислення відводиться другорядна роль.

У рамках тренінгових програм можна створити найбільш оптимальні умови для навчання, взаємонавчання, самодослідження і самовдосконалення. Психолого-педагогічна особливість цього методу полягає в тому, що він є ігровою формою навчання, припускає умовний характер, дозволяє відволіктися від реальної ситуації. У процесі гри студенти одержують нові навички й уміння, необхідні в реальній професійній діяльності.

Впровадження тренінгових технологій у навчально-виховний процес припускає виявлення спеціальних потреб, формування професійних цілей і знаходження дієвих способів їх досягнення.

Викладачі економічних дисциплін за допомогою тренінгових технологій виявляють зони знань студентів, які необхідно коригувати, розвивати. Таким чином відбувається передача нового досвіду, знань, умінь і навичок, форм поведінки тощо [1]. Тренінгові технології створюють відповідні умови навчання, що є ефективним методом формування високо конкурентоздатних фахівців в області економіки.

Грамотний економіст у сучасних умовах повинен відрізнятися глибокими теоретичними знаннями в галузі функціонування економічної системи, мати об'єктивне уявлення про сутність, структуру і тенденції розвитку економіки, володіти методологічним інструментарієм економічного аналізу господарських процесів як на макро-, так і на мікрорівнях, а також сучасними методами ухвалення рішень. Отже, інтенсифікація створення та впровадження в навчальний процес новітніх продуктів і технологій, здатних забезпечити навчання, виховання і розвиток конкурентоспроможність, мобільність випускників ВНЗ економічного профілю, їх вихід на світовий ринок, актуалізує та реалізує потребу в підготовці фахівців,здатних до самовдосконалення і самоорієнтації в складних умовах європейського співтовариства.

Зважаючи на специфіку сучасного етапу економічного розвитку, потрібна висока професійна мобільність фахівців, завдяки чому стає можливою постійна перебудова напряму діяльності, що забезпечує здатність підприємств зберігати конкурентні позиції на сучасному ринку.

Економічний підхід поширюється на все життя суспільства: головним економічним ресурсом стають інформація і знання, наростає боротьба економічних суб'єктів за інноваційний ресурс і випереджальний розвиток. Відповідно, цілі вищої економічної освіти мають передбачати не лише формування у випускників ВНЗ певного комплексу фахових

знань, умінь та навичок, але й розвиток творчої активності особистості та її здатності шукати і знаходити шляхи розв'язання проблем у мінливій економічній ситуації. Базовою цінністю суспільства, що трансформується, стає інноватиність – стан високої сприйнятливості людей до нових ідей, їхня готовність, бажання, здатність підтримувати й реалізовувати нововведення в усіх сферах своєї життєдіяльності. Цільовим орієнтиром діяльності сучасних ВНЗ у зв'язку з цим є формування в майбутніх фахівців (зокрема економістів), перш за все, інноваційного творчого мислення. Суттєва відмінність полягає в тому, що за традиційного підходу до навчання у ВНЗ у студентів намагаються сформувати логічне мислення, для якого притаманні поетапні міркування та дотримання основних законів логіки. Інноваційне мислення є розумним компромісом цих підходів: творчі процеси використовуються в ньому для генерації оригінальних ідей шляхом підключення уяви. Ці ідеї потім класифікують, вони проходять відбір, їх організовують і перевіряють із застосуванням прийомів раціонального і логічного мислення. У ринковій економіці шанси на існування мають тільки ті підприємницькі структури, які знаходять споживача для пропонованих ними товарів (робіт, послуг), що погоджуються на ціну, котра компенсує витрати. При цьому жодне з підприємств не може бути абсолютно впевненим у своєму майбутньому. Становище на ринку ніколи не буває статичним. Тому ключовим завданням підприємств є належне реагування на зміни, що відбуваються навколо, і своєчасне внесення необхідних змін до методів господарювання, зокрема шляхом розроблення і запровадження нововведень в обраній сфері діяльності. Оскільки економічна діяльність суб'єктів господарювання зазнає постійного впливу не лише мікро-, а й макрофакторів середовища, що його оточує (політичних, економічних, соціальних), то, вочевидь, для успішного функціонування підприємств потрібна не лише наявність у їхніх працівників (зокрема фахівців-економістів) креативного інноваційного мислення, а й формування в суспільстві в цілому інноваційної культури, що пов'язано, перш за все, із розвитком творчих здібностей і реалізацією креативного потенціалу самої людини. Саме інноваційна культура забезпечує сприйнятливість людей до нових ідей, їхню готовність і здатність підтримувати та реалізовувати нововведення в усіх сферах життя. Для цього потрібна інституціалізація інноваційної культури, тобто перетворення її розвитку на організований, упорядкований процес, що є актуальним завданням сучасної вищої економічної освіти.

Особливої уваги, на нашу думку, при формуванні фахової культури майбутніх економістів заслуговує питання ролі термінології в навчальному процесі, що було предметом обговорення на численних конференціях, як вітчизняних, так і зарубіжних. Накопичення і

збагачення знань із професійної термінології у студентів-економістів сприяє формуванню певного термінологічного потенціалу особистості, які надають можливість успішно засвоювати навчальний матеріал, певні соціокультурні норми, набувати професійного досвіду і сприяють саморозвитку особистості.

Таким чином, професійно компетентною визнається така робота спеціаліста, в якій професійна діяльність здійснюється на достатньо високому рівні, досягаються відчутні результати праці, реалізується особистісний потенціал. При цьому компетентність фахівця визначається співвідношенням у реальній діяльності його професійних знань і вмінь з одного боку та професійних позицій, психологічних якостей – з іншого.

Професійна підготовка сучасних економістів передбачає розуміння ними закономірностей формування та розвитку відтворювальних процесів на макро- і мікрорівні, у взаємозв'язку з розвитком політичних, культурних та інших суспільних процесів. У сучасних умовах від економіста вимагається вміння будувати стратегію своєї роботи, проектувати і моделювати свою діяльність, спонукати до праці інших, утілювати намічене в життя, уміння в будь-яких ситуаціях приймати рішення, тобто виконувати певні рольові функції. Економіст повинен володіти адекватною професійною культурою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку економічної освіти в Україні [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yur-info.org.ua/doc/1727312/Pro-zatverdzhennia-Kontseptsii-rozvitku-ekonomichnoi-osviti.

2. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи // Вища школа. – 2008. – № 7. – С. 78–125.

3. Ковальчук Г. О. Активізація навчанняв економічній освіті: навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – [вид. 2-ге, доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.

МОВЧАННЯ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ГНІВУ

Литвин Іван Іванович
студент групи МБг-219
спеціальності 041 – Богослов'я
Інституту управління
Класичного приватного університету

Одним із способів подолання гніву є мовчання. Це не кожному може бути під силу. Адже мовчання це справа аскетичне, яке в прямому

сенсі перемагає пристрасті пустослів'я, лихослів'я і т.д. Мовчання це велика справа, про яку вчить, перш за все, Святе Письмо, Святі Отці. Це той стан, до якого покликаний кожен з нас.

У Святому Письмі сказано: «Коли хто не помиляється в слові, то це муж досконалий, спроможний приборкувати й усе тіло» (Як. 3, 2). Людина, яка стримує себе від зайвих слів, тим більше поганих, має сильну волю і моральністю. Адже людина аморальний за своєю мовою ніколи не стежить, а говорить все що думає. Але ж ми знаємо з Писання, в Євангелії Господь говорить: «Не те, що входить в уста, опоганює людину, але те, що виходить з уст, опоганює людину» (Мф. 15:11).

Людина сама себе оскверняє тим що говорить. Те, що людина говорить, все звичайно виходить із його серця, і тим самим опоганює його всього. Але щит проти таких вуст і є мовчання. Звичайно, мовчання сприяє тому, щоб людина не вимовляв нічого зайвого. Але воно не буде повним помічником. Людина, може і стримуватися, нічого не говорити і мовчати. Але при всьому цьому, все одно може грішити тим, що в думках допускати засудження. Головне не впадати в крайнощі [1].

Святі отці кажуть про мовчання, що воно не завжди і корисно для людини. Адже коли людина з будь-ким веде розмову, це ж не означає, що він обов'язково грішить. Преподобний Пімен Великий говорить: «Інший чоловік здається мовчазним, але серце його засуджує інших. Праці його марні. Інший з ранку до вечора говорить і разом перебуває в мовчанні, тому що говорить одне корисне для душі» [2].

Лариса Шеховцова пише, що безгнівність людини починається з мовчанням його вуст, і тим самим з мовчанням уст немає збентеження в серце, і відповідно немає засудження. Буває, коли гнів вихлюпується назовні, в цьому випадку мовчання не буде [3].

Роблячи що-небудь корисне, завжди потрібно це робити з міркуванням як вчать святі отці. Якщо не буде міркування, не буде і доброго діяння. Звичайно, хто перебуває в правильному мовчанні, той стає ближче до Бога. І Бог наближається до людини.

Тим самим людина зберігає свої уста від усякої скверни. Благодать Божа завжди перебуває на таку людину і охороняє його від усякої скверни наближається до нього.

Мовчання це велика сила, яка повстає, проти невидимої боротьби. У нашому світі відбувається все навпаки, і мовчання не вітається. Світська людина навпаки намагається вивчитися якомога грамотніше розмовляти, влаштовуючись на роботу, в яку-небудь престижну компанію. Вчаться говорити. Кажуть дуже багато. Деякі тим самим заробляють собі на життя. Тут звичайно немає нічого поганого. Але все це, на жаль людина, може використовувати в протилежну сторону.

Для того щоб не впадати в деякі гріхи ми зобов'язані вчитися цієї великої чесноти. Сам Господь нам подає приклад мовчання. Коли його

привели на суд на допит, Він адже мовчав. Його били, плювали, одягли на голову терновий вінець і били. Але і тут він мовчав упокорюючись. Тим самим показуючи лагідність і мовчання вуст.

При таких жорстоких випробуваннях неможливо мовчати і терпіти біль. Нас якщо і просто хтось зачепить, ми мовчати не будемо. Але Христос терпів, бо мав у серці лагідність, силу волі.

Але людина за своєю природою істота занепале, і його все одно час від часу тягне вниз. Він би й радий не грішити, але не може. Він, звичайно, може протистояти і утриматися, але для цього потрібно мати сильну силу волі і звичайно надію на Бога. В цьому випадку боротьба і перемога гарантована. Але людина за своїм станом любить все ж піддаватися гріха, так як він на перший погляд привертає і багато обіцяє.

Як було сказано вище, є люди, які люблять поговорити. Це люди багатослівні. Людина даремно витрачає свій час і чуже. Через таких порожніх розмов людина втрачає благодать Божу, і його душа стає спустошеною і без того. І людина після такого марнослів'я мало того що нічого не придбав, він ще до того ж і втратив.

У книзі Премудрості Соломон пише: «Не бракує гріха» (Пр.10: 19). Коли людина багато говорить, це може викликати багато різних пристрастей. Наприклад, людина гнівливий намагаючись довести свою правоту, багато наполегливо говорить. З його вуст виходять різні слова, і почасти не дуже милозвучні. У цьому стані людина може сказати все, що прийде йому на розум, не розмірковуючи чи це правильно. Тут про мовчанні немає й мови.

Мовчання, звичайно, було б хорошим ліками для гнівливого. У той же час є моменти, де не потрібно мовчати. Це ті випадки, коли йде боротьба на Бога, Його Пречисту Матір і святих угодників. В цьому випадку мовчання буде не доречним і грішним.

Буває мовчання гріховне в разі будь-якого розмови. Наприклад, один ображає іншого і в чомусь його звинувачує. А третій буде поруч стояти слухати вся розмова, при цьому ніяк не діяти. Він буде просто стояти поруч, не погоджуватися зі звинуваченнями, які не заперечувати їх. І таким чином він буде вважатися співучасником того, хто кривдить ближнього.

Мовчання завжди може перемагати пристрасть гніву, якщо вчасно встояти і не піддаватися емоціям. В мовчанні людина упокорюється, а гнів не любить смирення. У стані мовчання і смиренності у людини в серці перебуває світ. А для гніву все це звичайно не властиво. Взагалі для будь-якої пристрасті смиренність і будь-яка чеснота це погано.

Багато можна говорити про мовчання. Але важливо розуміти, що утримуючись від різного типу розмови, людина буде себе захищати від

інших багатьох гріхів: хули, пліток, осуду, роздратування і гніву, через будь-якого спору і т.д.

Преподобний Антоній Великий пише: «Мовчання - це ознака мудрості, збереження себе від зла людей на цьому світі і від покарань Творця на тому світі» [4]. Людина розумна і мудра завжди при будь-якій розмові стежить за своєю мовою. Він не втручається і не перебиває того хто говорить. Ще преподобний Антоній додає: «Чоловік мудрий не поспішає говорити, але міркує, про що слід сказати і що вислухати» [4].

Тут можна порівняти цитати преподобного Пимена Великого з преподобним Антонієм. У них простежується схожа думка про те, що потрібно стежити за тим, що говориш. І мовчання вуст захищає людину від безлічі його падінь.

Людина морально вихований і розумний ніколи не стане влазити в чужу розмову і перебивати того, хто говорить. Звичайно, він не може зовсім нічого не говорити. Але потрібно намагатися, хоча б не базікати. Безумовно, коли людина з будь-ким веде розмову, він не думає про те, що він говорить і як. Він просто говорить і насолоджується своєю розмовою.

Повністю перебувати в мовчанні ми не можемо. Але святі могли нести цей подвиг, тому що вважали себе грішними. Вони мовчали за своїм смирення, бачачи свої гріхи, вважаючи, що їм нема чого сказати. У сучасному ж людині, немає такого смирення, і тому він не відчуває в собі гріха. І через це говорить все, що прийде йому в голову. А в голову часто приходять не найкращі думки, які хотілося б озвучити або їм слідувати [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пимен Великий, преп. Вера православная. URL: http://www.verapravoslavnaya.ru/?Molchanie_-_alfavit (дата звернення 08.11.2020).

2. Оптина пустынь. URL: http://www.optina-pustin.ru/4127-blagorazumnoe-molchanie-nachalo-ochischeniya-_dushi.html (дата звернення 08.11.2020).

3. Шеховцова Л.Ф. Преодоление страсти аскетическими и психологическими методами. М., 2014. С. 149, 162.

4. Соколовский А. О разумном молчании. URL: http://www.blagobor.by/article/vera/molchanie (дата звернення 12.11.2020).

5. Богослов. URL: http://www.blagobor.by/article/vera/molchanie (дата звернення 08.11.2020).

ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ ТА ДЕРЖАВИ

Литвин Яніна Сергіївна
студентка групи МДС-619
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування
Інституту управління Класичного приватного університету

Досвід передових економічно розвинених країн, а також апарат системного аналізу, дозволяють розкрити і проаналізувати складні процеси взаємодії соціально-економічного розвитку регіонів і держави.

Важливе місце при цьому займає питання оптимізації рішень з позицій держави, суспільства і людини як члена суспільства і споживача вироблених благ, зокрема в сфері соціально-економічного розвитку регіонів.

Оптимізація, в свою чергу, упирається у вибір критеріїв і розробку концептуальної моделі, які вимагають багаторівневого і багатоаспектного аналізу. У зв'язку з цим нами до обґрунтовано комплексну державну політику, принципи оптимальності програм, соціально-економічні моделі, операційні схеми взаємодії, методи балансу інтересів та відповідні механізми узгодження протиріч.

Слід зазначити, що з даної позиції практично відсутні теоретичні розробки та методичні рекомендації. В окремих роботах підкреслюється актуальність сформульованої проблематики. Однак практична реалізація державної політики з питань соціально-економічного розвитку регіонів не отримала свого розвитку. При цьому питання формування державної підтримки соціально-економічного розвитку регіонів відстає від вимог завдань його розвитку і є гальмом для сталого розвитку економіки України. Також має місце відсутність координації в розробці ефективних методів управління процесом реалізації заявлених програм і слабка взаємодія держструктур з суб'єктами малого бізнесу.

У науково-методичній літературі під комплексністю політики або програми розуміється пов'язування економічної та соціальної політики з урахуванням рішення конкретних цілей і завдань при зваженому розподілі наявних ресурсів спрямованих на гарантоване вирішення певної проблеми.

Як правило, комплексна державна політика в певному напрямку розвитку суспільства спирається на концепцію розвитку, що формується з урахуванням інтересів суспільства. На основі цієї концепції, розробляються окремі доктрини, що враховують державні концепції розвитку в економічній і соціальній сферах.

Спеціальна доповідь «Технології для економічного зростання Америки: нові напрямки в побудові економічної потужності». (Інвестування в технології - це інвестування в майбутнє Америки).

Зокрема Президент в цій доповіді відзначив такі форми впливу держави на науку, техніку і бізнес:

1. Пряма підтримка підприємництва через бюджети;

2. Непряма підтримка підприємництва через фіскальні заходи і податкову політику, а також адміністративне регулювання в нових умовах для ефективної реалізації цілей і завдань (забезпечення підприємництва ресурсами, фахівцями і т.п.);

3. Підтримка підприємництва через інвестиції в розвиток елементів інфраструктури;

4. Підтримка підприємництва через інвестування критичних елементів господарської інфраструктури, життєво необхідної для функціонування сучасної економіки (енергетичні системи, транспорт, виробництво і т.п.);

5. Розширення «зони інтересів» уряду за межі проектів і програм у напрямку забезпечення повного життєвого циклу продукції, функціональних компонентів економіки і управління, розширення практики діяльності уряду в забезпеченні спільного фінансування робіт з участю приватного підприємництва, фондів тощо;

6. Адміністрація президента (уряд) повинна, при плануванні своїх програм, розглядати не лише питання спільного фінансування, але й зв'язок інтересів агентств і відомств з бізнесом.

При цьому велика увага приділялася розширенню форм і методів управління економікою за рахунок:

- роботи корпорацій за узгодженими з урядом контрактами з підприємцями;

- організації бізнес-процесів у формі тимчасових партнерських корпорацій («віртуальні корпорації») при здійсненні цільових програм та випуску певних товарів;

- широке впровадження кооперації (спеціальні спілки, об'єднання і кооперативи).

Що стосується безпосередньої політики розвитку соціально-економічного розвитку регіонів в Україні, яка ґрунтується на Національній програмі сприяння розвитку соціально-економічного розвитку регіонів в Україні, що закріплена Законом України від 21.12.2000 р. № 2157, то можна відзначити відсутність цілепокладання і комплексності заходів щодо ефективного управління розвитком соціально-економічного розвитку регіонів, а також відсутність ув'язки концепції соціально-економічного розвитку регіонів з концепцією загального економічного розвитку України і концепцією розвитку соціальної сфери України.

Серед основних недоліків Національної програми можна виділити:

- недостатнє фінансове забезпечення програми;

- відсутність реальних фінансово-кредитних механізмів забезпечення потреб соціально-економічного розвитку регіонів;

- надмірна бюрократизація і зайве адміністрування розвитком малих підприємств з боку держави;

- відсутність механізмів реалізації та контролю за дієвість законодавчої бази;

- нерозвиненість системи інформаційного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів;

- відсутність розвиненої інфраструктури забезпечення малого підприємництва з використанням ефективних довідкових та комунікаційних інформаційних систем;

- відсутність розвиненої кооперації соціально-економічного розвитку регіонів.

З методичної точки зору, відзначені недоліки випливають із відсутності загальної моделі взаємодії основних суб'єктів, що беруть участь у процесі функціонування та розвитку соціально-економічного розвитку регіонів.

Тому реалізація комплексної державної політики соціально-економічного розвитку регіонів має базуватися на формалізації та уточненні цілей і завдань, розробці механізмів відносин та визначенні інтересів основних суб'єктів.

При такій трьохкоординатній системі структурування функціонування соціально-економічного розвитку регіонів є можливість послідовної розробки державної політики і держпрограм його підтримки, а також аналізу стану системи і виникаючих проблем з визначенням шляхів найбільш економічного подолання перешкод.

І, нарешті, є проблема вибору показників оптимальності комплексної політики підтримки соціально-економічного розвитку регіонів, яка не може бути реалізована без відповідних критеріїв оптимальності та відповідних методів оптимізації в рамках соціальної та економічної сфери діяльності.

З методичної точки зору соціально-економічні програми повинні спиратися на формалізовані і достовірні моделі, в основі яких лежать обґрунтовані критерії, що дозволяють порівняти різні сценарії розвитку, різні стратегії управління та оцінити кінцевий результат планованих програм. Очевидно, що по цим критеріям і моделям відбираються ефективні варіанти програм, які призводять до найбільш відчутних результатів при наявності певних ресурсів.

Встановлення контрольних цифр для програм у вигляді представницьких індикаторів та їх декомпозиція на полі взаємопов'язаних соціальних та економічних характеристик є неможливим без застосування системи моделей, що охоплюють основні

сторони діяльності держави в галузі соціальної, економічної, духовної та технологічної сфер.

Якщо ж у якості індикаторів реалізації програми на певний термін буде використовуватися, як це має місце на сьогодні, чисельне зростання кількості малих підприємств та зростання їх товарної продукції, то такий підхід і рівень якості програми не буде відповідати вимогам підйому і розвитку економіки України. Необхідним вбачається урахування важливих непрямих чинників впливу соціально-економічного розвитку регіонів на бюджетні витрати, пов'язані з виплатами допомоги по безробіттю через відсутність робочих місць в певних регіонах та галузях економіки [1]. Тому необхідним є формування моделей соціально-економічних взаємозв'язків витрат на соціально-економічний розвиток регіонів, в певних регіонах та галузях, з урахуванням витрат на їхнє забезпечення, то на підставі оцінки планованих надходжень від діяльності соціально-економічного розвитку регіонів в бюджет, можна було б розглянути і відібрати найбільш ефективний варіант його розвитку, враховує, і реальні місцеві трудові ресурси, і можливості їх спеціальної підготовки з орієнтуванням на підвищення продуктивності праці в соціально-економічному розвитку регіонів та конкурентних переваг вироблених в них товарів і послуг.

Слід зазначити, що реально на сьогодні взагалі відсутні соціальні моделі суспільства з урахуванням психофізіологічних особливостей людини в спектрі певних соціальних груп. Відсутні навіть відповідні статистичні дані, а ті дані які публікуються, мають ідеологічну підоснову і явну тенденційність.

Однак формалізація такої моделі представляється поки нерозв'язною проблемою. Тим не менш, вона хоча б якісно дає уявлення про комплекс питань, пов'язаних із взаємодією економічної і соціальної сфери в рамках суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. (ред. Ф. М. Рудич). К. : Парламентське видавництво, 1998. 352 с.

2. Пронкин С. В., Петрунина О. Е. Государственное управление зарубежных стран. Москва : Аспект-Пресс, 2001. 416 с.

3. Пугачев В. П., Соловьев А. И. Введение в политологию. Москва: Аспект Пресс, 1997. 447 с.

4. Рябов С. Г. Державна влада: проблеми авторитету й легітимності. К.: НІСД, 1996. 124 с.

5. Свирский Б. М. Государственное строительство и местное самоуправление в Украине. Х. : Эспада, 2001. 488с.

ДОДАТКОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У ВАЖКИХ І ШКІДЛИВИХ УМОВАХ ПРАЦІ

Литвинчук Артур Ігорович
студент ІІ курсу коледжу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Основними напрямками державної політики у сфері охорони праці є зниження рівня виробничого травматизму та професійних захворювань, зменшення факторів шкідливого впливу на організм та скорочення кількості робочих місць зі шкідливими та важкими умовами праці. Досягнення цих завдань можливе шляхом комплексного розв'язання питань охорони праці, запровадження у виробництво досягнень науки і техніки щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці, механізації виробничих процесів і заміни ручної праці.

Працівники, зайняті на роботах з важкими та шкідливими умовами праці, безплатно забезпечуються спеціальним одягом, спеціальним взуттям, змиваючими, знешкоджуючими та іншими засобами індивідуального захисту, лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, мають право на оплачувані перерви санітарно-оздоровчого призначення, скорочення тривалості робочого часу, додаткову оплачувану відпустку, пільгову пенсію, оплату праці у підвищеному розмірі та інші пільги і компенсації, що надаються в передбаченому законодавством порядку.

Засоби індивідуального захисту надаються працівникам, які працюють у шкідливих і небезпечних умовах праці, на роботах, пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих температурних умовах. Обов'язок із забезпечення ними працівників покладено на роботодавця. Працівник не несе жодних матеріальних витрат на їх придбання. Забезпечуючи працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту, слід враховувати вимоги законодавства [3, с. 198].

Засоби індивідуального захисту видаються працівникам тих професій та посад, що передбачені типовими галузевими нормами безоплатної видачі. В Україні затверджено ряд типових положень, що регулюють порядок видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту залежно від галузевої підпорядкованості підприємства, установи, організації. Наприклад, такі норми прийняті для працівників м'ясної і молочної промисловості, працівників елеваторної, борошномельно-круп'яної і комбікормової

промисловості, працівників сільського та водного господарства, працівників харчової промисловості, працівників зв'язку, робітників підприємств нафтової, газової, нафтопереробної і нафтогірничої промисловості. Зазначені нормативні акти встановлюють обов'язковий мінімум забезпечення працівників засобами індивідуального захисту. З врахуванням специфіки виробництва, вимог технологічних процесів і нормативних актів з охорони праці, засоби індивідуального захисту можуть видаватися понад передбачені норми.

Ця гарантія забезпечує захист здоров'я працівників, які виконують роботу у несприятливих умовах виробничого середовища, що негативно впливають на працездатність працівників. Тому видача замість спеціального одягу та спеціального взуття матеріалів для їх виготовлення або виплата грошових сум для їх придбання забороняється.

Чинне законодавство передбачає окремі випадки, коли допускається грошова компенсація засобів індивідуального захисту, а саме:

- у разі неналежного виконання роботодавцем обов'язку щодо своєчасного забезпечення засобами індивідуального захисту і придбання їх працівником за власні кошти

Потрібно зауважити, що така компенсація надається лише тому працівникові, який мав право на забезпечення засобами індивідуального захисту і представив документ, який засвідчує їх купівлю та вартість;

- у разі неналежного виконання роботодавцем обов'язку щодо своєчасної організації хімчистки або прання одягу. Працівнику оплачуються фактичні витрати на прання і хімчистку при поданні документа, що підтверджує вартість зазначених послуг [4, с. 549].

Законодавство України з метою профілактики професійних захворювань передбачає право працівників, що працюють в особливо шкідливих умовах праці, на одержання лікувально-профілактичного харчування.

Гарантії прав працівників, що працюють у шкідливих і важких умовах праці забезпечуються шляхом встановлення пільгового робочого часу і часу відпочинку. Ці працівники працюють на умовах скороченого робочого часу, максимальна тривалість роботи не може перевищувати 36 годин на тиждень. Конкретний перелік посад і професій, що дає право на скорочений робочий час, формується на основі постанови Кабінету Міністрів України [2].

Працівникам, які працюють у шкідливих і важких умовах праці, надаються перерви санітарно-оздоровчого призначення для обігрівання, відпочинку та ін. [1, с. 57]. Ці перерви включаються до робочого часу і підлягають оплаті. Особливості правового регулювання надання цих перерв встановлюються у нормативно-правових актах, прийнятих як на централізованому рівні, так і в локальних нормативно-правових актах.

Пільги у сфері відпочинку для працівників, зайнятих на роботах, пов'язаних із негативним впливом на здоров'я шкідливих виробничих факторів, встановлюються шляхом надання щорічної додаткової відпустки тривалістю до 35 календарних днів за спеціальними списками, визначених постановою Кабінету Міністрів України. Конкретна тривалість відпустки визначається за результатами атестації робочих місць за умовами праці в колективному, трудовому договорах.

Враховуючи наявність шкідливих і особливо шкідливих умов праці, підприємства встановлюють надбавки до основної заробітної плати з врахуванням гарантій, встановлених у законодавстві, генеральній, галузевих і регіональних угодах. За роботу у важких і шкідливих умовах праці встановлюється доплата 4, 8 та 12 відсотків, а за роботу в особливо важких і особливо шкідливих умовах праці — 16, 20 та 24 відсотки тарифної ставки (окладу) [2].

Роботодавець за власні кошти може встановити інші додаткові пільги і компенсації за роботу у шкідливих і важких умовах праці, передбачивши умови надання таких у колективному або трудовому договорах чи в локальних нормативно-правових актах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс законів про працю від 10.12.1971, станом на 25.03.2015 // Відом. Верховної Ради України.
2. Перелік виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2001, станом на 28.12.2012 // Відом. Верховної Ради України.
3. Гогіташвілі Г. Г. Системи управління охороною праці: навчальний посібник / Г. Г. Гогіташвілі – Львів : Афіша, 2002. – 320 с.
4. Чанишева Г. І. Законодавство України пропрацю: збірник нормативно-правових актів // Г. І. Чанишева, Є. С. Боровський. – Х. : Одіссей, 2004. – 845 с.

МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Літвінова Яна Володимирівна

студентка І курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут

Обговорення моральних проблем, співвідношення моральності і права, моралі і культури, науки і практики носить перманентний характер і представляється одним з вічних і завжди **актуальних** тем і питань.

Метою нашого дослідження є проаналізувати мораль і право у процесі формування екологічної культури суспільства.

Цю проблему вирішували: знаменитий мислитель і дослідник В. І. Вернадський; він вперше серйозним чином опрацював термін «біосфера», займався проблемами людського існування світу; М. Моісеєв у праці «Коеволюція людини і природи» [2], Мальтус у роботі «Досвід закону про народонаселення» [5] яка стала основою для праць таких учених, як Ч. Дарвін, Д. Рікардо., Б. Коммонер сформулював свій, максимально скорочений та спрощений варіант законів екології тощо. Але рамки заданої теми змушують оцінити проблему з іншого боку, бо цікавить проблема сприйняття суспільством екологічної культури.

Наші завдання – дослідити: місце екологічної культури в цивілізаційному процесі; роль екологічного права у формуванні морального усвідомлення індивіда своєї участі в екологічному процесі та її наслідків; що потрібно для підтримки нового типу екологічної культури у суспільстві.

У філософії культура визначається як специфічний спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, представлений в продуктах матеріальної і духовної праці, в системі соціальних норм і закладів, в духовних цінностях, в сукупності відносин людей і природи, між собою і до самих себе.

Сучасне суспільство опинилося перед вибором: або зберегти існуючий спосіб взаємодії з природою, що неминуче може призвести до екологічної катастрофи, або зберегти біосферу, придатну для життя, але для цього необхідно змінити сформований тип діяльності. Останнє можливе за умови докорінної перебудови світогляду людей, ломки цінностей в області як матеріальної, так і духовної культури та формування нової - екологічної культури.

Звідси випливає: екологічна культура є органічна, невід'ємна частина культури, яка охоплює ті сторони мислення і діяльності людини, які співвідносяться з природним середовищем. Людина набувала культурних навичок не тільки і не стільки тому, що перетворювала природу і створювала своє «штучне середовище». Протягом всієї історії цивілізації вона, завжди перебуваючи в тому чи іншому середовищі, навчавлась у природи. Найбільшим чином це твердження відноситься і до сучасності, коли прийшов час синтезу соціального і природного начал у культурі на основі глибокого розуміння природи, її самоцінності,

нагальної необхідності формування в людини шанобливого ставлення до природи як неодмінної умови її виживання.

У нашій країні екологічна безпека громадян знижується. Це найбільш помітно проявляється у погіршенні якості довкілля людини, у зниженні тривалості життя, збільшення захворюваності, смертності й погіршенню генофонду населення; зростанні соціальної напруги внаслідок неблагополучної екологічної обстановки. Тож у суспільстві на перший план виходить соціальне замовлення на формування особистості громадян, які мають екологічне мислення, потрібні цього індивідуальні якості й установки свідомості, певний світогляд.

Деградацію навколишнього природного середовища, передбачення і регулювання його забруднення можна пояснити рівнем науково-технічного прогресу, неможливістю і недоцільністю його зупинити, урбанізацією тощо. Але законом не забороняються, а плануються, свідомо виправдовуються забруднення, вирубки міських зелених насаджень, екологічні лиха, надзвичайні екологічні ситуації. Інакше кажучи, деградація, знищення, забруднення природних об'єктів узаконюється, підпорядковується не загально – соціальним, а часто груповим інтересам.

Осмислення специфіки сталого розвитку суспільства починається з засвоєння того, що в центрі його перебуває людина, яка має невід'ємне право на здорове і плідне життя. Охорона навколишнього середовища реально має стати найважливішим елементом процесу цього розвитку, а суспільство перейде до коеволюційного способу взаємодії з природою, коли зусилля колективного розуму будуть спрямовані на те, щоб забезпечити безпеку людства у всіх відносинах і реалізувати прагнення людини до особистого і соціального благополуччя.

Коеволюція людини і біосфери, це такий розвиток людства, що не порушує стабільності біосфери, її гомеостазу, зберігає необхідний для людства еволюційний канал. Збереження стабільності біосфери повинно бути засноване на тих наукових знаннях, що були отримані в попередні сторіччя. Людина нарешті повинна навчитися користуватися даним йому від природи Розумом. Розумна діяльність людини містить уміння стримувати егоїстичні прагнення, керуватися у своїх вчинках не стихійними спонуканнями, а знаннями.

Для досягнення цих цілей необхідно активізувати весь потенціал культури, провести радикальну, гуманістичну переорієнтацію всієї системи її цінностей, у повній мірі розкрити неминучу значимість природи для людського існування.

Для підтримки нового типу екологічної культури суспільство потребує спеціальних соціальних інститутів. Насамперед, це наукові й управлінські установи та підприємства екологічного профілю. Вони

можуть чинити постійний і сильний вплив природоохоронні установи. Серед них – засоби масової інформації.

Тому активна участь у просвітницькій роботі засобів масової інформації, викладачів вузів і шкіл, аспірантів і студентів має бути їх професійним і моральним обов'язком, а соціальні інститути, які так чи інакше зайняті проблемою взаємодії суспільства і природи, – це той механізм, який має підтримати і розвинути екологічну культуру суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. http://stud.com.ua/53864/ekologiya/moralni_osnovi_formuvannya_ekologichnoyi_kulturi
2. http://pidruchniki.com/19840307/etika_ta_estetika/koevolyutsiya_lyudini_prirodi_moyiseyeva
3. http://stud.com.ua/4178/ekologiya/formuvannya_ekologichnoyi_kulturi
4. http://bukvar.su/kultura-i-iskusstvo/page,2,147998-Ekologicheskaya-kul-tura-nravstvennyh-otnosheniiy.html
5. http://yrok.pp.ua/serednya-osvta/6676-tomas-maltus-teorya-narodonaselennya.html

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В СИСТЕМІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Марчак Катерина Валеріївна
старший викладач кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Історія фахової підготовки соціальних працівників у світі веде свій відлік із кінця XIX ст., тоді як на вітчизняних теренах такий досвід почав формуватися лише з середини 90-х років XX ст. Пояснення цьому доволі просте: досягнутий стан соціального розвитку Радянського Союзу, людського капіталу та індексу життя дозволяв суспільству розвивається нормальними темпами без соціальних працівників саме через те, що значного попиту на представників даної професії не було. Проте, починаючи з часів здобуття Україною незалежності, частка населення, які ставали клієнтами (або потенційними адресатами) соціальної роботи, ставала кількісно все більш значущою, досягнувши в період 2014-2015 рр. загрозливих масштабів.

Виходячи з того, що підготовка фахових соціальних працівників в нашій країні почалася доволі нещодавно, необхідним видається пошук

відповідних моделей та методів підготовки соціальних працівників, виходячи з тих практичних завдань, які їм доведеться виконувати у подальшому.

Організація навчального процесу майбутніх фахівців із соціальної роботи має ґрунтуватися на добротній практичній підготовці, знаходженні можливостей і шляхів реалізації науково-обґрунтованих форм спеціалізації фахівців із соціальної роботи. Щодо цього нам видається слушним наступний підхід: стратегічне бачення проблемної ситуації, з якою зустрічатиметься соціальний працівник у своїй практичній діяльності, формування відповідного навчального плану, забезпечення повноцінного розуміння специфіки майбутньої діяльності за рахунок в тому числі міждисциплінарних зв'язків, за допомогою чого досягається синергетичний ефект.

Спираючись на практичний досвід, здобутий іншими європейськими країнами, слід вибудовувати дієву систему спеціалізації підготовки соціальних працівників в Україні. У Великій Британії переважна більшість навчальних закладів взагалі не готує фахівців із соціальної роботи широкого профілю, існує лише перелік дисциплін, вивчення яких є обов'язковим незалежно від спеціалізації: психологія (загальна, вікова, соціальна), фізіологія, соціологія, соціальні структури, соціальна політика, управління, право, соціальне законодавство, теорія та практика соціальної роботи, філософія соціальної роботи, етика, інформатика. Спеціалізація відбувається за рахунок інтеграції спецкурсів, відповідних самій майбутній діяльності соціального працівника:

– з дітьми і підлітками;
– з правопорушниками й ув'язненими;
– з хворими (у системі охорони здоров'я);
– з інвалідами;
– з людьми похилого віку;
– з громадою;
– у системі соціального захисту [2].

В нашій же країні вважаємо доцільним використання саме підходу до підготовки майбутніх працівників на старших курсах бакалаврату та в магістратурі, що передбачатиме конкретизацію професійних завдань. Наприклад, при підготовці соціальних працівників зі спеціалізацією «Менеджмент у соціальній сфері» достатньо плідним вважаємо поглиблене вивчення не лише самої теорії управління та основ менеджменту, але й багатьох інших дисциплін, які можна умовно розбити на три наступні блоки:

– підготовка в рамках знань із соціального поступу суспільства (потенційний перелік навчальних дисциплін: «Соціальне проектування», «Соціальний маркетинг», «Корпоративна соціальна відповідальність», «Управління соціальним розвитком» тощо);

– управління соціально-трудовими відносинами та зайнятістю населення (потенційний перелік навчальних дисциплін: «Менеджмент персоналу», «Регулювання соціально-трудових відносин», «Соціальний аудит», «Управління зайнятістю» тощо);

– безпосередні навики економічного планування та прогнозування (потенційний перелік навчальних дисциплін: «Міжнародна економіка», «Фінанси гроші та кредит», «Кошторисне планування та фінансування», «Корпоративні фінанси» тощо).

Якщо ж вести мову про підготовку спеціалізації «Соціальна реабілітація» то в даному випадку ми можемо запропонувати наступні тематичні блоки:

– базові дисципліни, що забезпечать фахові навики та знання (потенційний перелік навчальних дисциплін: «Соціальна експертиза та прогнозування», «Соціальний супровід отримувачів соціальних послуг», «Управління соціальними послугами» тощо);

– безпосередні відносини із клієнтами та споживачами послуг (потенційний перелік навчальних дисциплін: «Соціально-педагогічна робота в установах пенітенціарної системи», «Профілактика сімейного насильства та торгівлі людьми», «Захист дитини: сімейно-орієнтований підхід» тощо);

– практичні навички із тренінгів, коучингу та менторства (потенційний перелік навчальних дисциплін: «Теорія і практика тренінгової роботи», «Соціально-психологічний тренінг», «Адресна соціальна допомога та послуги» тощо).

Ми виходимо із того, що вибір спеціальності соціальна робота – це не лише здобуття знань із конкретної професійної діяльності, а особисте життєве кредо, яке вимагає від майбутнього фахівця альтруїзму, концентрації, готовності нести відповідальність за власні рішення та рекомендовані клієнтові стратегії поведінки. Отже, постає необхідність досягнення комплексного знання щодо об’єкта впливу, науково-обґрунтоване розуміння змісту технологій організації роботи з різними категоріями населення, враховуючи, звичайно, необхідність подальшої самоосвіти протягом усього життя.

Професійна компетентність соціального працівника є складною, інтегральною, якісною характеристикою, що включає як теоретичні знання, так і власний практичний досвід. Слушною вважаємо наступну позицію: «Професійне становлення – це продуктивний процес розвитку і саморозвитку особистості, освоєння та самопроектування професійно орієнтованих видів діяльності, визначення свого місця у світі професій, реалізація себе в професії й самоактуалізація свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму. Дієвість професійного становлення фахівця із соціальної роботи залежить від: психологічної відповідності вимогам професії; спрямованості на діяльність у соціальній сфері

(наявність стійкого інтересу і схильності до професії); змісту й технологій професійно-освітнього процесу в навчальному закладі» [1].

Цілісне бачення проблемної ситуації клієнта, перспектив її розв'язання та шляхів подальшого недопущення рецидиву складної життєвої ситуації – те, на чим соціальному працівникові потрібно постійно працювати. На нашу думку те, що на даний момент всі (або ж: переважна більшість) вітчизняних закладів вищої освіти здійснюють підготовку фахівців із соціальної роботи виключно широкого профілю, гальмує розвиток даного фаху. Звичайно, основна причина цьому криється у масовому продукуванні соціальних працівників у період кінця останнього десятиліття XX ст., коли за роки, а то й місяці був надолужений той практичний досвід, який формувався протягом століть в країнах Західної Європи. Проте, представники нинішнього покоління, яке починає свій шлях від студента до висококваліфікованого фахівця вже можуть, – і мають, – бути підготовлені якісно, в рамках конкретної спеціалізації, що дозволить сформувати спеціаліста, здатного спрямувати власну соціальну творчість на благо клієнта, міста, держави, а часом – і людства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васюта (Тополь) О.І. Професійне становлення фахівця із соціальної роботи [Електронний ресурс] / О. І. Васюта (Тополь). – Режим доступу: http://chnpu. edu.ua/lib/_envoy/_pages/archive/2010/80/Topol.pdf

2. Корнюшина Р. В. Зарубежный опыт социальной работы / Р. В. Корнюшина. – Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 2004. – 85 с.

ТУРИЗМОЛОГІЯ ЯК НАПРЯМ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Миронов Юрій Богданович
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Львівського торговельно-економічного університету,
кандидат економічних наук

Масовий характер туристичної діяльності та постійне зростання соціально-економічного значення туризму в Україні викликають необхідність поглиблення наукових досліджень сфери туризму, формування наукових шкіл, поширення туристичної освіти. Адже без науково обґрунтованих положень розвиток туристичного бізнесу, туристичних підприємств відбуватиметься хаотично, що негативно впливатиме на туристичну галузь національної економіки.

Багатогранний характер феномену туризм зумовив особливості розвитку туристичної науки на стику різноманітних напрямів наукових досліджень, визначив його «синтетичний» характер, який має на меті усестороннє вивчення явищ та процесів, пов'язаних з переміщеннями людей з місць їх постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових та інших цілях. Адже за своєю природою туризм виступає в різних іпостасях: він є однією з вагомих та динамічних галузей світової економіки; розвиненою соціальною системою, що генерує величезні потоки подорожуючих, до того ж забезпечує створення сотень мільйонів робочих місць. Усі ці складові повинні бути всебічно осмислені й оцінені науковцями [3, с. 139].

Таке «синтетичне» спрямування наукових досліджень поліфункціонального феномену туризму отримало назву *туризмології* – комплексного міждисциплінарного напрямку з теорії та методології дослідження туризму, його філософії та праксеології. Тобто туризмологія – це науковий напрям, який об'єднує різноманітні дослідження туризму як суспільного явища. Завданням туризмології є розробка теорії функціонування туризму. Багатогранність явища робить таке завдання складним і в той же час актуальним [4, с. 40].

Слід зазначити, що за останні роки розвитку туризмології приділяється щораз більше уваги. Туризмологічні дослідження в Україні здійснюють такі вчені як Олександр Бейдик, Любов Божко, Віктор Герасименко, Тетяна Дьорова, Вікторія Кіптенко (Бабарицька), Олександр Кручек, Ольга Любіцева, Віктор Пазенок, Тетяна Сокол, Леся Устименко, Володимир Федорченко та ін.

Перед сучасною туризмологією постають завдання з дослідження видів туризму, обґрунтування моделей функціонування туристичних дестинацій, удосконалення концепції обслуговування у сфері туризму та ін. Для вирішення цих та інших актуальних питань необхідно об'єднати зусилля різних вчених, наукових шкіл, наукових та освітніх організацій. При цьому, при вивченні туристичної діяльності може бути використаний не лише галузевий принцип наукових досліджень, а й проблемний. Саме останній і покладений в основу формування туризмології як теорії та практики туризму.

Теоретико-методологічні підходи в туризмології повинні передбачати розробку фундаментальних засад, принципів усестороннього дослідження феномену туризму, враховуючи новітні досягнення галузевих наукових дисциплін, які вивчають окремі аспекти туристичної діяльності. За сучасних умов розвитку туризмології як науки можна виділити такі її головні напрямки, кожен з яких охоплює окрему галузь знань (рис. 1).

Варто зазначити, що «левова частка» наукових досліджень у туризмології присвячена вивченню туризму лише як сфери економічної

діяльності, а також управління нею, що значно звужує суспільні функції туризму. Проте головним призначенням туризму є саме відновлення фізичних та духовних сил людини, її оздоровлення, відпочинок, інтелектуальний розвиток, і тому головними функціями туристичної діяльності можна вважати рекреаційно-оздоровчу, культурологічну, просвітницько-виховну (а економічна ефективність туристичної діяльності є лише економічним результатом діяльності з обслуговування туристів, задоволення їх потреб). Саме у такому трактуванні доцільно розглядати туристичну діяльність як об'єкт туризмології.

Рис. 1. Основні напрямки в туризмології

Туризмологія як комплексний напрям наукових досліджень, який синтезує досягнення різноманітних галузевих наук, повинен також взяти на себе функцію планування туристичної діяльності. Варіативне планування на основі діагностики стану туристичного ринку повинно стати основою державної туристичної політики [4, с. 41]. Інвентаризація туристичних ресурсів, оцінка їх стану та можливостей використання у туристичній діяльності, проведена на науковій основі, може стати не тільки основою для формування та реалізації державної туристичної політики, а й бути підставою для цільового розподілу інвестицій, поєднання систем державного й територіального управління.

Таким чином, за сучасних умов розвитку ринку туристичних послуг в Україні проблеми формування теоретико-методологічного підґрунтя туристичної діяльності набули особливої гостроти та актуальності. Це створює передумови для динамічного розвитку туризмології як теорії та її реалізації у практиці туристичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Божко Л. Д. Генезис та еволюція наукового туристського дискурсу / Л. Д. Божко // Вісник Харківської державної академії культури. – 2012. – Вип. 37. – С. 56–66.

2. Герасименко В. Г. Теорія туризму як складова туризмології / В. Г. Герасименко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – Вип. 2 (42). – С. 173–180.

3. Кручек О. А. Туризмологія: процес формування теорії туризму / О. А. Кручек // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. – 2010. – Вип. 8. – С. 139–166.

4. Любіцева О. О. Туризмознавство: вступ до фаху : підручник / О. О. Любіцева, В. К. Бабарицька. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 335 с.

5. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму : монографія / О. А. Кручек, Т. А. Дьорова, О. О. Любіцева та ін. – К. : Академія, 2013 . – 368 с.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГІПЕРФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Миронова Мар'яна Ігорівна
вчитель економіки середньої загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 90 м. Львова, кандидат економічних наук

Виокремлення гіперкороткотривалого ринкового періоду має велике не тільки практичне, а й теоретичне значення, на його основі може бути сформована відповідна економічна теорія. Економічну теорію, яка досліджує економічні процеси в гіперкороткотривалому ринковому періоді, можна назвати гіперфункціональною. На відміну від функціональної економічної теорії, в ній економічні процеси досліджуються в такому вузькому часовому проміжку, в якому характер залежності між змінними є однорідним і лінійним. З математичної точки зору така економічна теорія є виключно лінійною економічною теорією і основним математичним апаратом, який у ній використовується найінтенсивніше, є апарат диференціальних рівнянь найпростішого типу.

Деякі економісти вважають, що гіперфункціональна економічна теорія [1] очевидно і значною мірою спрощує економічну реальність і тому має асимптотичний характер, а її практична значущість є невелика. Проте лише в гіперфункціональній економічній теорії і при використанні її методів є можливість точно визначити взаємозв'язок економічних параметрів, а також силу чи інтенсивність цього зв'язку.

Гіперфункціональна економічна теорія своїм корінням сягає диференціального математичного аналізу, з одного боку, а з іншого – графічного аналізу найканонічнішого типу, чи виду.

Стосовно інших економічних наук, гіперфункціональна економічна теорія є: 1) найзагальнішою; 2) найабстрактнішою; 3) стосовно функціональної, динамічної чи гіпердинамічної економічної теорії виступає як метатеорія, як теоретична і методологічна основа економічних наук. З нею функціональна, динамічна і гіпердинамічна економічні теорії співвідносяться як загальна і всезагальна теорії, або як спеціальні теорії.

Однак, гіперфункціональний підхід до аналізу економічних проблем має не лише переваги, а й недоліки. Ми дотримуємося тієї точки зору, що функціональний (а тим паче гіперфункціональний) економічний аналіз завжди є недостатнім, недовершеним. Він не дає змоги змалювати цілісну картину становлення, розвитку та функціонування економічних систем. З цього випливає, що функціональна, а також гіперфункціональна теорія економічних процесів, щоб набути завершеного вигляду, вимагає виходу в динамічну й історичну теорії. Динамічні та історичні економічні теорії є теоріями з власним змістом, вони не перекривають, а доповнюють функціональну теорію. Певна частина функціональних економічних процесів має динамічне й історичне походження. Чистий функціональний економічний аналіз може бути таким (чистим функціональним) лише на перших порах, лише на першому своєму етапі. В подальшому він неодмінно переходитиме в динамічний і особливо історичний аналіз. Лише в процесі такого переходу він перестає бути емпіричним і поступово перетворюється на теоретичний, або і на метатеоретичний (системний, діалектичний).

Із викладеного випливає, що функціональна економічна теорія є теорією (у вищому значенні цього терміна, тобто не емпіричною, а теоретичною чи метатеоретичною наукою) лише за умови, що вона додатково використовує не тільки функціональні, а і динамічні й особливо історичні методи. Без такого доповнення вона залишається суто формальною, емпіричною наукою, яку за характером можна кваліфікувати лише як елементарну. Щодо неї динамічна та історична (гіпердинамічна) теорії – це теорії вищого порядку, які можна, відповідно, назвати вищою (високою) і гіпервисокою теоріями. Свого часу К. Маркс, один із засновників класичної політичної економії, говорив, що знає тільки одну науку – науку історію, оскільки усі «речі» у природі і суспільстві є продуктами історичного розвитку [2]. Як бачимо, економічну теорію необхідно доповнити соціально-духовною теорією не тільки для того, щоб надати їй завершеності і цілісності, але ще більше для того, щоб вона із емпіричної науки перетворилась на теорію чи метатеорію, а власне функціональну економічну теорію – теорією

динамічного і навіть історичного порядку. Лише з таким, доповненням вона поступово з емпіричної, формальної та елементарної науки перетвориться на теоретичну, метатеоретичну науку, яка є вже змістовною наукою, високим і гіпервисоким ступенем розвитку елементарної загальної економічної теорії.

Однак сформульоване методологічне положення також не варто абсолютизувати, і розглядати із вкрай абстрактних позицій. Доцільно враховувати ступінь розвиненості тих чи інших аспектів економічних процесів. Якщо процеси економічної динаміки, а тим більше економічного, у тому чи іншому процесі економічного функціонування ще слабо проявляються, то жодної потреби в доповненні функціонального економічного аналізу динамічним і зокрема історичним немає. Для наукового економічного аналізу цілком достатньо функціональних (гіперфункціональних) методів. Однак достатньо лише доти, поки в економічному функціонуванні систем і в економічному історичному розвитку не сталося кардинальних змін, що іноді навіть змушують змінити парадигму наукового аналізу, а результати дослідження – на протилежні. Так, часто в функціональному аналізі залежність між змінними є прямою, в динамічному – оберненою, а в гіпердинамічному (історичному) й навіть може не бути. Зміни залежності між змінними можна і не помітити, якщо абсолютизувати функціональні методи економічного аналізу і не залучити методи динамічного і гіпердинамічного порядку.

Аналіз сучасного стану розвитку загальної економічної теорії свідчить, що ця теорія ще не вийшла за межі функціонального аналізу. Вона розвивається переважно як функціональна економічна теорія, яка є двоїстою за структурою. У ній можна виокремити функціональну загальну економічну теорію (або функціональну загальну економічну теорію) і гіперфункціональну (чи метафункціональну) загальну економічну теорію. Основна відмінність між ними полягає у тривалості часового періоду аналізу або в характері використовуваної методології. Функціональна загальна економічна теорія в широкому значенні досліджує економічні процеси у короткому ринковому періоді, а гіперфункціональна загальна економічна теорія – в гіперкороткому ринковому періоді. Перша застосовує функціональні методи (функціональну методологію), а друга – гіперфункціональні (метафункціональні) методи (гіперфункціональну методологію).

Як же співвідносяться ці два підходи (методології) наукового аналізу з відповідними теоріями? Гіперфункціональний підхід до наукового аналізу виробничих процесів є первинним щодо функціонального, елементарним та формальним. На його основі в майбутньому може бути створена елементарна функціональна теорія. Функціональний підхід можна кваліфікувати як вторинний, вищий,

змістовний.

Формуючи основи елементарної функціональної теорії треба пам'ятати, що гіперфункціональних методологічних підходів недостатньо, для того, щоб у повному обсязі дослідити навіть гіперфункціональні процеси, не кажучи вже про процеси функціонального, динамічного й історичного порядку. Тому з об'єктивною необхідністю навіть у межах власного розвитку гіперфункціональної економічної теорії гіперфункціональні підходи необхідно доповнювати функціональними. А це можна здійснити лише, якщо у процесі наукового аналізу переступити межі гіперфункціонального (гіперкороткого) й увійти в функціональний (короткий) ринковий період. Таке доповнення гіперфункціональної методології методологією функціонального порядку дасть нам можливість підняти елементарну функціональну теорію на новий рівень. Гіперфункціональна теорія, що спирається лише на гіперфункціональну методологію, за характером залишається елементарною, у вищу теорію вона спроможна перетворитися лише з доповненням гіперфункціональної методології методологією функціонального порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башнянин Г. І. Метрологічні економічні системи: вступ у загальну теорію і методологію формування економічних параметрів / Г. І. Башнянин. – Львів : Новий Світ-2000, 2005. – 1083 с.
2. Маркс К. Капитал / К. Маркс. – М. : Политиздат, 1983. – Т. 1. – С. 188–321.

ЛОГІЧНЕ ЗНАННЯ В ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

Невельська-Гордєєва Олена Петрівна
доцент кафедри логіки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат філософських наук, доцент

Логіка – є наукою про закони та форми вірного мислення. Саме визначення науки логіки вказує на її величезну роль для побудови наукових теорій, формулювання наукових гіпотез. Історія логіки як науки свідчить про те, що вона весь час намагається виявити і пояснити ті вимоги, яким має задовольняти наукове мислення за мети істинності результатів дослідження.

Між тим, життя переконує нас у тому, що люди вміють міркувати раціонально не знаючи ніяких законів логіки, не замислюючись ні про які логічні правила. Цей момент інтуїтивної логіки

пов'язаний з існуванням величезного масиву несвідомого знання й ментальних структур, які забезпечують розумову діяльність людини. «Зрозуміло, дія цих структур не призводить однозначно до абсолютно правильного мислення, так само як стихійне користування природним мовою не забезпечує літературно грамотного її вживання. Люди не є логічними і лінгвістичними автоматами. Відхилення від стихійно вироблених правил може призводити до помилок. Х. Зігварт називав такий стан «недосконалим станом природного мислення» [2, с. 24]. Аналіз цього природного мислення веде до формулювання законів та правил логіки. Можливі логічні помилки усвідомлюються під час вивчення науки логіки. Точні науки використовують логіку математичну, гуманітаріям необхідно опанувати формальну логіку.

Традиційне розуміння логіки полягає в тому, що вона вважається засобом доказу або підтвердження істинності думки за допомогою виведення її з положень, істинний статус яких був встановлений до логічного оперування з ними або не залежить від нього. У цьому сенсі вона постає як деяке знаряддя мислення (як сукупність правил міркування), яке одночасно дає можливість «переводити» думки з «мови» ідеальних сутностей на природну мову. Вона виявляється посередником між фізично несприймаємим світом ідей і втіленим в матеріальних знаках світом мови.

М. Е. Соболєва розглядаючи ряд філософських теорій XX століття, які були націлені на зміну характеру філософії саме шляхом «реформування логіки», показує, що загальним для них є спроба відповісти на запити свого часу й виробити методологію для гуманітарних наук. «Під «логікою» тут розуміється інструмент пізнання, свого роду «органон», який міг би обґрунтувати й тим самим легітимізувати гуманітарне знання» [3, с. 58]. Важливість логічного знання для гуманітарних наук не визиває сумнівів.

З 2017 року для здобуття ступеня вищої освіти магістра за юридичною спеціальністю (в 2016 році – пробні тестування в ряді вишів) було введено нове для вітчизняної системи зовнішнє незалежне тестування (ЗНО) з трьох іспитів, один з яких – тест на загальні навчальні правничі компетентності (ТЗНПК).

У «Положенні про проведення єдиного фахового вступного випробування з використанням організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання для вступу для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право» в 2017 році» з приводу завдань в секції «Логічне мислення» вказано: «Важливо те, що виконання тестових завдань секцій ТЗНПК **НЕ передбачає володіння якимись спеціальними предметними знаннями або термінологією** (виділення зроблено авторами інформаційного буклету – авт.) (наприклад, із лінгвістики, дискурсології, прагматики,

математики, логіки тощо). Від учасника тестування вимагається вміння читати, розуміти зміст прочитаного й здійснювати аналіз суджень, міркувань, аргументацій, умов, наведених у текстах і мікротекстах завдань й базове розуміння загальних універсальних понять: аргумент, теза, факти, правила, прецеденти, умови, припущення, висновок, обґрунтування, аналогія тощо» [4, с. 20].

Аналіз цього відривку тексту показує змістовну суперечність: з початку стверджується, що ніякими спеціальними предметними знаннями або термінологіями з логіки, теорії аргументації, ораторського мистецтва, еристики, риторики, – володіти не треба, бо виконання тестових завдань секцій ТЗНПК цього не передбачає, й одночасно вказується, що достатньо мати «базове розуміння загальних універсальних понять: аргумент, теза, факти, правила, прецеденти, умови, припущення, висновок, обґрунтування, аналогія тощо». Але ж саме знання логіки, ораторського мистецтва, риторики дозволяє мати базові знання щодо таких понять як «аргумент», «теза», «висновок», «аналогія», бо для вирішення тестових завдань буденного розуміння їх на рівні уявлень буде не досить [1, с. 134−135].

Розглянемо це на питанні 25 з апробаційного тесту ТЗНПК 2016 року: У наш час поширеною є думка, що використання комп’ютерів на уроках математики призведе до інтелектуальної деградації учнів. Так само на початку XX століття звучало багато критики з приводу масового поширення автомобілів, які буцімто могло призвести до фізичної немочі людини. Отже, на нас, імовірно, чекає лише зміна характеру інтелектуальної діяльності людини, а не її занепад.

У якій ролі використовується в наведеному міркуванні посилання на ситуацію з критикою масового поширення автомобілів у минулі часи? 1) *підтвердження* думки про те, що інтелектуальний розвиток учнів, якому сприяє традиційне розв’язування задач на уроках математики за допомогою ручки й паперу, гальмується використанням комп’ютерів; 2) *ілюстрації* висунутої загальної гіпотези, що технічний прогрес не стимулює інтелектуальний розвиток людини; 3) *прикладу* частотності змін у бутті людини внаслідок зростання технологічної потужності людства, які не призвели до фізичної деградації людини; 4) *спростування* того, що побоювання щодо гальмування інтелектуального розвитку учнів через використання комп’ютерів на уроках математики є необґрунтованим; 5) *аргументу*, що спростовує чинність сучасної критики комп’ютеризації навчання за аналогією до ситуації в минулому.

Як що не знати теорії доведення та спростування – що є тезою, що вважається аргументами, що таке демонстрація, це питання не можна вирішити, можна тільки вгадати. Навіть зошит обґрунтування цього пробного тесту стверджує саме це: Правильна відповідь – варіант Д. Відповідно до міркувань автора, ситуація з критикою масового

поширення автомобілів аналогічна ситуації з критикою використання комп'ютерів на уроках математики. Таким чином, наслідком поширення комп'ютерів буде не на занепад інтелектуальної діяльності людини, а зміна характеру цієї діяльності, як це відбулося в ситуації з масовим поширенням автомобілів. Це і є аргументом за аналогією, що спростовує чинність сучасної критики комп'ютеризації навчання.

Якщо не знати, що таке аргумент за аналогією, надзвичайно важко встановити правильну відповідь.

Наведений приклад ще раз переконує нас в необхідності вивчати логіку гуманітаріями, підтверджує важливість логічних знань для професійних міркувань та наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Качурова С. В., Невельська-Гордєєва О. П. Логіко-методичний аналіз завдань ТЗНПК // Вісник Академії правових наук. − 2017. − № 4. − С. 128−142.
2. Кузнецов В. Г. Логика гуманитарного познания // Философия и общество. − 2009. − № 4. − С. 22–63.
3. *Соболева М. Е.* К *методологии гуманитарных наук* на *пути реформы логики* // Кантовский сборник. – 2012. – № 3. – С. *57*–65.
4. Тест загальної навчальної правничої компетентності (ТЗНПК) у системі вступу на магістерські програми за спеціальністю 081 «Право» ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ. Укладачі: Раков С. А., д. п. н., науковий керівник Благодійного фонду «ТІМО (тестування, інновації, моніторинг в освіті»)», експерт Програми USAID «Нове правосуддя», Терещенко В. М., к. ф. н., член редакції Журналу «ТІМО», доцент Харківського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом. Київ – 2017. – [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://nau.edu.ua/site/variables/docs/pk/2017/Pravo/1.-tznpk-2017-(buklet-rozshirenij).pdf (дата перегляду 20.04.2018).

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Нестеренко Тамара Сергіївна
доцент кафедри
філософських та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат педагогічних наук

Сучасний етап розвитку суспільства детермінує необхідність реформування освітньої галузі, зокрема модернізацію початкової ланки. Цей перехід можливий за умови переорієнтації освітніх цінностей, утримуванні освітніх систем на фундаментальному науковому інструментарії гуманістичного характеру, що сприяє формуванню готовності до освітньої дії суб'єктного характеру, як усвідомленого і цілеспрямованого процесу. Закономірність впровадження компетентністного підходу в освіту визначається необхідністю формування у тих, що навчаються адекватної сучасному рівню знань картини світу, цілісного світобачення і наукового світогляду, інтеграції особистості в національну і світову культуру.

Аналіз наукових джерел показав, що проблема підготовки майбутнього вчителя має високий рівень актуальності як в українських, так і у закордонних вчених. Дослідження науковців присвячені аналізу різноманітних аспектів проблеми підготовки майбутнього вчителя початкових класів: теоретичний (О. А. Абдуліна, В. П. Бєлозерцев, А. М. Бойко, О. Г. Мороз, Л. С. Нечепоренко, І. Ф. Прокопенко, О. Я. Савченко та ін.); організаційно-педагогічні умови (Н. Г. Калачник, В. І. Лозова, В. І. Євдокимов, А. І. Підласий та ін.), педагогічна майстерність (Є. С. Барабіна, І. А. Зязюн, Н. В. Кузьміна), індивідуалізація (О. М. Пєхота, А.В. Ткаченко та ін.), творчість (Л. П. Акімова, В. А. Кан-Калик, Н. В. Кічук, Г. В. Троцко та ін.), історико-педагногічні дослідження (Н. М. Дем'яненко, С. Т. Золотухіна, О. А. Лавриненко та ін.), зарубіжна теорія і практика (С. Аргірус, Д. Макінтура, Д. Шьон та ін.).

Сучасна система професійної підготовки майбутніх педагогів, на думку О. Г. Кучерявого, являє собою цілісну педагогічну систему, метою якої є підготовка професіоналів і яка виконує суспільне замовлення з підготовки компетентних фахівців та враховує потреби студентів щодо їхнього особистісного і професійного становлення [2, с. 165–173]. Отже, завданням вищої школи є підготовка студентів до здійснення майбутньої діяльності.

Провідними напрямами педагогічної підготовки спеціаліста С. У. Гончаренко вважає засвоєння і використання основних положень педагогічної науки, провідних методів та прийомів стимулювання навчальної діяльності, формування наукового світогляду, поглиблене вивчення методики викладання свого предмета, засвоєння національної культури на основі загальнолюдських цінностей. Кінцевим результатом зазначеної підготовки, на його думку, є готовність до розв'язання різного рівня педагогічних завдань [1].

На підставі аналізу професійної діяльності вчителів початкових класів Л. О. Хомич доходить висновку, що вони не завжди підготовлені

до творчого розв'язання навчально-виховних завдань, а це призводить до того, що вони недостатньо сприяють розвитку індивідуальності кожного молодшого школяра. На її думку, значною мірою це зумовлено тим, що професійно-педагогічні знання, яких набувають майбутні вчителі під час навчання у вищій школі, не становлять єдиної системи, що функціонує у реальній практичній діяльності вчителя. Учена зазначає також, що студенти факультетів початкового навчання «недостатньо усвідомлюють значення провідних ідей і тенденцій передової педагогічної науки й практики, не завжди знають способи використання педагогічної теорії на практиці» [4, с. 4].

О. Я. Савченко ядром професійної підготовки вважає її зміст, фундаментальність якого має забезпечити випереджувальну підготовку спеціаліста. Розглядаючи зміст професійної підготовки вчителя початкових класів, науковець приходить до висновку щодо його невідповідності цьому положенню. Початкова освіта, зауважує вчена, є багатопредметною. Сучасному вчителю необхідно забезпечити повноцінний навчальний процес, а отже, нагальною є потреба оновлення змісту методичної підготовки вчителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; урахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної початкової школи. Тому, на думку О. Я. Савченко, необхідно змінити наявну традицію (будь-що забезпечити навантаження всіх викладачів), а переорієнтувати кадри на підготовку нових курсів відповідно до нових потреб практики [3, с. 3]. З огляду на зазначене, вона доходить такого висновку: у формуванні особистості майбутнього вчителя початкових класів необхідно згармонізувати загальнокультурні, психолого-педагогічні й методичні знання, вміння, способи діяльності, посилити їхню професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність базової підготовки через запровадження державних стандартів, зміну об'єктів моніторингу, створення умов для персоніфікованої педагогічної освіти [3, с. 4].

Ми підтримуємо думки науковців і визначаємо професійну підготовку вчителя початкової школи як процес оволодіння особистістю загальнонауковими, професійними знаннями і вміннями для успішного здійснення професійної діяльності.

Таким чином, перераховані позиції підтверджують важливість проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутнього учителя початкової школи, що розглядається нами. На наш погляд, вдосконаленню професійної підготовки сприятиме створення інтегративних курсів, реалізація єдності теорії і практики, підготовка педагога до інноваційної професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
2. Кучерявий О. Г. Самовиховання як шлях морального розвитку і духовної безпеки особистості майбутнього педагога // О. Г. Кучерявий / Духовність особистості : методологія, теорія і практика : наук.-пр. зб. – Луганськ, 2004. – Вип. 3. – С. 165–173.
3. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О. Савченко / / Початкова школа. – 2001. – № 7.– С. 1–4.
4. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л. О. Хомич. – К. : Магістр–S, 1998. – 201 с.

ЕКОНОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Ніжніченко Ян Миколайович
студент IV курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Криза найгостріша проблема усіх країн. Країни Європи, США в тому числі і Україна відчувають на собі цю проблему. Криза як економічне явище знищує всі сфери економічної діяльності країн. Через кризу уповільнюються експорт і імпорт, нестабільна валюта в усіх країнах, зменшується виробництво, безробіття досягає небачених розмірів. Але криза це тимчасове явище, якому передує невірна економічна політика. Пройшовши через кризу економіка набуває розквіту та дуже важливо знайти максимально вірні шляхи вирішення цієї проблеми. Кожна країна намагається виходити з кризи по різному.

Протягом останніх 40 років фінансові кризи в десятках країни призвели до втрати близько 10-30% національних фінансових активів. Тільки в 1975-1977 роках МВФ зареєстрував 158 валютних і 54 банківські кризи в більш ніж 50 країн світу [1; 2; 3; 4].

Останнім наразі епізодом фінансової дестабілізації є світова фінансова криза, що розпочалася на локальному американському іпотечному ринку у 2007-му році, вражаючи світову фінансову і банківську системи. Раніше в 1990х роках фінансові кризи виникали в Європі (криза Європейської валютної системи 1992-1993р.), у Латинській Америці (мексиканська “текілова” криза в 1994-1995р.) та в Азії (криза 1997-1998р. в Індонезії, Кореї, Малайзії, Філіппінах і Таїланді).

На ринках, що розвиваються, до яких за деякими класифікаціями зараховують Україну, часові періоди, що відділяють кризи одну від

одної, зазвичай становлять 5-10 років. За таких умов необхідно розумітися на механізмах виникнення, розгортання й поширення фінансових криз, а головне – створити комплексну систему завчасного їх виявлення за допомогою індикаторів, що дасть змогу якщо не уникнути фінансової кризи то принаймні пом'якшити її негативний вплив на національну економіку і фінансову систему.

Із цією метою активно використовувалися економетричні методи. Використовують три різних підходи до виявлення ознак назрівання фінансової кризи:

1) метод найменших квадратів;
2) імовірнісний метод;
3) метод сигналів.

Метод найменших квадратів базується на доведенні, що ризик виникнення фінансової кризи зростає при зниженні рівня покриття золотовалютними резервами грошової маси, переоцінки національної грошової одиниці в реальному вираженні та нарощуванні заборгованості приватного сектору в попередні роки.

Імовірнісний підхід для опису основних індикаторів фінансових криз використовували у своїх працях А. Демірчук-Кунт і Детражіа, Д.Хардій й К. Пазарбасіоглу. Цей метод дає змогу оцінити вплив кожного окремого фактора на розвиток кризового явища, що окремого фактора на розвиток кризового явища, що допомогло статистично довести відмінність природи криз 1970-1980-х і1990-х років. Науковці визначають ряд макроекономічних і фінансових показників, які є основними кризовими індикаторами , формуючи систему попередження криз на основі як міжнародних даних, так і внутрішніх показників країни [2; 4].

Метод сигналів, запропонований групою авторів – Г. Камінскі, С. Лізондо й К. Рейнхартом, став найпоширенішим при ідентифікації факторів кризи. Автори цього методу виявили цілу низку індикаторів фінансових криз на прикладі досвіду п'яти розвинутих країн і п'ятнадцяти, що розвиваються, в період із 1970-го по 1995рік, що дало змогу проаналізувати ранні етапи 76-ти валютних і 26-ти банківських криз. Було зроблено припущення, що існує й може бути відібраний кінцевий ряд змінних, котрі надсилають сигнал у разі, якщо їх значення перевищує критичний поріг. При цьому значенні індикаторів розглядаються в абсолютному виражені, оскільки значення деяких змінних істотно зменшується перед настанням кризи, тоді як інших навпаки, може помітно зростати. І хоча надходження першого сигналу не означає, що він і далі виникатиме, є підстави говорити про створення певної системи раннього попередження, оскільки така поведінка індикаторів все одно свідчить про наближення фінансової кризи [4].

Характеризуючи першопричини глобальної фінансової кризи, Н. Веллінк, президент Банку Нідерландів і голова Базельського комітету з банківського нагляду на конференції GARP з ризик-менеджменту назвав три фундаментальні причини, які сприяли розвитку кредитної кризи та її трансформуванню у фінансову.

Ідеться зокрема, про недосконалість:

1) механізму ініціювання та стандартів надання кредитів;

2) методи вимірювання та управління ризиком для складних структурованих продуктів і фінансових інновацій у кредитному посередництві;

3) процедур контролю й нагляду за фінансовими інноваціями [1].

Для вітчизняних умов найсуттєвіше значення серед зазначених факторів мав перший чинник, що діяв у поєднанні з недосконалим механізмом управління кредитними ризиками. Однак найбільший вплив на вітчизняний фінансовий сектор справила валютна криза, яка у свою чергу, була обумовлена стрімким зростанням дефіциту платіжного балансу припливу обсягів іноземної валюти внаслідок скорочення експорту, а потім, відповідно і виробництва [4].

У переважній більшості країн, які постраждали від кризи, не відбувається очікуваного відновлення кредитування, вкрай необхідного для підтримки внутрішнього попиту і стимулювання грошового ринку. Обсяги міжнародних кредитів також продовжують скорочуватись, однак кредити від материнських фінансових установ своїм дочірнім структурам та філіям залишаються стабільними.

Як показує міжнародний досвід, органи монетарної влади можуть впливати на ситуацію лише в короткостроковому періоді. За відсутності скоординованих дій і підтримки з боку інших видів економічної політики (фіскальної, промислової, торговельної, зовнішньоекономічної) будь-які заходи з боку центрального банку будуть неефективними і призведуть лише до зростання його витрат і нарощування інфляційних тенденцій [4].

Таким чином, можна дійти висновку, що існуюча макрофінансова нестабільність – це результат взаємодії зовнішніх чинників та цілого комплексу внутрішніх структурних дисбалансів, які стосуються всіх без винятку сфер вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз // Фінанси України. – 2009. – № 5. – с. 12–20.

2. Міщенко В., Жупанин В. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах

нестабільності фінансових ринків // Вісник Національного банку України. – 2008 – № 7. – С. 8–12.

3. Обґрунтування методичних підходів до оцінки стійкості фінансової системи : Інформаційно-аналітичні матеріали. Вип. 6 / В. І. Міщенко, Р. С. Лисенко, С. В. Науменкова та ін. – К. : НБУ, центр наукових досліджень, 2006. – 162 с.

4. https://bank.gov.ua/ // Національний банк України.

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Ніколаєва Світлана Петрівна
завідувач кафедри обліку та оподаткування
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», кандидат економічних наук

Суспільно-економічні процеси у світі – монополізація економіки, транснаціоналізація економічних зв’язків, посилення економічних функцій держави, революційні події у світі тощо – кардинально позначились на розвитку економічної науки.

Вони спричинили нагальну потребу в теорії, яка не лише пояснила б природу об’єктивних залежностей, що склались в економіці, а й стала, б теоретичною базою економічної і соціальної політики держави, орієнтованої на стабільний поступальний розвиток суспільства. Орієнтація на потреби соціуму для розширення меж самореалізації, потрібної як індивіду так і суспільству в цілому.

Загострення нових історичних обставин та зрушеннях 20-30-х років XX ст., в першу чергу «Великої депресії», що поставили під сумнів основні постулати неокласицизму та його вихідний принцип – принцип лібералізму. Остаточного удару завдали кейнсіанці, які запропонували нову концепцію економічного розвитку. Послаблення позицій неокласицизму як основи економічної політики зовсім не означало відмови від неокласичної методології аналізу економічних явищ [2; 4].

Позаекономічне тлумачення господарських процесів в ринковій економіці. Рушійними силами економічного розвитку вважаються явища як політичного, правового, етичного, морального, психологічного, технічного, так і економічного характеру – держава і профспілки, сім’я і традиції, звичаї і мораль, правові акти і етичні норми, технічний прогрес і наука, конкуренція і ринкова влада тощо. Це та інші явища були об’єднані одним спільним терміном – інституції, що й дало назву напряму економічної думки.

На сучасному етапі розвитку багато які держави, також і Україна формують власні моделі державного регулювання. Важливим є вибір механізмів й інструментів державного регулювання, тому що саме проблема вибору значно впливає на демократичний устрій в суспільстві.

Прихильники кейнсіанства, інституціоналізму та неолібералізму розвивали власні економічні ідеї, на межі XIX – XX ст. формували нову макроекономічну політику, трансформацію підходу розвитку держави до соціально-економічних наслідків, що були спричинені кризовими явищами. Реакцією на кризовий стан в певній країні; світові чи міжнародні економічні кризи була поява нової школи, що вирішувала проблемні питання і намагалась сформувати чіткій підхід вирішення даної задачі [2; 4].

Суттєву роль у просуванні наукових ідей в економічний процес відіграють кризові явища на протязі історії людства, вони підштовхують до нових поглядів, взаємодій, оптимізації, економічних теорій.

Світова економічна криза потребує нового погляду до певних проблем. Сучасні вчені намагаються трактувати кризові явища, формувати нові підходи з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням стабілізацію економіки.

Трансформація в характері та рушійних силах світового економічного процесу безпосереднім чином відбилася на торгівлі – одному з важливих занять, що покращує наше життя. П. Кругман відмітив: «Всі могли б сказати, а я саме так і кажу, що глобалізація, яка рухається не милістю людської природи, а й мотивом отримання прибутку, принесла людям значно більше, ніж вся допомога іншим державам та всі надані на м’яких умовах кредити, котрі коли-небудь були зроблені урядами та міжнародними організаціями, що діють із найкращих спонукань» [1; 3].

Сучасний світовий ринок цілком допускає виникнення обставин, за яких великі держави з низьким доходом мають більші можливості отримати вигоди від торгівлі, ніж малі країни з низьким доходом. Якщо, наприклад, розширюється торгівля товарами, виробництво яких залучає зростаючі від масштабу зворотні потоки, то великі країни повинні мати перевагу, оскільки їхні ємкісні внутрішні ринки полегшують реалізацію економії від масштабу виробництва.

Раніше більшість фінансистів виступали за встановлення плаваючих обмінних курсів, але в останні роки значна частина фахівців стали вважати доцільним повернення фіксованих курсів. Хоча всі розуміють, що абсолютно фіксований чи повністю вільний курси зустрічаються рідко, у будь-якому випадку, підтримання стабільного обмінного курсу є одним з багатьох завдань, що стоять перед центральним банком.

Сучасна економічна наука нагромаджена багатим досвідом економічної практики, яка повинна використовуватися (реалізовуватися) в конкретній економічній діяльності. Час від часу виникають явища, а талановиті вчені-економісти пропонують підходи до стабілізації економіки, на які уряд України може звернути увагу для формування ефективної економічної політики. Розвиток інтеграції України в єдиний європейський простір призводить до розв'язання проблеми пошуку нових підходів, обґрунтування і впровадження новітніх технологій щодо розробки соціально-економічної політики країни. Це створюватиме передумови для реалізації прогресивної державної політики, яка має бути спрямована на подальший розвиток країни і забезпечуватиме формування нової (демократичної) суспільної свідомості та досягнення нового якісного стану суспільства – відкритості та багатовимірності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довбенко М. Наукові праці. Пол Кругман // Економіка України. – 2009. – № 7. – С. 86–93.
2. Корнійчук Л. Д. та ін. Історія економічних вчень : Навч.-метод. посібник. // К. : КНЕУ, 2004. – 432 с.
3. Кругман П. Р., Обстфельд. М. Международная экономика. Теория и политика // М. «,Издательство МГУ, ЮНИТИ», 1998. – 575 с.
4. Юхименко П. І., Леоненко П. М. Історія економічних вчень : Навч. посібник //– 3-тє. вид. випр. – К. : Знання, 2011. – 646 с.

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА США

Пантілєєва Людмила Анатоліївна
студентка IV курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Як відомо, США є однією з найрозвиненіших країн світу. США посідають значне місце у світовій економіці, так як вони - найбільший імпортер продукції та найбільший кредитор. Валюта багатьох країн світу (в тому числі й України) прив'язані до долара, і тому їх експорт залежить від його курсу. І дуже важливо щоб економіка США не зазнавала економічного падіння, бо це, як показала практика, завжди впливає на світову економіку в цілому. Для цього уряд США повинен оперативно реагувати на найменші зміни.

Розвиток і наслідки світової фінансової кризи є метою досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів. Своє бачення розвитку і наслідків світової кризи виклали О. Шаров, І. Бураковський,

А. Гальчинський, Р. Манделл. Слід відзначити напрацювання в цьому напрямі українських вчених В. Гейця і О. Барановського [3]. Прогнози розвитку світової кризи в США робили всесвітньо відомі економісти П. Кругман та Н. Рубіні [1; 2].

Чинники кредитних ставок (інфляція від росту цін на енергоносії та базові товари, ріст ставки ФРС), у 2007 р. спричинили підвищення плаваючих номінальних кредитних ставок і різко збільшили відсотки по іпотечних кредитах на великі залишки боргу по нових (2002–2007 рр.) об'єктах іпотеки. Кредитоздатність позичальників знизилася, і відбувся перший сплеск дефолтів. Жертвами стали позичальники з незначними доходами, що при придбанні нерухомості розраховували саме на низькі кредитні ставки, спекулянти, що сподівалися на подальший ріст цін на неї, будівельні та суміжні компанії, що втратили збут і не могли розраховуватися по будівельних кредитах. Майже нова заставна нерухомість, виставлена банками на ринок, дестабілізувала його ще більше, знизила його ліквідність і ціни.

У подальшому в кредитні ставки почали закладатися додаткові кредитні ризики (неплатежі, неповернення), заставні ризики на втрату ліквідності і вартості об'єктів іпотеки, збільшуючи вимоги до боржників і породжуючи нові хвилі дефолтів.

Через дефолти позичальників ліквідність банків США почала стрімко падати, вкладники почали втрачати довіру до банків і панічно вилучати з них свої кошти, ще більше погіршуючи банківську ліквідність. Всі країни, куди почали відтікати фінансові ресурси зі США, відчули ревальваційні тенденції своїх валют. Проблеми своєї ліквідності американські банки почали вирішувати за рахунок:

- іншого споживчого кредитування, обмежуючи поточне споживання;
- кредитування реального сектору економіки, який, в умовах масового використання фінансового левериджу, формування обігових коштів за рахунок кредитних ресурсів, почав відчувати труднощі з залученням кредитів, дефіцит обігових коштів і ріст вартості грошей — кредитних ставок для сфери виробництва і послуг.

Потім вже кредитна криза доповнилася фондовою кризою, коли кожне чергове падіння фондових індексів означало подальше вивільнення величезних обсягів грошових коштів з фондових ринків на ринки енергоносіїв, базових товарів, продовольства, що спекулятивно здіймало ціни, закладало їх в інфляцію витрат і в номінальні кредитні ставки. Все це погіршувало споживання, гальмувало економіку, збільшувало безробіття, викликало відтоки інвестицій зі США, послаблювало долар.

Для підтримки ліквідності комерційних банків з «поганими (токсичними) активами» ФРС покращувала умови рефінансування. Та все

ж переобтяжені банки, що вели надто ризиковану кредитну діяльність, не врятувалися — в вересні 2008 р. оголосив про банкрутство інвестиційний банк Lehman Brothers. Інший банк — Merrill Lynch — втратив значну частину своїх активів, банки Morgan Stanly и Goldman Sachs було реорганізовано, а Федеральна національна іпотечна асоціація Fannie Mae та Федеральна корпорація житлового іпотечного кредиту Freddie Mach потрапили під державне управління. На підтримання фінансового сектору, для викупу неліквідних активів, підтримку ліквідності банків ФРС виділила $700 млрд.

Основні положення плану Полсона:

– виділення 700 млрд. дол. у декілька траншів;

– варіанти на акції фінансових організацій в обмін на викуп проблемних активів;

– викуп проблемних активів у пенсійних фондів, місцевих адміністрацій малих банків;

– формування незалежної наглядової ради для контролю за виконанням плану;

– можливість реструктуризації іпотечних кредитів, але без права списання частини заборгованості приватних позичальників.

Крім того в результаті обговорення цього плану в Сенаті США було встановлено 149 млрд. дол. податкових стимулів і пільг для компаній, які працюють у сфері альтернативних джерел енергії, та дослідних фірм, а також податкові пільги для 24 млн. домогосподарств [3].

У своїх виступах перед комітетами Конгресу США Г. Полсон і Б. Бернанке підкреслювали, що виною всьому корекція на ринку житла, а купівля у банків і страхових компаній неліквідних активів, прив'язаних до іпотечних кредитів, «створить ліквідність і сприятиме визначенню ціни на ці активи, водночас зменшуючи для інвесторів невизначеність щодо поточної вартості та перспектив фінансових організацій». Ціну активів визначатиме секретар Казначейства США після консультації з главою ФРС США [3].

3 лютого 2010 р. економічний радник президента США Пол Волкер представив у сенаті свій план, який полягає в обмеженні діяльності банків Нового Світу на фінансовому ринку. Основним змістом плану є пропозиція заборонити фінансовим інститутам одночасно займатися кредитної та інвестиційною діяльністю, що є ефективним способом страховки від зайвих ризиків. Схоже вже використовувалося в роки Великої Депресії, фігуруючи у вигляді окремих заходів у законі про банківську діяльність від 1933 року.

З метою фінансування економіки ФРС США, починаючи з 2008 р., «вливають» в банківські системи розвинених країн рефінансування, розблоковують банки, викуповуючи «токсичні» (безнадійні) активи, а

уряд проводить субсидіювання споживчого попиту через різні програми, використовуючи настанови представників чиказької економічної школи (М.Фрідман), що пропонували в часи економічного спаду «розкидати гроші з вертольота» як гуманітарну допомогу, аби не дати попиту та економіці падати нижче.

В основі такої фінансової політики лежить розуміння того, що мета цих вливань, субсидій — не прирівняти збільшену грошову масу до зниженого в ході кризи ВВП (маси товарів і послуг), які обернуться простим інфляційним сплеском, а довести обсяги грошової маси в економіці (які зменшуються по мірі падіння ВВП) до рівня виробничих потужностей, що збереглися, і забезпечити фінансування докризових обсягів виробництва і споживання.

Реалізація цього потребує відповідної «фінансової техніки»: правильного визначення меж фінансування економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багратян Г. А., Кравченко І. С. Світова криза та Україна : проблеми й нові підходи до фінансового регулювання // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 33–41.
2. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 3–20.
3. Дорошенко І. Криза на ринках фінансового капіталу // Економіка України. – 2009. – № 10. – С. 41–53.
4. Корнєєв В. Антикризові інструменти фінансової стабілізації // Економіка України. – 2009. – № 12. – С. 22–34.

СУЧАСНІ НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Паркулаб Оксана Григорівна
доцент кафедри соціальної психології,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
кандидат психологічних наук, доцент

Гуманістична психологія сформувалась у 60-х рр. XX ст. як відповідь на засилля об’єктивізму й пандетермінізму в американській психології. Існує відмінність між гуманістичною й екзистенційною психологією. Якщо базовим поняттям першої є розуміння того, що кожна людина унікальна і неповторна, то в центрі уваги останньої перебуває не суб’єкт, а його життя в нерозривному зв’язку із світом та

іншими людьми (буття-в-світі, буття-разом). Відтак для клієнта основними зцілюючими чинниками будуть не емпатія й прийняття іншим (психологом), а розуміння своєї життєвої ситуації, з'ясування ставлення до майбутнього та здатність приймати відповідальні рішення, які з допомогою консультанта має виховувати в собі клієнт.

Сьогодні можна виокремити два основних напрями у формуванні екзистенційної психології – це заснований на філософській традиції й тісно пов'язаний із психіатрією європейський напрям (Л. Бінсвангер, М. Босс, Р. Ленг, А. Ленгле, О. Мінковські, Р. Кун, В. Франкл, Е. В. Дорцен, Е. Спінеллі, Р. Кочюнас та ін.) і відгалужений від гуманістичної психології американський напрям (І. Ялом, Р. Мей, Дж. Бюдженталь та ін.). І. Ялом вважав, що європейська екзистенційна думка відрізняється відчутними акцентами на трагічних аспектах людського існування (смерть, ізоляція, абсурд тощо), тоді як гуманістична – більш позитивна й зосереджується на таких темах, як самоактуалізація, зустріч, автентичність, глибинна єдність та ін. Це можна пояснити досвідом осмислення європейськими екзистенціалістами людського існування у часи криз, пов'язаних із двома світовими війнами, тоді як американські екзистенціалісти зустрілися з ними лише почасти.

Слово «існування» походить від латинського existere, звідси і утворилась назва одного із напрямів гуманістичної психології – екзистенційного, у центрі уваги якого перебувають такі групи «вічних» питань (або проблем) людського існування: 1) часу, життя і смерті; 2) свободи, відповідальності й вибору; 3) спілкування, кохання й самотності; 4) пошуку сенсу існування.

Існує багато екзистенційних підходів до консультування, проте два із них – екзистенційне консультування І. Ялома і Р. Мея та логотерапія В. Франкла – найчастіше використовуються в сучасному психологічному консультуванні. На екзистенційних поглядах також базуються стосунки із клієнтами в гештальт-терапії Ф. Перлза і клієнт-центрованій терапії К. Роджерса. За Р. Меєм, мета екзистенційної психотерапевтичної практики – прийняття клієнтом життя таким, яким воно є, і максимально повне його проживання, щоби клієнти навчилися переживати своє існування як реальне. Під час консультування обговорюються ситуації, які склалися в клієнта на даний момент часу («тут і тепер»).

Інший екзистенційний консультант І. Ялом у своїй фундаментальній праці «Екзистенційна психотерапія» [1] зазначав, що екзистенційна психотерапія – це динамічний підхід до терапії, який зосереджується на базисних проблемах існування індивіда. Науковець обґрунтував свою концепцію екзистенційної динаміки, спираючись на фрейдівську концепцію механізмів психологічного захисту, радикально змінивши її зміст. Відома формула: *потяг – тривога – захисний механізм*

зазнала наступних змін: *усвідомлення кінцевої даності – тривога – захисний механізм*.

Як бачимо, базовим поняттям для розуміння людської екзистенції є тривога. Основне завдання екзистенційного консультування – допомогти клієнтам прийняти буденні («нормальні») неприємності, що викликають тривогу, як невід'ємну частину свого існування. Невротична тривога – це неадекватна реакція на об'єктивну загрозу. Така тривога передбачає придушення і є руйнівною для людини. Р. Мей вважав, що від невротичних страхів індивід може звільнитися через усвідомлення «базової тривоги». Як справедливо зауважив хтось із філософів, «не можна бути щасливим сто днів підряд».

Вина (або провина) також вважається важливою частиною людського існування. Вона може бути: нормальною, невротичною й екзистенційною. В основі невротичної вини лежать уявні вчинки, що спрямовані проти людей, батьківських настанов і прийнятих соціальних норм. Нормальна вина – це заклик до совісті, спонукає людей до моральності. Екзистенціальна вина не є невротичною, хоча має потенціал, необхідний для перетворення в таку. Слід зазначити, що за певних умов екзистенціальна вина може принести індивіду користь. Розумний підхід сприятиме розвитку у людини здатності миритися з оточуючим світом і співпереживати іншим людям, а також росту творчого потенціалу.

Екзистенційна або онтологічна вина має три форми, які відповідають трьом рівням нашого буття: Umwelt («зовнішній світ»), Mitwelt («спільний світ») і Eigenwelt («внутрішній світ»). Перша форма вини відноситься до "внутрішнього світу" людини й є наслідком невміння жити у відповідності зі своїм потенціалом; друга – до "спільного світу", в її основі лежить викривлення дійсності, що стосується близьких людей (індивід може відчувати провину, вважаючи, що він завдав шкоди своїм рідним чи друзям); третя форма екзистенційної вини відповідає як "зовнішньому світу", так і двом іншим видам буття, і являє собою вину роз'єднання (відокремлення), об'єктом якої є природа як ціле, тоді як людина є лише частиною божого проекту.

Крім цього, екзистенціалісти вважають, що необхідними умовами людського існування є любов і воля. Любов – це одночасно творча вітальність індивіда і основа міжособистісних стосунків. Воля розглядається Р. Меєм, як організуючий принцип, що потребує рефлексії й свідомого рішення при реалізації своїх бажань. Процес консультування полягає в тому, щоб поєднати між собою три виміри: бажання, волю та рішення. У своїй книзі «Мужність творити» Р. Мей писав про те, що вилікуватися від неврозу означає навчити людину творити, «бути артистом власної долі» [2]. Мужність творити полягає в тому, що людина

може змінити свої цілі, орієнтації, установки і нести за них відповідальність.

Людям властива унікальна здатність висловлювати свої думки за допомогою символів, що дає їм можливість виходити за межі часу і простору. Таким чином індивід може себе проектувати в минуле і майбутнє. Крім того, він може виходити за межі (трансцендувати) в своїх соціальних стосунках, бачити себе очима іншого, і надавати відповідного значення тому, як його сприймають інші. Здатність виходити за межі тих конкретних ситуацій, які склалися на даний момент, лежить в основі як свободи людини, так і її відповідальності за своє життя. В цьому і виявляється трансцендентальна сутність людини.

Таким чином, в екзистенційному консультуванні виділяють три форми буття в світі: Umwelt («зовнішній світ»), Mitwelt («спільний світ») і Eigenwelt («внутрішній світ»), які взаємопов'язані між собою. Індивід протягом життя, перебуваючи у цих трьох світах, неминуче відчуватиме тривогу, яка може бути нормальною й невротичною, а також вину – нормальну, невротичну та екзистенційну. Остання пов'язана із виходом даної особистості за межі свого потенціалу (трансценденцією).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ялом И. Экзистенциальная психотерапия / И. Ялом. – М. : Независимая фирма «Класс», 1999. – 576 с.
2. Мэй Р. Мужество творить: Очерк психологии творчества / Р. Мэй. – Львов : Инициатива; М. : Институт общегуманитарных исследований, 2001. – 128 с.

ДУХОВНІСТЬ – ОСНОВА СВІТОВОГО І ВІТЧИЗНЯНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Печериця Тетяна Вікторівна

доцент кафедри філософії, соціально-гуманітарних дисциплін, іноземних мов, української і латинської мови № 2 Донецького національного медичного університету, кандидат історичних наук, доцент

Бурхливий розвиток соціуму в напрямку його все більшої технізації та глобалізації, ринкові відносини, привносять в життя людини не лише позитивні наслідки й кардинальні зміни устрою буття, але й цілий ряд негативних і вкрай небезпечних для усього людства тенденцій. Однією із таких небезпечних тенденцій, яка становить загрозу для людства, на нашу думку, є процес поступової втрати духовності кожної

конретно взятої людини, і як наслідок, соціумом в цілому. Під впливом швидкісної технічної революції, людина все більше часу проводить у світі віртуальному, а отже, найбільшу увагу приділяє спілкуванню з предметами неживої природи, а саме різноманітними технічними засобами. Внаслідок цього ми сьогодні є свідками формування в соціумі XXI ст. вкрай небезпечних тенденцій для людства вцілому – з кожним роком все більша частина як підростаючого покоління так і дорослих людей поступово втрачають навики і здатність до життя в реальному світі, безпосередні соціальні контакти людина – людина опосередковуються або ж повністю замінюються віртуально-технічним світом, який за своїм потаємних контекстом є асоціальним. В кінцевому результаті якщо людство не розпочне усвідомлену й цілеспрямовану боротьбу з вищезазначеними негативними тенденціями, то воно втратить найголовнішу цінність і надбання людини – духовність, і, на жаль, буде приречене до загибелі і зникнення.

Технічні розробки сучасності переконливо доводять, що вже у найближчому майбутньому буде створено штучний інтелект, однак, останнім форпостом який є нездоланний для технічного прогресу залишиться духовність, оскільки одухотворити штучний інтелект, на наше глибоке переконання, неможливо. Ще одним негативним наслідком вищевказаних тенденцій є те, що культура насильства починає розвиватися швидше за культуру людської гідності. У світовому і вітчизняному соціумі зростає агресивність і нетерпимість людей один до одного. Відомий український вчений, спеціаліст у сфері методології та технології виховання І. Бех вважає, що це є надзвичайно небезпечним для сучасної цивілізації симптомом і якщо своєчасно не вжити відповідних заходів культура насильства може загальмувати й прогресивний розвиток. Отже, духовність – це та єдина й унікальна властивість, що відрізняє і буде у майбутньому відрізняти людину від технічно створеного гуманоїда.

Головна роль в підтримці та подальшому сходженню духовності на вищий щабель розвитку, на нашу думку, належить освітньому процесу усіх рівнів починаючи від дитячого садочка до вищої школи. Поставлена в статті проблемам гуманізації освітнього простору не є новою, вона отримала вже достатньо всебічний аналіз в працях вітчизняних вчених серед яких І. Бех, Л. Буряк, В. Кузьмич та ін. Однак, на наш погляд, ця проблема не дивлячись на підвищену увагу до неї, потребує свого подальшого теоретичного і практичного вирішення. Вважаємо, що саме у площині освітнього простору відбувається процес пізнання та оволодіння людиною духовністю й поступова трансформація особистості в носія духовності. Серед сучасних вітчизняних вчених цьому аспекту становлення духовності особистості особливу увагу у своїх працях приділяє І. Бех. Золоте правило набуття зростаючою особистістю

духовності, за І. Бехом, пов'язане з усвідомленням нею себе як носія духовності. Найбільшою методологічною прогалиною сучасного освітньо-виховного процесу, на думку вченого, є те що зростаюча особистість у своєму становленні зупиняється лише на знанні духовності, не оволодіваючи нею. Заслугою І. Беха є і те, що він сформував компонентно-процесуальну технологію виховного процесу, серед складових якої на особливу увагу заслуговують визначені вченим орієнтовні вчинкові показники гуманістичної спрямованості особистості: 1) Піклується про іншого (інших); 2) Поважає іншого (інших); 3) Не примушує; 4) Не підкоряє; 5) Не ображає; 6) Не принижує; 7) Довіряє; 8) Радиться; 9) Переконує іншого (інших); 10) Гуманно вирішує конфлікти (йде на примирення); 11) Дотримується справедливості; 12) Намагається зрозуміти, визнати іншого (інших); 13) Не заздрить; 14) Співрадіє; 15) Співсумує; 16) Втішає; 17) Не бажає зла (словесно чи подумки).

В цілому, на нашу думку, найбільш ефективною в напрямку значних морально-духовних розвивальних можливостей є особистісно орієнтована модель навчання розроблена І. Бехом. На думку І. Беха, основними цінностями гуманістичного особистісно орієнтованого освітнього процесу: є людина яка формується як особистість; творчість як механізм розвитку культури; духовність як показник цього розвитку, що засвідчує значущість гуманістичного виховання особистості для гармонійного розвитку культури й духовності суспільства. Реалізація освітньої концепції особистісно орієнтованого навчання у вищій школі України, зокрема, медичного спрямування, є особливо нагальною, оскільки сприятиме формуванню гуманістичних якостей у студентів які разом із фаховими знаннями будуть засвоювати ідеали гуманістичного виховання, серед яких найвищим ідеалом є людина. Звідси стає зрозумілим, що засвоєння студентами виключно знань і вмінь професійного спрямування не сформують із майбутнього педагога чи лікаря особистість справжнього професіонала своєї справи.

Таким чином, виховання духовно зрілої особистості – головна мета світової і вітчизняної освіти, яка не може бути підмінена іншими пріоритетами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердяев Н. Дух и реальность / Н. Бердяев : АСТ, Харьков : Фолио, 2006. – 679 с.
2. Бех І. Виховання особистості: У 2-х книгах: Навчально-методичний посібни / І. Бех. – К. : Либідь, 2003
3. Бех І. Зростаюча особистість у просторі духовності / І. Бех // Рідна школа. – 2017. – № 9 – 10. – С. 25–30.

4. Бех І. Компонентна технологія сходження зростаючої особистості до духовних цінностей / І. Бех // Початкова школа. – 2018. – № 1. – С. 5–10
5. Кузьмич В. Гуманізація освіти як чинник формування гуманного ставлення до людей похилого віку / В. Кузьмич // Рідна школа. – № 1. – 2016. – С. 48–51

ВИЗНАЧЕННЯ СПРИЙНЯТТЯ КОМПЕТЕНТНІСТНИХ ВИМОГ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ ФАХІВЦЯМИ З ПРАВА

Пивоваров Василь Миколайович
доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат філологічних наук, доцент

Актуальність. Новий закон України «Про освіту» закінчив перехід системи освіти на компетентністний підхід відповідно до Національної рамки кваліфікацій. Виклики XXI століття пов'язані з гарантуванням безпеки і підвищеної конкуренції. Відбуваються суттєві зміни в системі вищої освіти, які стосуються формування економіки знань та інноваційного підприємництва.

Актуальність питання посилена вживанням заходів із упровадження Національної рамки кваліфікацій (Постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011 р.) [4], Законом України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017 [5] та Ратифікацією Угоди про асоціацію з ЄС (16 вересня 2014 р.). Відповідно до прийнятого Закону України «Про освіту» мають бути переглянути рівні Національної рамки кваліфікацій.

Виклад основного тексту. Передумовами запровадження вимог Національної рамки кваліфікацій (НРК) були Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.), Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р.).

Європейська рамка кваліфікацій охоплює перелік компетентностей: знання; уміння; особистісні та професійні компетенції (повноваження); самостійність і відповідальність; уміння вчитися; комунікативні та соціальні.

Національна рамка кваліфікацій – це системний і структурований за компетентностями опис **кваліфікаційних рівнів,** які мають бути узгоджені з усіма рівнями освіти відповідно до Закону України «Про освіту» [5].

Мета переходу на компетентністний підхід – це впровадження європейських стандартів та положень забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей спеціалістів;

забезпечення гармонізації основних засад законодавства в галузі освіти та соціально-трудових стосунків; підтримки національного й інтернаціонального визнання фахів, здобутих в Україні; налагодження продуктивного надання освітніх послуг на ринку праці.

Результатом навчання є досягнуті **компетентності** (знання, уміння, цінності, комунікаційні якості, рівень самостійності і відповідальності), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення освіти. Кожний рівень має інтегральну компетентність.

Типи кваліфікацій за походженням поділяються на освітні – на основі освітніх стандартів; та професійні – на основі професійних стандартів, що в перспективі посилить вимоги до фахового рівня випускників, між тим гуманітарна складова має свій пріоритет [1].

Освітні кваліфікаційні рівні відповідають рівням Національної рамки кваліфікацій. Необхідно більше співпрацювати з роботодавцями щодо визначення спільних позицій для підвищення вимог до освітньої підготовки в разі обіймання посади, які відповідають певному кваліфікаційному рівню освітньої підготовки.

Забезпечення компетентністного підходу є рисою інноваційної освіти, що має відбуватися через виконання конкретних завдань із змін в організації навчального процесу [2].

Для встановлення рівня обізнаності і сприйняття нових положень Закону України «Про вищу освіту» щодо запровадження компетентнісного підходу проведено два опитування аспірантів з права (2014, 2018), яке містило питання щодо пріоритетності компетентностей Національної рамки кваліфікацій: знання, уміння, комунікація, автономність, відповідальність, які найбільш необхідні для фаху юриста. Результати сприйняття аспірантами у 2014 році викладені в статті [3].

Відбулася різниця у складі опитуваних: якщо 2014 року переважали чоловіки (60 %), то 2018 – жінки (58 %), середній вік становив 22 роки, а 2018 – 31 рік. Це свідчить про зміну як самого порядку підготовки в аспірантурі докторів філософії, так і складу потенційних здобувачів.

На питання щодо пріоритетних компетентностей Національної рамки кваліфікації (далі – НРК), які, на думку опитаних, є найбільш необхідні для фаху юриста: знання, уміння, комунікація, автономність, відповідальність, відповіді розподілилися так: найбільш пріоритетні визначені були знання, уміння і комунікації. 2018 року позиції суттєво змінилися: усі опитувані назвали знання, на другому місці (більше 50 %) відповідальність і тільки 40 % – комунікації, майже не відзначивши уміння.

Аспіранти були ознайомлені з сутністю вимог до освітньо-наукового рівня доктора філософії стосовно вимог до комунікацій НРК:

спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі науки або професійної діяльності.

Під час опитування визначено думку аспірантів про вичерпність вимог до комунікації НРК стосовно підготовки докторів філософії. 2014 року майже 61 % відповіли, що не вважають вичерпними і надали свої коментарі. 2018 року тільки 24 % не вважають їх вичерпними, крім того, майже не надали коментарів, сприймали однозначно вимоги, не бажаючи визначити суть вимог, що є погіршенням ситуації, тому що саме комунікаційна складова майже не змінилася за ці роки і є гальмом запровадження НРК.

Ураховуючи вимоги Закону України «Про вищу освіту» до мови викладання у вищих навчальних закладах (ст. 48), де визначено, що мовою викладання є державна мова, аспірантам поставлено питання щодо того, який аспект професійної мови є найбільш дієвим у професійній діяльності юриста: лексичний, морфологічний чи синтаксичний.

Сприйняття цього питання майже не змінилось, майже всі аспіранти як пріоритет визначили лексичний напрям, але 10% розширили сприйняття до і морфологічного, і синтаксичного аспектів. Це були більш досвідчені юристи, які мали стаж роботи більше 5 років. Аспіранти вважають, що лексичний аспект дає змогу в повному обсязі реалізувати свої знання та навички, оскільки ступінь володіння засобами мовної комунікації є ідентифікатором професійної підготовки будь-якого спеціаліста. Аспіранти підтримують важливість знання іноземної мови, але вважають, що повинна посилюватися її дієвість відповідно до фаху юриста. Це, справді, має на теперішній час важливе значення в системі реформ для адаптації законодавства ЄС до норма права в Україні.

Зважаючи на те, що стандарти для підготовки докторів філософії мають бути затверджені в МОН України, також будуть відбуватися зміни в НРК, то можна стверджувати, що аспіранти вважають: вимоги до фахової підготовки доктора філософії повинні бути посилені відповідно до розвитку сучасної науки та суспільства.

Висновок. Фахівці з права позитивно сприймають вимоги Національної рамки кваліфікацій та освітнього законодавства, але вважають, що вони повинні вдосконалюватися відповідно до вимог розвитку суспільства, також потрібно більше уваги приділяти комунікаційній складовій формування компетентностей, що зміцнює фахову підготовку будь-якого спеціаліста на необхідному для ринку праці кваліфікаційному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Внукова Н. М. Аспекти гуманітарної освіти в Національній рамці кваліфікацій / Н. М. Внукова, В. М. Пивоваров // Гуманітарна політика як

фактор сталого громадського розвитку. – Х : Видавництво НУА, 2012. – С. 25–30.
2. Внукова Н. М. Компетентнісний підхід у забезпеченні якісних освітніх послуг при підготовці студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова // Новий колегіум. – 2009. – № 6. – С. 26–32.
3. Пивоваров В. М. Компетентнісні комунікаційні вимоги національної рамки кваліфікацій та мовленнєве регулювання за Законом України «Про вищу освіту» : Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»; збірник наукових праць / укладачі : І. В. Ковальчук, О. Ю. Костюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2015. – Вип. 52. – С. 225–228.
4. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/1341-2011-%D0%BF.
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс] / Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/2145-19

ЗАГАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ

Пич Оксана Олегівна
студентка ІІ курсу коледжу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Законодавство України встановлює загальні гарантії права на безпечні та нешкідливі умови праці, що надаються всім працівникам, а також передбачає додаткові гарантії для певних категорій працівників, що зумовлено підвищеними вимогами охорони їх здоров’я. До таких категорій належать працівники, які працюють у шкідливих і небезпечних умовах праці, неповнолітні особи, жінки, особи з пониженою працездатністю тощо.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону праці» умови трудового договору не можуть містити положень, що суперечать законам та іншим нормативно-правовим актам з охорони праці. Тому у разі включення до його змісту умов, які погіршують правове становище працівників, вони визнаються недійсними. [1]

Важливою гарантією охорони праці є надання працівнику інформації про умови праці на підприємстві і, зокрема, на робочому місці. Роботодавець повинен повідомити майбутнього працівника про можливі негативні наслідки впливу виробничих факторів на його

здоров'я та ознайомити його з правом на відповідні пільги і компенсацію за роботу в таких умовах. Причому законодавець визначає форму виконаного роботодавцем обов'язку. Особа має бути проінформована роботодавцем під розписку.

Гарантією права на безпечні і нешкідливі умови праці є виконання працівниками лише тих робіт, які не протипоказані їм за станом здоров'я, що забезпечується встановленням законодавчих обмежень при укладенні трудових договорів і переведенні працівників на легшу роботу.

Забороняється укладати трудовий договір з особами, яким за медичними висновками протипоказана запропонована робота за станом здоров'я [6, с. 92].

Переведення з метою захисту здоров'я і збереження працездатності людини встановлюються у тих випадках, коли працівники тимчасово або постійно не можуть здійснювати роботу, на яку приймалися, але можуть без шкоди своєму здоров'ю виконувати іншу, легшу роботу. Поняття легшої роботи визначається у кожному конкретному випадку, враховуючи фізіологічні та психологічні можливості працівника належним чином виконувати роботу.

Роботодавець видає наказ про переведення працівника. Якщо переведення було тимчасовим, то після закінчення його строку працівник має право на одержання попередньої роботи, оскільки перестали існувати причини, що перешкоджали її виконанню [4, с. 116].

Працівникам, що проходять професійне навчання або перекваліфікацію за індивідуальною програмою реабілітації внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання, проводяться щомісячні страхові виплати у розмірі середньомісячного заробітку протягом строку, визначеного програмою реабілітації. Ці виплати здійснюються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, якщо з часу встановлення ступеня втрати професійної працездатності минуло не більше одного року. Фондом оплачуються також вартість придбаних потерпілим інструментів, протезів та інших пристосувань, а також відшкодовуються інші необхідні витрати, пов'язані з його професійною підготовкою.

Законодавством України передбачено гарантії у випадках виникнення загрози життю і здоров'ю працівників, до яких належать право працівника відмовитися від виконання роботи у разі виникнення виробничої ситуації, що загрожує життю і здоров'ю, право працівника розірвати трудовий договір з власної ініціативи, встановлення юридичної відповідальності роботодавця за порушення законодавства про охорону праці. Зазначені гарантії відображають зміст одного з державних принципів у сфері охорони праці — пріоритету життя і здоров'я

працівників та повної відповідальності роботодавця за створення безпечних і нешкідливих умов праці [5, с. 486].

Однією з гарантій, що забезпечує право працівника на безпечні і нешкідливі умови праці, є встановлення юридичної відповідальності за порушення нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод для діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, представників професійних спілок, найманих працівників. У разі вчинення цих правопорушень настає адміністративна, кримінальна, цивільно-правова відповідальність та відповідальність за трудовим право. Законодавство України про охорону праці передбачає також сплату роботодавцями штрафних санкцій, що зараховуються до Державного бюджету України. Штрафи накладаються за порушення законодавства про охорону праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці.

Законодавство передбачає методи впливу на роботодавців з метою зростання їх зацікавленості у створенні безпечних і нешкідливих умов праці, дотриманні та виконанні нормативно-правових актів про охорону праці. Такий вплив реалізується шляхом коригування розміру страхового внеску роботодавця, що залежить від класу професійного ризику виробництва, встановлених знижок чи надбавок.

Якщо роботодавець постійно порушує нормативні акти про охорону праці, внаслідок чого зростає ризик настання нещасних випадків і професійних захворювань, підприємство може бути віднесене до більш високого класу професійного ризику, і відповідно розмір страхового внеску збільшується [3, с. 159].

Законодавством про загальнообов’язкове державне соціальне страхування систему, принципи та види соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, суб’єкти та об’єкти страхування, порядок відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому ушкодженням його здоров’я [2].

Соціальне страхування від нещасного випадку чи професійного захворювання має цільовий характер використання коштів. Вони спрямовуються на сплату соціальних послуг та виплат, які здійснюються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. До них належать, наприклад, виплати: втраченого заробітку; одноразової допомоги; на медичну та соціальну допомогу; за моральну шкоду; пенсії по інвалідності потерпілому; пенсії у зв’язку з втратою годувальника; дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992, станом на 01.01.2015 // Відом. Верховної Ради України.
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999, станом на 01.01.2015 // Відом. Верховної Ради України.
3. Апостолюк А. В. Безпека праці, ергономічні та естетичні основи: Навчальний посібник // А. В. Апостолюк, В. С. Джигирей – К. : Знання, 2006. – 215 с.
4. Бедрія Я. І. Основи охорони праці : навч. Посібник / Я. І. Бедрія – Львів «Магнолія плюс», 2004. – 240 с.
5. Болотіна Н. Б. Трудове право України : Підручник – 4-те видання / Н. Б. Болотіна – К. : Вікар, 2006. – 725 с.
6. Пилипенко П. Д. Трудове право України : навч. Посібник // П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак – К. : Істина 2009. – 208 с.

START-UPS AS A FOUNDATION OF INNOVATIVE ECONOMY

Ryszard Pukała
The Bronisław Markiewicz State Higher School
of Technology and Economics in Jarosław,
Ph.D. economic sciences
(Jarosław, Poland)

Contemporary economy is characterised by high dynamics of changes and the quest for new concepts aimed at working out innvoative business solutions. Innovativeness is also deemed the best method of developing Polish companies, who – regrettably – gradually lose their greatest asset: a cost advantage over foreign rivals.

Innovation as a term is an object of interest of numerous scientific disciplines and therefore it is hard to deliver a single universal definition. J. A. Allen declared that innovation was the introduction of new products, processes or behaviours to popular use [1, p. 7], while J. Whitfield indicated that innovation could be seen as each modification based on assimilation of transferred knowledge [10, p. 26]. Rogers also broadly defined innovation as the introduction of new products, processes or behaviours to popular use [9, p. 12]. Barnett was the one who perceived innovation differently, relying on an assumption that each concept, idea, attitude, position or thing that stands out from previously existent ones in terms of quality makes up an innovation [3, p. 9]. Additionally, innovation is also explained as a process of creative use of knowledge, transformation of knowledge either already in possession or

acquired from outside sources by an organisation into new products, services or processes [4, p. 111].

Complexity of the concept of innovation makes it very difficult to specify its level and significance to the economy. There is no universal indicator serving as its yardstick at the macroeconomic level. Innovation is a cumulative effect of frequently complicated interactions and feedbacks in the process of creating and using a wide body of knowledge. The fact that it is difficult to unambiguously define this concept results in an application of numerous innovation indicators and their classification methods. One of the most popular innovation indicators is the share of expenditure allocated by entities operating on the market on research and development in GDP.

As indicated by international ranks, when it comes to innovation Poland still lags behind top European players - see Chart 1 below.

Chart 1. Classification of countries with the highest and lowest share of R&D expenditure in GDP in 2016 (%)

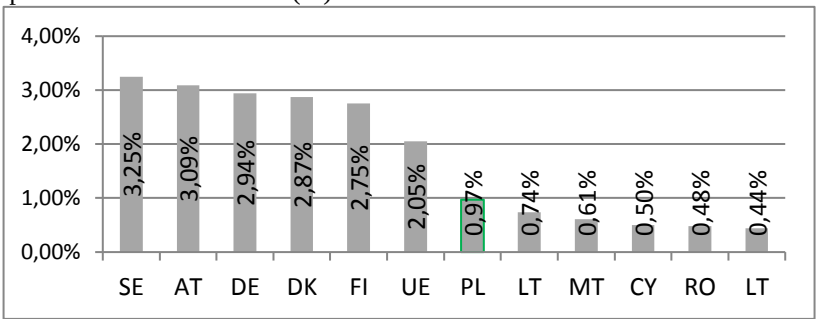

Source: Eurostat.

In 2016 the greatest outlays on research and development were observed in Sweden, Austria, Germany, Denmark and Finland. At the opposite end, there are countries that allocated resources on research and development that are several times lower than the outlays of the previous ones, namely: Latvia, Romania, Cyprus, Malta and Lithuania. Expenditure on R&D in Poland oscillates around 1% and is two times lower than the EU average. It indicates that there is a long way Polish entrepreneurs have to travel to at least come close to the Community average.

We need to stress that new technologies represent the key innovative sector in the global economy and that innovation offers an immense development potential. One of the manifestations of activity in this regard is the creation and development of start-ups that are perceived as impulses of innovation and triggers of economic growth.

Start-ups have numerous definitions as well. According to a founder, Neil Blumenthal, this is an enterprise working to solve a given problem that is

not obvious, while the success is not guaranteed [8, p. 2]. Steve Blank – an author of "The Startup Owner's Manual" – coined one of the most popular definitions of a start-up. He sees it as a temporary organisation that seeks a viable, scalable and repetitive business model [2, p. 12]. In his book titled "Lean Startup", Eric Ries, another entrepreneur and author popular among novice entrepreneurs, states that start-up is an organisation that creates products and services under conditions of extreme uncertainty [7, p. 10]. According to Osterwalder, start-up is an entity that seeks a business model that describes how value added is created, provides and benefits from this value [6, p. 21]. Bearing in mind the diversity of start-up definitions, we can assume that a start-up is an enterprise that implements innovative business solutions, does not have a constant business model and through testing particular solutions aims at achieving scalability of own activity, has a high growth potential that results from the uniqueness of activity and is burdened with a significant operational risk that changes over time.

In the financial perspective 2014-2020 Poland has been granted PLN 2.8 billion for the development of start-ups, owing to which its position in the rank might improve, as Poland might become one of the innovation leaders. The research "Diagnosis of start-up ecosystem in Poland", carried out by Deloitte [5, p. 89], has proven that added value generated by domestic innovators in 2023 can reach as much as PLN 2.2 billion, not to mention over 50 thousand new jobs created by start-ups. The Plan for Responsible Growth, adopted by the Polish government on 16 February 2016, gains special significance in this context. What draws our attention here is the capital support scheme for the Polish innovation ecosystem, titled Start in Poland. The budget of the scheme amounts to nearly PLN 3 billion. In the coming 7 years, owing to the support for innovations, 1.5 thousand companies creating high-quality innovative technologies can emerge in Poland. The programme brings together activities that encompass all developmental stages of a newly established company: incubation, acceleration and rapid growth phase. The programme is there to accelerate the comprehensive development of an ecosystem that not only favours the growth of start-ups, but also sharing knowledge and intellectual property, establishing long-term cooperation between companies of different sizes and attracting foreign talents.

Therefore, making the Polish economy innovative is one of the key directions of development in the years to come. Start-ups should play an important role in this process and their market success will unquestionably stimulate the country's economic growth.

BIBLIOGRAPHY

1. Allen J. A. (1966), Scientific innovation and industrial prosperity, Longman, London.

2. Blanc S., Dorf B., Podręcznik start-upu. Budowa wielkiej firmy krok po kroku, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.
3. Borowski P. F. (2011), Przedsiębiorstwa XXI wieku, „Europejski Doradca Samorządowy", t. 17, nr 2.
4. Cavagnoli D. : A Conceptual Framework For Innovation: An Application to Human Resource Management Policies in Australia. „Innovation: Management, Policy & Practice" 2011, Vol. 13, April.
5. Diagnoza ekosystemu startupów w Polsce, Raport Deloitte, 2016, https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/pl/Documents/Reports/pl_Deloitte_raport_startupy.pdf [accessed January 12, 2018]
6. Osterwalder A., Pigneur Y., (2013), Tworzenie modeli biznesowych. Podręcznik wizjonera, Wydawnictwo Helion.
7. Ries E., (2012), The Lean Startup, Wydawnictwo Helion, Gliwice.
8. Robehmed N., What is a Startup, "Forbes/Business" 2013, www.forbes.com/sites/natalierobehmed/2013/12/16 /what-is-a-startup [accessed January 25, 2018].
9. Rogers E. M. (2003), Diffusion of innowations, Free Press, New York.
10. Whitfield P. R. (1979), Innowacje w przemyśle, PWE, Warszawa.

ЗАГРОЗИ ТА НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

Равська Людмила Василівна
старший викладач кафедри обліку
та оподаткування ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Протягом всього існування світ зазнавав різноманітних змін, які мали як позитивні, так і негативні наслідки. Наше суспільство увійшло в нову інформаційну епоху й водночас отримало нові загрози для власної безпеки.

Позитивними рисами використання нових досягнень інформаційних технологій є науково-технічний прогрес, розвиток інноваційних технологій, база різноманітних інформаційних ресурсів та задоволення інформаційних потреб суспільства.

При цьому можливості сучасних інформаційних технологій вже сьогодні дозволяють з легкістю маніпулювати свідомістю та мисленням не лише окремих осіб, але й цілих народів. Нині інформація є цінним товаром, який може бути використаний як на благо людини, так і з метою їй нашкодити.

Цей негативний процес спричинив появу нового явища, яке отримало назву «інформаційна війна».

Інформаційні війни мають тисячолітню історію. Ще у Біблії згадано Гедеона, який під час воєн регулярно вдавався до залякування ворога. Зокрема, він так залякав супротивника, що той розгубився і вдарив по своїх військах.

Прикладів інформаційного впливу на моральну, духовну стійкість супротивника можна знайти чимало також у давньому Римі, в епоху феодалізму (боротьба з «єрессю», за «істинну віру» тощо), і в пізніші часи.

Але в наші часи інформаційні війни набувають особливого значення. Газети, радіо, а згодом і телебачення стали справжніми засобами масової інформації, а поширювана через них інформація – масовою. Так, у 20-х роках США транслювали радіопередачі на регіони своїх «традиційних інтересів» – країни Латинської Америки, а Велика Британія – на свої колонії. Німеччина, яка домагалася перегляду умов Версальського миру – на німців Померанії і Верхньої Сілезії у Польщі, Судетів – у Чехії. Тоді ж у 30-х роках інформаційні війни перестають бути додатком до збройних та перетворюються на самостійне явище. Саме тоді з'явилося й набуло поширення поняття «інформаційний агресор».

Мета інформаційної війни – послабити моральні і матеріальні сили супротивника або конкурента та посилити власні. Вона передбачає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини.

Такі війни не призводять безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, при їх веденні немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. І це породжує небезпечну безпечність у ставленні до них. Тим часом, руйнування, яких завдають інформаційні війни в суспільній психології, психології особи за масштабами й за значенням цілком співмірні, а часом навіть перевищують наслідки збройних воєн.

Головне завдання інформаційних війн полягає в маніпулюванні масами. Мета такої маніпуляції найчастіше полягає у:

- насадженні в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів;
- дезорієнтації та дезінформації мас;
- послабленні певних переконань, устоїв;
- залякуванні свого народу образом ворога;
- залякуванні супротивника своєю могутністю.

Загрози інформаційних атак змушують усі держави вже сьогодні запроваджувати заходи з обмеження доступу власних громадян до небажаної інформації. Закони, що регулюють використання мережі Інтернет, методи фільтрації і блокування контенту, є специфічними для кожної держави.

Китай, В'єтнам, Південна Корея, Сінгапур та деякі інші країни Азії здійснюють найбільш жорстку інтернет-цензуру. Уряди

близькосхідних країн (Саудівська Аравія, Катар, Оман, Бахрейн, Ємен, ОАЕ, а також Індонезія) намагаються блокувати контент, який, на їхню думку, суперечить релігійним нормам. Для низки країн, які використовують модель монополії влади на інформацію (Іран, Сирія, Ефіопія, Узбекистан тощо), характерною рисою є акцент на блокуванні інтернет-ресурсів радикальної політичної опозиції і різних правозахисних груп. Європейські країни також здійснюють фільтрацію інформації, яка суперечить їхньому законодавству.

Яскравим прикладом інформаційної війни на сучасному етапі є російсько-український конфлікт, коли воєнні дії проти України супроводжуються масованими інформаційно-психологічними операціями та кібероперацiями. Водночас з боку влади відчувається недостатня реалізація необхідних заходів: на території України діють інформаційно-пропагандистські структури; успадкована бюрократична система зсередини здійснює супротив та не відповідає викликам часу тощо.

Але Україна усе-таки почала діяти у полі інформаційного захисту своїх громадян. У травні 2017 року президентом України підписано указ про санкції проти Росії [3], які передбачають, зокрема, блокування доступу до російських соціальних мереж та поштових сервісів, намагаючись заблокувати доступ до головних засобів поширення фейкових новин і пропаганди.

Однак у світі створено та використовується багато технологій, які дозволяють оминути встановлені державою блокування, починаючи від використання певних сайтів й до встановлення відповідних окремих програм. Такі технології справді змінюють ip-адресу, хоча й використовують при цьому різні підходи. Водночас користувачі цих ресурсів не розуміють, що використання подібних сервісів супроводжується прихованими загрозами. Сервіси не лише не забезпечують конфіденційність передавання даних між користувачем і цільовим веб-сервером, але ще й можуть отримати персональні дані користувача, завантажити шкідливе програмне забезпечення тощо.

У такий спосіб інформаційні війни стали однією з основних загроз міжнародній безпеці, яка в майбутньому може призвести до руйнування міжнародних відносин як таких. Тільки широке багатостороннє співробітництво держав у сфері міжнародної інформаційної безпеки може гарантувати світові вирішення нових складних проблем сучасності.

Отже, інформаційні війни – це особливий феномен, новітня форма боротьби, яка призводить до ураження всіх сфер функціонування держави. Інформаційні війни небезпечні тим, що з їхньою допомогою можуть вестися неоголошені, невидимі війни, які й загрожують міжнародній безпеці. Тому розроблення та впровадження заходів захисту

повинні стати пріоритетними в політиці національної безпеки як окремої держави, так і світового співтовариства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойченко О. В. Міжнародна інформаційна безпека: проблеми і перспективи / О. В. Бойченко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 74–79 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09bovpip.pdf
2. Гуз А. М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу: навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / А. М. Гуз. – К. : КНТ, 2007. – 260 с.
3. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 15.05.2017 р., № 133/2017 // Офіційний вісник України. – 2017. – № 41. – С. 8 – Ст. 1276.

СУТНІСТЬ ОСОБИСТІСНО-НАВЧАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рахманов Віталій Олегович
, доцент кафедри педагогіки та психології
професійної освіти Національного авіаційного університету
кандидат педагогічних наук, доцент

Сьогоднішній соціально-економічний розвиток України детермінує проблему підвищення якості професійної підготовки майбутніх інженерів у технічних університетах України. Актуалізація проблеми підвищення якості професійної підготовки фахівців зумовлена потребою забезпечення підприємств національної економіки кваліфікованими, ініціативними кадрами на базі ґрунтовної професійної підготовки, які швидко адаптуються в мінливих умовах ринку, творчо виявляють активну самостійність у розв’язанні професійних завдань організації ресурсозберігаючих технологій виробництва конкурентоспроможних товарів та надання інжинірингових послуг. Розвиток сучасної цивілізації є таким, що інформація та наукове знання стають не просто засобами вдосконалення суспільства, а й головними продуктами економічної діяльності. Підготовка майбутніх інженерів в умовах освітньо-інформаційного середовища, на нашу думку, допоможуть реалізувати мету освіти. Інформаційно-комунікаційні

технології служать засобом навчання і способом забезпечення його безперервності, що необхідно для успішного залучення майбутніх інженерів в інформаційне суспільство [1, с. 8]. Основою цих змін служить перехід від продуктивних до творчих здібностей студентів. Розуміння виховання та навчання в умовах освітньо-інформаційного середовища як індивідуального феномена є підґрунтя особистісно-навчальної парадигми [3].

В умовах освітньо-інформаційного середовища особистісно-навчальна парадигма спрямована на засвоєння способів навчальних дій та саморозвиток майбутніх інженерів у процесі її здійснення. Для того, щоб викладач зміг оптимально коригувати інтенсивність навчального процесу використовується прогностичний зворотній зв'язок, сутність якого полягає у передбаченні викладачем результатів стратегії навчання чи розробки прогностичної моделі навчального процесу, що є необхідністю в процесі педагогічного проектування навчальної діяльності. У таких випадках коригуються робочі навчальні програми для кожної кафедри, дисципліни тощо, графічно відображається за допомогою дотичних до кривої узагальненої стратегії навчання, тобто в цей період система координат переноситься в точку дотичної до кривої узагальненої стратегії навчання [2, с. 106]. Це, в свою чергу, вимагає розроблення нової стратегії навчання на даному етапі якісної професійної підготовки майбутніх інженерів. Розглядаючи стратегію навчання як план педагогічних дій, що забезпечується єдністю самоорганізації й управлінням навчальним процесом щодо формування освітньо-інформаційного середовища вищого технічного навчального закладу, визначені рекомендації, орієнтири, принципи, компоненти педагогічної діяльності. У нашому дослідженні проекція на кожну вісь узагальненої стратегії навчання дає змогу визначити:

– скільки часу необхідно для якісної професійної підготовки одного майбутнього фахівця (навчальної групи);

– скільки коштує якісна професійна підготовка одного майбутнього інженера (навчальної групи);

– скільки коштів необхідно витратити за весь період якісної професійної підготовки одного майбутнього інженера (навчальної групи).

Визначені проекції на кожні вісь покажуть майбутньому інженеру траєкторію навчання та вплив освітньо-інформаційного середовища на його підготовку, викладачу – скільки необхідно зусиль для підготовки кожного майбутнього інженера (навчальної групи), для керівного складу технічного університету – скільки коштує підготовка одного майбутнього фахівця (навчальної групи). Це дуже важливо, оскільки в навчальну програму можна включити тільки важливу частину сучасних знань на основі відбору змісту начальної програми у відповідності сутності

стратегічним цілям і структури освіти на різних рівнях та етапах якісної професійної підготовки [2, с. 108].

Таким чином для систематизації професійних знань у навчальному процесі технічного університету в умовах освітньо-інформаційного середовища слід розглядати особистісно-навчальну парадигму у взаємозв'язку з іншими парадигмами навчання і виховання. Саме педагогічні парадигми професійної підготовки майбутніх інженерів в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету нададуть змогу побудувати зміст навчальних дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет технологій: монографія / В. Ю. Биков, Ю. М. Богачков, Ю. О. Жук. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 127 с.
2. Рахманов В. О. Парадигми освітньо-інформаційного середовища вищого технічного навчального закладу / В. О. Рахманов. – Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Педагогіка. Психологія : зб. наук. праць. – К. : НАУ, 2016. – Вип. 1(8). – С. 105–110.
3. Хомич Л. О. Парадигмальний підхід як концептуальна основа вищої педагогічної освіти / Л. О. Хомич // Професійна освіта: ціннісні орієнтири сучасності : зб. наук. праць / за заг. ред. І. А. Зязюна. – К.; Х. : НТУ «ХПІ», 2009. – С. 172–178.

ВИДЫ СУБЪЕКТОВ КОРРУПЦИОННЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВАМ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЫ

Резюк Вадим Иванович
старший преподаватель кафедры
уголовно-правовых дисциплин
УО «Брестский государственный
Университет имени А. С. Пушкина»
(г. Брест, Республика Беларусь)

В отраслях юридических наук, устанавливающих соответствующие виды ответственности, особое внимание традиционно уделяется субъектам правонарушений, т.е. определению категории лиц, которые могут быть привлечены к ответственности за совершение правонарушений. В настоящее время в дополнение к уголовным, административным и иным правонарушениям в законодательствах Беларуси и Украины закреплены одноименные понятия – «коррупционные правонарушения», – что обозначает необходимость

уточнения их субъектов, а рациональным решением представляется выделение их видов. Актуальность вопроса проявляется при противодействии противоправным посягательствам на бюджетные средства, иным деяниям коррупционного характера.

В Законе Республики Беларусь «О борьбе с коррупцией» закреплен перечень коррупционных правонарушений (вымогательство имущества или другой выгоды в виде работы, услуги, покровительства, обещания преимущества для себя или для третьих лиц в обмен на любое действие или бездействие при исполнении служебных (трудовых) обязанностей, принятие указанного, приобретения ценных бумаг, недвижимого и иного имущества, мелкое хищение имущества путем злоупотребления служебными полномочиями и иные деяния, совершаемые соответствующими субъектами, а также предложение или предоставление этим лицам указанных имущества и выгод) [1]. Согласно Закона Украины «О предотвращении коррупции», коррупционное правонарушение – это деяние, содержащее признаки коррупции, совершенное лицом, указанным в ч. 1 ст. 3 данного закона, за совершение которого установлена уголовная, дисциплинарная и (или) гражданско-правовая ответственность [2].

Анализ Закона Республики Беларусь «О борьбе с коррупцией» позволяет выделить следующие группы субъектов коррупционных правонарушений:

1) государственные должностные лица (руководители высших органов государственной власти, государственных органов и организаций, государственные служащие, лица, постоянно или временно либо по специальному полномочию занимающие должности, в том числе воинские, в Вооруженных Силах Республики Беларусь, органах внутренних дел и др.), в т. ч. занимающие ответственное положение (судьи, следователи, а также лица, должности которых включены в кадровые реестры Главы государства Республики Беларусь и Совета Министров Республики Беларусь и др.);

2) лица, приравненные к государственным должностным лицам (депутаты местных Советов депутатов, осуществляющие свои полномочия на непрофессиональной основе, граждане, зарегистрированные кандидатами в Президенты Республики Беларусь, в депутаты, а также лица, постоянно или временно либо по специальному полномочию занимающие в негосударственных организациях должности, связанные с выполнением организационно-распорядительных или административно-хозяйственных обязанностей и уполномоченные в на совершение юридически значимых действий и др.);

3) иностранные должностные лица (должностные лица иностранных государств, члены иностранных публичных собраний, должностные лица международных организаций, члены международных

парламентских собраний, судьи и должностные лица международных судов);

4) лица, осуществляющие подкуп государственных должностных или приравненных к ним лиц либо иностранных должностных лиц [1].

Анализ Закона Украины «О предотвращении коррупции» позволяет выделить следующие группы субъектов коррупционных правонарушений:

1) лица, уполномоченные на выполнение функций государства или местного самоуправления (руководители высший органов государственной власти, судьи, лица рядового и начальствующего состава налоговой милиции, лица начальствующего состава Государственного бюро расследований, Национального антикоррупционного бюро Украины, полицейские и др.);

2) лица, которые приравниваются к лицам, уполномоченным на выполнение функций государства или местного самоуправления (должностные лица юридических лиц публичного права, не являющиеся государственными служащими и должностными лицами местного самоуправления, но предоставляющие публичные услуги – аудиторы, нотариусы, эксперты, третейские судьи, иные, – а также представители общественных объединений, учебных заведений, лица, входящие в состав конкурсных комиссий и др.);

3) лица, которые постоянно или временно занимают должности, связанные с выполнением организационно-распорядительных или административно-хозяйственных обязанностей, или специально уполномоченные на выполнение таких обязанностей в юридических лицах частного права независимо от организационно-правовой формы, а также другие лица, не являющиеся должностными лицами и которые выполняют работу или предоставляют услуги в соответствии с договором с предприятием, учреждением, организацией;

4) кандидаты в народные депутаты, кандидаты на пост Президента Украины, кандидаты на должности сельских, поселковых, городских глав и старост;

5) отдельные физические лица (получающие средства, имущество в рамках реализации в Украине программ и проектов технической или другой помощи в сфере предотвращения, противодействия коррупции, а также систематически выполняющие работы, предоставляют услуги по имплементации стандартов в сфере антикоррупционной политики, являющиеся руководителями участниками других органов управления общественных объединений, предпринимательских обществ, осуществляющих деятельность, связанную с предотвращением, противодействием коррупции и др.) [2].

Наличие в законодательствах каждого государства лиц, не отраженных в законодательстве другого объясняется, в частности, спецификой государственного устройства и управления Беларуси и Украины.

Анализ видов субъектов коррупционных правонарушений по законодательствам Республики Беларусь и Украины позволяет выделить следующие особенности:

1) включение по законодательству Республики Беларусь в перечень субъектов коррупционных правонарушений группы лиц, осуществляющих подкуп соответствующих должностных лиц, а также выделение государственных должностных лиц, занимающих ответственное положение;

2) включение по законодательству Украины в перечень субъектов коррупционных правонарушений группы физических лиц, участвующих в деятельности по противодействию коррупции.

Типология субъектов коррупционных правонарушений по законодательствам Республики Беларусь и Украины является основой для дальнейшей комплексной сравнительно-правовой и иной оценки субъектов коррупционных правонарушений, других исследований, а также для гармонизации правоохранительной деятельности по противодействию коррупции на международном уровне.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. О борьбе с коррупцией [Электронный ресурс] : Закон Респ. Беларусь, 15 июля 2015 г., № 305-З // Консультант Плюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информации Респ. Беларусь. – Минск, 2018.

2. О предотвращении коррупции [Электронный ресурс] : Закон Украины, 14 окт. 2014 г., № 1700- VII / Kodeksy.com.ua. – Режим доступа: http://kodeksy.com.ua/ka/o_predotvrawenii_korruptsii.htm. – Дата доступа: 20.03.2018.

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Рубан Людмила Олександрівна
професор кафедри
філософських та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат філософських наук, доцент

Актуальність. В сучасній Україні відбуваються процеси становлення інститутів громадянського суспільства і розвитку демократії. Вони стримуються, гальмуються багатьма факторами, серед яких такі, як: посилення тиску на владу і суспільство з боку кримінальних структур, обмеження формування громадянського суспільства задля задоволення корисливих інтересів невеликої частки українського суспільства, масштабного поширення і глибокого проникнення в соціальний організм корупції та економічної злочинності.

Сьогодні це створює реальну загрозу національній безпеці країни й – по суті проти цих та інших фактів нашого життя стояв Європейський Майдан.

Такі українські автори, як: Л. В. Багрій-Шахматов, М. В. Буроменський, А. В. Гайдук, Л. Д. Гаухман, Д. Г. Заброда, В. С. Зеленецький, О. Г. Кальман, М. І. Камлик, М. І. Мельник, Є. В. Невмержицький, С. С. Рогульський та ін. багато уваги приділили дослідженню причин, умов, особливостей попередження та засобів протидії різним видам корупційної діяльності. Однак ще багато аспектів даного питання залишаються дискусійними чи недостатньо висвітленими. Тож **метою** нашої роботи є розгляд та аналіз соціально-правових причин, що впливають на появу, існування й розвиток корупційних проявів у різних сферах життя нашої країни, а відтак – **завданням** дослідження є пропонування окремих шляхів протидії цим негативним явищам.

Соціальна норма і соціальний порядок, що регулюють життя людей, а також і корупція, явище стародавні, тож люди давно намагаються знайти причини корупції і способи її обмеження.

Поняття корупції є багатозначним, тож визначати його будемо відповідно нашого контексту**.** Так, професор Н. Кузнецова пропонує розглядати корупцію не тільки як правове, а й як соціальне, економічне та моральне явище, що завдає шкоди нормальному функціонуванню моральних та правових відносин у суспільстві й державі [1, с. 12]. Оскільки корупцію не можна розглядати тільки в правовому аспекті, то цей підхід будемо вважати доречним.

Особливу загрозу національній безпеці становить політична корупція. Вона здійснюється правлячою елітою для захоплення і утримання влади й нейтралізації політичних конкурентів шляхом зовні легітимного заволодіння державними ресурсами. Форми такої корупції різноманітні й вдосконалюються з урахуванням сучасних умов.

Сьогодні ми відчуваємо негативні наслідки корупції у сферах економіки (розширення тіньової економіки призводить до зменшення податкових надходжень до бюджету, до порушення конкурентних механізмів ринку, погіршення інвестиційного клімату та ін.), політики (вплив на владні структури, зменшення довіри до влади з боку народу,

зростання її відчудження від нього, падіння престижу України на міжнародній арені. Зниження політичної конкурентоспроможності), права й інших інституціях суспільства.

До числа негативних соціальних наслідків корупції відносяться: дискредитація права як основного інструменту регулювання життя держави і суспільства; відволікання значних державних коштів від цілей суспільного розвитку, збільшення і консервація різкої майнової нерівності, бідність значної частини населення, зміцнення організованої злочинності, збільшення соціальної напруженості та ін.[2, с. 78]

Тож під загрозу в цілому ставляться права і свободи усіх членів суспільства, збереження конституційного ладу, законності та правопорядку в державі.

Правовий аспект корупції проявляється в тому, що, з одного боку, вона порушує право як об'єктивну категорію, тобто вона порушує Закон, а з іншого – держава вживає передбачених законом правових та інших заходів щодо боротьби з цим соціальним злом. У правовій державі не може бути інших засобів боротьби з корупцією, крім правових [3]. Такі корупційні діяння, як хабарництво, кримінальний лобізм, непотизм (заступництво на основі особистих зв'язків) та ін., можна віднести до змісту корупції.

В той же час світова практика відрізняє корупцію від цивілізованого лобізму, що узаконений у багатьох західних країнах і має мету переконання чиновників у рамках налагодженого й, у цілому, раціонального механізму прийняття рішень.

Зарубіжний досвід дозволяє виявити ряд злочинів, які можуть бути віднесені до корупційних (тобто вчинених посадовими особами), таких, що передбачені кримінальними кодексами багатьох країн і є обставиною, яка обтяжує відповідальність посадовця (Молдова, Франція, Італія тощо).

Без постійної протидії та посилення боротьби з корупцією вона буде розширюватись і вдосконалюватись, тому антикорупційна функція є однією з основоположних функцій будь-якої держави. Вона включає в себе заходи, спрямовані на організацію боротьби з корупцією на всіх її рівнях, на звуження поля умов та обставин, що сприяють корупції, на зменшення вигід для обох сторін, що беруть участь в корупційній угоді, на збільшення ймовірності виявлення корупційних дій та покарання за заподіяну ними шкоду; вплив на мотиви корупційної поведінки, на створення атмосфери суспільного неприйняття корупції у всіх її проявах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Запобігання та протидія проявам корупції (для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I–VII категорії посад) [Текст] : [посіб.] / Братель С. Г., Василевич В. В.,

Золотарьова Н. І. та ін. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 376 с.
2. Кузнецова Н. В. Коррупция в системе уголовных преступлений. «Круглый стол» // Вестник Московского университета. – 1993. – № 1. – С. 32.
3. http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Vvryu/2011_2/DOC/11sovlau.pdf

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРІЇ ЗОВНІШНІХ ЕФЕКТІВ

Сердюк Олександр Сергійович
старший науковий співробітник відділу проблем перспективного розвитку паливно-енергетичного комплексу Інституту економіки промисловості НАН України, кандидат економічних наук

Перші дослідження проблеми зовнішнього ефекту в економіці датуються початком XVIII століття, коли англійський економіст Томас Роберт Мальтус розробив свою відому теорію про народонаселення [1]. Ключовою особливістю цієї теорії стало виявлення зовнішнього ефекту, що проявляється у вигляді матеріальних витрат третіх сторін, які безпосередньо не приймають участь у господарській операції. У контексті мальтузіанської теорії зовнішній ефект проявляється в тому, що суспільство в цілому зазнає економічних втрат від надання матеріальної допомоги бідним верстам населення. На переконання Мальтуса, така допомога стимулює зростання народжуваності серед «непродуктивного» населення, що безпосередньо знижує питоме споживання суспільного продукту (у перерахунку на особу).

Досліджуючи потенціал сільського господарства Британії початку XVIII століття, Мальтус доходить висновку, що подальше зростання населення (на момент написання книги воно складало 16 300 тис. чол.) спричинить потребу у використанні земель гіршої якості, за рахунок чого питоме споживання продовольства знижуватиметься у геометричній прогресії. Виявлена тенденція отримала назву закону «спадної родючості ґрунтів», який став прообразом фундаментального економічного закону «спадної граничної продуктивності» [2].

Класична теорія зовнішніх ефектів була розроблена на початку XX століття, англійським економістом Артуром Сесілом Пігу. Будучі послідовником Альфреда Маршалла (родоначальника теорії ринкового ціноутворення), Пігу виявив так звані «провали ринку», що проявляються у неспроможності ринку забезпечити об’єктивне ціноутворення. До таких «провалів» слід віднести ситуації, коли діяльність окремих суб’єктів

господарювання негативним (або позитивним) чином позначається на діяльності інших суб'єктів, які не перебувають з ними у ринкових відносинах. Результатом такої опосередкованої взаємодії, є невідповідність між особистими та соціальними витратами (або вигодами). Задля подолання зовнішніх ефектів у частині ціноутворення, Артур Пігу запропонував запровадити систему урядових заходів з регулювань дій ринку [3]. За його пропозицією, суб'єкт господарювання має отримувати державні субсидії, якщо суспільні вигоди від його діяльності перевищують приватні. У зворотньому випадку (якщо приватні вигоди перевищують суспільні) на суб'єкта має бути накладений додатковий податок.

У 1960 р. з критикою позиції Артура Пігу щодо державного втручання у ринкове ціноутворення, виступив англійський економіст, майбутній лауреат Нобелівської премії Рональд Гарі Коуз. На думку вченого, ринок може самостійно подолати будь-які зовнішні ефекти за умови чіткого розмежування прав власності на ресурси та за наявності нульових транзакційних витрат. Критикуючи недосконалість тогочасних ринкових інституцій, Коуз зазначає, що «Якби всі права були чітко визначені та прописані, якби транзакційні витрати дорівнювали нулю, якби люди погоджувалися безапеляційно дотримуватися принципів добровільного обміну, то ніяких екстерналій не було б» [4]. Таким чином, Коуз намагається переконати, що нівелювання зовнішніх ефектів у частині ціноутворення є можливим за умови, коли кожен із суб'єктів ринку самостійно компенсуватиме витрати опосередковано завдані третій стороні.

Аналізуючи теорії А. Пігу та Р. Коуза слід зауважити, що обидва науковці сходяться на думці, що нівелювання зовнішніх ефектів у частині ринкового ціноутворення має відбуватися за рахунок розподілу (або перерозподілу) коштів між суб'єктами господарювання. Однак при цьому, кожен з них має власні погляди на механізми реалізації цього процесу. Розглядаючи зовнішні ефекти з соціальної точки зору (зовнішні ефекти чинять вплив в цілому на суспільство), Пігу вважає, що регулятором розподілу має бути держава (що є цілком природнім, оскільки держава відповідальна за соціальний добробут суспільства). Коуз у свою чергу, вбачає у зовнішніх ефектах виключно економічний підтекст, на основі чого робить висновок про саморегулюючу здатність ринку.

Таким чином, можна припустити, що відмінність теоретичних положень А. Пігу та Р. Коуза обумовлена тим, що від початку кожен з авторів розглядав проблему зовнішніх ефектів під різним кутом зору. Пігу вбачав в ній глобальний характер (наслідки для суспільства), тоді як Коуз розглядав зовнішні ефекти переважно у локальному контексті (наслідки для конкретних суб'єктів). Цілком ймовірно, що саме це стало

першопричиною для формування різних поглядів на механізми розподілу коштів між суб'єктами господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мальтус Т. Р. Дослідження закону народонаселення / Т. Р. Мальтус; пер. з англ. В. Шовкун. – К. : Основи, 1998. – 535 с.
2. Історія економічних учень : хрестоматія: за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2011 – 1198 с.
3. Пигу А. Экономическая теория благосостояния / А. Пигу. – М. : Прогресс, 1985. – 512 с.
4. Coase R. The problem of social cost / R. Coase // Journal of Low and Economics. – 1960. – № 1. – pp. 1–44.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРАВОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сизоненко Ірина Геннадіївна
доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Бердянського державного педагогічного університету,
кандидат педагогічних наук

Проблема правової соціалізації особистості у соціальній роботі є актуальною, оскільки розкриває особливості ставлення людини до права, правової системи держави, сучасних соціально-правових реформ у суспільстві. Соціальна робота, що ґрунтується на наданні соціально-правових послуг клієнту, зорієнтована на формування в нього правової свідомості, переконань, цінностей, ідеалів, знань власних прав та обов'язків. Це досить важливо, насамперед тому, що особистість перебуваючи в соціумі, різному за своїм складом, не завжди може захисти себе та в повному обсязі застосувати власні права.

Проблема правової соціалізації особистості набуває пріоритетності у сучасних наукових дослідженнях. Зміст, напрямки, принципи, технології соціальної роботи з правової освіти, формування правосвідомості, громадянськості, культури правової поведінки, соціального захисту, соціалізації особистості відображено у працях Х. Горецька [1], О. Тарабукін [2], О. Топчій [3] та ін. Аналіз наукових доробок з проблеми правової соціалізації довів, що прослідковується інтерес науковців до питань, пов'язаних з правовою просвітою. Однак проблема формування правової соціалізації особистості у процесі соціальної роботи не достатньої висвітлена у сучасних дослідженнях.

Мета тез полягає у висвітленні питання, що стосується аналізу основ соціальної роботи з правової соціалізації особистості.

Формування правової особистості у процесі правової соціалізації є метою роботи соціального працівника. Досягнення цієї мети у професійній діяльності соціального працівника з правової соціалізації особистості передбачає вирішення таких завдань: розвиток інформаційно-пізнавальних мотивів, усвідомлене ставлення до правових норм; формування знань про правову систему держави, чинні державні правові документи, розуміння сутності вимог законів; надання інформації про права й обов'язки та можливості їх реалізації; розвиток особистої відповідальності, правомірної поведінки, стійкої правової позиції.

Основою діяльності соціального працівника з правової соціалізації складають принципи, що визначають базові засади становлення та вдосконалення правової особистості, яка відкрита для правової соціалізації, прагне до максимальної реалізації своїх можливостей. Серед принципів виокремлюємо такі: поваги до права, сутність якого полягає в узгодженості поведінки з правовими нормами, дотримання цього принципу дасть змогу застерегти клієнта від порушення законів, підвищити рівень правової обізнаності, спрямувати правову соціалізацію; рівності прав, який спрямований на реалізацію потреб у правовій соціалізації незалежно від індивідуально-типологічних особливостей, рівня розвитку, минулого досвіду особистості; єдності прав, обов’язків і відповідальності передбачає синтез цих трьох складових у процесі правової соціалізації; позитивної спрямованості правової соціалізації – утверджує орієнтацію соціальної роботи на формування у клієнта навичок самоактуалізації, комфортного співіснування у правовому полі соціуму. Дотримання цих принципів дасть можливість закласти базис для правового розвитку особистості, сформувати правосвідомість, соціальні цінності, морально-правові якості.

Визначена мета, завдання та принципи правової соціалізації реалізуються у змісті, який представлений сукупністю напрямків діяльності соціального працівника: соціально-особистісний, інформаційно-пізнавальний, діяльнісно-поведінковий.

Соціально-особистісний напрям передбачає формування інтересу та стійкої позитивної мотивації особистості в оволодінні правовими знаннями, розвиток усвідомленого ставлення до власних прав та обов’язків, вироблення стійкого позитивного ставлення та поваги до закону. Інформаційно-пізнавальний напрям полягає у наданні інформації про міжнародні правові документи, про права в галузі освіти, охорони здоров’я, трудових відносин, сімейній сфері тощо. Діяльнісно-поведінковий напрям спрямований на формування умінь і навичок особистості використовувати правову інформацію, поводити себе у суспільстві відповідно до існуючих правових норм і правил поведінки.

Правова соціалізація – це комплексний, складний, довготривалий процес, зміст якого може охоплювати: правовий розвиток особистості,

формування правових установок і ціннісно-правових орієнтацій, засвоєння соціально-правового досвіду, оволодіння правовою культурою суспільства, включення особистості в систему правовідносин, формування особи з відповідним рівнем правової свідомості, взаємодія особистості та суспільства тощо.

Під час входження до соціально-правової системи суспільства сутність правової соціалізації особистості полягає в залученні її до правових норм, соціально-культурних цінностей, оволодінні правовими знаннями, формуванні правосвідомості, становленні активної життєвої позиції.

У процесі правової соціалізації зміст роботи соціального працівника полягає у дотриманні основних механізмів, серед яких виокремлюють: соціально-правову адаптацію (у процесі якої особистість пристосовується до правових норм), правову інтеріоризацію (засвоєння моральних цінностей, настанов і правових норм суспільства), правову екстеріоризацію (вплив на оточення шляхом реалізації набутих поглядів, ідей, переконань, моральних, правових і соціальних цінностей).

Разом з тим, соціальний працівник має цікавитись рівнем соціально-правових знань, правової поінформованості особистості, а також тим, як ці знання втілюються в реальну поведінку в конкретних умовах. Процес правової соціалізації полягає в його зорієнтованості на встановлення взаємозв'язку між мотивацією, знаннями й поведінкою.

Отже, соціальна робота з правової соціалізації особистості полягає у залученні до загальної правової культури суспільства, формування готовності до регулювання власної поведінки на основі правових норм. Саме надбання системи загальних уявлень про закони й інститути, відносини між державою і громадянином, правові цінності, норми та принципи права забезпечує опанування змістовною сутністю правової соціалізації особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горецька Х. В. До питання гносеології правової соціалізації / Х. В. Горецька // Європейські перспективи, 2013. – № 3. – С. 18–24.
2. Тарабукін О. Ю. Правова соціалізація як форма соціального впливу права. / О. Ю. Тарабукін // Часопис Київського університету права. Теорія та історія держави і права. Філософія права. – № 1, 2013. – С. 64–66.
3. Топчій О. В. Правова соціалізації особистості у призмі юридичної педагогіки. / О. В. Топчій. // Вісник : Педагогічні науки. – № 140, 2016. – С. 88–92.

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ОСВІТА: ГРОМАДСЬКІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Скорупо Володимир Олегович
студент ІІІ-го курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

На сьогоднішній день Україна знаходиться у досить складній економічній та політичній ситуації, нажаль, не дає можливості повністю реалізовувати той людський потенціал, який наділена. Проте існує той факт, що ми переживаємо складний період сучасності, який повинен стати поштовхом до розвитку нашого суспільства та держави у цілому.

Проблематика шкільної освіти буде взята за основу у даній дискусії. Розглядаючи інститут шкільної освіти варто окреслити його основні проблеми:

застарілість не тільки підходу, але і оснащення. Про це свідчить опитування, проведене «Урядовим кур'єром», згідно якого 31,9 % опитаних вважає основною проблемою невідповідність шкіл та їх матеріально-технічного забезпечення;

вибір освіти. Задавши питання випускнику: «Ким ти хочеш стати у майбутньому?», конкретної відповіді ми не отримаємо, скільки інтереси молодої людини формуються не у школі, а на подвір'ї, під впливом соціальних мереж чи друзів та у відповідних гуртках. Для того щоб стати ефективною складовою суспільства, потрібні знання з галузі психології, філософії, політології, риторики, соціології, етики та естетики, які навчальною програмою не передбачені;

різниця ВНЗ та школи. На жаль, при вступі до ВНЗ першокурсник змушений адаптуватись до нової системи викладання, опановувати ораторське мистецтво, аналізувати велику кількість матеріалу для підготовки і навчитись відстоювати власну позицію. Виникає наступне питання: яке місце у підготовці відіграє школа?

Майбутнє не тільки конкретно окресленої території залежить від молодого покоління, але і суспільства в цілому. Проте чи ефективна функціонуюча система заходів і закладів присвячена молоді? Аналіз проблем освіти в Україні дає підстави для їх вирішення, опираючись на закордонний досвід.

Оснащення аудиторій відеокамерами дасть змогу учням відслідковувати урок навіть у випадку хвороби, батькам – слідкувати за активністю дітей. Також це дасть змогу дати об'єктивну оцінку роботі викладача.

Можливість самостійного вибору предметів надасть змогу учням навчатись у відповідністю своїх інтересів. Усім нам відома проблема, коли учень цікавиться певною сферою, наприклад, історичними фактами, точними науками чи правовою сферою, проте змушений зосередитись на ряді інших предметів навчальної програми. Обираючи сферу інтересів, учень може власноруч розставити пріоритети у навчанні.

На жаль, при підготовці до уроку учень турбується про отриману оцінку, а не про засвоєння матеріалу. Тому перед важливими контрольними нерідкість «хвороб» чи «сімейних обставин». Так викладач може не озвучувати оцінки, а підвести підсумок рівня знань по темі. Якщо підготовка учня не відповідає його оцінюванню, викладач може виділити час на додатковому викладі матеріалу чи повторному опитуванні.

Кожен із пунктів стане кроком назустріч учню, інтерес до навчання зростатиме з кожним заняттям. Проте навіть при введенні даних методів завжди матиме місце суб'єктивний фактор та механізм реалізації, який кожен вбачатиме по-своєму. Тому не варто чекати змін, які можуть покращити наше становище, варто стати самому ініціатором.

Зі змінами у законодавстві повинні слідувати і зміни громадськості. Як варіант можлива форма роботи яка допоможе конструктивно побудувати живу роботу із учнями, під час якої теорія переходить у практику. Учні можуть долучитись у будь-який момент до обговорення теми, а ігрова форма дає змогу тримати увагу учнів.

Наступним кроком може стати залучення провідних спеціалістів, які на власному досвіді можуть пояснити особливості тієї чи іншої професії. Дана методика дасть чітке уявлення про ту чи іншу спеціальність з середини.

Дебати можуть стати тією самою новою системою оцінювання. Коли розглядається тема, переважає теоретичне викладення, під час якого учні засвоюють інформацію та долучаються до дискусії, можуть задати питання, які незрозумілі з теми. Підсумком даної роботи стане дебатний турнір, який дасть змогу учням вдосконалити ораторські здібності, навчитись відстоювати власну думку, працювати у команді та дійсно засвоїти матеріал. Дане змагання буде оцінюватись викладачем, а у окремих випадках можуть проводитись змагання між класами та школами, що виведе їх на новий рівень.

Тож, система освіти на сьогоднішній день має достатньо недоліків, які необхідно вирішувати вже зараз. Шляхи та можливості існують – питання лише у мотивації. Розроблена методика може не тільки допомогти учням у їх формуванні як особистості, але вивести Україну на новий щабель.

СУЧАСНІ ПРІЗВИЩА М. КРОПИВНИЦЬКОГО, УТВОРЕНІ ВІД НАЗВ ЛЮДЕЙ ЗА РОДОМ ДІЯЛЬНОСТІ

Сорочан Ірина Вікторівна
студентка ІІ курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Прізвища людей тривалий час перебувають у колі інтересів мовознавців. Свідченням цього є низка комплексних досліджень з історичної та сучасної антропоніміки П. Чучки, Ю. Карпенка, Р. Осташа, І. Фаріон, С. Панцьо, І. Сухомлина, Л. Кракалії. Водночас лінгвістична багатогранність сучасних українських прізвищ зумовлює необхідність їх подальшого вивчення, зокрема в межах регіональних антропонімних систем. Виявлення специфічних рис прізвищ, які сьогодні функціонують в м. Кропивницькому, досі є актуальним, зважаючи на те, що місцева система прізвищ активно поповнюється новими одиницями внаслідок міграційних процесів. До того ж неоднаковою мірою вивчені окремі лексико-семантичні групи прізвищ, зокрема прізвища, утворені від назв професій. Ці фактори й зумовлюють актуальність пропонованого дослідження.

Метою роботи є дослідження сучасних прізвищ м. Кропивницького, утворених від назв людей за родом діяльності. Реалізація поставленої мети передбачає виконання низки завдань: 1) укласти реєстр прізвищ, утворених від назв людей за родом діяльності; 2) дослідити механізми творення таких прізвищ та охарактеризувати семантику їх основ; 3) зробити висновки про словотвір прізвищ. Джерельною базою дослідження послугував фактичний матеріал, зібраний на території м. Кропивницького, а саме прізвища містян, розміщені у вільному доступі в мережі Інтернет, зокрема на офіційному веб-сайті ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління».

Значна частина зібраних нами прізвищ утворена від назв професій. За інформацією, відбитою в їхніх основах, можемо уявити особливості соціально-економічного життя населення України кінця XVII – початку XVIII ст.: на тлі традиційного для українців рослинництва та вирощування свійських тварин посилюються торгівельні зв’язки, інтенсивно розвиваються ремесла. Зокрема, прикметним явищем того часу була діяльність цехів, які згуртовували представників певних професій. Наприклад, реміснича палітра Полтави нараховувала 10 таких об’єднань: кравецький, різницький, шевський, ковальський, гончарський, ткацький, кушнірський, бондарський і колісницький, а згодом ще й музичний [1, с. 130]. Назви цих давніх українських ремесел збережені в

низці сучасних прізвищ: *Кравець*, *Різник*, *Швець, Коваль, Гончар, Ткач, Кушнір, Бондар, Колісник, Музика*. Характерною особливістю того часу є збільшення кількості вузькоспеціалізованих фахівців (рудники, вуглярі, соляники) [6, с. 214].

Зауважимо, що сучасні родові іменування називають не лише відомі на сьогодні види людської діяльності (слюсар, чабан, бондар, ткач, пекар), але й зберігають назви забутих професій (голкар, гарбар, сідельник, рукавичник, поясник, юхтинник, сап'яник, шабельник, стельмах, зварич). Окрім того, деякі з прізвищ могли вказувати на такі різновиди роботи, які впродовж існування змінили свою назву (цирульник – сучасна назва перукаря).

У зібраних матеріалах фіксуємо низку прізвищ, утворених від назв людей за родом діяльності. Це такі: *Бондаренко, Бригар, Вознічук, Вознюк, Воєнний, Воловик, Дяченко, Зварич, Кадигроб, Кірпічов, Коваленко, Колесник, Комісарчик, Ніжніченко, Олійник, Подкопаєв, Слюсаренко, Сотник, Стельмашок, Ткаченко, Цирульник, Чабанюк, Чумак, Шаповалов*.

Найбільше прізвищ утворилося від назв людей, пов'язаних з обробкою дерева та виготовленням виробів із нього: *Бондаренко*, *Колесник*, *Стельмашок, Ніжніченко* < нижник «людина, що стоїть внизу при розпилюванні дерева на дошки» [3, с. 563].

Виокремлюємо також прізвища, похідні від назви осіб, пов'язаних із доглядом за свійськими тваринами: *Чабанюк* < чабан «той, хто доглядає овець» [4, с. 442], *Воловик* < воловик «воловий пастух» [5, с. 250].

Назва обробника металу закріпилася в прізвищах *Коваленко* і *Слюсаренко*. Із торгівельною справою та доправленням товарів пов'язане прізвище *Чумак*, а з назвою людини, що виготовляла або продавала олію, – прізвище *Олійник*. Вказівку на професію солевара (робітника, який виварює сіль із ропи) зберегло прізвище *Зварич* [7, с. 231].

У матеріалах наявні також антропоніми *Ткаченко* і *Шаповалов*, утворені від назв осіб, які працювали в галузі обробки волокна, займалися ткацтвом, пошиттям одягу та взуття.

Застаріла назва особи, що виконувала обов'язки лікаря, банника і перукаря, відображена в основі прізвища *Цирульник*.

За часів Великого князівства Литовського та Речі Посполитої існувала посада управителя маєтку – комісар або комісарчик, назва якої закріпилася в прізвищі *Комісарчик*. Інформацію про іншу адміністративну посаду зберегли прізвища *Вознічук* та *Вознюк*. Твірною основою для обох послугувала назва виду судового приставу при старих судах – возний [5, с. 248].

Деякі прізвища містян пов'язані з військовою справою. Зокрема, твірна основа прізвища *Сотник* називає особу, яка в XVII–XVIII

століттях очолювала військову і адміністративно-територіальну одиницю – сотню. На загальну приналежність денотата до військової справи та військової служби вказує прізвище *Воєнний*.

Зважаючи на те, що сучасний класифікатор професій містить відомості про священнослужителів, досліджуємо прізвища, мотивовані назвами кліриків в межах цієї групи. Так, назву найбільш відомого в Україні представника церкви відображає прізвище *Дяченко*, утворене від лексеми дяк. Відомості про церковні обов'язки священика збережені в прізвищі *Кадигроб*.

Аналізуючи значення власне прізвищ, зазначимо, що оніми *Бондаренко*, *Ніжніченко, Коваленко, Слюсаренко, Ткаченко, Дяченко* не вказують на те, що їх перший носій був бондарем, нижником, ковалем, слюсарем, ткачем або дяком, оскільки названі антропоніми мають у своїй структурі патронімічний суфікс -енко. Первісно формант -енк(о) мав демінутивне значення, тобто позначав малих, недорослих осіб: бондаренко – «малий бондар», «син бондаря» [2, с. 24]. Тож маємо зробити висновок, що ці назви закріпилися в ролі прізвищ, коли їхніми носіями були вже не представники цих професій, а продовжувачі їхнього роду або справи: «син такого-то», «помічник майстра такого-то», наприклад, син або помічник коваля (*Коваленко*), син або помічник слюсаря (*Слюсаренко*) тощо. Подібне значення має також суфікс -ук у прізвищі *Чабанюк*.

Формант -ов у прізвищі *Шаповалов* так само виконує патронімічну функцію, але більше характерний для російської мови.

На нашу думку, до цієї групи доцільно також зарахувати прізвище *Бригар*, семантика антропооснови якого потребує подальшого вивчення. Керуємося насамперед значенням суфікса -ар, продуктивного для творення назв професій (кухар, пекар). Можемо припустити, що прізвище вказує на особу, яка працювала на річковому транспортному засобі XVIII–XIX ст., відомому під назвою «бриг». Бриги плавали Дніпром нижче порогів, доправляючи різноманітні вантажі вагою від 8000 до 28000 пудів [8, с. 670]. Більшість із них будувалися в Херсонській та Таврическій губерніях. Відомо також, що на судні працювало 5-10 робітників.

Певні припущення можемо також зробити щодо походження прізвища *Кірпічов*. Семантично його основу можна виводити з лексеми «кирпичь», відомої з найдавніших часів та запозиченої з тюркських мов [9]. Особа, яка займалася виготовленням цегли або її продажем, мала назву «кирпичник». Імовірно, аналізоване прізвище *Кірпічов* вказує на продовжувача справи або роду майстра з виготовлення цегли.

Отже, прізвища, похідні від назв професій, посідають чільне місце в репертуарі українських прізвищ та виявляють значну варіативність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко О. Ремісничі цехи м. Полтави XVIII ст. / О. Коваленко // Краєзнавство. – 2010. – № 1–2. – С. 130–135.
2. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища / Масенко Л. Т. – К. : Знання, 1990. – 48 с.
3. Словарь української мови : в 4-х т. / упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – Том 2.
4. Словарь української мови : в 4-х т. / упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – Том 4.
5. Словарь української мови : в 4-х т. / упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – Том 1.
6. Сцібан О. Екофільне природокористування та його правове регулювання в контексті цивілізаційного розвитку українського терену у XV–XVII століттях / О. Сцібан // Українознавство – 2013. – № 3–4. – С. 211–217.
7. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців : історико-етимологічний словник / П. П. Чучка. – Львів : Світ, 2005 . – 702 с.
8. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: Томъ IVA. Босъ – Бунчукъ [електронний ресурс] / подъ редакціей профессора И. Е. Андреевскаго. – СПб. : Типо-Литографія (И. А. Ефрона), 1891. – 6, VI, 473–940 с. – Режим доступу: ru.wikisource.org/wiki/ЭСБЕ/Бриг,_речное_судно – Назва з екрана.
9. Этимологический онлайн-словарь русского языка Макса Фасмера [електронний ресурс] – Режим доступу : vasmer.lexicography.online/к/кирпич – Назва з екрана.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Тернавська Тетяна Анатоліївна
доцент кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»,
кандидат педагогічних наук

Технології соціальної роботи з дітьми з особливими потребами реалізуються у створенні таких соціальних умов, які сприятимуть

внутрішньому управлінню індивіда, досягненню ним своїх цілей, реалізації різних типів поведінки, гнучкої адаптації. Треба створити атмосферу безпеки, в якій відсутнє зовнішнє оцінювання. Але соціальний працівник не може вирішувати за інваліда його проблеми, він повинен допомогти особистості визначити особисту позицію, сформувати незалежність від зовнішнього впливу, навчити спиратися на себе, тобто допомогти самоактуалізуватись у подоланні перешкод. Інвалід, що адекватно оцінює своє становище і усвідомлює свою самоактуалізацію, досягає душевного і психічного здоров'я, стає соціально повноцінною особистістю.

У практиці соціальної роботи соціально-педагогічна і психологічна допомога та підтримка ще й досі ототожнюється із соціальним захистом. Почасти це пояснюється відсутністю загальноприйнятої теорії співвідношення соціальної допомоги і соціального захисту. Водночас накреслився деякий стійкий інваріант розуміння цих понять, а саме: «соціальна допомога» – поняття значно ширше, ніж «соціальний захист». Термін «соціальна допомога» є цілком правомірним та автономним, коли йдеться про індивідуальну допомогу окремій дитині, групі дітей чи їх родичам. Кінцевою метою такої індивідуальної допомоги є формування позитивної «Я» – концепції, соціальне самоствердження, повнокровна участь у життєдіяльності суспільства. Коли мова йде про соціальний захист, мається на увазі створення певної законодавчої бази, яка б захищала права тієї чи іншої соціальної групи, зокрема, забезпечення прав на лікування, навчання, працевлаштування, надання пенсій, пільг тощо. У цьому випадку соціальний працівник виступає в ролі «перекладача» мови законів. Однак при такому розумінні понять залишається широке поле для їх взаємопроникнення. Так, відстоюючи права окремої людини, ми тим самим допомагаємо їй адаптуватися в складних умовах життя.

У теоретичному плані ми виходимо з визнання універсальності кожної особистості, яка є творцем власної долі, що є цілісністю, а не сукупністю окремих якостей та вчинків. Методологічно такий підхід побудований на здобутках вітчизняної соціальної, педагогічної та психологічної науки (дефектологія і соціальна педагогіка) і походить з теорії гуманістичної психології, в якій акцент робиться на самоактуалізацію особистості, логотерапії – терапії, орієнтованої на знаходження сенсу життя, гуманітарної психології, що наголошує на своєрідності систем ціннісних орієнтацій, культурно-психологічних властивостях дитини і психолога.

Особистість дитини-інваліда розвивається у відповідності із загальними закономірностями розвитку дитини, а дефект, стан чи хвороба визначають вторинні симптоми (за Л. Виготським), що виникають опосередковано протягом аномального соціального розвитку.

Хвороба, яка спричинює насамперед порушення в біологічній сфері людини, створює перешкоду для соціально-психологічного розвитку. Це стосується інвалідів з дитинства з порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату, комплексними порушеннями психофізичного розвитку. У разі відсутності своєчасної допомоги відбуваються відхилення від стадії вікового розвитку, тобто особливості дизонтогенезу спричинено патологічним процесом у біологічному розвитку та його наслідками.

Ось чому таке велике значення має соціально-педагогічна і психологічна допомога інвалідам віком від 15 до 18 років і старше – до 28 років. У 15 років закінчується сенситивний етап дитинства, для якого є характерною нестійкість психічних функцій, що може спричинити явища регресу, тобто повернення функцій на більш ранній віковий рівень. Психологи виділяють шість варіантів психічного дизонтогенезу: недорозвинення, затримка у розвитку, ушкоджений розвиток, дефіцитарний, спотворений і дисгармонійний [1, с. 52–53].

Спостереження свідчать, що ті проблеми, з якими починають стикатися юнаки та дівчата у віці 15–18 років, спричинені не самою хворобою, дефектом чи станом, а гострою емоційною реакцією на психотравмуючу ситуацію, зумовлену певним ставленням до інвалідності, оцінкою, яку дає інвалід характеру цього ставлення, життєвою позицією відносно до ситуації в цілому. Перебуваючи здебільшого у замкненому просторі, вони переживають великий дефіцит соціальних контактів або, опинившись у змішаному колективі, стикаються із труднощами міжособистісних відносин. У їхній мові домінують слова: самотність, нездатність, неспроможність, марність життя. Багато інвалідів, стикаючись з життям, втрачають впевненість у собі, в можливостях самореалізації, зокрема в особистісній сфері, створенні власної сім’ї і вихованні дітей. Основна закономірність, характерна для всіх категорій інвалідів – це обмеження комунікативних можливостей внаслідок сенсорної, моторної і соматичної депривації.

Інвалідність – це проблема не лише інваліда, його сім’ї, але і найближчого оточення. Батьки, які доглядають за дитиною з функціональними обмеженнями, не можуть позбавитися почуття провини. У благополучних сім’ях дитину часто занадто опікують, не готують до самостійного життя, а в неповних або конфліктних сім’ях, навпаки, вихованню та навчанню таких дітей та догляду за ними не приділяють належної уваги. Батьки стикаються з проблемами, пов’язаними з установленням та підтримкою контакту, розв’язанням конфліктних ситуацій, особливо тих, що загрожують цілісності сім’ї. Наявність у сім’ї однієї дитини з явними ознаками інвалідності часто негативно позначається на житті інших дітей.

Саме цим і пояснюються особливості технологій соціальної роботи з дітьми з освітніми потребами. Завдання соціального працівника – в тому, щоб створити такі соціально-педагогічні та соціально-психологічні умови, які сприятимуть внутрішньому управлінню індивіда, досягнення ним своїх цілей, реалізації різнобічних типів поведінки, гнучкої адаптації. Треба створити атмосферу безпечності, ситуації, у якій відсутнє зовнішнє оцінювання. Тільки за таких умов людина може виявити себе нестандартно, по-новому, тобто творчо. Завдяки творчій адаптивній поведінці вона діє продумано, прагне до самостійності, гармонійності, а коли спрямовує свої зусилля на досягнення власних цілей, то діє продумано. Разом з тим самоактуалізація не може бути реалізована без емпатійного розуміння і прийняття іншої людини, тобто взаємодії з нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клопота Є. А. Інтеграція молоді з обмеженими фізичними можливостями в суспільство : громадсько-правові, соціально-психологічні та інформаційно-технологічні аспекти : метод. посіб. / [Є. А. Клопота, В. Г. Бондаренко, О. А. Клопота, С. А. Бондаренко]. – Запоріжжя : ЗНУ, 2008. – 114 с.

АНАЛИЗ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Цвиль Мария Павловна
младший научный сотрудник
ГНУ «Институт экономики НАН Беларуси»
(г. Минск, Республика Беларусь)

С начала 1970-х годов Европа твердо привержена окружающей среде: защита качества воздуха и воды, сохранение ресурсов и охрана биоразнообразия, обращение с отходами и контроль деятельности, которая оказывает негативное воздействие на окружающую среду - это лишь некоторые из областей, в которых ЕС занимает активную позицию, как на уровне государств-членов, так и на международном уровне.

Европейская экологическая политика, основанная на статье 174 Договора об учреждении Европейского сообщества 1957 г. в разделе «Окружающая среда», направлена на обеспечение устойчивого развития европейской модели общества на основе корректирующих мер, касающихся конкретных экологических проблем, или сквозных мер, интегрированных в другие области политики. Согласно этому договору,

одной из ключевых задач, стоящих перед ЕС, является «содействие высокому уровню защиты и улучшению качества окружающей среды» [1].

Проведенное нами исследование позволило выделить пять этапов формирования экологической политики Европейского Союза, которые представлены в таблице 1.

За время становления экологической политики и законодательства, сформировался целый пласт документов, который сегодня выделен в отдельную область права – экологическое право, охватывающее многие аспекты воздействия человека на окружающую среду. Это и добыча природных ресурсов, и технологии переработки сырья, и утилизация отходов, и допустимое количество вредных выбросов в атмосферу, воду и почву и т.д.

Таблица 1 – Этапы формирования экологической политики ЕС

Период	Характеристики этапа
Первый этап 1957-1971	отсутствие правовой компетенции в сфере окружающей среды; проведение единичных факультативных мероприятий; подготовка институтов ЕС к расширению деятельности в экологическом направлении.
Второй этап 1972-1985	проведение начальных мероприятий по защите окружающей среды; появление первых программ действий в этой сфере; начальное развитие правового регулирования в области экологии; издание директив – актов гармонизации права государств-членов; присоединение к важнейшим международным конвенциям по охране окружающей среды, таким как, Конвенция об охране дикой флоры и фауны и природных мест обитания в Европе (1979 г.), Конвенция о трансграничном загрязнении воздуха на большие расстояния (1979 г.), Международное соглашению по тропической древесине (1983 г.) и др.
Третий этап 1986-1991	закрепление компетенции в области охраны окружающей среды за институтами ЕС; определение целей и задач, принципов и направлений политики ЕС в области охраны окружающей среды; внедрение принцип субсидиарности между ЕС и государствами-членами в сфере охраны окружающей среды; правовое регулирование природоохранной деятельности на основе регламентов
Четвертый	совершенствование экологической политики;

этап 1992-2002	институциональное закрепление вопросов экологической политики и проблем окружающей среды; внедрение «горизонтального» подхода, главным принципом которого является учет всего спектра отраслей, вызывающих загрязнения окружающей среды
Пятый этап с 2003 по наст. время	осуществление экологической деятельности на основе экологической компетенции, предусмотренной статьями Договора ЕС; совершенствование правового регулирования охраны окружающей среды; включение проблем защиты окружающей среды в проект Конституции ЕС

Примечание. Таблица составлена на основании собственных исследований автора.

Европейскими соглашениями установлено несколько типов нормативных актов, одни из которых имеют больший «вес», чем другие: Правила, Директивы и Решения.

Проведенные нами исследования позволили систематизировать существующую структуру основных и вспомогательных нормативно-правовых документов в законодательстве ЕС (рисунок).

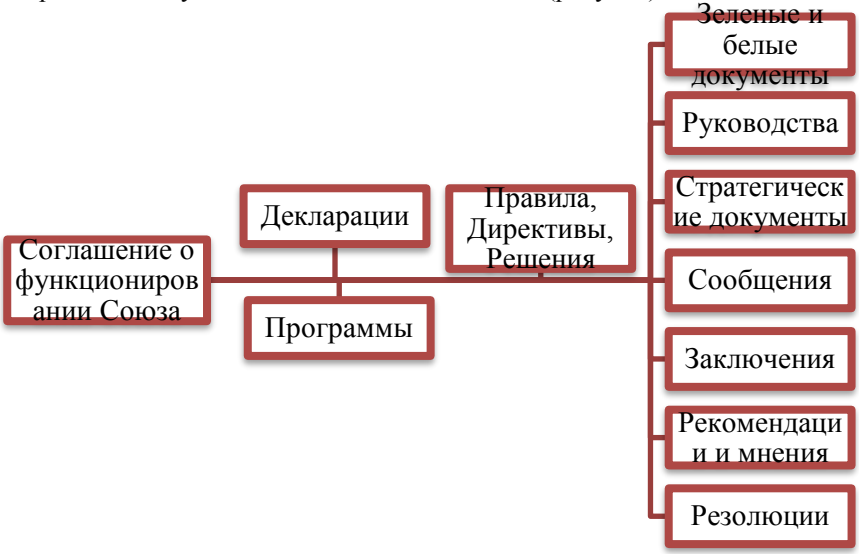

Рисунок 1 – Структура нормативно-правовых документов в законодательстве ЕС.

Примечание. Рисунок составлен на основании собственных исследований автора.

Наиболее применяемый инструмент правового регулирования в области охраны окружающей среды являются директивы. Это правовые акты, обладающие юридической силой, носящие обязывающий характер. Они принимаются высшими органами (институциями) ЕС – Советом, Советом совместно с Европейским парламентом и Комиссией. Директивы как источник права направлены на сближение, гармонизацию права и правотворчества стран-участниц союза [2].

В ЕС на протяжении десятилетий были разработаны одни из самых высоких в мире экологических стандартов. Они помогают защитить природные ресурсы Европы и здоровье и благополучие людей, живущих в ней.

Практическая деятельность Евросоюза в области окружающей среды основывается на среднесрочных программах действий, которые определяют политику по окружающей среде. Действующая программа (2014-2020 гг.) предусматривает достижение трех ключевых целей: защита, сохранение и усиление природного капитала Союза; эффективное использование ресурсов, создание «зеленой» и конкурентоспособной низкоуглеродной экономики; защита граждан Союза от воздействия окружающей среды и рисков для здоровья и благополучия.

В 2017 г. Европейской комиссией был принят амбициозный План действий для природы, людей и экономики, который должен быть выполнен в 2019 г., включающий 15 основных действий и более 100 конкретных мер. Выполнение этого плана должно приблизить Евросоюз к выполнению целей стратегии по биоразнообразию и Директивы о птицах и местах обитания [3].

Таким образом, проведенные нами исследования позволили установить, что законодательство ЕС является эффективным и способствует защите и сохранению окружающей среды. Тем не менее, несмотря на выявленные положительные тенденции, государства-участники сталкиваются с экологическими проблемами и ведут активную работу по дальнейшему совершенствованию нормативно-правовых актов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Договор о Европейском союзе // [Электронный ресурс] – 2016. Режим доступа: http://eulaw.ru/treaties/teu. – Дата обращения: 01.03.2018.

2. Дубовик, О. Л. Роль директив в правовом регулировании охраны окружающей среды в Европейском союзе // [Электронный ресурс] – 2015. Режим доступа: http://отрасли-права.рф/article/3603. – Дата обращения: 02.04.2018.

3. An action plan for nature, people and the economy // [Electronic resource] – 2017. Access mode: http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/directives_en.htm. Date of access: 03.04.2018.

СПЕЦИФІКА ОСОБОВОГО ІМЕНІ ЯК ОБ'ЄКТА ПЕРЕКЛАДУ

Чорноус Оксана В'ячеславівна
завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат філологічних наук, доцент

Специфічна сутність особових імен вимагає застосування особливих підходів при їх передачі засобами чужої мови. Редактор трьох видань словника-довідника «Власні імена людей» В. Русанівський, коментуючи міру перекладності імен і прізвищ, зауважував, що «Коли б ми стали перекладати імена, то і П'єра і Петра треба було б називати «каменем», як у старогрецькій мові, звідки походить це ім'я…, Івгу і Євгенію – «благородною», а Олеся і Олександра – «захисником людей». Отже, йдеться не про переклад, а про можливість заміни імені в одному національному оформленні іменем в іншому національному оформленні» [6, с. 96]. Питання перекладу особових імен іншими мовами привертає увагу вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, перекладачів упродовж тривалого часу. У сучасних наукових розвідках Л. С. Бархударова, С. К. Влахова, С. П. Флорина, М. П. Кочергана, Б. М. Ажнюка, І. В. Корунця докладно окреслені різні перекладацькі прийоми і тактики, які застосовуються при перекладі лексичних одиниць, зокрема антропонімів. Однак, на наше переконання, деякі аспекти перекладу особових імен досі потребують уваги науковців у плані узагальнення та систематизації здобутих результатів. Метою пропонованого дослідження є стислий огляд диференційних ознак антропонімів, які зумовлюють застосування особливих підходів при їх передачі засобами чужої мови.

Як відомо, визначальною диференційною ознакою антропоніма є його функціонування як засобу задоволення фундаментальної комунікативної потреби в ідентифікації конкретного індивіда з-поміж багатьох йому подібних [2, с. 10]. Ідеться про здатність особових імен виступати засобом встановлення тотожності або відмінності конкретної особи в суспільстві: використовуючи імена ***Петро, Володимир, Іван, Тетяна, Катерина*** тощо, мовці можуть назвати, упізнати, визначити ту чи ту людину. Безпосередній зв'язок імені та об'єкта-носія вимагає в більшості випадків точного передавання антропоніма зі збереженням

звучання, особливо в офіційних ситуаціях, де імена перебувають поза експресією [5, с. 76]. Як приклад можемо навести варіанти перекладу особового імені ***Лев***. Російський письменник Лев Толстой в американській літературній культурі здебільшого відомий як ***Leo*** (Лео), що аж ніяк не є перекладом оригінального ***Lev*** (Лев), а вважається ономастичною версією, тобто англійською власною назвою, що походить з латинського leo – leonis. При цьому ім'я ***Лев*** щодо будь-якого громадянина України слід відтворювати лише як ***Lev***, а не ***Leo,*** оскільки з певною ймовірністю можна говорити про існування в Україні іншої особи на ім'я ***Лео***, яке в перекладі набуватиме вигляду ***Leo*** та порушуватиме основну функцію антропоніма – безпомилково ідентифікувати особу.

Іншою характерною ознакою особового імені є здатність передавати певну інформацію про його носія [3]. Так, за особовим іменем українці можуть здебільшого без вагань визначити стать, національну або релігійну належність особи. Прикладом можуть слугувати чужомовні імена, які легко «упізнаються» мовцями як своєрідні маркери представників вірменської, азербайджанської, таджицької, узбецької та інших національностей: ***Арам, Ашот, Вазген, Зураб, Алхаз, Ельдар, Орхан, Оруджбек*** та інші. Так само легко ідентифікуються носії особових імен, які вживає переважно єврейський етнос: ***Айзек, Аншел, Бер, Герш, Залман, Зусман, Копель, Лейб, Лейзер*** тощо. Уживання навіть таких маловживаних іншомовних онімів здебільшого не спричиняє труднощів, адже внаслідок асиміляції на фонетичному та граматичному рівнях вони перетворилися на органічну частину українського особового іменника. Іншою постає ситуація, коли виникає потреба передати такі маловідомі наймення засобами чужої мови.

На думку Л. Белея, збереження обох специфічних ознак особового імені при передачі засобами чужої мови є принципово важливим [1, с. 198]. Зокрема дослідник наголошує, що в центрі уваги науковців має бути дотримання не лише універсальної номінативно-ідентифікаційно-диференційної функції, як це найчастіше трапляється, але й реалізація характеристичної або інформаційної ознаки. Зауважимо, що в іншомовному середовищі як широковживані (з високою частотою уживання), так і маловживані (рідкісні та поодинокі) імена українців зазнають численних змін у зв'язку з адаптацією до норм мови-приймача, набуваючи специфічних фонетичних, орфоепічних, акцентологічних, морфологічних, синтаксичних характеристик. З огляду на це, постає питання про створення «логічної і теоретично обґрунтованої системи у передачі власних назв, такої системи, яка була би зрозуміла всім, яка була би побудована на логічній, стрункій теоретичній базі» [4, с. 319].

В арсеналі сучасного перекладача наявні різні способи відтворення лексики в перекладі, проте не всі з них можуть бути повною

мірою використані для антропонімії. Аналіз лінгвістичних досліджень з практики перекладу пропріальної лексики дозволив виокремити кілька найпоширеніших способів творення в мові перекладу відповідників для безеквівалентної лексики, зокрема особових імен – запозичення, калькування, традиційне передавання, заміна національними еквівалентами. Названі способи неоднаковою мірою використовуються в сучасній практиці, мають різне призначення, сферу та правила застосування, що спричиняє труднощі при їх обранні та застосуванні. При в будь-якому разі перекладач повинен враховувати специфічну сутність особових імен, яка завжди вимагатиме застосування особливих підходів при їх передачі засобами чужої мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белей Л. Природа особових імен та їх відтворення засобами чужої мови / Л. Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2016. – Вип. 21. – С. 198–202.
2. Блох М. Я. Имена личные в парадигматике, синтагматике и прагматике / М. Я. Блох, Т. Н. Семенова. – М. : Готика, 2001. – 194 с.
3. Карпенко Ю. О. Функциях собственных имен//Spoločnské fungovanie vlastných mien. VII. Slovenská onomastická konferencia. – Bratislava, 1980. – S. 6–13.
4. Смолій М. Українські власні назви у німецькомовному інформаційному просторі як елемент міжкультурної комунікації /М. Смолій, В. Сулим // Наукові записки. Серія : Філологічні науки. – 2010. – Вип. 89 (3). – С. 319–322.
5. Суперанская А. В. Теоретические основы практической транскрипции / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1978. – 284 с.
6. Питання мовної культури : зб. статей. – К. : Наук. думка, 1970. – Вип. 4. – 99 с.

АНОРМАТИВИ В ПИСЕМНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Чорноус Олександр Петрович
студент ІІ курсу коледжу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Помилки в текстах різних жанрів є об’єктом пильної уваги багатьох науковців, оскільки правильність є визначальною ознакою культури мовлення сучасного фахівця. Попри це, дослідження анормативів у писемній комунікації не втрачає своєї актуальності з

огляду на численні наукові розвідки з цього питання. Пропоноване дослідження має на меті охарактеризувати теоретичні засади дослідження анормативів у писемній комунікації. Реалізація поставленої мети вимагає виконання таких завдань: 1) визначити лінгвістичну сутність поняття помилки та причин її виникнення в письмових джерелах; 2) окреслити сучасні підходи до класифікації анормативів у письмових текстах.

У найбільш загальному розумінні помилка – це неправильність у підрахунках, написанні слова тощо або вчинках, діях [7]. З огляду на це, науковці різних галузей розробляють та використовують більш конкретне поняття помилки, вкладаючи в нього специфіку тієї чи тієї сфери. Як наслідок, у мові функціонують такі терміни як судова помилка, медична помилка тощо.

У сучасному мовознавстві так само існують спроби системного опису феномена помилки. Найбільш цінними в цьому плані вважаємо наукові розвідки з теорії та практики редагування, культури української мови А. Капелюшного, В. Різуна, З. Партики, О. Пономаріва, О. Сербенської та інших, які окреслюють теоретичні засади вивчення ненормативних мовних утворень. Важливою для тлумачення поняття мовної помилки є дисертаційна робота Т. Бондаренко «Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів» (К., 2003). У ній дослідниця з'ясовує лінгвістичну сутність поняття помилки, критично переглядаючи її традиційне трактування як порушення норми. Згідно із запропонованою дефініцією помилка – це анорматив, тобто таке ненормативне лінгвоутворення, що виникає внаслідок невмотивованого порушення літературної норми та є результатом неправильних мисленнєвих операцій [1, с. 7]. Загалом погоджуючись із ним, О. Русецька конкретизує, що помилка – це об'єктивне відхилення, яке перетворює правильний компонент повідомлення на неправильний (помилковий) [6]. Дещо узагальнено поняття помилки формулює В. Дем'янов, згідно з яким помилка – це порушення мовних правил, норм, конвенцій. Незважаючи на відсутність єдиного підходу, усі означені визначення чітко вказують на кілька особливостей помилки: 1) вона є негативним явищем; 2) має місце заміна нормативного варіанта на ненормативний; 3) порушення виникає внаслідок певних причин. Розглянемо докладно кожний аспект. Незалежно від того, яку дефініцію вживають мовознавці, усі вони погоджуються з тим, що анормативні одиниці потребують обов'язкового редагування. При цьому ґрунтовна робота над помилками може допомогти окреслити помилконебезпечні місця з метою попередження їх виникнення в майбутньому.

У сучасному мовознавстві існують різні погляди на причини виникнення анормативів у текстах. Так, деякі дослідники виокремлюють

«помилки за Фройдом», що спричинюються підсвідомістю й суттєво змінюють загальний смисл речення [3]. Н. Зелінська називає причинами авторських помилок своєрідний синтаксис, що «використовується» у процесі мислення, – скорочений, згорнутий, гранично предикативний (присудковий); зредукованість фонетичного боку мовлення; переважання «змісту» слова (індивідуального) над його значенням (загальновживаним) [2]. Т. Бондаренко доводить, що виникнення помилок може зумовлюватися як лінгвальними, так і позалінгвальними факторами [1, с. 7]. З-поміж них превалює незнання відповідної норми. Водночас дослідниця звертає увагу на те, що виявити глибинну природу помилки можна лише за умови врахування типологічних характеристик ненормативних одиниць, оскільки кожен із типів помилок може зумовлюватися різними причинами. Та найбільш повному відтворенню порушення норми сприятиме комплексне врахування факторів породження помилки.

Отже, мовна помилка – це анорматив, відхилення від норми, яке виникає внаслідок заміни нормативної конструкції на помилкову з низки причин, і як будь-яке негативне явище потребує обов'язкового коригування.

Складність і багатоплановість такого явища, як мовна помилка, породжує низку лінгвістичних проблем. Аналіз наявної літератури дозволяє стверджувати, що нині в мовознавстві існують різні класифікації мовних помилок залежно від принципів, покладених у їх основу. Так, З. Партико пропонує найбільш загальну класифікацію, побудовану з урахуванням відхилень від постулатів редагування [4].

Докладну типологію мовних анормативів розробила Т. Бондаренко. Дослідниця узагальнила різні підходи до класифікації помилок та дійшла висновку, що неможливо створити універсальну класифікацію ненормативних одиниць, ураховуючи лише один критерій, тому для побудови типології анормативів доцільним є використання низки диференційних ознак. Згідно із запропонованим підходом анормативи скласифіковано так: 1) за типом норми; 2) за типом лінгвальної діяльності; 3) за відповідністю нормам сучасної української літературної мови; 4) за частотністю; 5) за значущістю для рівня грамотності; 6) за повторюваністю; 7) залежно від лінгвістичної природи; 8) залежно від комунікативних ознак мовлення; 9) залежно від виду мовної діяльності; 10) залежно від форми існування мовлення [1, с. 7].

При цьому найбільше увага дослідниці зосереджена на типології мовних помилок за співвіднесеністю їх із рівнем мовної системи – орфографічних, лексичних, морфологічних, словотвірних та синтаксичних помилках, зафіксованих у журналістських матеріалах. Окрім того, Т. Бондаренко вводить у науковий обіг поняття синкретичної помилки – це такі анормативи, що відзначаються синтезом в одній

ненормативній одиниці ознак порушення різних мовних норм (наприклад, лексико-морфологічні).

Слушною видається також думка В. Капінос, що всі помилки слід поділяти на граматичні та мовленнєві [3]. При цьому граматичні помилки пов'язані насамперед із «помилками в структурі мовних одиниць». Ураховуючи той факт, що порушення можуть виникати при творенні слова, словосполучення і речення, то граматичні помилки виявляються на трьох мовних рівнях: 1) помилки словотворення в структурі слова; 2) помилки формотворення у словосполученні (порушення узгодження, керування); 3) помилки в структурі речення на кшталт порушення зв'язку між підметом і присудком, неправильної побудови речень з однорідними й відокремленими членами, недотримання меж речення, змішування прямої й непрямої мови. Своєю чергою граматичні помилки поділяють на морфологічні та синтаксичні.

Другу групу помилок складають мовленнєві помилки. Більшість науковців чітко відокремлюють їх від граматичних (морфологічних і синтаксичних) помилок, хоча деякі дослідники (М. Львов) до мовленнєвих зараховують також синтаксичні помилки, уживаючи терміни граматичні і мовленнєві помилки як синоніми.

В. Капінос зараховує до мовленнєвих помилок порушення лексичних і стилістичних норм літературної мови [8]. У лінгводидактиці дослідження лексичних анормативів розпочалося з 60-х років XX ст. Дослідники Н. Сулименко та М. Воронін кваліфікують порушення лексичних норм як різновид стилістичних. В. Текучов, В. Мельничайко та М. Пентилюк уважають лексичними помилками окрему групу мовленнєвих порушень. На думку Ф. Сергєєва, лексичними помилками слід називати мовленнєві недоліки на кшталт порушення лексичної сполучуваності слів, лексичних українізмів, неточного слововживання, помилок у вживанні фразеологізмів.

У наукових розвідках певного поширення набула також класифікація, відповідно до якої виокремлюють лексико-стилістичні, морфолого-стилістичні (неправильне утворення форм слів, неправильна словозміна або словотворення) і синтаксично-стилістичні помилки (помилки в словосполученнях і реченнях) [5].

Отже, наведені класифікації анормативів дозволяють стверджувати, що в сучасному мовознавстві тривають пошуки найбільш оптимальної типології помилок з урахуванням потреб сучасного мовця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.08 / Т. Г. Бондаренко. – К., 2003. – 18 с.

2. Зелінська Н. В. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою тексту (літературне опрацювання тексту) / Н. В. Зелінська. – К. : УМК ВО, 1989. – 416 с.
3. Курдюк О. О. Помилки та їх види / О. О. Курдюк // [електронний ресурс]. – http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1556
4. Партико З. В. Загальне редагування : навч. посіб. / З. В. Партико. – Л. : ВФ Афіша, 2006. – 416 с.
5. Причини мовленнєвих помилок молодших школярів та їх аналіз // [електронний ресурс]. – http://www.startpedahohika.com/sotems-1540-1.html
6. Русецька О. Б. Типологія та особливості редагування помилок у сучасних книжкових виданнях / О. Б. Русецька // [електронний ресурс]. – file:///C:/Users/2016/Downloads/Nzizh_2014_55_32%20(1).pdf
7. Словник української мови: в 11 томах. – Том 7, 1976. – Стор. 118 // [електронний ресурс]. – http://sum.in.ua/s/pomylka
8. Сучасний підхід до класифікації мовленнєвих помилок // [електронний ресурс]. – http://www.ipedahohika.com/lirefs-550-1.html

EDUCATION OF SPECIALISTS OF FOOD TECHNOLOGIES AS A FUNCTION OF THE TEACHER-TUTOR IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Chuhaieva Nataliia Yuriivna
associate Professor of the Department of Humanitarian Disciplines,
National University of Food Technologies,
PhD (Psychology), Associate Professor

The famous Greek philosopher Socrates said, that all professions are from the people and only the teachers, judges and doctors are from God. The teacher has many opportunities to influence the future in positive way – through the students.

The education, the training and the development are the equal objectives that the teacher solves during the pedagogical process. The last component combines all the inherent characteristics, as in the process of developing training the new personal qualities of students, are brought. Education and development are in the mode of subjection in the category of teacher-tutoring.

Successful pedagogical activity provides the effective interaction between the teacher and students. This interaction will be one of the most important factors of students` socialization. In work the method of the

theoretical analysis of the professional activity of the teacher-tutor of the university students is used.

The realizing of the teacher-tutor`s functions for the effective preparation of future specialists of food technologies imposes certain requirements for the personal psychological areas, including the specific mental functions related to the peculiarities of the activity of a teacher-tutor.

The structure of the personality of the teacher, due to his/her educational activities, consists of three essential components: general characteristics, specific properties (the requirements only for educators, organizers, teacher-tutors, etc.) and personality differences that determine the types of teachers. General features are related to the professional competence that can show the preparedness to the organization of the educational activities and some common personal traits.

In our opinion, the most necessary among the general qualities of the teacher-tutor`s personality are: the practical intellect – the ability to apply knowledge and experience in the pedagogical situation; the sociability – the openness to others, the willingness to communicate, the need to have contact with people; the depth of the intelligence – the ability to reach the essence of the phenomenon, to see their reasons and consequences, to identify the important things; the activity – the ability to act energetically and persistently in solving practical problems; the initiative – a special display of creative activity, proposing ideas, suggestions; the persistence – a display of will power, the ability to bring the situation to the positive end; the self-control – the ability to control their feelings, their behaviour in difficult pedagogical situations; the hard-working – the endurance, keeping the ability to realize constructive work; the observation – the ability to mention necessary things in the professional situations, save the important details in the memory; the organization – the ability to plan their professional activities, to display the concentration on the work; the pedagogical independence – the independence in making pedagogical decisions, the ability to find ways that can help to complete the task.

The professional psychological competence of the teacher-tutor must combine the knowledge of the subject with the training of the science management, and a special psychological organizational training. It goes without saying that organizational skills, as well as any psychological abilities are formed and fixed only in a particular practice while working with people.

As a conclusion, we can say, that professional and psychological competences of the teacher-tutor and his belief in the effectiveness of his pedagogical actions, themselves are the strong factors in the productive educational process of the future specialists of food technologies. The qualification of the teacher-tutor includes his knowledge, skills, abilities and experience in psychology and food technologies. The competence of the teacher-tutor of student’s academic group develops in the continuous and

creative process of active doing his professional duties and facilitating the social development of students.

REFERENCES

1. Чугаєва Н. Ю. Психологічні особливості педагога-наставника як умова ефективної соціалізації студентів: монографія / Н. Ю. Чугаєва. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2017. – 200 с.

2. Chuhaieva N. Psychological qualities of the teacher-tutor as a base of the quality of students` education. / N. Chuhaieva // International Scientific Journal Acta Universitatis Pontica Euxinus. Special edition, Vol. 2. – Varna, 2017. – P. 384–389.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Шаумян Олена Геворківна
доцент кафедри соціальної роботи ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», кандидат психологічних наук

Психологи стверджують [5, 10], що психологія і поведінка окремої людини залежать від соціального середовища, у якому люди об’єднані один з одним у багаточисленні, більш або менш стійкі з’єднання, які називаються групами. Через які опосередковано здійснюється вплив ідеології суспільства на психологію людей. Значну частину життя людина проводить у малих групах (родині, шкільному класі, студентській групі, організації і т.д.).

Взаємовплив організації і особистості є досить складним й оцінюється по-різному залежно від менталітету народу, характеру виробничої діяльності, світоглядної системи.

Видатний польський педагог Я. Корчак нагадує педагогам, що «необхідно підноситися до духовного світу дитини, а не виявляти поблажливість до неї». Цією глибокою думкою захоплювався В. О. Сухомлинський, роз’ясняючи заклик Я. Корчака щодо піднесення до духовного світу дитини, слід розуміти як витончене сприйняття та відчуття пізнання світу дитиною – пізнання розумом й серцем [10].

Ю. Козелецький у своєму психологічному есе [6] розглядає губристичну мотивацію (від слова hubris – гордість, підтвердження власної цінності), під якою він розуміє стійке прагнення зміцнити та підвищити самооцінку (власну значимість). Виявити і особливо оцінити ефективність цієї мотивації важко, бо, будучи егоїстичною, вона, як правило приховується суб’єктом або взагалі не усвідомлюється ним.

Хоча ця мотивація егоїстична, вона в багатьох випадках призводить до визначних результатів, корисних для суспільства.

Губристична мотивація нерідко буває груповою, розповсюджуючись на трудові колективи, групи, класи людей, нації, держави, причому часто вона не пов'язана із задоволенням об'єктивних потреб. Якщо людина не отримує високої оцінки своїм діям, вона застосовує паліативні засоби та замінники, як наприклад ілюзію безвиході, самоідеалізацію, міжособистісне оцінювання, аж до знищення супротивників та інші.

В. О. Сухомлинський вважав, що «лише той, стане справжнім вчителем, хто ніколи не забуває, що він сам був дитиною» [12].

Ш. О. Амонашвілі пропонує: «Якщо намагатися до кращого, то в цьому намаганні можна виховати найкращі якості. Слід затвердити закон «Навчаючи – навчаємось». В цьому є істина, але не забудемо докласти до цього закону віру, надію, любов, щирість, красу й творче терпіння» [1].

Моральна та етична позиція є єдиними, тому що в обох випадках переборюється відчуження, споживацьке відношення до навколишнього життя, в обох випадках для людини не існує байдужих зовнішніх об'єктів, вона не знає «безмовних» речей, що призначені лише слугувати засобом для якої-небудь утилітарної мети. В іншій людині вона бачить суб'єкта, схожого на себе, в продуктах культури – уречевлену думку й труд своїх предків; в явищах природи також зможе знайти щось цінне й рідне для себе як природній, хоча й істоті, що вийшла з природи. Така людина може відчути себе причетною до всього життя й культури людства у минулому і сучасному, а отже, буде здатною прийняти відповідальність за майбутнє [8].

«Культура Освіти не залежить від часу чи обставин, від умов життя. Вона залежить лише від Сумління вчителя» [3]. Ш. О. Амонашвілі пропонує три закони гуманної педагогіки:

– перший закон: любити кожну дитину, бо любов є перетворювальна сила Духа й Серця;

– другий закон: розуміти дитину й сприймати її такою, якою вона є;

– третій закон: мати оптимізм у відношенні кожної дитини, бо Віра в Майбутнє є творцем Сучасного [4].

«Багато вчителів враховують психологічні особливості не своїх учнів, а власні, щоб їм – вчителям – було добре й комфортно…» – наголошував Ш. О. Амонашвілі [1]. «Виховуючи дітей, нинішні батьки виховують майбутню історію нашої країни, а отже – й історію світу,»– констатував А. С. Макаренко [7]. «Все, що досягнуто муштрою, натиском, насильством – нетривале, невірне і ненадійне,» – вважав Я. Корчак [10]. «Щоб змінити людей, їх треба любити. Вплив на них пропорційно любові до них,» – міркував Й. Г. Песталоцці [12].

Необхідно створювати умови для самореалізації студента. Студент, що відчуває власну реалізованість стане щасливою особистістю. Суспільство, в якому ми живемо – доброзичливим. Визнані педагоги приділяли увагу питанню про щастя. В. О. Сухомлинський підкреслював: «Найвище особисте щастя – боротися за щось більш значне, аніж особисті інтереси» [10]. К. Д. Ушинський зазначав: «Право на щастя складає невід'ємне право людини» [11].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. А. Баллада о воспитании. – Винница : Континент – Прим, 2008. – 248 с.
2. Амонашвили Ш. А. Вера и Любовь. – Артемовск, 2009. – 214 с.
3. Амонашвили Ш. А. В чаше ребенка сияет зародыш зерна Культуры – Артемовськ, 2008. – 68 с.
4. Амонашвили Ш. А. Мысли. – Днепропетровск : ЗАО «Радегаст-Сервис» : Днепродзержинск: Издательский дом «Андрей», 2008. – 208 с.
5. Андреева Г. М. Социальная психология : Учеб. Для вузов. – М. : Аспект-пресс, 1999 – 367 с.
6. Козелецкий Ю. Человек многомерный : Психологическое эссе. – К. :Лыбидь, 1991. – 288 с.
7. Макаренко А. С. Педагогическая поэма : Роман. Для ст. школ. возраста/К.: Веселка, 1986. – 604 с., ил.
8. Мелик-Пашаев А. Ш. Педагогика искусства и творческие способности. – М., 1981. – С. 11.
9. Немов Р. С. Психология: Учеб. : в 3кн. – М. : Владос, 1997-1998. – Кн. 1 – 688с.; Кн. 2 – 608с.; Кн. 3 – 632 с.
10. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. – К. : Изд-во «Радянська школа», 1973. – 288 с.
11. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : В 2-х т. Пер. з рос. / Редкол. : В. М. Столєтов (голова) та ін. Т. 1. Теоретичні проблеми педагогики. – К. : Рад. Школа, 1983. – 488 с.
12. Черинько А. В. Какого цвета удивление? – О-во «Знание», УССР, 1990. – 48 с. – (Сер.5 «Вдумчивым, любознательным, сообразительным» № 10).

ЗАХІДНА ЄВРОПА – КІРОВОГРАДЩИНА: ІСТОРИЧНІ ПІДВАЛИНИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Шевченко Борис Леонідович
старший викладач кафедри філософських
та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Ретроспективний аналіз історичних прикладів політичного, економічного та культурного співробітництва дає можливість виокремити перспективні напрямки подальшої співпраці сучасної Кіровоградської області з країнами ЄС, як складової частини євроатлантичної інтеграції України.

Історичне минуле України, зокрема сучасної Кіровоградської області, тісно пов'язане з історією західноєвропейської цивілізації, яка є фундаментом існування Європейського Союзу. Сучасна Кіровоградщина, входила до так званого Дикого поля, що було Великим кордоном протистояння європейського і азіатського світів. І справді, одним із визначальних для європейського й азіатського історичного процесу став довготривалий період протистояння, зокрема і в межах Дикого поля, між Християнською та Ісламською цивілізаціями, тобто між Заходом і Сходом. Цей військовий, політичний і культурний конфлікт європейських країн з Османською імперією затягнув у свій вир не лише Україну, а й інші держави Західної Європи – Італію, Польщу, Австрію, Угорщину, Словаччину.

Центральна Україна займає особливе місце в історії міжслов'янських стосунків. Свого часу регіон сучасної Кіровоградської області заселяли та обживали поряд із українцями вихідці з Польщі, Росії, Німеччини та країн Балканського півострова. У січні 1752 р. на території сучасної Кіровоградщини жалуваною грамотою генерал-майору Івану Хорвату російська імператриця Єлизавета Петрівна надає дозвіл про заснування нової військово-адміністративної одиниці – Нової Сербії.

Заснування Нової Сербії стало визначальною обставиною, що зумовила подальший розвиток українсько-сербських відносин на регіональному рівні.

У повоєнний період у сфері співробітництва з сербськими партнерами брали участь ряд підприємств Кіровоградщини. У роки незалежної України профспілки і творчі колективи області згідно з двохсторонніми угодами проводять щорічно обмін делегаціями [4, с. 143].

Отже, будучи унікальним явищем, оскільки регіон Кіровоградщини не належить до прикордонних з південнослов'янським

світом земель, Нова Сербія своїм утворенням започаткувала тісні політичні, економічні і культурні зв'язки нашого регіону із Сербією. Українсько-сербські зв'язки в цілому, а кіровоградсько-сербські зокрема, є надзвичайно важливими в контексті майбутньої євроінтеграції України. Підтримуючи стійкі зв'язки з Сербською державою і враховуючи вище сказане, Кіровоградщина може використати останню, як умовний плацдарм для підтримки і розширення своєї співпраці з країнами Європейського союзу.

Важливе значення в контексті європейського співробітництва для Кіровоградщини є вивчення історії національних меншин на території краю. В цьому контексті також важливими є культурно-історичні та економічні зв'яжи Кіровоградщини з Польщею. У травні 2004 року Польська республіка вступила до Європейського Союзу. Зміцнення європейської Польщі має важливе значення для подальшого становлення Української держави, як члена Європейського співтовариства [3, с. 3].

Історію літературних зв'язків Кіровоградщини з Польською державою представляють імена провідних прозаїків, поетів, драматургів, перекладачів, літературознавців, публіцистів України, Польщі та Росії. Зокрема, відзначимо роль А. Міцкевича, М. Грабовського, А. Фета, Є. Маланюка, Я. Івашкевича, В. Винниченка, Д. Чижевського та багатьох інших видатих особистостей.

В умовах пошуку пріоритетів у галузі зарубіжних економічних відносин Центральної України важливе значення посідають відомості про досвід участі єлисаветградців у світогосподарських зв'язках в другій половині XIX – першій третині XX ст. Яскравим прикладом економічної співпраці Кіровоградщини з західноєвропейськими країнами стало заснування в 1874 р. англійськими підприємцями братами Робертом і Томасом Ельворті невеликої кустарної майстерні по складанню, регулюванню та підготовці до продажу сільськогосподарських машин. Внаслідок грамотної політики братів Ельворті кустарна майстерня з часом перетворилася на потужне підприємство по виготовленню сучасної сільськогосподарської техніки. До складу правління заводу входили крім братів Ельворті і інші громадяни зарубіжних держав. Серед документів Державного архіву Кіровоградської області можна віднайти довірчі, видані громадянину Великобританії директору-розпоряднику Альфреду Джемсу Юнгману (1914 р.) і члену правління італійцю Павло Борджі (1911 р.). Елисаведградське підприємство братів Ельворті отримувало із-за кордону обладнання. Зокрема, в 1917 р. з Манчестера (Великобританія) через Архангельськ пароплавом до Єлисаветграда було доставлено п'ять круглих пилок для різання металу [2, с. 51]. У 80-ті XIX ст. завод Ельворті (з 1922 р. – Червона зірка), як підприємство по виробництву сівалок, був першим і єдиним не тільки в Російській імперії, але і в Європі. Про підданих Великобританії, які працювали на заводі

турбувалось Генеральне консульство в Одесі. За проханням англійського посла у Єлисаведград з Одеси було надіслано спеціальні інструкції, які відображали питання захисту підданих Великобританської корони.

У Єлисаветграді, крім заводу братів Ельворті, були й інші підприємства іноземних власників. Зокрема, «Єлисаветградський машинобудівний та чавуноливарний завод товариства В. А. Яскульського», представляв польсько-німецький капітал [2, с. 52]. Багато було на території Центральної України маєтків іноземних громадян, які представляли Німеччину, Австро-Угорщину, Болгарію.

Таким чином, враховуючи вище зазначене можна стверджувати, що територія сучасної Кіровоградщини протягом історичного розвитку перебувала в орбіті українсько-європейських стосунків. Центральна Україна має достатній багаж зарубіжних економічних, культурних, меншою мірою політичних зв'язків із країнами Західної Європи. Свого часу Єлисаветградщина була ареною діяльності німецького, польського та англійського інвестиційного капіталу. Важливе значення для подальшого розвитку зовнішніх економічних та культурних стосунків краю має співробітництво Кіровоградщини з Сербською та Польською державами. Крім того, що ці держави є потенційними ринками збуту візитної, в товарному плані, картки Кіровоградщини – сільськогосподарської техніки, вони представляють собою також інвестиційне джерело, перш за все у сільськогосподарське виробництво та переробну промисловість краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабак О. Польські зразки євроатлантичної інтеграції та українсько-польські відносини 90-х років XX поч. // Центральна Україна – Польща в дослідженнях науковців та краєзнавців Кіровоградщини. – Кіровоград, 2004. – С. 18–23.
2. Шевченко С. Документи Державного архіву Кіровоградської області з історії зарубіжних зв'язків краю 1900-1920 рр. // Кіровоградщина на зламі тисячоліть.– Кіровоград, 1999. – С. 51-56.
3. Шевченко С. На пограниччі культур: Кіровоградщина – Польща в літературних зв'язках (XIX – поч. XXI). – Кіровоград, 2004. – 56 с.
4. Шевченко С. Українська доля Нової Сербії. Історичні нариси з минулого Кіровоградщини. – Кіровоград : Мавік, 2004. – 168 с.

ШАГИ ЗА ГОРИЗОНТ: СОРЕЗОНИРОВАНИЕ ПРАКТИКИ И ТЕОРИИ

Шедяков Владимир Евгеньевич
независимый исследователь,
доктор социологических наук, доцент

Следование рецептам либеральной демократии не дают эффективного ответа на исторические вызовы глобального масштаба, вставшие перед ойкуменой. Человечество подошло к исчерпанию прежних моделей роста, продолжение которых грозит обернуться уже не стагнацией, а глобальной катастрофой, к тому же – под воздействием ряда факторов. И для перехода к более гармоничным общественным отношениям совершенно недостаточно частных усовершенствований; не стоит изощряться в постройке парусников, когда на горизонте дредноуты. Подготовка же адекватного всемирно-историческим вызовам ответа требует парадигмальных практико-теоретических скачков. Между тем, накапливается диапазон мутаций, потенциал которых особенно ощутим на границах социокультурных миров, в зонах активных контактов. Исподволь готовится качественное изменение восприятия средств и целей исторического процесса. Таким образом, формирующиеся противоречия могут стать как драйверами дальнейших поисков концептуального уровня, так и резервациями застойных попыток сохранить наличные формы.

В настоящий момент вся система мирохозяйственных связей переживает состояние, близкое к институционной неопределённости. В этой ситуации увеличивается гетерогенность, взаимопроникновение фрагментов разных структур, подвижность пределов, кардинально меняется соотношение норм и аномалий. Причём противостоят не только условные прошлое с будущим, но и кардинально различные варианты самого грядущего. И борьба происходит как на общественном уровне, так и внутри человека. Соответственно, встречаясь с историческими вызовами, каждый культурно-цивилизационный мир и человек ищет близкий ему вариант ответа на них. В наличии сложное движение, которое одновременно совмещает в себе совершенно разные модели, сценарии и процессы. Вместе с этим, усиливаются возможности осторожного заимствования (адаптации) части моделей трансформации, которые нарабатываются другими народами, что деактуализирует подход, который однозначно относил международные отношения ко «вторичным», «производным». Переход к тенденциям постмодерна и постглобализма, к логике свободы является, одновременно, отказом от единственности любого базиса развития. Речь идёт уже не только о политических условиях реализации свободы, но и о значительно более радикальных её перспективах, связанных с доминантой терпимости и многоукладности. Когда нет стабильной внешней опоры в виде общей идеологии, единственной культуры, стереотипной науки, тогда

необходимо признавать право на существование непохожего, особенного и необычного. Полиструктура мирохозяйственных связей, основанная на выработанных и взаимоприемлемых нормативах отношений, а вовсе не блок из идентичных атомов-элементов, определяет вид постмодерной и постглобальной действительности. В этом контексте и именно понятие развития нуждается в обновлении: кроме стабильного и сбалансированного экономического роста, оно должно ориентироваться на императив таких этических ценностей, как солидарность, свобода выбора, терпимость. При этом ни одна система ценностей во время постмодерна уже не может рассматриваться как единственно возможная для человечества. Всё активнее заявляет о себе процесс изменений, которые предусматривают сосуществование, перекрещивание и взаиморезонирование разнообразных (часто – разнокачественны, разнонаправленных и разноскоростных) динамик, среди которых (в отличие от модерна) ни одна не может претендовать на исключительное значение, позволившее бы без вреда абстрагироваться от прочих. Трансформации ойкумены, отражающиеся в постсоветской переходности, накладываясь на особенности её транзита, заставляют применять понятия из ряда «квази(пост)модерн», «недо(пост)модерн» и подобных им. Постмодернизация предполагает изменения отнюдь не только отдельных политико-экономических или технико-технологических институтов, но и всей социокультурной среды, ценностных отношений, структур [1; 4; 5; 6].

Ойкумена уже не будет прежней, включив в своё состояние и прошлое, и настоящее. При этом, как показали разноуровневые выборы 2016-2018 гг. в череде стран, так и не сумевшие выдвинуть и внятно артикулировать ответы на определяющие мировые вызовы традиционные идеологические партии с водоразделом на «правых» и «левых» уступают место менее структурированным противоречиям истеблишмента и народов, глобалистов и антиглобалистов, etc. Дело отнюдь не в смене одной стадии (формации, этапа и т.п.) другой. Ныне осуществляются изменения не только отдельных социальных институтов, но и самих моделей жизнедеятельности и развития, культурной среды, отношений и структур. Существо трансформаций связано с перерастанием стадиального (формационного, этапного) развития, с преодолением материальной доминанты жизнедеятельности. В частности, основными чертами, определяющими диапазон как наметившихся стратегических трансформаций, так и воздействия на них, становится переход: – от экономики простого труда к экономике уникального творчества, – от экзогенного количественного роста к эндогенному качественному развитию, – от доминанты материального к духовно-нравственному и интеллектуальному, – от базирования на расходовании физического труда как основной части общественно-необходимого к духовно-

интеллектуальной деятельности как его определяющей составляющей части, – от ориентации на сверхпотребительство и погоню за удовольствиями к ценностям нравственности и созидания, – от формационного к неформационному, – от обмена на основе сравнения товаров к обмену на базе сопоставления способностей, – от дихотомии демократии / автократии к ощутимым элементам меритократии, – от концептуальной открытости к признанию права на самоценность и обособленность культурно-цивилизационных миров, – от космополитизма / национализма к регионализму и стратегическому партнёрству, – от навязывания единства шаблонов глобализма к разнообразию постглобализма на основе базовых ценностно-смысловых комплексов локализованных культурно-цивилизационных миров [2; 3; 7].

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Егоров И. А. Логика экономического процесса: социоэкономический синтез / И. А. Егоров // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 4. – С. 27–36.
2. Грановский Т. Н. О переходных эпохах в истории человечества / Т. Н. Грановский // Лекции по истории Средневековья. – М. : Наука, 1986. – 428 с.
3. Шедяков В. Е. Экономическое мышление за пределами либерализма / В. Е. Шедяков // Содружество. – 2016. – № 5. – С. 90–94.
4. Шедяков В. Е. Исторические динамики мифодизайна общества в стратегии футуродиагностики: подготовка и реализация программирования будущего, управления настоящим / В. Е. Шедяков // Politicus. – 2017. – Вип. 1. – С. 150–155.
5. Шедяков В. Е. Парадигмальный переход в теории и на практике: стратегический дизайн форсированных трансформаций / В. Е. Шедяков // Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. – Сер. Економічні науки. – 2017. – Вип. 23. – Частина 1. – С. 54–58.
6. Шедяков В. Е. Ресурсно-методологические базы геостратегического переформатирования / В. Е. Шедяков // Politicus. – 2017. – Вип. 3. – С. 112–118.
7. Шедяков В. Е. Стратегические трансформации методологий социального управления в осуществлении общественных интересов культурно-цивилизационного мира / В. Е. Шедяков // Гілея. – 2013. – № 76 (№ 9). – С. 190–194.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКОНОМІСТІВ

Шинкаренко Алла Василівна
доцент кафедри обліку і оподаткування
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», кандидат економічних наук

У сучасних системах навчання, поряд із традиційними технологіями використовуються нові технології, що дозволяють інтенсифікувати процес професійної підготовки, зробити його більш ефективним. До їх складу належать технології інтерактивного навчання, які у моделі підготовки майбутніх економістів відіграють роль механізму розвитку здібностей студентів до професійного спілкування, співпраці, підприємництва, а також вміння адаптуватися в сучасному інформаційному суспільстві.

Прагнучи до європейських стандартів, Україні необхідно підвищувати свою конкурентоспроможність не лише у сфері економіки, судової системи, у сфері свободи ЗМІ, але й у наданні якісних освітніх послуг. Це вимагає застосування активних методів навчання, використання інтерактивних технологій, тому цілком закономірним стає впровадження нових інформаційних технологій та інноваційних методів викладання економічних дисциплін.

Питанням організації і проведення занять з економічних дисциплін, їх методичного забезпечення присвячені роботи багатьох вчених, таких як: Коваленко В. П., Пелиха В. Г., Почерніної Н. В., Бендери І. М., Грушецького С. М., Фірмана Ю. П., Тарасюка І. Г., Смолярчука М. В., Петровського А. В., Жорник О. та інших. Результати даних наукових праць можуть бути використані лише як орієнтири при формуванні методики викладання дисциплін.

Однак слід зазначити, що багато теоретичних та особливо практичних проблем запровадження нових технологій у методиці викладання економічних дисциплін потребують і сьогодні подальшого дослідження. Залишаються невирішеними питання, які безпосередньо стосуються чіткого обґрунтування ефективного використання інтерактивних технологій при викладанні економічних дисциплін.

Необхідність підвищення рівня економічної освіти в Україні потребує розробки стратегії і тактики викладання економічних дисциплін на засадах національної концепції економічної освіти. Основною метою економічної освіти можна вважати формування економічного мислення, а її результатом – економічно обґрунтовану практичну діяльність.

Економічна освіта і виховання допомагають людині легше орієнтуватися в економічній діяльності і приймати правильне рішення, виконувати свої економічні функції. Рівень економічного виховання може бути одним із показників соціального прогресу. Історичний характер економічного виховання населення залежить від певного

способу виробництва, визначається характером, завданнями і методами економічної діяльності [3].

Традиційні методи навчання, розраховані на стабільну навчальну інформацію, на сучасному етапі є малоефективними. Обсяг інформації з економічних дисциплін настільки швидко змінюється як за кількістю, так і за насиченістю, що узагальнити його на лекціях і повністю засвоїти таким чином неможливо.

Відповідно нова парадигма освіти зумовила оновлення професійної освіти. Нині вже неможливо викладати дисципліни традиційно, коли в центрі навчального процесу знаходиться викладач, а студенти пасивно сприймають матеріал, слухають пояснення на лекціях або звітують на семінарських і практичних заняттях, виконують контрольні завдання, складають заліки, іспити, отримують оцінки за ті знання і навички, що отримали в процесі навчання. Впровадження інтерактивних технологій у викладанні спеціальних дисциплін дозволяє докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його в суб'єкт. Студент стає співавтором лекції, семінарського заняття.

Такі методи навчання зумовлюють усвідомлену зацікавлену розумову діяльність студентів, активне сприйняття теоретичного матеріалу в навчальному процесі, розвиток умінь та навичок самостійного вироблення рішень із проблемних питань. Сучасний майбутній економіст має бути не тільки досвідченим фахівцем, але й умілим організатором, який цінує колективний досвід, критично оцінює досягнуте, рішуче відстоює власні погляди.

Ефективність навчального процесу значною мірою залежить від адекватного вибору і фахової реалізації конкретних економічних технологій. Технологічний підхід до навчання передбачає побудову навчального процесу, керуючись освітніми орієнтирами, цілями змісту навчання.

У широкому значенні технологію розуміють як сукупність знань про засоби здійснення процесів, за яких відбувається якісна зміна об'єкта. Базуючись на наявних у економічній науці поняттях системного підходу до навчання, економічні технології доречно вважати засобом досягнення цілей.

Інтерактивні технології навчання є одним з перспективних шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців на засадах принципів проблемності та моделювання професійної діяльності.

На основі аналізу літературних джерел [1; 2; 3] можна виокремити такі провідні інтерактивні методи навчання як тренінги, рольові та ділові ігри, метод «відео за запитом», метод аналізу ситуацій (case study), метод активного навчання, навчальні дискусії.

Найбільш поширеним у застосуванні методом є навчальні ігри. Цей метод вперше був опрацьований на початку 1940-х років

американськими економістами [1]. Гра – це спосіб практичного освоєння економічної теорії, економічних відносин. За допомогою ігор можна змоделювати реальні процеси, які відбуваються в економіці. Основна перевага навчальних ігор – можливість застосовування теоретичних знань на практиці. Безсумнівно ефективними є рольові ігри, оскільки студент має змогу самостійно розкрити суть конкретної ролі.

Метод навчальних дискусій досить ефективний при вивчені складного та об‘ємного матеріалу. Групу студентів розбивають на невеликі підгрупи (від 5 до 10 осіб) і пропонують на розгляд певні економічні ситуації. Наприклад, економічна криза в Україні, причини інфляції чи удосконалення фінансової системи. Студентам необхідно зрозуміти проблематику конкретного економічно-го явища та надати об‘єктивні висновки. Перевагами методу навчальних дискусій є не лише закріплення матеріалу, використання власного досвіду студентів, вміння використовувати знання з однієї галузі в іншій, але й розвиток комунікативних здібностей, самостійності мислення. Даний метод також допомагає студентам проявляти ініціативність, генерувати значну кількість ідей.

На сьогодні, актуальним є впровадження в викладацьку діяльність методу case study. Актуальність даного методу полягає в наступному: в наш час розвиток освіти спрямований не стільки на отримання знань, скільки на розвиток у студента професійних навичок та умінь, формування нового мислення. Вперше він був використаний у навчальному процесі в школі права Гарвардського університету у 1870 році. Проте провідна роль у поширенні методу аналізу ситуацій належить Гарвардській школі бізнесу.

Використання інтерактивних технологій при викладанні економічних дисциплін дозволяє значно покращити рівень засвоєння матеріалу студентами та, відповідно, підвищити рівень їх знань, а вивчення та застосування спеціального програмного забезпечення щодо реалізації зазначених процесів є запорукою формування працівників нового типу, які забезпечать гідну конкуренцію на ринку робочої сили та стануть тими, хто створить новий оновлений імідж навчального закладу, випускниками якого вони є.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наумов В. Новые игровые технологии в обучении персонала. Электронный ресурс. Режим доступа : http://www.executive.ru/community/intellectual/692469/.

2. Пометун О. І, Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання/О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А. С. К. , 2004. – 192 с.

3. Постоян Т. Г. Освітні технології : Навчальний посібник / Т. Г. Постоян. – Одеса : вид. Букаєв, 2014. – 204 с.

РОЛЬ ІМІДЖУ В КОНСТИТУЮВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО ЛІДЕРА

Шихненко Дмитро Вікторович
аспірант кафедри суспільного розвитку і суспільно-владних відносин
Національної академії державного управління при Президентові України

Один з найбільш значущих аспектів у становленні інноваційного лідера виражається в суспільній позиції, іміджі політичного діяча в очах громадськості. Образ будь-якого політика, лідера, створюється у тому числі засобами політичних технологій та іміджмейкерства. Імідж чинить істотний вплив на стратегію поведінки будь-якого суб'єкта, часто саме сформований на основі нього образ відіграє вирішальну роль у сприйнятті оточуючими діяльності конкретної особистості. У найбільш загальному вигляді імідж інноваційного політичного лідера ми б визначили як сукупність якостей і характеристик, з якими асоціюється конкретний лідер в очах громадськості. Підкреслимо також суттєвий нюанс: одного разу сформувавшись імідж того чи іншого лідера нікуди не зникає, – швидше: доповнюється новими рисами та деталями, – тоді як лідерський статус має певні обмеження, оскільки його можна з плином часу втратити.

Варто погодитися з позицією вітчизняної дослідниці В. О. Дубінської, яка підкреслює наступне: «Відтоді, як політика виокремилася в самостійну сферу діяльності, політичне лідерство, отримуючи розвиток в динамічному аспекті та стаючи об'єктом для досягнень, перетворюється на об'єкт для маніпуляцій з боку як противників, так і самих лідерів. Для того щоб бути висунутим у владні структури, заручитися підтримкою, а головне – щоб утриматися при владі, лідер змушений мати певний імідж, створити репутацію. Уся його поведінка повинна демонструвати виборцям, що він є політичним лідером» [2, с. 109]. Отже, бачимо, що кожен інноваційний лідер, спираючись на власну позицію й ідеологію, має також діяти з огляду на очікування, які сформувалися у великих суспільних груп.

Сформовані під впливом сучасних медіатехнологій тенденції, змушують політичний менеджмент концентруватися на технології створення та підтримки віртуальних образів лідерів, діяльність яких набуває вигляду політичних проектів (як правило: одноденних), які, – виконавши певну тактичну місію (виграти вибори, «провести» партію чи

політичний блок до законодавчого органу), – розпадаються, а їх учасники плавно перетікають до наступних і т. д. Медіатизація політики означає, що не будучи прямими носіями влади, засоби масової інформації виступають технологічними інструментами управління. Стратегії гравців, які прагнуть впливати на хід політичних процесів, виражаються, насамперед, в інформаційних акціях. Сучасна демократія вимагає в очах мас додаткової легітимізації лідера, яку в період ерозії ідеалів і традицій може виражати імідж. Значна мас-медійна підтримка дозволяє, з одного боку, мобілізовувати маси для здійснення реальних дій, ініційованих політичним лідером і його командою, з іншого – лідер завдяки медіатехнологіям формує відповідний образ, – а отже: підкреслює власний харизматичний статус, – навіть в умовах початкової нестачі для цього особистих якостей.

До основних характеристик, що формують цілісний імідж інноваційного політичного лідера, як правило, відносять наступні компоненти: репутація, авторитет, компетентність, професіоналізм, управлінська майстерність тощо. Вітчизняні дослідники щодо специфіки розуміння авторитету по відношенню до володіючого ним лідера зазначають наступне: «Феномен лідерства ґрунтується на авторитеті керівника. Розрізняють формальний, особистий і повний авторитет. Формальний авторитет керівника випливає з його прав як посадової особи розпоряджатися підлеглими, спрямовувати, мотивувати, контролювати їх працю та поведінку. Особистий авторитет керівника ґрунтується на його особистісних якостях як людини... Повний авторитет керівника, або авторитет лідера виявляється у разі поєднання формального та особистого авторитету особи, яка обіймає посаду керівника» [1, с. 8]. На нашу думку, важливо відзначити те, що авторитет інноваційного лідера – це авторитет повний (навіть більше: повноцінний), у рамках якого в інтегральну цілісність поєднуються формальна й особиста авторитетність.

Лідерство може постати як основний принцип рекрутування до управлінської верхівки та спосіб організації влади виключно в громадянському суспільстві з розвиненою політичною свідомістю всіх або більшості соціальних верств. Звичайно, такі загальносуспільні принципи взаємодії можливі лише за умови дійсного гуманістичного спрямування політики держави. Тож викликає занепокоєння той факт, що «розмивання гуманістичних цінностей у наш час набуває інколи загрозливих обсягів. Досить звернути увагу на те, як часто норми й поняття гуманізму стають свого роду «ігровою картою» у створенні позитивного іміджу того чи іншого політичного діяча» [3, с. 102] – на чому наголошує вітчизняний науковець В. М. Козаков. Будь-який дійсний лідерський вплив має базуватися (на відміну від примусу з боку формального керівника) на необхідності досягнення загальносуспільного

блага, що передбачає свідомий вибір стратегії гуманізму як основоположного принципу діяльності.

Імідж – комплексна характеристика свідомості, що включає соціальне знання та соціальну пам'ять. На формування іміджу інноваційного лідера впливає цілий ряд факторів: інтелект, чесність, громадянська позиція, вік, політичні установки тощо, кожен з яких включає до себе певні параметри ідеалізованого образу. У разі наявності неповної, – фрагментарної, – інформації про лідера, структура персональних конструктів щодо нього формується за рахунок доповнення об'єктивно-наявних даних відсутніми елементами образу. Враховуючи те, що для кожного інноваційного лідера як представника сучасної еліти позиція громадськості щодо сприйняття його образу є одним з визначальних орієнтирів, важливо не залишати сірих зон і «білих плям» у структурі власного образу, які можуть у подальшому стати предметом для маніпуляцій з боку конкурентів та політичних опонентів.

У сучасних вітчизняних реаліях до основних характеристик образу інноваційного лідера слід віднести, по-перше, відкритий плюралістичний характер; по-друге, високий інтелектуальний і професійний потенціал; по-третє, соціальну мобільність висхідного типу, адже в процесі оновлення державно-управлінських кадрів використовуються нові джерела рекрутування лідерів, у результаті чого вітчизняна політична еліта може поповнюватися не лише традиційно, – вихідцями з партійної номенклатури та бюрократичного апарату, – але і «знизу»: представниками самого громадянського суспільства.

Підсумовуючи, зазначимо наступне: в рамках громадянського суспільства його суб'єкти вирішують виникаючі проблеми, – часто навіть без участі держави, – за допомогою спільних форм діяльності. Політичні лідери виконують роль агентів, для яких громадські рухи й організації виступають своєрідними замовниками соціальних перетворень, джерелом інформації про дійсні соціальні потреби. Інноваційні політичні лідери – один з найбільш важливих каналів взаємодії активної частини громадянського суспільства з владою. За умов ефективної діяльності даного двостороннього каналу, що передбачає оптимальну організацію механізму зворотного зв'язку: політичні лідери отримують не лише більш чітке уявлення про суспільні очікування, але і значну відповідальність, адже саме від результатів їх діяльності залежатиме можливість своєчасного й ефективного вирішення завдань соціального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук Н. Лідерство як якісна характеристика особистості чи інституції / Н. Гончарук, І. Сурай // Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2010. – № 3. – С. 5–13.
2. Дубінська В. О. Феномен політичного лідерства в державному управлінні України : дис. … канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Дубінська Вікторія Олександрівна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2017. – 258 с.
3. Козаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні : Монографія / В. М. Козаков. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 284 с.

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА КРАУДФАНДИНГА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Шпак Ольга Сергеевна
студентка 3 курса юридического факультета
Белорусского государственного университета
(г. Минск, Республика Беларусь)

Краудфандинг является относительно новым для Республики Беларусь инструментом привлечения капитала. Краудфандинг (в переводе с английского «crowd» – толпа, «funding» – финансирование («народное финансирование») – это финансирование какого-либо проекта заранее не определенным кругом лиц. Как известно, венчурные фонды, хоть и имеют право инвестировать средства в крайне рискованные проекты, но происходит это уже на этапе функционирования фирмы. Деньги получится привлечь в случае, если деятельность уже налажена и требуются дальнейшие инвестиции, а, значит, первые вложения уже были сделаны автором проекта [3]. Краудфандинг же предполагает получение средств с самого начала или даже до старта функционирования фирмы. К сожалению, в Республике Беларусь кредитование является далеко не самым лучшим способом привлечения денежных сумм для проектов с финансовой точки зрения, поскольку проценты по кредиту высоки, и в случае провала проекта его автор может оказаться в ситуации необходимости выплаты крупного долга, быстро растущего из-за штрафов за просрочку. Краудфандинг, основанный на вере человека, предоставляющего средства, в успех и их рациональное использование получателем, можно по праву назвать альтернативой банковскому кредиту.

Утверждать, что краудфандинг сформировался как явление пока рано, однако, он уже вызывает ряд правовых вопросов. При появлении

нового типа отношений, прежде всего, следует выяснить, достаточно ли существующих правовых норм для их регулирования. Другими словами, возможно ли назвать эти отношения частным случаем, подвидом уже известных нам отношений. Полагаем, что постановка такого вопроса и получение на него правильного ответа весьма важны, поскольку следует избегать, с одной стороны, необоснованного увеличения количества правовых норм, а с другой – необоснованного использования в отношении новых институтов уже имеющихся правовых норм при их минимальном сходстве.

В краудфандинге есть, как правило, 2 стороны: люди, которые дают средства (будь то деньги, имущество и т.д.), осуществляющие таким образом финансирование (доноры), и люди, которым финансирование необходимо, то есть получатели (реципиенты) [4]. Основными видами краудфандинга являются следующие.

1. Самый распространенный вид краудфандинга – безвозмездное дарение денежных средств, при котором реципиент не получит ничего взамен, каким бы ни был успех от реализации проекта донором. Такой вид краудфандинга таит определенную опасность для доноров, поскольку может оказаться привлекательным для мошенников. Поэтому законодательство должно защитить доноров с тем, чтобы собранные средства использовались в соответствии с ранее заявленной целью и не использовались никак иначе. Защитить названные интересы доноров можно, закрепив обязанность реципиента с определенной периодичностью отчитываться, в частности, о количестве уже собранных денег, о том, на что они тратятся. Согласно ст. 545 Гражданского кодекса Республики Беларусь (далее – ГК), договор дарения движимого имущества должен быть совершен в письменной форме в случаях, когда дарителем является юридическое лицо и стоимость дара превышает более чем в пять раз установленный законодательством размер базовой величины [1]. Соответственно, юридические лица даже при потенциальной возможности подарить большую сумму денег посредством краудфандинга ограничены существующими законодательными рамками, ведь на краудфандинговой платформе письменные договоры, в принципе, не заключаются.

В соответствии со ст. 163 Налогового кодекса Республики Беларусь освобождаются от подоходного налога с физических лиц доходы плательщиков, получаемые от физических лиц, не являющихся индивидуальными предпринимателями, в размере, не превышающем 5 555 белорусских рублей, в сумме от всех источников в течение налогового периода, полученные в результате дарения. Соответственно, если физическому лицу подарили деньги индивидуальный предприниматель или юридическое лицо или же деньги подарили юридическому лицу или индивидуальному предпринимателю даже

посредством краудфандинга, то необходимо платить подоходный налог. Но можно посмотреть на ситуацию с другой стороны: средства будут направлены не на личное использование, а на финансирование и продвижение проекта. Однако законодатель не установил определенную цель использования денег как условие для освобождения от налога. Поскольку безвозмездный краудфандинг представляет собой особый вид дарения, его, как и пожертвование, можно урегулировать в ГК.

2. Краудфандинг, основанный на вознаграждении, который сводится к тому, что люди вкладывают денежные средства в финансирование какого-либо проекта, а за это получают небольшое вознаграждение (упоминание на сайте, готовый продукт, на который собирались деньги и в таком роде).

3. Краудфандинг, основанный на получении доли в бизнесе. Его также называют краудинвестингом. В ответ на вложенные денежные средства инвестор получает долю в бизнесе, дивиденды и так далее. В отличие от классического краудфаундинга, краудинвестинг в меньшей степени преследует альтруистические и общественные цели и одновременно в большей степени нацелен на финансирование коммерческих проектов на возмездной основе.

В Республике Беларусь отсутствует специальное регулирование краудинвестинга, поскольку запретов на привлечение денег через краудинвестинговые платформы нет, однако и нормы, которые могли бы облегчить желающим привлечь инвесторов дистанционно, отсутствуют. Структурирование краудинвестинга принципиально возможно двумя способами: через заключение договоров, предусматривающих внесение инвестиций в обмен на долю в прибыли лица, реализующего проект (договор о разделе прибыли), либо через приобретение доли в уставном фонде юридического лица – реципиента инвестиций (через увеличение уставного фонда или передачи реципиентом своей доли инвестору) [5]. По договору о разделе прибыли реципиента инвестиций, соответственно, обязуется при наступлении предусмотренных в договоре обстоятельств (например, при достижении определенного размера прибыли) выплатить инвестору денежные средства в заранее определенном или определяемом размере – например, в виде доли от прибыли) [5]. Данный договор не поименован в части второй ГК, но допустим в силу ст. 391 ГК. Лучшей формой договора следует признать письменную (п. 2 ст. 404 ГК).

Дальнейшее распространение краудфандинговой деятельности может привести к изменениям в законодательстве, но изменения должны быть продуманными и системными.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Гражданский кодекс Республики Беларусь: Кодекс Республики Беларусь, 7 декабря 1998 г. // ЭТАЛОН. Законодательство

Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2018.
2. Налоговый кодекс Республики Беларусь: Кодекс Республики Беларусь, 29 декабря 2009 г. (Особенная часть) // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2018.
3. Сайбель Н. Ю., Волкова В. В. Краудфандинг как источник финансирования малого бизнеса в условиях экономического кризиса // Молодой ученый. – 2016. – № 28. – С. 531–534.
4. Актуальные проблемы предпринимательского права: Сборник статей. Выпуск 4 / под ред. А. Е. Молотникова. – М. : Стартап, 2015. – 192 с.
5. Краудфандинг: сравнительно правовой способ отъема денег у инвесторов [Электронный ресурс]. // Режим доступа: https://pravo.ru/review/view/123414/ // Дата доступа: 21.04.2018.

ПРИМУСОВА ГОСПІТАЛІЗАЦІЯ ДО ПСИХІАТРИЧНОГО ЗАКЛАДУ: ПРАВА ОСІБ, ЩОДО ЯКИХ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ ПИТАННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Шпильова Ганна Олександрівна
викладач юридичних дисциплін
відділення «Правознавство»
Кропивницького коледжу механізації
сільського господарства

Психічне здоров'я відноситься до першочергових благ особи. За його відсутності в тій чи іншій мірі втрачає значення більшість інших цінностей. Захист прав осіб із вадами психічного здоров'я є одним з важливих завдань державних органів. Органи Ради Європи, діяльність яких направлена на забезпечення прав та свобод людини (Комітет міністрів Ради Європи, Комісар Ради Європи з прав людини, Європейська комісія з прав людини) одержують велику кількість скарг громадян України про порушення прав людини при наданні психіатричної допомоги. Водночас, дотримання прав і свобод людини та громадянина має стати невід'ємною частиною євроінтеграційного процесу України і, відповідно, становлення нашої країни як розвиненої, правової, демократичної держави.

Конституція України в ст. 29 передбачає, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше, як за вмотивованим рішенням суду, і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Положення даної статті відповідають п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав

та основоположних свобод, в якому зазначається, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім певних випадків і відповідно до процедури, встановленої законом.

Сфера надання психіатричної допомоги та лікування психічно хворих людей - одна з найскладніших в Україні.

З одного боку медалі - права людини і неможливість обмеження її свобод, з іншого боку - її здоров'я, оскілки психічно хворий, як правило, не усвідомлює свою проблему.

Українське законодавство передбачає можливість примусової госпіталізації особи до психіатричного закладу при наявності відповідного рішення суду.

Представник психіатричного закладу має подати заяву до суду про госпіталізацію особи до психіатричного закладу у примусовому порядку, або щодо продовження такої госпіталізації, за місцезнаходженням зазначеного закладу (ЦПКУ ст. 279).

В заяві необхідно зазначити конкретні підстави для надання такої допомоги, які передбачені законом (ЦПКУ ст. 279). Адже особа, яка страждає на психічний розлад, може бути госпіталізована до психіатричного закладу без її усвідомленої згоди в тому випадку, коли обстеження або лікування такої особи можливе лише в умовах стаціонару. Крім того, для впровадження таких мір мають бути виявлені тяжкі психічні розлади, що призводять до вчинення особою дій, які являють небезпеку для неї або для її оточення, або мають мати місце факти того, що особа неспроможна самостійно задовольняти свої основні життєві потреби на рівні, який забезпечує її життєдіяльність.

Дана заява розглядається протягом 24 годин, згідно з ЦПКУ ст. 281. Сама справа за заявою, щодо госпіталізації до психіатричного закладу у примусовому порядку, розглядається судом в присутності фізичної особи, відносно якої вирішується питання, та за участі прокурора, представника психіатричного закладу, який подав заяву, та законного представника такої особи.

Людина, відносно якої розглядаються питання, щодо її примусової госпіталізації, має такі права:

- особисто брати участь в судових засіданнях при вирішенні питань, які пов'язані з наданням їй психіатричної допомоги та будь-яких обмежень (Закон України «Про психіатричну допомогу» ст. 25);
- представляти свої інтереси в суді перед іншими особами протягом розгляду судової справи;
- згідно із Законом України «Про безоплатну правову допомогу» (ст. 13, 14) особа має право на складення документів процесуального характеру.

Дотримуючись такого порядку дій, особі може бути надана примусова психіатрична допомога, але примусова госпіталізація до психіатричного закладу не може перевищувати 6 місяців. У разі виникнення необхідності продовжити примусове лікування, представник психіатричного закладу повинен направити до суду за місцем знаходження даного закладу заяву щодо продовження такої госпіталізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року.
2. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 18.03.2004, редакція від 24.02.2018 [Електронний ресурс] режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15
3. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3460-17.
4. Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р. № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СУПЕРЕЧЛИВОМУ ДИСКУРСИВНОМУ ПОЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Шусть Василь Володимирович
докторант лабораторії мас та спільнот Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук, доцент

Багато труднощів і проблем у суспільно-політичному розвитку постали перед українським суспільством і через процеси глобалізації, і через недостатньо чітку ідентифікацію населення країни як українців, і недостатнє ототожнення громадян України з певною нацією, культурою, ідеологією. Як зазначають науковці, найбільші труднощі, що постали перед Україною в сфері національної безпеки полягають у наступному: «Повільні процеси набуття української національної ідентичності, поляризація суспільства за культурно-мовною та ідеологічною ознаками, відсутність спільних для всього населення України політико-ідеологічних цінностей, міжетнічні та міжконфесійні тертя і конфлікти,

недовіра до влади, низька правова культура, аполітичність і недостатня громадянська свідомість населення тощо» [5; с. 27].

Без спільного досвіду, вказує дослідник Жіл Ферейра, гетерогенному суспільству буде складно ідентифікувати соціальні проблеми і відповідати на них. Вчений наводить думку Касса Састейна про те, що спільні переживання (включно з тими, які забезпечують медіазасоби) є так званим «соціальним клеєм» суспільної системи. Коли у системі комунікації радикально зменшується кількість таких переживань, з'являються проблеми, що ведуть до соціальної фрагментації суспільства [6]. Звертаючись до сучасного українського розколу суспільства, зауважимо, що саме спільні переживання українців і в західних, і в східних регіонах країни можуть стати основою для формування схожих політичних цінностей.

Аналіз історії пострадянської України дозволяє зробити висновок: війни в їх звичному розумінні зараз не потрібні, якщо до воєнних дій і вдаються, то зовсім з іншими цілями, ніж раніше; ті результати, до яких раніше приводили війни, зараз цілком досягаються руйнуванням систем цінностей супротивника, і останній перетворюється при цьому навіть на союзника.

Не тільки традиційні цінності, зазначає Е. У. Байдаров, зазнали удару перед викликами сучасності, що в принципі зрозуміло: вони складалися в зовсім інший культурній, соціально-політичній й економічній атмосфері, також цінності, породжені більш близькою нам епохою, цінності, що концентруються навколо ліберальних і демократичних концептів й ідей – і ці цінності є ілюзорними, як це демонструє новітня історія. Європейські країни, що нібито живуть відповідно до цих цінностей, реально живуть зовсім інакше, звівши деякий позитивний зміст цих цінностей до голого егоїзму, що межує із тваринними інстинктами [1]. Підтвердженням цієї думки є політика стосовно мігрантів з країн, постраждалих від так званої «Арабської весни», що наступила не без військової та політичної підтримки європейських країн. Ліберальні цінності, будучи доведені до граничного їхнього практичного втілення, перетворюються в засіб руйнування суспільства, що їх породило – масові заворушення в Парижі, спричинені вихідцями з африканських країн є тому прикладом. Подібне ставлення простежується і у наявній серед європейських лідерів «втомі від України».

Вчений А. Г. Осипов виокремлює три психологічні механізми, що пояснюють функціонування етнічності як соціального конструкту [3]. Механізми існують у відповідних полях: дискурсивному, полі щоденної практики, полі конструювання соціальних меж. У дискурсивному полі етнічність визначається зусиллями елітних груп і груп експертів. Вони мають символічну владу номінацій, роблять соціальні класифікації й

конструкти. Етнічні конструкти інтегруються в масову свідомість, стають соціальними репрезентантами й елементами загального знання. На їхній підставі виробляється об'єктивна реальність, якою керуються автори в повсякденній взаємодії. Так, конструкт етнічності знаходить діючу силу в на стику дискурсивного й полі повсякденної практики.

Процес побудови етнічних меж включає три процеси: ідентифікація індивіда як чужого групі; типізація й об'єднання групи чужих на підставі одного або декількох сприйманих як їх «загальних» характеристик; побудова на їхніх підставах етнічної границі, що відокремлює групу від етнічно чужої, одночасно окреслює обмежений спектр можливих практик для чужих.

Варто завважити побутування в інформаційному просторі України сентенції на кшталт російського «нет худа без добра» в контексті втрати контролю над Кримом та частиною Донбасу – регіонами, недостатньо заселеними етнічними українцями. Ці регіони, на думку спікера українського парламенту А. В. Парубія, заселені недостатньо етнічними українцями, нащадками переселенців, думкою яких можна знехтувати, тобто відбувається, відповідно до одного з трьох психологічних механізмів, виділених А. Г. Осиповим, обмеження соціальної практики частини населення держави [4].

Яскравим прикладом обмежень в дискурсивному полі служать висловлювання відомого музиканта О. Ю. Скрипки про необхідність побудови гетто для людей, які не володіють українською мовою: «Люди, які не можуть вивчити українську, мають низький IQ, таким ставлять діагноз «дебілізм». Треба їх відокремити, тому що вони соціально небезпечні, треба створити гетто для них» [2]. Всього лише на підставі однієї з сприйнятих ним «загальних» характеристик діяч культурної еліти України будує поки ще психологічний етнічний кордон. Слід зауважити, що позиція музиканта, широко обговорювана в соціальних мережах, спочатку розколола молодь на супротивників і прихильників О. Ю. Скрипки, але незабаром після його «відхрещування» від таких радикальних висловлювань частина прихильників утворила ще один «табір», психологічно не сприймаючий «відступництво» в подібних «принципових» питаннях.

Однак. навіть якщо представники української влади виступають за підтримку мовних прав російськомовної спільноти, вони все одно вибудовують психологічний кордон. Так, народний депутат Ігор Мосійчук та письменниця Лариса Ніцой посперечалися в ефірі телеканалу ZIK через мовні квоти, за якими 75 % контенту на телеканалах мають бути українською. «Що стосується квот, я прихильник 100% української мови. Але давайте говорити чесно: а як ми хочемо підтримувати кримських татар, як відвойовувати душі українців в Донбасі, не залишивши російської мови? Я кажу, що вона (російська

мова) повинна бути на окупованих територіях. Тому що Гітлер коли окупував нашу територію, він же до нас звертався не німецькою, а українською, російською – до наших прадідів і дідів» [7]. Таким чином народний депутат закликає українську владу брати приклад з Адольфа Гітлера, відомого нацистського диктатора, з чиїм іменем пов'язані злочини проти людства.

Криза ознак ідентичності полягає у відсутності або знеціненні серед певної категорії населення конкретних ознак, навколо яких мала б формуватися така ідентичність. Невирішеність завдання з формування української громадянської нації й, відповідно, української національної ідентичності полягає у відторгненні більшою частиною населення тих цінностей, які держава досить довгий час пропонує яз засіб консолідації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байдаров Э. У. Влияние глобализации на культуру и ценности человека [Электронный ресурс]. – 2016. – Режим доступа : http://credonew.ru/content/view/510/3/
2. Для людей, які не можуть вивчити українську, треба створити гетто, – Скрипка. [Электронний ресурс]. Режим доступу : http://24tv.ua/dlya_lyudey_yaki_ne_mozhut_vivchiti_ukrayinsku_treba_stvoriti_getto__skripka_n808429
3. Осипов А. Г. Механизмы институционализации этничности // Сообщества как политический феномен / [Н. В. Борисова и др.]; под ред. П. В. Панова, К. А. Сулимова, Л. А. Фадеевой. М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), – 2009. – С. 202–221.
4. Парубий заявил, что мнение жителей востока Украины можно игнорировать. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://vesti-ukr.com/donbass/151294-parubij-zajavil-chto-mnenie-zhitelej-vostoka-ukrainy-mozhno-ignorirovat
5. Пироженко В. О. Гуманітарна складова національної безпеки: предмет дослідження та коло основних проблем / В. О. Пироженко // Стратегічна панорама. – 2005. – № 2. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue=2005_2
6. Ферейра Жіл. Хто формує порядок денний в епоху інтернету? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ua.ejo-online.eu/khto-formuye-poryadok-dennyi
7. Це неможливо слухати, – Ніцой посварилася з Мосійчуком на ґрунті мовних квот [Электронний ресурс]. Режим доступу : https://youtu.be/qn0M3mEPC1k

СЕКЦІЯ № 3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УНИВЕРСАЛЬНОЙ И РЕГИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМ МЕЖДУНАРОДНОЙ РЕГИСТРАЦИИ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ УКАЗАНИЙ

Богустов Андрей Алексеевич
доцент кафедры международного права
Гродненского государственного
университета им. Янки Купалы,
кандидат юридических наук, доцент
(г. Гродно, Республика Беларусь)

Современный этап развития правового регулирования в сфере интеллектуальной собственности характеризуется тем, что «расширяется круг объектов, на которые распространяет свое действие законодательство, создаются новые механизмы регулирования, а также трансформируются уже известные правовые институты» [2, с. 30]. В качестве примера можно рассмотреть особенности регламентации отношений связанных с возникновением, реализацией и охраной прав на географические указания. В литературе высказывается справедливое мнение о том, что предоставление охраны подобным объектам служит интересам общества, поскольку «они заключают в себе важную информацию о географическом происхождении товаров и услуг и – косвенно – о присущих им качестве и характеристиках. Поэтому при правильном использовании указания на источник и наименование места происхождения могут помочь потребителю в выборе товара, подчас сильно влияя на этот выбор» [4, с. 13]. Из ч. (iv) ст. 3 Всемирной декларации по интеллектуальной собственности следует, что ценность географических указаний, как и любых других средств индивидуализации, состоит в том, что человечество всегда «полагалось на системы надежного и точного обозначения» [1].

Сотрудничество государств в сфере охраны географических указаний в качестве одного из ключевых элементов предполагает создание систем международной регистрации подобных объектов. На настоящий момент существует универсальная система регистрации, основанная на Лиссабонском соглашении об охране наименований мест происхождения и их международной регистрации [6] и Женевском акте к нему [3]. Эта система не получила широкого распространения. Например,

из постсоветских государств к Лиссабонскому соглашению присоединились лишь Грузия и Молдова.

В подобной ситуации логичным выглядит создание региональных систем регистрации. На постсоветском пространстве подобная попытка предпринимается в рамках ЕАЭС. Распоряжением Совета Евразийской экономической комиссии был одобрен Проект Договора о товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров ЕАЭС (*далее – Проект договора*) [5]. На наш взгляд представляет интерес проведение сравнительного анализа данных документов.

Рассматриваемые нами акты предусматривают различный механизм предоставления охраны. Лиссабонское соглашение (ст. 5) и Женевский акт (ст. 6) предусматривают, что регистрацию наименований мест происхождения товара осуществляет международное бюро. Оно сообщает о своем решении компетентным органам договаривающихся государств, которые могут отказать в предоставлении охраны на своей территории. Географическое указание будет пользоваться охраной в каждой стране, которая заявила о таком отказе. В свою очередь Проект договора (ст. 20) предусматривает, что регистрацию наименований мест происхождения товара союза осуществляют национальные патентные ведомства договаривающихся государств по месту подачи заявки.

Отличия существуют в определении круга лиц, способных выступать в качестве заявителей. Лиссабонское соглашение (ч. 1 ст. 5) исходит из того, что международная регистрация может быть осуществлена только по «просьбе органов стран Специального союза от имени любых физических или юридических лиц». Женевский акт (ст. 6) в виде общего правила также закрепляет возможность обращения за регистрацией только компетентного органа государства. Физические и юридические лица могут выступать в качестве заявителей только в том случае, когда это допускается национальным законодательством. В свою очередь Проект договора (ст. 2, ст. 20) исходит из того, что заявителем может выступать физическое или юридическое лицо.

Нет единого подхода и к определению сроков охраны. Лиссабонское соглашение (ст. 6–7) и Женевский акт (ст. 8) предусматривают бессрочное действие международной охраны при условии, что наименование места происхождения товара не утратит охраноспособности (например, в результате превращения в родовое понятие) в стране происхождения.

Проект договора при определении сроков охраны наименований мест происхождения товаров использует механизм, сходный с установлением периода охраны товарных знаков. В частности в ст. 21 предусматривается, что свидетельство на использование наименования места происхождения товара действует в течение десяти лет с

возможностью продления еще на десять лет неограниченное количество раз.

На основании проведенного исследования можно сделать вывод, что системы предоставления универсальной и региональной (в рамках ЕАЭС) охраны наименованиям мест происхождения товара имеют серьезные отличия.

Положительными чертами механизма предлагаемого Проектом договора является, то, что он упрощает возможность получения охраны наименованиям мест происхождения товара путем фактического объединения процедур регистрации на национальном и региональном уровне, а также предоставления возможности физическим и юридическим лицам самостоятельно обращаться за такой регистрацией. При этом преимуществом Лиссабонской системы является установление бессрочного действия регистрации наименований мест происхождения товара, что снимает с правообладателя бремя доказывания сохранения данным объектом охраноспособности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Всемирная декларация по интеллектуальной собственности. [Электронный ресурс]. URL: http://www.conventions.ru/view_base.php?id=646 (дата обращения : 04.04.2018).

2. Гражданское и торговое право зарубежных государств [Текст]. Отв. ред. Е. А. Васильев, А. С. Комаров. В 2-х т. – Т. I. – М. : Междунар. отношения, 2004. – 560 с.

3. Женевский акт Лиссабонского соглашения о наименованиях мест происхождения и географических указаниях (Заключено в г. Женева 20.05.2015) [Электронный ресурс]. URL: http://www.wipo.int (дата обращения: 12.03.2018).

4. Интеллектуальная собственность. Основные материалы [Текст] / РАН. Сибирское отделение; Государственная научно-техническая библиотека; Пер. с англ. под общ. ред. Л. Б. Гальперина. Часть 1. Главы 1–7. – Новосибирск : ВО «Наука», 1993. – 189 с.

5. Проект Договора о товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров ЕАЭС: Распоряжение Совета Евразийской экономической комиссии, 17 марта 2016 г., № 13 [Электронный ресурс]. URL:http://www.eurasiancommission.org/ru/act/finpol/dobd/intelsobs/Pages/dog_tov_
znaki.aspx (дата обращения: 12.03.2018).

6. Соглашение об охране наименований мест происхождения и их международной регистрации (Заключено в г. Лиссабоне 31.10.1958) (с изм. и доп. от 14.07.1967 и 28 .09. 1979)

[Электронный ресурс]. URL: http://www.wipo.int (дата обращения: 12.03.2018).

О ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ РЕГУЛИРОВАНИИ ФАКТИЧЕСКИХ БРАЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ: ОБЩИЙ ВЗГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

Бондаренко Анна Святославовна
ассистент кафедры правовых дисциплин
УО «Минский инновационный университет»
(г. Минск, Республика Беларусь)

Фактические брачные отношения, выступающие в качестве альтернативы зарегистрированному браку, получают все большее распространение в современном обществе и ставят на повестку дня вопрос о необходимости их законодательного регулирования.

В качестве прообраза современных фактических брачных отношений можно рассматривать закрепленный Законами XII Таблиц брак в форме usus, представлявший собой особую форму брака, отличную от сожительства, подробно описанную И. А. Покровским в «Истории римского права. Женщина, прожившая безотлучно в доме своего фактического мужа в течение одного года, признавалась его законной женой, и попадала под его полную власть. Жена, не желавшая установления над собой полной власти мужа, прерывала течение давности удалением из дома мужа на три ночи, после чего возвращалась к мужу и продолжала совместную жизнь. Брачное сожительство могло продолжаться всю жизнь, но в отличие от обыкновенного брака, жена оставалась юридически самостоятельной и независимой от мужа, сохраняя свое прежнее положение в старой семье. Появление этого нового брака, по мнению И. А. Покровского, знаменовало собою крупнейший поворотный пункт в римской истории. «В непроницаемом единстве староримской патриархальной семьи была пробита первая брешь: если прежде paterfamilias закрывал собою всех членов своей семьи, над которыми он властвовал со всею юридической неограниченностью, то теперь в браке sine manu жена вышла из этой патриархальной оболочки и стала рядом с мужем как личность самостоятельная» [4].

В юридическое употребление термин «фактические брачные отношения» был введен в с принятием Кодекса законов о браке, семье и опеке БССР 1926 г. Наличие между мужчиной и женщиной таких фактических отношений, как совместное сожительство, ведение при этом сожительстве общего хозяйства, взаимная материальная поддержка, совместное воспитание детей (ст. 12) – таковы были условия, при

которых законодатель признавал фактический брак «настоящим» со всеми вытекающими правами и обязанностями [2].

В современном обществе фактические брачные отношения получили столь широкое распространение, что законодательством ряда зарубежных стран были урегулированы вопросы признания факта нахождения в таких отношениях, имущественные отношения лиц, состоящих в фактических отношениях, а также вопросы, касающиеся воспитания и содержания детей и др. Инициатива приравнять незарегистрированные отношения мужчины и женщины к официальному браку была предпринята и в Российской федерации, однако, не была поддержана законодателем. Несмотря на наличие проблемы, белорусский законодатель также предпочитает руководствоваться принципом festina lente. Законодательному признанию таких отношений препятствуют нормы общественной морали, полярность мнений ученых и практиков, а также отсутствие отчетливого видения путей решения проблемы.

Необходимо принимать во внимание и тот факт, что в числе основных начал белорусского гражданского законодательства закреплен принцип недопустимости произвольного вмешательства в частные дела: «вмешательство в частные дела не допускается, за исключением случаев, когда такое вмешательство осуществляется на основании правовых норм в интересах национальной безопасности, общественного порядка, защиты нравственности, здоровья населения, прав и свобод других лиц» (ст. 2 Гражданского кодекса Республики Беларусь [1]. В контексте названного принципа возникает вопрос: «насколько закономерно вмешательство законодателя в частные отношения между мужчиной и женщиной с целью их законодательного регулирования?». Нельзя не признать, что отношения, возникающие между мужчиной и женщиной, состоящими в незарегистрированном браке, носят еще более частный характер, нежели отношения семейные. Регистрируя брак, супруги берут на себя обязательства, вытекающие из брачно-семейных отношений и установленные соответствующим законодательством, в фактических брачных отношениях субъекты нередко не регистрируют брак именно по причине нежелания возникновения соответствующих обязательств. Таким образом, если совершеннолетние дееспособные граждане желают вступить в брак, то закон позволяет им это сделать, если же они не изъявляют свою волю на заключение брака, то закон не вправе связывать с фактом их совместного проживания в течение некоторого периода времени какие-либо правовые последствия.

Высказанные в правовой доктрине мнения относительно необходимости признания фактических браков, разнятся. Так, по мнению Е. А. Чефрановой, «распространенность незарегистрированных браков, сопровождающаяся либерализацией отношения общества к таким союзам, дает основание сделать вывод: фактические брачные отношения

не могут оставаться вне сферы правового регулирования». Такого рода квазибрачные отношения Е. А. Чефранова характеризует как переходные формы отношений, складывающихся между лицами, проживающими совместно без регистрации брака. К числу квазибрачных отношений ученая относит фактические союзы, отвечающие следующим характеристикам: совместное проживание, взаимное признание друг друга супругами, ведение общего хозяйства, взаимная материальная поддержка и иные признаки, позволяющие отличить фактические брачные отношения от случайной связи. В случае установления в судебном порядке факта состояния в фактических брачных отношениях на участников квазибрачных отношений Е. А. Чефранова предлагает распространить действие законного режима имущества супругов. [5]. И. П. Смилянець напротив, считает недопустимым «легализацию» незарегистрированных браков, так как предоставление фактическим супругам таких же прав, как и лицам в зарегистрированном браке, приведет к дискриминации брака, лишит смысла последующее его оформление. По мнению автора, «распространение одинакового правового регулирования, правоотношений законных супругов и фактических неизбежно приведет к потере юридических критериев для разграничения браков. Будет лишен смысла и институт признания брака недействительным. Кроме того, проблематичным станет реализация принципа моногамности брака» [4]. Что касается белорусской правовой доктрины по вопросу фактических браков, то она пока, к сожалению, не сформирована.

Есть основания полагать, что вопрос законодательного признания фактических браков в Республике Беларусь не будет решен в ближайшей перспективе. Общество должно привыкнуть к восприятию таких отношений.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Гражданский кодекс Республики Беларусь от 7 декабря 1998 г. № 218-З : принят Палатой представителей 28 октября 1998 г. : одобрен Советом Респ. 19 ноября 1998 г. : текст Кодекса по состоянию на 20 июня 2008 г. // Ведомости Нац. собр. Респ. Беларусь. – 1999. – № 7–9. – ст. 101.

2. Кодекс законов о браке, семье и опеке Белорусской ССР, 27 января 1927 г. : офиц. текст с изм. на 1 мая 1957 г. и с приложение постатейно-систематизированных материалов. – Мн. : «Редакция научно-технической литературы», 1958. – 113 с.

3. Покровский, И. А. История римского права – Режим доступа // http://civil.consultant.ru/elib/books/25/page_51.html#110 – Дата доступа: 16.04.2018.

4. Смилянець И. П. Фактические брачные отношения: правовые последствия Режим доступа // file:///C:/Users/User/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Chac_2013_15_24.pdf. – Дата доступа: 16.04.2018

5. Чефранова, Е. А. Механизм семейно-правового регулирования имущественных отношений супругов : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Е. А. Чефранова. – М., 2007. – 38 с. // Режим доступа: http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1274963

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Дубенко Олександр Іванович
доцент кафедри фундаментальних
та приватно-правових дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»
кандидат юридичних наук,
Заслужений юрист України

Як відомо, в Україні господарсько-правова відповідальність є комплексним правовим інститутом господарського права, предметом регулювання якого є господарські правопорушення.

Більшість учасників господарських правовідносин заінтересована в правомірній поведінці – як власній, так і своїх партнерів. Це відповідає і моральним засадам суспільства, і прагматичному ставленню до будь-якої справи, адже застосування будь-якої юридичної (в тому числі господарсько-правової) відповідальності тягне для правопорушника негативні наслідки. Проте відсутність правопорушень – це ідеальний, а не реальний стан суспільного (в тому числі економічного) життя.

Юридична відповідальність, а саме господарсько-правова, нині істотно зростає у зв’язку з підвищенням ролі правового засобу вирішення завдань регламентації господарського обігу. Відповідальність, хоча і передбачається у господарському праві, але як всяка юридична відповідальність має імперативний характер і настає лише в разі правопорушення.

Відповідальність має розглядатися в якості одного з діючих важелів механізму господарювання, що здійснює вплив на прискорення економічного розвитку нашого суспільства.

В юридичній літературі сформувалось багато різноманітних

понять, якими позначається господарсько-правова відповідальність.

Господарсько-правова відповідальність може бути визначена як правовідносини, які виникають внаслідок вчинення господарського правопорушення між суб'єктами господарювання або між суб'єктом господарювання та органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, в результаті чого суб'єкт господарювання, винний у вчиненні правопорушення зазнає несприятливих наслідків майнового або організаційного характеру, які передбачені господарсько-правовими санкціями.[1,с.144-148]

Тобто зміст господарсько-правової відповідальності проявляється як: санкція, покарання, перетерпівання, реакції на правопорушення, гарантія забезпечення, охоронного інституту права, що виконує охоронну функцію, і складається з двох взаємопов'язаних і взаємозабезпечувальних елементів:

1) компенсаційного впливу

2) штрафного (репресивного) впливу [4].

Найбільш розповсюдженою є думка, відповідно до якої господарсько-правова відповідальність існує у формі додаткового обов'язку, що покладається на зобов'язаного суб'єкта після порушення ним зобов'язання і полягає у сплаті неустойки, відшкодування збитків, завданих управленому суб'єкту. [2, с.171-177].

На погляд В.К. Мамутова, господарсько-правова відповідальність є перетерплювання або несення господарським органом несприятливих економічних наслідків в результаті застосування до правопорушника передбачених законом заходів відповідальності економічного характеру [5, с. 27].

В.С. Щербина розуміє під відповідальністю в господарському праві (господарсько-правовою відповідальністю) комплексний правовий інститут, який має свій особливий предмет регулювання – господарські правопорушення. Відповідальність – це застосування до правопорушника встановлених законом або договором санкцій, внаслідок чого він зазнає майнових втрат.

Таким чином, поняття господарсько-правової відповідальності включає в себе насамперед майнові наслідки застосування відповідних санкцій [6, с. 161-164].

Ця точка зору на сьогоднішній день підтримана і законодавцем, що знаходить своє відображення в Господарському кодексі України.

Необхідно зазначити що господарсько-правовій відповідальності властиві особливі ознаки, а саме: юридичність, матеріальність, протиправність, стимулювання.

Щодо такої ознаки, як стимулювання то у функціональному відношенні господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання господарських та інших зобов'язань.

Для інституту господарського права важливим є удосконалення господарських санкцій, які хоча і забезпечують окремі сфери господарювання, але потребують розвитку. Це стосується, зокрема, деяких адміністративно-правових санкцій, що передбаченні у Господарському кодексі України, але не знайшли закріплення в інших законах [3, с.180-185].

Таким чином, стає очевидним, що господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання вказаних зобов'язань, гарантувати законні права та інтереси контрагентів, споживачів та самої держави, в тому числі і відшкодування збитків учасників товарообігу самої держави. Окрім цього, господарсько-правова відповідальність є одним із важелів механізму господарювання, і в цьому визначається його особливість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабак О. Основні види відповідальності суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності // Підприємництво, господарство, право. – 2011. - №10. – С.144-148.
2. Заярний О.А. Деякі особливості господарсько-правової відповідальності за порушення організаційно-господарських зобов'язань, що виникають з договорів // Вісник господарського судочинства. – 2009. - №7. – С.171-177.
3. Щербина В.С. Адміністративно-господарські санкції в системі заходів господарсько-правової відповідальності. // Вісник господарського судочинства. – 2012 . – № 2. – С. 180-185.
4. Шишка Р.Б. Окремі аспекти господарсько-правової відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/viewFile/8203/9811
5. Мамутов В. К., Овсиенко В. В., Юдин В. Я. Предприятие и материальная ответствен- ность. – Киев: Наук. думка, 1971.
6. Щербина В. С. Господарське право України: Навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 384 с.

СПЕЦИФІКА ОЦІННИХ ПОНЯТЬ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Зеленко Інна Павлівна
завідувач кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент

Розуміння сутності оцінних понять неможливо без з'ясувння функцій, які вони виконують. Науковці, які розглядали це поняття, пропонували групувати їх за різними класифікаційними підставами. Найбільш вдалим видається підхід, згідно з яким пропонується класифікувати всі функції залежно від масштабу їх дії на загальні, міжгалузеві та галузеві [7, с. 149].

Поширеність оцінних понять практично в усіх галузях права дає можливість вести мову про наявність специфічних функцій, притаманних оцінним поняттям незалежно від галузі права, в якій вони застосовані (міжгалузеві функції) [6, с. 149].

До міжгалузевих можна віднести функцію, яку більшість учених позначають як функцію індивідуального (піднормативного) регулювання [8, с. 12; 5, с. 10; 1, с. 32]. Використовуючи оцінні поняття, законодавець ніби поступається частиною своїх повноважень при вирішенні конкретних питань на користь правозастосовного органу. Цей орган, застосовуючи закон, що містить оцінні поняття, в певному розумінні продовжує процес правотворення, конкретизує ідею, сформульовану законодавцем в найбільш загальній формі [2, с. 104]. Оцінні поняття дозволяють урахувати всі особливості конкретної справи, соціальну обстановку, дають підставу для вироблення власної правової позиції правозастосовувача, сприяють правовій ініціативі, вияву процесуальної самостійності, творчому підходу до застосування норм права [3, с. 167]. Відсутність чіткої формальної визначеності оцінних понять дозволяє суб'єктам процесу «розшифровувати» останні за власним розсудом, тобто вкладати в них певний зміст, і на основі цього встановлювати, чи охоплюється ситуація, що підлягає врегулюванню в даний момент, змістом оцінного поняття.

Разом з тим, за слушним зауваженням С. С. Алексєєва та І. Я. Дюрягіна, індивідуальне регулювання в усіх випадках має спиратися на нормативну основу, причому не тільки на норми про компетенцію органу, а й на норми, які закріплюють оцінні поняття, – свого роду орієнтири для індивідуального регулювання [1, с. 32]. З одного боку, надаючи можливість здійснювати індивідуальне піднормативне регулювання, з другого боку, оцінні поняття самі по собі є специфічним засобом обмеження такого регулювання. Подібну властивість науковці іменують функцією встановлення меж індивідуального піднормативного регулювання [4, с. 10].

З урахуванням названих функцій можна погодитися з висновком Т. В. Кашаніної про те, що специфіка оцінних понять у сфері правового регулювання полягає в тому, що вони поєднують у собі елементи як централізованого (нормативного) так і децентралізованого (індивідуального) регулювання. Абстрактність, неконкретизованість їх

змісту, яка дає можливість урахувати всі місцеві умови, всі особливості конкретної справи, соціальну обстановку, психологічні особливості учасників правових відносин та інші моменти, які не відображені в законі, складають елемент децентралізованого регулювання. З другого боку, використання в юридичних нормах таких приблизних критеріїв, якими є оцінні поняття, змушує правозастосовувача у процесі здійснення індивідуального регулювання орієнтуватися на них і тим самим обмежує свободу його розсуду, ставить її у визначені рамки. Ця властивість оцінних понять повинна розглядатись як елемент централізованого регулювання [4, с. 10].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев С. С., Дюрягин И. Я. Функции применения права. Изв. вузов. Правоведение. 1972. № 2. С. 25–33.
2. Бару М. И. Оценочные понятия в трудовом законодательстве. Сов. государство и право. 1970. № 7. С. 104–108.
3. Капліна О. Оцінні поняття в кримінальному судочинстві. Вісн. Акад. правов. наук України. 2004. № 2. С. 160–167.
4. Кашанина Т. В. Оценочные понятия в советском праве: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 Свердловск, 1974. 17 с.
5. Левина Д. Н. Теоретические проблемы толкования и применения оценочных понятий : дисс. … канд. юрид. наук : 12.00.01 Нижний Новгород, 2007. 216 с.
6. Черноус С. М. Оціночні поняття у трудовому праві України : автореф. дис. канд. юрид. нау : 12.00.05 Харків, 2008. 20 с.
7. Черноус С. М. Оціночні поняття у трудовому праві України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.05 Київ, 2008. 212 с.
8. Шапченко С. Д. Оценочные признаки в составах конкретных пре ступлений : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 Киев, 1988. 24 с.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Зозуля Владислав Олександрович
студент ІІІ курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

Інтелектуальна власність є невід’ємною складовою міжнародної торгівлі й глобальної економіки. Більше того інтелектуальна власність є світовим трендом у світі юриспруденції, так нещодавно під наглядом професорів зі Стенфордського університету, Школи права Університету

Дьюка і Університету Південної Каліфорнії пройшли змагання між спеціально навченою нейромережею та 20 висококваліфікованими юристами [1]. В результаті аналізу низки договорів штучний інтелект виявився на 10 % точнішим за людський. Тому недаремно у доповіді Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPo) за 2015 рік «Революційні інновації та економічне зростання» Ф. Гаррі зазначив, що інтелектуальна власність перебуває у центрі інноваційного зростання національних економік [2].

Беручи до уваги, вищесказане постає питання наскільки Україна готова гарантувати захист права інтелектуальної власності на міжнародній арені. Проте, Україна не єдина хто має таку проблему. Звісно що такі організації як Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – укр. ВОіВ, англ. WIPo) намагаються створити єдині для всіх норми, які регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності. Вдалим є досвід діяльності Консультативного комітету із захисту прав (ККЗП), що був заснований генеральною асамблеєю ВОіВ у 2002 р., який надавав консультаційні та координаційні роз'яснення [3]. Діяльність ККЗП надала можливість почати боротьбу з такими поняттями як «контрафакція» та «піратство».

Контрафакція (від латин. facio – роблю, підробка) – самовільне відтворення або розповсюдження певних предметів з авторськими індивідуальними, оригінальними ознаками або інтелектуальної власності без згоди автора.

Піратство — використання об'єктів авторського права і суміжних прав з метою отримання комерційної вигоди без згоди правовласників.

Тому виникає питання, як на території України забезпечити захист права інтелектуальної власності, адже навіть у державних установах на комп'ютерах встановлено не ліцензоване ПЗ «Windows». Проте, в цьому питанні держава намагається показати приклад впровадження політики захисту прав інтелектуальної власності. Приміром, у МеРТ у 2016 р. виділено 4,2 млн грн на легалізацію програмного забезпечення. Ініціюється питання щодо закладення коштів до Державного бюджету на 2017 рік із метою легалізації ПЗ у всіх органах центральної виконавчої влади, адже допоки 39,9 % такого ПЗ є неліцензійним [4].

З одного боку споживачі втратять доступ до безкоштовних ресурсів. А з іншого боку піратство на території України припинить завдавати наступні збитки:

- авторам, які не отримують винагороди за свою творчу інтелектуальну діяльність;
- видавцям, виробникам, які здійснюють значні витрати на виготовлення відповідної

- продукції оскільки споживачі не мають можливості відшкодувати збитки;

- збутовим організаціям, які потерпають від недобросовісної конкуренції;

- споживачам, які купують продукцію нижчої якості та втрачають можливості доступу до гарантійного забезпечення;

- до інтелектуальних продуктів внаслідок втрати зацікавленості авторів у її створенні;

- державі, яка витрачає бюджетні надходження внаслідок скорочення податкових.

Наразі проаналізуючи національно законодавство маємо наступні нормативно-правові акти, які забезпечують регуляторну та захисну функцію у сфері інтелектуальної власності: Цивільний, Кримінальний, Митний, Господарський кодекси України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України “Про охорону прав на винаходи та корисні моделі”, Закон України “Про охорону прав на промислові зразки”, Закон України “Про охорону прав на знаки для товарів та послуг”, Закон України “Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем”, Закон України “Про охорону прав на зазначення походження товарів”, Закон України “Про охорону прав на сорти рослин”, Закон України “Про племінну справу у тваринництві”. Більше того, вже існує постанова пленуму Вищого Господарського Суду України “Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності” від 17.10.12 за № 12, що свідчить про пожвавлення судових спорів стосовно захисту права інтелектуальної власності. Проте за 27 років незалежності на території України не було притягнено до відповідальності жодного фактичного адміністратора «піратських» сайтів.

У структурі національної поліції хоч існує кіберполіція, яка має займатися захистом права інтелектуальної власності, але фактичної користі від такого органу поки що замало.

Тому можна зробити висновок, що законодавча база та наявність відповідних підрозділів у структурі правоохоронних органів створюють гідні умови для повного захисту прав інтелектуальної власності, але позитивні результати таких змін поки що дуже сумнівні.

Але незважаючи на вищезазначене, на сьогодні в Україні здійснюються заходи, спрямовані на дотримання конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, забезпечення сприятливих умов для створення об’єктів інтелектуальної власності. Триває робота щодо підвищення якості законодавчих актів, усунення суперечностей та прогалин.

Крім удосконалення національного законодавства, посилюється контроль за дотриманням суб'єктами інтелектуальної власності чинних нормативно-правових актів.

Належному забезпеченню конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, покращанню міжнародного іміджу України має сприяти посилення контролю щодо розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм.

Україна має величезний науковий потенціал, тому велике значення для розвитку інтелектуальної власності, економічного зростання держави має подальше створення належних умов для винахідницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ukr.media [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – [Київ : Український Інтернет холдинг ТОВ «Укрнет», 1998–2018]. – Режим доступа: https://ukr.media/science/347756/ (дата звернення 11.04.2018). – Назва з екрана.
2. World Intellectual Property Report 2015 «Breakthrough Innovation and economic Growth» [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_944_2015.pdf.
3. The 45 adopted Recommendations under the WIPo development agenda [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/ip-development/en/agenda/recommendations.html#f.
4. Концептуальні засади реформування сфери інтелектуальної власності. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=727fc030-84ff-4e45-acae- ccc412cd212f&title.

ПРИНЦИПИ ПРАВА: БАГАТОМАНІТНІСТЬ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ

Кричун Анна Юріївна
студентка І курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Принципи права постійно притягують до себе увагу вчених-правознавців, проте через їх мінливість, філософську сутність, абстрактність абсолютна більшість аспектів розуміння принципів права вимагає дослідження і доопрацювання. Одним із таких аспектів і є питання про ґенез, поняття, класифікацію та реалізацію принципів права у правовій системі України.

У цій роботі ми розглянемо виключно сутність поняття принципів права.

Будь-які принципи, у тому числі і принципи права, є продуктом людської діяльності, результатом якої вони виступають й інтереси якої вони задовольняють. Принципи є соціальними явищами, як за джерелом виникнення, так і за змістом: їх виникнення зумовлюється потребами суспільного розвитку і в них відображаються закономірності суспільного життя. Головними джерелами цих принципів є політика, економіка, мораль, ідеологія, соціальне життя.

Загальнотеоретичні аспекти поняття принципів права були предметом дослідження в працях С. С. Алексєєва, А. М. Васильєва, Л. Я. Гінцбурга, М. І. Дембо, Р. З. Лівшиця, О. А. Лукашової, А. В. Міцкевича, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун, К. П. Уржинського, Л. С. Явича та багато інших. Але незважаючи на усю важливість внеску вчених у дослідження такої багатогранної проблеми, як принципи права, не можна не звернути увагу на те, що у цій сфері результати дослідження є спірними і зараз залишаються «відкритими» питання їхньої сутності.

У правовій доктрині під час визначення поняття принципів права вищевказані науковці вживають такі категорії, як вихідні теоретичні положення, основні, керівні засади (ідеї), загальні нормативно-керівні положення, провідні засади, закономірність, сутність, система координат тощо. Багато категорій є однорідними. Тому принципи – це загальні, керівні (основні, головні, відправні, вихідні теоретичні, загальні нормативно-керівні, спрямовуючі) положення.

Під час визначення поняття принципів права можна виділити дві концепції, які сформувались у правовій доктрині [5; 9].

Згідно з першою концепцією, що побудована на теорії позитивізму, принципи права – це ідеї, теоретичні, нормативно-керівні положення того чи іншого виду людської діяльності, які конкретизуються в змісті правових норм та об’єктивно зумовлені матеріальними умовами існування суспільства.

Відповідно до другої концепції, яка бере початок від ідеї природного права, принципи права розуміють як керівні ідеї, об’єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов’язання), які ставлять до учасників суспільних відносин із метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів та визначають зміст і спрямованість правового регулювання, відображають найважливіші закономірності соціально-економічної формації.

Звертаючи увагу на значення дослідження принципів права, Р. З. Лівшиц відзначає, що принципи права пронизують процес реалізації права. І при застосуванні законів, і при заповненні прогалин у правовому регулюванні, і в судовій практиці вони слугують векторами

правозастосовної діяльності. Принципи права концентрують результат розвитку права, в них втілюється нерозривний зв'язок минулого, сьогодення і майбутнього [6, с. 200].

«Принципи права, – пише М. М. Марченко, – виступають як своєрідна конструкція, на основі якої ґрунтуються і реалізуються не лише норми, інститути або галузі, але і вся його система. Принципи слугують основним орієнтиром для всієї правотворчої діяльності, правозастосовчої і правоохоронної діяльності державних органів» [7, с. 23].

Т. В. Гурова зазначає: «Саме принципи права найбільше сприймаються національної правосвідомістю через їх специфічні особливості, що виражаються в тяжінні до змістовних, а не формальних аспектів права як універсального нормативного регулювальника поведінки людей в епоху сучасної цивілізації. Саме принципи права, що розглядаються як стрижень правового регулювання, можуть зіграти роль своєрідного мосту, що сполучає в епоху реформ дух права з його буквою» [3, с. 54].

Більшість поглядів на поняття принципів права присвячено двом основним підходам: широкому і вузькому (нормативному). У першому випадку право розглядається як таке, що включає норми й інші правові явища: правосвідомість, правовідносини, суб’єктивні права, акти застосування права, правопорядок та інші складові правового матеріалу. Звідси і широке тлумачення поняття принципів права. У другому підході вираження права зводиться до закону й інших загальновизнаних джерел.

І, нарешті, можна виділити групу вчених, які не зв’язують поняття принципів права з обов’язковим їх законодавчим або іншим правовим опосередкуванням і вважають, що принципи права є категоріями юридичної науки, що визначають необхідність тих або інших способів і форм правового регулювання суспільних відносин. Так, наприклад, М. І. Козюбра пише: «Загальні принципи права – це вираз правових тенденцій, які розвиваються в глибинах нормативно розвинутого суспільного життя. На їх появу і розвиток впливають не тільки норми позитивного права, а й багато інших нормативних і ненормативних чинників – мораль, політика (зокрема міжнародна), звичаї, наукові теорії і концепції тощо. Правосвідомість же вказаних тенденцій полягає в тому, що вони тією чи іншою мірою змінюють передумови нормативно – правового регулювання та визначають його спрямованість на майбутнє. Інакше кажучи, загальні принципи права – це не просто певні ідеї, які існують у правосвідомості (навіть теоретичній), а відправні начала права, які можуть фіксуватися або фіксуватися в текстах нормативно – правових актів» [4, с. 6–7].

С. П. Погребняк сформулював такі ознаки основоположних принципів права:

1) основоположні принципи права є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що властиві певній системі права;

2) у разі конкуренції між принципами при вирішенні конкретної правової ситуації вибір здійснюється не за традиційними правилами подолання колізій між нормами права;

3) найбільш загальний характер принципів права означає найвищий ступінь їх абстрагування;

4) основоположні принципи визначають змістовий характер системи права інапрямки її подальшого розвитку, виконуючи, таким чином, системоутворюючу і системоспрямовуючу функції;

5) у порівнянні з правовими нормами принципи права відрізняються більшоюстійкістю, залишаються незмінними протягом тривалого часу;

6) як і правові норми, основоположні принципи зазвичай фіксуються взовнішніх формах (джерелах) права [8, с. 27–28].

Отже, принципи права – це основоположні (імперативні) вимоги, які закріплені в нормах права і спрямовують процес його створення і застосування.

Слід повністю погодитися з С. П. Погребняком, що під основоположними принципами права слід розуміти систему найбільш загальних і стабільних імперативних вимог, закріплених у праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що притаманні цій системі права, і визначають її характер і напрямки подальшого розвитку[8, с. 37].

На підставі вищевикладеного можна зробити такі висновки:

– принципи права, з юридичної точки зору, не є правилами поведінки, але мають загальнообов’язковий характер. З принципу права можна вивести необхідне, але поки що не закріплене, правило поведінки;

– принципи права чинять безпосередній регулюючий вплив на суспільні відносини, будучи тією правовою базою, на підставі якої відбувається формування конкретного правила для вирішення справи.

Отже, принципи права – це такі засадничі ідеї права, які визначають зміст і спрямованість його норм та характеризуються системністю, взаємоузгодженістю, загальнообов’язковістю, універсальністю, стабільністю, предметною визначеністю, загальнозначущістю й регулятивністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєв С. В Принципи права у системі джерел цивільного процесуального права України Університетські наукові записки, 2013, № 1 (45) – С. 101–107.

2. Грищук О. Принципи права: філософсько-правовий вимір Вісник Львівського університету, 2015, № 61 – С. 16-23.
3. Гурова Т. В. Актуальные проблемы теории источников права Тольятти : Тольяттинская академия управления, 2001. – 126 с.
4. Козюбра М. І. Тенденції розвитку джерел права України в контексті європейських правоінтеграційних процесів Наукові записки. Том 26, 2004. – С. 3–8.
5. Колодій А. М. Принципи права України, 1998. – 208 с.
6. Лившиц Р. З. Теория права : учебник, 1994. – 224 с.
7. Марченко М. Н. Общая теория государства и права, 1998. – 528 с.
8. Погребняк С. П. Основоположні принципи права, 2008. – 240 с.
9. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник, 2001. – 656 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КВАЛІФІКАЦІЄЮ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИКІВ

Кричун Юрій Анатолійович
професор кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент

Поширення наркоманії є загрозою як громадському порядку, так і здоров'ю населення. Особи, що знаходяться в стані наркотичного сп'яніння, можуть становити небезпеку для себе та для інших людей, до того ж вплив деяких наркотичних речовин на організм призводить до залежності та навіть до летального результату. Держава покликана захистити своє населення від поширення цього явища. Одним із способів досягнення цієї мети є кримінально-правовий захист правовідносин, визначених державою як можливі і бажані. У разі, якщо особа вчиняє діяння, що посягають на такі правовідносини, то держава, захищаючи правомірну модель поведінки, в імперативному порядку дає кримінально-правову оцінку діям цієї особи.

Відповідальність за незаконне виробництво наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як за самостійне діяння встановлена КК України у ст.307, 309. У п. 4 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р № 4 «Про судову практику у справах про злочини у сфері обігу наркотичними засобами, психотропних речовин їх аналогів або прекурсорів» виробництво наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів розкривається як всі дії (включаючи рафінування, підвищення в

препараті концентрації наркотичних засобів і психотропних речовин чи їх переробку), здійснені всупереч встановленого законом порядку, у результаті яких на основі наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин одержуються готові до використання та (або) вживання форми наркотичних засобів, психотропних речовин або лікарські засоби, що їх містять, чи інші наркотичні засоби, психотропні речовини [4].

Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 № 61/95-ВР визначає виробництво як усі дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включаючи відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують. Як бачимо, Верховний Суд України практично повністю відтворив це визначення, лише доповнивши перелік джерел, з яких можуть добуватися наркотики, «будь-якими речовинами» [2].

У практичній діяльності доводиться вирішувати питання розмежування незаконного виробництва наркотиків та їх незаконного виготовлення, в тому числі виготовлення з метою збуту – дії, які кваліфікуються як замах на збут. Існує проблема відмежування сукупності злочинів, пов'язаних з виготовленням наркотиків без мети збуту, від їх виробництва. І в цьому випадку ознак виробництва, які називає законодавець – незаконність, умисність дій, спрямованих на серійне отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або інших аналогів – явно недостатньо.

Ознака серійного виробництва наркотиків вимагає додаткових пояснень, так як на практиці, говорячи про серійність, часто мають на увазі систематичність дій з метою отримання наркотиків. Однак така систематичність і серійність виробництва – поняття не рівнозначні.

«Серійність» означає виготовлений серіями, по визначеному стандарту. Серія – група або кількість абсолютно однорідних предметів, які наділені загальним ознаками, які об'єднуються в послідовний ряд чогось [1, с. 621]. Серійне виробництво – вид виробництва, при якому вироби випускаються серіями (партіями). Тобто, що стосується наркотиків, то це може означати, що процес виробництва пов'язаний з певним видом, якістю та кількістю, що входять до партії наркотиків.

Якщо обмежитися тільки ознаками незаконності, умислу і спрямованості дій на серійне отримання наркотиків, то будь-які дії, в результаті яких створена партія готових до споживання наркотиків, можуть бути кваліфіковані як виробництво, навіть коли отримана одна партія наркотиків, в тому числі і для власного споживання.

Поняття «виробництво наркотиків» не можна вважати самостійним по відношенню до поняття «виробництво» як різновиду

людської діяльності, що представляє собою процес, за допомогою якого люди, використовуючи речовини і сили природи, створюють ті чи інші продукти. Процес виробництва не може припинитися, як і не може припинитися споживання, і тому він є безперервним [1, с. 73].

Для будь-якого виробництва обов'язковою ознакою є циклічність, тобто особлива система його організації, що забезпечує стійкий режим роботи з періодичною видачею певного виду продукції. Що стосується наркотиків циклічність означає спрямованість виробництва на стійку незаконну діяльність із серійного отримання готових до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Стійкість діяльності передбачає її безперервність або систематичність.

Виходячи з поняття виробництва, можна припустити, що виробництво без мети збуту неможливо. Саме збут є основною метою виробництва, його рушійним фактором. Виробник переслідує власні економічні інтереси, і перш за все, отримання прибутку за рахунок задоволення потреб споживачів.

Із суб'єктивної сторони виробництво наркотиків відрізняється спрямованістю умислу на стійку незаконну діяльність, пов'язану з отриманням готових серій (партій) наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів з метою збуту та отримання незаконного прибутку.

Об'єктивними ознаками спрямованості умислу саме на виробництво наркотиків можуть бути: наявність пристосованих приміщень, найманої робочої сили (можливі виключення), відпрацьовані технологічні процеси отримання наркотиків, постійні джерела поставки сировини і канали збуту та ін. обставини, які свідчать про те, що отримання готового продукту поставлено «на потік». У п. 4 згаданої Постанови Пленуму ВСУ підкреслюється, що про умисел на збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів може свідчити як відповідна домовленість з особою, яка придбала ці засоби чи речовини, так й інші обставини, зокрема: великий або особливо великий їх розмір; спосіб упакування та розфасування; поведінка суб'єкта злочину; те, що особа сама їх не вживає, але виготовляє та зберігає; тощо.

Виробництво наркотиків відрізняється від їх виготовлення в основному за формальними моментами. Зазначені відмінності полягають в наступному:

а) якщо виготовлення – це «штучні», разові дії з отримання одного або декількох готових до вживання наркотиків, то виробництво передбачає вже діяльність, що характеризується масштабністю, серійністю, «конвеєрністю», наявністю найчастіше промислових способів отримання готової продукції;

б) якщо момент закінчення наркозлочинів у формі виробництва відповідних предметів пов'язаний з початком технологічного процесу, спрямованого на серійне отримання таких предметів, то їх виготовлення буде визнаватися закінченим з моменту завершення технологічного циклу і отримання готового до споживання препарату.

Сукупність розглянутих об'єктивних і суб'єктивних ознак дозволяє визначити виробництво наркотиків як вчинення умисних незаконних дій, спрямованих на циклічне (безперервне або систематичне) отримання партій (серійне отримання) готових до вживання наркотиків з метою збуту та отримання незаконного прибутку.

Таке визначення дозволить відмежувати виробництво наркотиків від їх виготовлення з метою збуту (замах на збут) за ознакою циклічності дій, а від сукупності виготовлення наркотиків без мети збуту – за метою дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / укл. О. Єрошенко – Донецьк : ТОВ «Глорія Трейд», 2012 – 864 с.
2. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [Текст] / від 15.02.1995 № 60/95-ВР. Режим доступу: 2http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80/page
3. Кримінальний кодекс України [Текст] / Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
4. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів [Текст] / Постанова Верховного суду України від 26.04.2002 № 4. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02

КЛАССИФИКАЦИЯ ОБЪЕКТОВ ПОДВОДНОГО АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И БЕЛАРУСИ

Мартыненко Игорь Эдуардович
заведующий кафедрой гражданского права и процесса Гродненского государственного университета имени Янки Купалы
доктор юридических наук, профессор
(г. Гродно, Республика Беларусь),

Конвенция ЮНЕСКО «Об охране подводного культурного наследия» (государствами – участниками данного международного

соглашения по состоянию на апрель 2018 г. являются 58 государств [1]) определяет **подводное культурное наследие** как все следы человеческого существования, имеющие культурный, исторический или археологический характер, которые частично или полностью, периодически или постоянно находятся под водой на протяжении не менее 100 лет, такие как: 1) объекты, сооружения, здания, артефакты и человеческие останки вместе с их археологическим и природным окружением; 2) суда, летательные аппараты, другие транспортные средства или любые их части, их груз или другое содержимое вместе с их археологическим и природным окружением; 3) предметы доисторического периода. Подводное наследие – это также архитектурные ансамбли и пещеры с наскальными росписями.

К числу объектов подводного культурного (археологического) наследия, исходя из анализа положений упомянутой выше конвенции, применительно к Украине, Беларуси, других постсоветских стран, можно отнести: полевые поселения на сваях; затопленные поселения; затонувшие челны и корабли; памятники времен язычества и культовые камни; следы боев, потопленное оружие; захоронения в воде; пристани и причалы; остатки мостов, древние затопленные дороги; затопленные клады; исторические прибрежные фортификационные сооружения, порты, исторические маяки и гидротехнические сооружения; достопримечательные места (исторические речные поселения и города, исторические водные пути, места сражений, дислокации флотов, места, связанные с историей освоения новых территорий); места кораблекрушений; комплексы гидротехнических сооружений (системы шлюзов, каналов и др.); комплексы навигационных сооружений (маяки, знаки, створы и др.); мемориальные комплексы (усадьбы и др.); комплекс захоронений (некрополь); подводные парки [2, 114–115]: природные подводные парки, специализирующиеся в сохранении и демонстрации объектов природы (подводные ландшафты и затопленные пещеры), которые могут быть посвящены только морским экосистемам, либо сочетанию наземных и прибрежных морских экосистем; парки скульптур (эстетические и культовые подводные парки); подводные парки техники (специально затопленные суда и летательные аппараты); историко-культурные подводные парки (археологические и исторические).

Этот условный перечень постоянно расширяется: так, Законом Украины от 8 февраля 2018 г. № 2289-VIII [3] в практический оборот введено понятие *«морской мемориал»* как объект подводного культурного наследия, место массовой гибели людей, которому предоставляется специальный статус, что предполагает его исключительную неприкосновенность, кроме потребностей научных исследований или инвентаризации.

Вступивший 2 февраля 2017 г. в силу Кодекс Республики Беларусь о культуре [4] напрямую регулирует охрану археологического наследия находящегося не только под землей, но и в воде (под водой). Некоторые аспекты проведения подводных археологических исследований регулируются и иными актами. Однако Республика Беларусь не является участницей Конвенции ЮНЕСКО «Об охране подводного культурного наследия». В тоже время в Беларуси имеется большое количество гидроархеологических памятников, *например, в музее ГНУ «Центр исследований белорусской культуры, языка и литературы Национальной академии наук Беларуси» хранится движимая историко-культурная ценность «Човен» (1181 г.), извлеченная из реки.*

Поэтому, **подведя итоги**, считаем целесообразным:

– присоединение к Конвенции ЮНЕСКО «Об охране подводного культурного наследия». Результаты участия в данном международном соглашении будет способствовать усилению борьбы с разграблением подводного культурного наследия; развитию туристической индустрии, опирающейся на деятельность, связанную с подводным культурным наследием; широкому признанию важности подводного культурного наследия;

– расширять международное сотрудничество с государствами-участниками данной конвенции, имеющими практический опыт управления и охраны объектов подводного культурного наследия (гидроархеологических памятников), посредством участия в различного рода совместных программах, мероприятиях и международных подводно-археологических экспедициях и исследованиях;

– обеспечение подготовки специалистов в области проведения подводных археологических исследований и управления подводным культурным наследием, правовой охраны историко-культурного наследия. В этом плане может быть полезен белорусский опыт создания образовательной программы подготовки специалистов в области охраны историко-культурного наследия [5], разработчиком которой является автор данной статьи.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Underwater Cultural Heritage . Официальный сайт Конвенции. – Режим доступа http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/. – Дата доступа: 14.04.2018.
2. Фазлуллин С. М. Подводные парки и сохранение объектов подводного культурного наследия / С. М. Фазлуллин // Вестник

Томского государственного университета. Культурология и искусствоведение. – 2015. – № 2 (18). – С. 113–125.
3. О внесении изменений в Закон Украины «Об охране культурного наследия» относительно предоставления объектам подводного культурного наследия статуса морского мемориала: Закон Украины от 8 февраля 2018 г. № 2289-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 13 – ст. 71.
4. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры: Кодекс Республики Беларусь от 20 июля 2016 года //Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 02.08.2016, 2/2412.
5. Мартыненко И. Э. Правовая охрана историко-культурного наследия Республики Беларусь : учеб. пособие для студ. учреждений высш. образования по спец. : «Правоведение», «Экономическое право», «Правовое обеспечение хоз. деятельности» / И. Э. Мартыненко. – Гродно : ГрГУ им. Я. Купалы, 2017. – 561 с.

К ВОПРОСУ О ФОРМЕ МУЛЬТИМЕДИЙНОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ПРАВЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Савицкая Кристина Дмитриевна
старший преподаватель кафедры гражданского права,
УО «Полоцкий государственный университет»
(г. Полоцк, Республика Беларусь)

Правовой режим мультимедийных произведений не определен белорусским законодателем. В Гражданском кодексе Республики Беларусь, Законе Республики Беларусь от 17 мая 2011 г. «Об авторском праве и смежных правах» и других нормативных правовых актах отсутствует упоминание о мультимедийном произведении как объекте авторского права. Однако, как справедливо отмечает О. В. Кондакова, мультимедийные произведения, объединив в себе посредством компьютерных программ результаты различных видов творчества, переведенные в цифровой формат, могут быть выделены в самостоятельною категорию, охраняемую авторским правом [3, с. 132].

В отношении объективной формы выражения мультимедийного произведения в доктрине не выработано единообразного подхода. П. В. Бабарыкин указывает на существование мультимедийного произведения в машиночитаемой (цифровой) форме [1, с. 84]. С. В. Новацкий характеризует форму мультимедийного произведения как электронную [5, с. 10]. Е. С. Котенко отмечает, что электронную форму допустимо именовать цифровой формой [4, с. 25]. По мнению С. А. Сударикова важным признаком мультимедийного произведения

является его существование в цифровой форме[8, с. 188]. Аналогичную позицию занимает О. В. Кондакова [3, с.132], О. В. Луткова, Л. В. Тереньтьева, Б. А. Шахназаров [6, с. 171].

В п. 2 ст. 992 Гражданского кодекса Республики Беларусь содержится указание, что авторское право распространяется как на обнародованные, так и на необнародованные произведения, существующие в какой - либо объективной форме. Перечень форм в соответствии с указанной статьей является открытым, что означает возможность существования произведения в иных формах.

Недостатки используемой в доктрине терминологии усугубляются несогласованностью формулировок Гражданского кодекса Республики Беларусь и Закона Республики Беларусь от 17 мая 2011 г. № 262-З «Об авторском праве и смежных правах». Так, при перечислении объектов авторского права, находящихся в объективной форме в ст. 992 Гражданского кодекса Республики Беларусь, говорится только о цифровой форме произведений. В ст. 6 Закона Республики Беларусь от 17 мая 2011 г. № 262-З «Об авторском праве и смежных правах» среди объективных форм существования произведения указывается электронная, в том числе цифровая. Категории «цифровая форма» и «электронная форма» в законодательстве Республики Беларусь не раскрываются.

Мультимедийные произведения создаются с помощью специальных компьютерных программ. Их воспроизведение и восприятие возможно посредством использования специальных технических средств - компьютера, планшета, мобильного телефона, игровой приставки и др. Цифровая форма подразумевает не только возможность просмотра или прослушивания, но и влияние пользователя на произведение, его инициативного участия в развитии сюжета.

Цифровая форма произведения выступает естественной формой хранения, обработки и передачи информации в компьютерах и компьютерных сетях [9, с. 362] и обладает рядом специфических особенностей, которые обуславливают особый правовой режим мультимедийных произведений.

Цифровая форма предполагает кодирование любой информации, как правило, в двоичной системе (0 и 1). При этом передача информации проходит цикл взаимосвязанных стадий: начинается с загрузки информации в цифровом коде, а заканчивается обычно устройством, которое, декодируя сигнал, позволяет интерактивному адресату визуально воспринимать сообщение на экране монитора или иного устройства и при этом создавать материальные копии [2, с. 55]. Цифровая форма позволяет абсолютно точное копирование объектов: копии абсолютно идентичны оригиналу [9, с. 362].

Среди особенностей цифровой формы выражения произведения Е. С. Дементьева отмечает, что копии объекта в большинстве случаев неотличимы от оригинала [2, с. 56]. А. И. Савельев в дополнении выделяет следующие особенности:

- значительная степень независимости произведения от носителя, на котором оно содержится, что обусловливает легкость распространения таких произведений;

- неразрывная взаимосвязь цифрового контента и процесса его копирования, выражающаяся в том, что доступ к цифровой информации возможен лишь посредством ее копирования, контроль над ее копированием означает контроль над доступом к ней;

- возможность одновременного доступа и использования одного экземпляра произведения множеством лиц;

- легкость процесса изменения произведений, выраженных в цифровой форме. Это свойство позволяет создавать множество версий одного и того же произведения, в том числе в различных представлениях (например, файлы txt, pdf, doc, html и т.д. [7].

Таким образом, для того, чтобы созданный объект мог быть признан мультимедийным произведением, необходимо его выражение в цифровой форме.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Бабарыкин, П. В. Совершенствование правового регулирования сложных объектов в сети интернет / П. В. Бабарыкин // Интеллектуальная собственность: теория и практика: Сб. докл. научно-практической конференции Петербургские коллегиальные чтения – 2010. Санкт-Петербург, – 2010. – С. 82–88.
2. Дементьева, Е. С. Проблемы правового регулирования цифровой формы произведения / Е. С. Дементьева // ИС. Авторское право и смежные права, – 2016. – № 7. – С. 53–60.
3. Кондакова, О. В. Правовой статус произведений мультимедиа / О В. Кондакова // Экономика и управление. – 2007. – № 3. – С. 132–136.
4. Котенко, Е. С. Авторские права на мультимедийный продукт. Монография. – Издательство «Проспект», 2014. – 123 с.
5. Новацкий, С. В. Правовая охрана мультимедийных произведений / С. В. Новацкий // Биржа Интеллектуальной Собственности. – 2014. – Т. XIII. – № 8. – С. 8–10.
6. Основные проблемы охраны интеллектуальной собственности в международном частном праве: учебное пособие для магистров / О. В. Луткова, Л. В. Тереньтьева, Б. А. Шахназаров. – Москва : Проспект, 2017.– 224 с.

7. Савельев, А. И. Электронная коммерция в России и за рубежом: правовое регулирование / А. И. Савельев // Консультант Плюс : Версия Проф. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – М., 2018.
8. Судариков, С. А. Интеллектуальная собственность / С. А. Судариков. – М. : Издательство деловой и учебной литературы, 2007. – 800 с.
9. Судариков, С. А. Право интеллектуальной собственности: учебник. – Москва : Проспект, 2014. – 368 с.

ЕКОЛОГІЧНІ НОВОВВЕДЕННЯ: ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ЗАМІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Сіненок Тетяна Олексіївна
завідувач відділенням «Правознавство»
викладач юридичних дисциплін
Кропивницького коледжу механізації
сільського господарства

Верховна Рада України 18.12.2017 року прийняла Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», у зв'язку з чим втратив чинність Закон України «Про екологічну експертизу» [1, с. 315]. Основним нововеденням Закону є запровадження нового дозвільного документа – висновку з оцінки впливу на довкілля, який замінить висновок державної екологічної експертизи.

Цей закон впроваджує нову європейську модель процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) замість екологічної експертизи, передбаченої Законом «Про екологічну експертизу».

Крім того, Закон впроваджує зобов'язання, передбачені Угодою про асоціацію з ЄС, а також дозволить забезпечити на належному рівні виконання Україною низки інших міжнародних зобов'язань.

За європейськими стандартами процедура оцінки впливу на довкілля (ОВД) передбачає інші процеси прийняття рішень та більший доступ громадськості до інформації. Тому прийняття нового екологічного закону, на мою думку, є для України великим кроком вперед.

Раніше оцінка впливу на середовище здійснювалася за підзаконними актами на рівні Державних будівельних норм та законів «Про охорону навколишнього природного середовища» і «Про екологічну експертизу». Головним недоліком було те, що оцінювання відбувалося на рівні будівельної документації. Відповідно, воно не

стосувалось інших видів діяльності, які можуть впливати на довкілля. Наприклад, рубка лісів, зміна цільового призначення земель тощо.

Процедура ОВД спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів [1].

Згідно з змінами відсьогодні подача документів здійснюється безпосередньо шляхом внесення їх до відкритого Єдиного реєстру з ОВД, що забезпечить відкритість та обмежить контакт чиновника з суб'єктом господарювання; чітко визначені стадії подачі, строки подання, опрацювання та зразки документів, визначених у Законі та необхідних для отримання висновку з ОВД і визначено порядок встановлення плати за забезпечення громадського обговорення в процесі оцінки впливу на довкілля та напрями, за якими можуть використовуватись кошти.

Зазначимо, на виконання вимог Закону 13 грудня 2017 р. Кабінет Міністрів України прийняв Критерії визначення планованої діяльності, її розширення та зміни, які не підлягають оцінці впливу на довкілля [4], Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля [3], Порядок передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля [2] та Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля [5] .

Тепер суб'єкт господарювання (простіше – підприємство) зобов'язаний подати в Міністерство екології або в обласне управління екології повідомлення про планову діяльність. Цією заявкою сповіщають про намір здійснювати таку діяльність, яка має вплив на довкілля. Також суб'єкт повинен розповсюдити інформацію про свої плани серед громадськості (через інтернет, дошки оголошення, ЗМІ тощо). Після цього органи екології надають підприємству умови звіту. Тобто, визначають глибину звіту, деталізацію, перелік питань, які необхідно включити до звіту. Потім, надається час для підготовки звіту про оцінки впливу на довкілля. Проводяться громадські обговорення у формі слухань, надання зауважень у письмовому чи електронному (через інтернет) виглядах. Суб'єкт господарювання має відобразити результати громадських обговорень у звіті ОВД [2] .

Звіт, після його підготовки і складання, подають до органів екології, які приймають остаточне рішення. Дозвіл на діяльність, що впливає на довкілля, надають або відмовляють у наданні такого. Рішення органу екології про ОВД мають протягом 5 днів опублікувати й забезпечити доступ громадськості [5] .

У процесі оцінки впливу на довкілля громадськість, насамперед, має право на своєчасне, адекватне та ефективне інформування. Тобто, вся інформація про планову діяльність підприємств є відкритою. Доступ до неї, зняття копій (фотокопій), а також вимога деталізації щодо кількісних та якісних показників відходів, викидів не можуть бути обмеженими. Також громадяни можуть подавати будь-які свої зауваження та пропозиції без необхідності їхнього обгрунтування. Це можна зробити як письмово чи в електронному вигляді, так і під час громадських слухань [3] .

Одним із ключових елементів нового закону є роль думки громадськості. Під час слухань проводять обговорення, де громадяни висловлюють свою підтримку чи незадоволення щодо діяльності майбутніх підприємств. Якщо народ не згоден – він має право на оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності в процесі ОВД. Це може зробити будь-яка фізична чи юридична особа. Неналежне врахування результатів участі громадськості чи порушення процедури ОВД є підставами для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про здійснення планової діяльності в судовому порядку [3] .

Громадськість у новому законі – важливий елемент процесу ОВД. Раніше оскаржити діяльність підприємств, що забруднюють довкілля було вкрай важко. Тепер це законне право кожного громадянина. «Зелений Фонд» як організація, котра бореться за екологічна права населення, підтримуємо нове екологічне законодавство. Адже громадяни України, на нашу думку, повинні мати право голосу. Голосу за чисте навколишнє середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України № 2059-VIII від 23.05.2017 // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 29. – Ст. 315.
2. Порядок передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1026.
3. Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 13 грудня 2017 р. № 989.
4. Критерії визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1010.
5. Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1026.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ НЕКОТОРЫХ НОРМ АДМИНИСТРАТИВНО-ДЕЛИКТНОГО ПРАВА В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Телятицкая Татьяна Валерьевна
заведующая кафедрой международного экономического права
Белорусского государственного экономического университета,
кандидат юридических наук, доцент
(г. Минск, Республика Беларусь)

На протяжении определенного периода времени в административно-деликтном законодательстве Республики Беларусь наблюдалась тенденция формирования карательной государственной политики в области установления и применения административной ответственности, где имело место не только значительное увеличение количества составов административных правонарушений, но и существенное ужесточение мер административной ответственности за их совершение. Так, гл. 12 Кодекса Республики Беларусь об административных правонарушениях (КоАП) в редакции 2003 г. включала 30 статей и 76 составов за правонарушения в области предпринимательской деятельности. На сегодняшний день гл. 12 КоАП содержит 43 статьи и 140 составов административных правонарушений в исследуемой области [1]. При этом расширение составов административных правонарушений существенным образом не повлияло на эффективность в плане укрепления законности и правопорядка.

Анализируя официальную статистику можно признать, что превалирующим видом административного взыскания за совершенное правонарушение является штраф. Данный факт обусловлен тем, что уполномоченные должностные лица не используют альтернативные виды административных взысканий, предусмотренные в санкциях статей об административных правонарушениях.

В то же время, например, в Федеративной Республике Германия в соответствии с параграфом 17 Закона «Об административных правонарушениях» размер штрафа определяется судом с учётом имущественного положения осуждённого и не должен приводить к его чрезмерному финансовому обременению [3].

Интересен способ определения административного взыскания в форме штрафа в Республике Казахстан, где размеры штрафных санкций дифференцированы в зависимости от отнесения субъектов к категориям малого, среднего либо крупного предпринимательства [2].

Считается логичным применение зарубежного опыта применительно и к белорусскому законодательству. Во избежание всевозможных путаниц и противоречий, считаем целесообразным при

наложении штрафа за правонарушения в области предпринимательской деятельности, предусмотренные главой 12 КоАП Республики Беларусь, исходить от отнесения субъектов предпринимательской деятельности к определенной категории в зависимости от осуществляемого вида деятельности, а также численности работников за год.

Введение вышеуказанного механизма исчисления штрафных санкций в административное законодательство Республики Беларусь будет направлено на предотвращение необоснованной экономической несостоятельности субъектов, осуществляющих предпринимательскую деятельность.

Также следует обратить внимание на установленный в КоАП Республики Беларусь диапазон между минимальным и максимальным размерами штрафа в рамках санкции одной статьи. Законодатель достаточно часто и, как представляется, неоправданно устанавливает в этом соотношении более чем двукратное превышение. Так, в ч. 1 ст. 12.7 КоАП, предусматривающей административную ответственность за осуществление предпринимательской деятельности без специального разрешения (лицензии), когда такое специальное разрешение (лицензия) обязательно, либо с нарушением правил и условий осуществления видов деятельности, штраф, налагаемый на индивидуального предпринимателя, предусмотрен в размере от 10 до 200 базовых величин, а в ч. 1 ст. 12.45 за нарушение установленного порядка изготовления, использования, реализации лотерейных билетов, изъятия их из обращения и уничтожения штраф, налагаемый на юридическое лицо, предусмотрен в размере от 20 до 300 базовых величин (превышение в 15 раз) [1].

Такое существенное расхождение между минимальным и максимальным размерами штрафа не только не облегчает, но напротив – усложняет задачу правоприменителя при выборе размера штрафа за то или иное конкретное административное правонарушение. При таком варианте совершенно неясно, чем же в рамках одного и того же состава должно отличаться деяние, за которое следует назначать верхний предел штрафа, от деяния, за совершение которого можно ограничиться минимальным размером штрафа. На наш взгляд, такая законодательная практика ведет к искусственному расширению границ усмотрения правоприменителя и, в конечном счете, потенциально повышает коррупционность процесса применения правовой нормы.

Наиболее оптимальным представляется вариант, когда максимальный размер штрафа превышает минимальный размер не более чем в два-три раза. Например, в ч. 3 ст. 12.7 КоАП Республики Беларусь, предусматривающей занятие предпринимательской деятельностью лицом, для которого установлен запрет на осуществление такой деятельности законодательными актами, – влечет наложение штрафа в размере от 10 до 30 базовых величин.

Фундаментальной остается проблема обоснованности налагаемых административных взысканий, применяемых к субъектам предпринимательской деятельности.

И суды, и иные органы, ведущие административный процесс, определяя вид и размер налагаемого взыскания, не озвучивают и не приводят в постановлении по делу четкие и ясные мотивы принятых решений (хотя должны это делать). Например, почему штраф – тысяча базовых величин, а не пятьдесят; почему суд применил конфискацию, когда мог ее не применять.

На сегодняшний день присутствует проблема наличия мер ответственности за нарушение формальных процедур при отсутствии вредных последствий, а также учета размера таких последствий.

В правовом урегулировании также нуждается вопрос относительно механизма установления стоимости предмета, орудий и средств административного правонарушения при назначении такой меры административной ответственности как взыскание стоимости. Законодателю необходимо закрепить в ст. 6.12 КоАП Республики Беларусь четкое правило определения стоимости товаров, транспортных средств и др., явившихся предметом административного правонарушения. В качестве предложения можно сформулировать так: «Стоимость предметов, товаров или транспортных средств, явившихся предметом административного правонарушения, устанавливаются исходя из рыночной стоимости, сложившейся на аналогичные товары на момент совершения административного правонарушения. В случае невозможности установить стоимость предметов, товаров или транспортных средств, явившихся предметом административного правонарушения в указанном порядке, она определяется на основании заключения эксперта».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях [Электронный ресурс] : Кодекс Республики Беларусь, 21 апр. 2003 г., № 194-З, в ред. Закона Респ. Беларусь от 08.01.2018 // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2018.
2. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях [Электронный ресурс]: Кодекс Респ. Казахстан, 05 июля 2014 г., № 235 –V: в ред. Закона Респ. Казахстан от 18.12.2016, № 34-VI. – 2017. – Режим доступа: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31577399#pos=7;-208. – Дата доступа: 05.04.2018.
3. Gesetz über Ordnungswidrigkeiten, Ausfertigungsdatum: 24.05.1968 [Elektronische Ressource]. – 2018. – Zugriffsmodus :

https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/owig_1968/gesamt.pdf. – Zugriffsdatum : 05.04.2018.

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Терещенко Леся Олександрівна
старший викладач кафедри
адміністративного, кримінального права та процесу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Кожна країна має свою власну історію а значить і свої правові звичаї та традиції, які в свою чергу сформували правовий менталітет суспільства, також країна має власне законодавство та державні органи, що у своїй сукупності складає правову систему держави.

У теорії права під правовою системою розуміють комплекс взаємозалежних і узгоджених юридичних засобів, призначених для регулювання суспільних відносин, а також юридичних явищ, що виникають у результаті такого регулювання (правові норми, правові принципи, правосвідомість, законодавство, правові відносини, юридичні установи, юридична техніка, правова культура, стан законності та її деформації, правопорядок тощо) [2].

Правова система взаємодіє з політичною, економічною та культурною сферами суспільного життя, а результатом взаємодії права і культури є правова культура, яка є системою поглядів, уявлень, що визначають поведінку і діяльність людей у правовій сфері.

Нині помітно зростає роль культурного чинника в житті українського суспільства. У результаті такої взаємодії підвищується необхідність розширення сфери дії правової культури: підвищення вимог до діяльності законотворчих, правозастосовних та правоохоронних органів, покращення якості нормативних актів та необхідність постійного інформування населення про новації у праві.

Існує точка зору, що правову систему держави необхідно розглядати як досить складну комунікативна систему, яка є інтегрованою в правову культуру [1, с. 13].

Необхідно зазначити, що правова культура є специфічним структурним елементом правової системи, оскільки, будучи її якісною характеристикою, вона властива усім сферам правового життя суспільства. Тобто правова культура – це критерій, на основі якого можна здійснити оцінку ступеня розвитку як правової системи, так і її структурних елементів на предмет їх відповідності стану, якого потребує реалізація пануючої в суспільстві моделі державності [3, с. 47].

П. М. Рабінович визначає правову культуру як загальний стан «юридичних справ» у суспільстві, тобто стан законодавства і роботи суду, всіх правоохоронних органів, правосвідомості всього населення країни, що виражає рівень розвитку права і правосвідомості, їх місце в житті суспільства, засвоєння правових цінностей, їх реалізацію на практиці, здійснення вимог верховенства права [4, с. 4-9].

З погляду О. О. Ганзенко правова культура є системою правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого людством правового прогресу, відображають у правовій формі стан свободи особи і соціальної справедливості, інші найважливіші соціальні цінності в діалектичному впливі на якісний стан і спосіб правового життя особи й суспільства, в якому найвищою цінністю є реалізація прав і свобод людини та їх захист [5, с. 10].

О. Ф. Скакун відзначає, що «правова культура тісно пов'язана з загальною культурою народу, ґрунтується на її засадах, служить відображенням рівня її розвитку. Формування правової культури не є відокремленим процесом від розвитку інших видів культури – політичної, моральної, естетичної» [6, с. 265].

Досить аргументованим є визначення згідно якого правова культура характеризується сукупністю правознання особи, оцінки правових явищ, емоційним ставленням до них, правовими орієнтаціями і переконаннями, а також поведінкою особи [7, с. 22].

Потрібно також уточнити, що правова культура не залежить від юридичного права. Жодні закони не зможуть підняти її рівень шляхом декларування окремих норм. Правова культура з'являється не з документів, вона диктується самим життям. Процес її становлення характеризується формуванням певних культурно-правових цінностей, сформованих певною національною часово-просторовою дійсністю.

Отже, зрозумілим є те, що правова культура є складовою частиною і найважливішою засадою демократії. Кожне суспільство виробляє свою модель правової культури. Виключно правова культура завжди передбачає оцінку «якості» правового життя того чи іншого суспільства та порівняння її з найрозвинутішими правовими зразками, ідеалами та цінностями.

Тож, враховуючи вище наведені дефініції, ми прийшли до висновку, що під правовою культурою слід розуміти сукупність елементів державно-правової системи, які відповідають принципам природного права є цінними та корисними для розвитку та існування індивідів, їх груп, об'єднань та всього суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Овчиннікова А. П. Феноменологія правової культури: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / А. П. Овчиннікова. – Одеса, 2016. – 20 с.
2. Макєєва О. М. Правова культура як чинник ровитку правової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n4_41_2016/10.pdf
3. Яковюк І. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи / І. Яковюк // Вісн. Акад. правових наук України. – 2008. – № 1 (52). – С. 47.
4. Рабинович П. М. Основы общей теории права и государства / П. М. Рабинович. – Харьков: Консум, 2005. – 320 с.
5. Ганзенко О. О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. О. Ганзенко. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2003. – 16 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х.: Консум, 2009. – 656 с.
7. Кускова М. В. Формирование правовой культуры старшеклассников : дис. …канд. пед. наук / М. В. Кускова. – М., 1999. – С. 22.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ВЗЫСКАНИЯ АЛИМЕНТОВ ЗА ГРАНИЦЕЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Хацук Жанна Васильевна
доцент кафедры международного права
УО «Гродненский государственный университет
имени Янки Купалы», кандидат юридических наук,
доцент (г. Гродно, Республика Беларусь)

Законодательство Республики Беларусь предусматривает судебное взыскание алиментов с любого родителя, где бы он ни проживал, и гражданином какой страны ни являлся бы, но исполнить такое решение суда не всегда возможно. Во многих случаях это зависит от страны проживания плательщика алиментов. В 1993 году странами СНГ была подписана Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам. Стороны данной Конвенции договорились, что они признают и исполняют судебные решения друг друга по гражданским делам, то есть дополнительного признания решения белорусского суда о взыскании алиментов не потребуется. После того, как решение суда вступит в

законную силу, в белорусский суд, принявший это решение, следует подать ходатайство о разрешении принудительного исполнения. Суд направит ходатайство в соответствующий суд страны, где проживает плательщик, и если дело было рассмотрено без нарушений (как правило, нарушения обнаруживаются в связи с рассмотрением дела в отсутствии ответчика, без его надлежащего уведомления), там будет принято решение о принудительном исполнении решения белорусского суда. Порядок исполнения решения (деятельность судебных исполнителей, взыскание части зарплаты и т.д.) будет определяться по законодательству страны, в которой проживает плательщик. Кроме этого, Конвенция предусматривает содействие в установлении адреса проживания, места работы и доходов лица, в отношении которого предъявлены имущественные (в том числе алиментные) требования. Это поможет не только отыскать плательщика, но и соблюсти требования по уведомлению его о возбуждении иска и т.д.

Если же лицо, обязанное платить алименты, проживает не в стране СНГ, то ситуация усложняется. Тогда взыскателю алиментов следует выяснить, есть ли у Республики Беларусь двусторонний договор о правовой помощи с государством, в котором проживает плательщик. На сегодняшний день таких договоров немало. Договоры есть с Болгарией, Венгрией, Вьетнамом, Ираном, Италией, Китаем, Кубой, Латвией, Литвой, Польшей, Словакией, Чехией. Для этих стран действует тот же правовой режим, что и для стран-участниц Конвенции СНГ 1993 года – они признают и исполняют решения судов друг друга по гражданским делам. Для всех остальных государств решения белорусского суда ничего не значат.

Если плательщик алиментов проживает в одном из государств, с которыми договора нет, существует два основных варианта действий. Во-первых, можно попробовать обратиться в суд в стране проживания ответчика. Для этого потребуется найти адвоката в этой стране. В случае с европейскими странами (Франция, Германия) такой способ может оказаться предпочтительным. Во-вторых, можно обратиться в суд в Беларуси, получить судебное решение и отправить его в суд страны, где проживает ответчик. Суд рассмотрит это решение и признает его, либо не признает. В первом случае алименты будут взысканы, однако их размер будет определяться по закону государства, в котором их будут взыскивать, чтобы не допустить нарушения законодательства этого государства. Во втором случае взыскать за границей ничего не удастся, и придется ждать, когда ответчик вернется на родину, чтобы взыскать с него положенное по белорусским законам.

Международно-правовая регламентация взыскания алиментов в пользу детей, являющихся иностранными гражданами, осуществлена в Конвенции о взыскании за границей алиментов, принятой в Нью-Йорке

20 июня 1956 г. (ее участники – Австрия, Бразилия, Великобритания, Германия, Дания, Израиль, Испания, Мексика, Польша, Уругвай, Эквадор и др. страны – всего 56 государств). В целях облегчения лицам, находящимся на территории одной из договаривающихся сторон, взыскания алиментов с лица, находящегося под юрисдикцией другой стороны, созданы специальные органы, содействующие истцу в пересылке документов, получении информации, предъявлении иска в суд другой страны, в осуществлении исполнения судебных решений [1].

15 марта 2017 года состоялось подписание Республикой Беларусь Конвенции о международном порядке взыскания алиментов на детей и иных форм содержания семьи от 23 ноября 2007 года (далее ГКМЧП) [2].

Подписание Конвенции является выражением намерения Республики Беларусь стать участницей Конвенции. В этой связи в ближайшее время Министерством юстиции Республики Беларусь будут инициированы внутригосударственные процедуры, необходимые для выражения согласия на обязательность для Республики Беларусь Конвенции, что позволит уже в 2018 году применять предусмотренные данным международным договором механизмы для взыскания алиментов в ряде зарубежных государств.

Применение и вступление в силу Конвенции 2007 года сыграет для Беларуси значительную роль в плане защиты прав и законных интересов детей, в отношении которых их родители, проживающие на территории ряда государств, обязаны уплачивать средства на содержание. В настоящее время в Республике Беларусь складывается ситуация, когда в отношении ряда европейских стран достаточно сложно взыскать алименты, если должник по алиментам (отец ребенка) проживает на территории страны ЕС либо США. Действующая сейчас Конвенция ООН 1956 года, участницей которой Беларусь является, не предусматривает обязательной процедуры признания судебных решений по взысканию алиментов, вынесенных на территории Беларуси. В то же время Конвенция 2007 года как раз и призвана урегулировать этот вопрос путем подачи определенного перечня документов через центральные органы. «Необходимо будет подать четкий и понятный список документов по форме, которая определена. Этот исчерпывающий перечень документов подается в Министерство юстиции, а дальше Минюст уже предъявляет его для признания на территории другого государства», – заметил Олег Слижевский [3].

Таким образом, процедура взыскания алиментов на территории целого ряда стран, присоединившихся к Конвенции ГКМЧП, становится не просто возможной, но и простой, доступной, оперативной и более дешевой. Сейчас участниками Конвенции ГКМЧП являются 38 стран: Албания, Босния и Герцеговина, 27 государств – членов ЕС, Норвегия, Бразилия, США, Турция, Украина и Черногория и другие страны, и она

продолжает получать все большее признание в качестве основного инструмента по вопросам международного порядка взыскания алиментов. Возможность присоединения к ней рассматривается целым рядом государств. Проведение внутригосударственных процедур позволит Беларуси уже в 2018 году применять предусмотренные международным договором механизмы для взыскания алиментов из-за рубежа.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Конвенция о взыскании за границей алиментов (Нью-Йорк, 20 июня 1956 года). [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа: www. online.zakon.kz. – Дата доступа: 20.04.2018 г.
2. Конвенции о международном порядке взыскания алиментов на детей и иных форм содержания семьи. (г. Гаага, 23 ноября 2007 года) [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа: www. online.zakon.kz. – Дата доступа: 20.04.2018 г.
3. В Беларуси упростили процедуру взыскания алиментов на детей из-за границы. [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа: www. news.21.by. – Дата доступа: 20.04.2018 г.

СЕКЦІЯ № 4. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

КОРУПЦІЯ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Волошина Анна Сергіївна
студентка ІІ курсу групи ДП-116
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

В усьому світі корупцію визнають одним із найзагрозливіших явищ, що негативно впливає на діяльність органів державної влади. В Україні корупція є наслідком соціальних, політичних та економічних проблем. На даний момент корупція створює реальну загрозу для національної безпеки та демократичного розвитку в країні.

Причини виникнення корупції в Україні зумовлені нерівномірністю розвитку ринкового господарства, розшаруванням суспільства на бідних і багатих, суперечністю між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством, суперечністю в політичній системі, які представлені владою і бізнесом, потребою у виживанні населення в складних умовах становлення ринкових відносин та недостатнім ступенем сприйняття до дій, що можуть спровокувати корупційну поведінку, легковажність, нестійкість. [2, с.5]

Наслідками поширення корупції, на всіх її рівнях, став підрив соціальної довіри й верховенства права, руйнація соціальної моралі та почуття справедливості в населення та зниження громадської відповідальності, посилення соціальної напруженості у регіонах, зневіра у ефективності державної політики тощо. [3, с.52]

Корупція, впливаючи на внутрішньо економічні, соціальні та політичні процеси, а також на зовнішньоекономічні відносини, створює передумови для соціального вибуху. Це становить реальну проблему для забезпечення як економічної, так і національної безпеки країни. В даній роботі детальніше буде розглянуто корупцію в органах національної поліції. Вона дає підстави вважати її вкрай небезпечним явищем – одним із проявів професійної деформації співробітників органів національної поліції. Причини її поширення в органах національної поліції пов’язані з певними обставинами, а саме:

- органи національної поліції – найбільш чисельне відомство;

• сфера діяльності органів національної поліції доволі різноманітна і пов'язана із здійсненням контролю за дотриманням різноманітних правил і приписів у різних сферах (серед них – безпека дорожнього руху, торгівля, міграція населення, охорона громадського порядку, в тому числі превенція правопорушень), в яких зачіпаються найважливіші права і свободи громадян.

Питання визначення причин та умов, які зумовлюють корупційні прояви серед працівників органів Національної поліції, тісно пов'язані з тими, які характерні для всіх категорій працівників державного апарату.

Виділяють два рівні корупції в органах національної поліції :

1) номенклатурна, яка мало виявляється і винні (зазвичай керівник органу внутрішніх справ) рідко притягаються до відповідальності

2)низова, яка «демонструється» рядовими співробітниками, чия «діяльність» частіше відображується у вироку суду.

Обидва рівні є досить значущими і несуть шкідливі наслідки. Не можна сказати, що якийсь з рівнів є безпечнішим за інший. Номенклатурна корупція спричиняє більші збитки суспільству, чим низова; низова в свою чергу є дуже поширеною і з нею щоденно зіштовхуються громадяни держави.

Найбільшою шкодою від цього явища є у тому, що це значним чином негативно позначається на довірі суспільства до поліції. Корупція у правоохоронних відомствах викликає занепокоєння суспільства, адже ураження цим явищем значною мірою позначається на дотриманні принципу верховенства права в державі. Багато науковців, які займаються проблемою дослідження корупції, вважають, що її можна обмежити двома способами: за допомогою внутрішніх структур державної влади та організацій, завданням яких є боротьба зі службовими правопорушеннями, а також за допомогою здійснення зовнішнього тиску з боку громадськості.

Протидія корупції взагалі, в органах Національної поліції зокрема, - справа не одного дня. Якщо подолати це явище відразу неможливо, то потрібно його хоча б мінімізувати, зробивши прояви корупції чимось винятковим. [4] При вирішені цієї проблеми більшість фахівців дотримуються думки, що головними напрямками протидії корупції серед працівників органів національної поліції є:

а) жорсткий відбір кандидатів на службу та навчання у відомчі навчальні заклади;

б) постійний контроль за виконанням службових обов'язків;

в) дотримання системи постійної підзвітності за результатами діяльності;

г) суворий контроль за дотриманням дисципліни і законності, виконанням вимог статутів, наказів, розпоряджень; [2]

д) обов'язкове реагування на скарги та повідомлення про випадки порушень вимог статутів, наказів, положень Етичного кодексу працівника органів національної поліції, зловживань службовими повноваженнями, фактів корупційних проявів та інших порушень, пов'язаних з виконанням службових обов'язків та вчинення протиправних дій поза службою;

е) обов'язкове притягнення до відповідальності винних у вчиненні протиправних дій. [1]

Ми погоджуємося з думкою дослідників щодо того, що ефективність запровадження заходів протидії корупції серед співробітників органів Національної поліції залежатиме від системності та узгодженості цих заходів з іншими нормативно-правовими актами, які регулюють питання організації проходження служби в органах Національної поліції. Основними напрямами протидії корупції серед співробітників мають бути: удосконалення антикорупційного законодавства; формування в органах внутрішніх справ сучасного управлінського апарату; превенція корупції; удосконалення заходів щодо виявлення, розслідування, розгляд фактів корупційних діянь, а також притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності за корупційні правопорушення у всіх випадках їх вчинення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : моногр. / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов. - Х. : ХНУВС, 2011.
2. Коненко С. Я. Профілактика та боротьба з корупцією в поліції Німеччи- ни: Із досвіду роботи поліції землі Нижня Саксонія / С. Я. Коненко. – К.: Знан ня України, 2006.
3. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М.І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004.
4. Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України

РЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ: РЯТУВАЛЬНИЙ ЖИЛЕТ ЧИ ФОРМАЛЬНІСТЬ?

Герасименко Ігор Андрійович
студент ІІІ курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

15 грудня 2017 року, набрали чинність нові процесуальні кодекси України. Однією із новацій цих кодексів є впровадження врегулювання спору за участю судді. Незважаючи на певну незвичність даного нововведення, в Україні це наразі перебуває на етапі свого формування та безпосереднього розвитку в практичній площині. Водночас у таких країнах, як Німеччина, Австрія, Велика Британія, США судова медіація вже досить тривалий час успішно працює, а результати практики її застосування свідчать про беззаперечну ефективність цієї процедури примирення конфліктуючих сторін. Зокрема, 174 країни визнають медіацію як спосіб вирішення спорів. При цьому моделі запровадження медіації у всіх країнах досить різні [4].

У Німеччині з 2002 року запроваджена практика, за якою судді повинні пропонувати сторонам процедуру примирення, яка згодом змінилась на судову медіацію. Зараз у судах Німеччини є судді-медіатори, які проходять обов’язкове навчання з медіації. Процедура судової медіації у Німеччині не урегульована до дрібних деталей та достатньо гнучка. При цьому судді-медіатори не дають юридичну оцінку справи підчас медіацій.

Досить цікава судова модель медіації була також запроваджена в Сингапурі. Особливістю Сингапурської системи є спеціальне навчання для суддів-медіаторів, які спеціалізуються тільки на медіації та не беруть участі у судових засіданнях. Завдяки такій системі впровадження медіації показник вирішення спорів досить високий – він складає 85 %. Крім того, Сингапур має також високий рівень задоволення учасників процесу від судової медіації [6].

Актуальність цього питання також обумовлена тим, що примирювальна процедура є доволі вагомою альтернативою звичній судовій. Однак, на відміну від останньої, урегулювання спору за участю судді дозволяє сторонам віднайти взаєморозуміння, зняти зайву емоційну напругу та налагодити взаємодію з метою прийняття найбільш взаємовигідного, а не компромісного рішення[5].

До того ж у межах цієї процедури переговори відбуваються без звичного судового формалізму, а суддя виконує роль посередника між сторонами, який допомагає їм у вирішенні спору. Його головне завдання полягає в тому, щоб створити атмосферу довіри на цій стадії звернення до суду та встановити взаємозв'язок між сторонами та їхніми адвокатами задля розв’язання конфлікту.

Впроваджена процедура врегулювання спору за участю судді в усіх процесуальних кодексах, за винятком деяких незначних винятків, є подібною.

Зі свого боку для суддів це безумовна можливість прискорити процес розгляду справ невеликої тяжкості, а також уникнути зайвого навантаження. Водночас перспектива успішного вирішення справи

мирним шляхом буде залежати від уміння судді налагодити комунікацію та встановити взаємодію зі сторонами. Для цього він має володіти основами комунікативних навичок, бути емпатичним, уміти вести бесіди, допомагаючи таким чином конфліктуючим сторонам знайти спільне рішення, яке задовольнить інтереси всіх [6].

Безумовно, на початку процедура врегулювання спору за участю судді може на практиці зіткнутися з певними труднощами, пов'язаними з її застосуванням.

На сьогоднішній день, можна відзначити декілька проблем реалізації цієї процедури:

По перше, вся процедура покладається на суддів. Проведення такого засобу потребує певної підготовки не лише на законодавчому рівні, а й психологічному. Вже на форумах і конференціях за участю судів обговорюється ця проблема. Адже в концепцію засобу урегулювання покладена домовленість між сторонами, а без підготовки провести її дуже важко. На нашу думку, потрібно впроваджувати певні курси підготовки для ефективної роботи врегулювання спорів за участю суддів.

По друге, потрібно проводити масові агітації залучення сторін до саме цього врегулювання. Законодавством передбачено оповіщення сторін про таку можливість, але існує ще величезна кількість спорів, які не доходять до судів і завершуються незаконними діями тої чи іншої сторони. За допомогою цього засобу навантаження зменшиться, а у разі активного залучення осіб з конфліктними ситуаціями, і навіть криміногенна статистика піде на поліпшення.

І третьою проблемою, на нашу думку, являється недостатня мотивація захисників. Насправді, якщо для суду головним завданням є зменшення навантаження та здійснення правосуддя на якісному рівні, сторонам – вирішення конфлікту, то адвокатам лише витрачення роботи. Це питання обговорювали на семінарі-практикумі Ради адвокатів міста Києва, і на жаль не дійшли однозначного висновку.

Однак ці проблеми не мають бути значною перепоною на шляху до впровадження в українському законодавстві дійсно прогресивного інституту – судової медіації. Існування цього механізму має дозволити учасникам процесу забезпечити їхнє право на ефективний судовий захист своїх порушених інтересів, зокрема через призму примирення сторін та заохочення до взаємоповаги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV, редакція від 27.09.2014. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

3. Цивільний процесуальний кодекс України Закон України від 18.03. 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40. Ст. 492.

4. Яценко С. Врегулювання спору за участю судді URL : https://uajcc.org/vregyluvannay-spory-za-ychsty-suddi/.

5. Що таке процедура досудового врегулювання спорів за участю судді? URL : https://adm.if.court.gov.ua/sud0970/dvs/whatis/.

6. Грицишина М. Рефері чи посередник: якими є особливості вирішення спорів за участю судді URL : https://mind.ua/openmind/20179619-referi-chi-poserednik-yakimi-e-osoblivosti-virishennya-sporiv-za-uchastyu-suddi.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Гончаренко Ілона Олександрівна
студентка IV курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Відомий факт, що характер і вид юридичної відповідальності визначається характером і видом правопорушення. Що стосується сфери соціальних відносин, то тут види правопорушень такі ж самі, як галузі права. Однак цього виду проступкам не відповідає одноіменний вид юридичної відповідальності.

Вибір даної теми обумовлений інтересом до підготовки проекту нового Трудового кодексу України та необхідністю вдосконалення деяких чинних нормативно-правових актів.

Значний внесок у дослідження проблем трудового права та матеріальної відповідальності працівників за ним зробили представники радянської та сучасної української правової науки: О. А. Абрамова, М. Й. Бару, Є. С. Бєлінський, В. С. Венедиктов, В. Я. Гоц, Г. І. Чанишева, Б. О. Шеломов та ін.

А все тому, що законодавство не передбачає такої форми відповідальності як трудова. Трудове право передбачає два види юридичної відповідальності: дисциплінарну і матеріальну [1, с. 548]. Дисциплінарна відповідальність працівника за порушення ним трудових обов’язків регулюється главою 10 Кзпп України, а також статутами, положеннями та актами законодавства про дисциплінарну відповідальність. Теорія трудового права визначає два види дисциплінарної відповідальності: загальну і спеціальну.

Загальними для цих видів дисциплінарної відповідальності є підстави притягнення порушників трудових обов'язків і обставини, які враховуються при залученні: ступінь тяжкості проступку, заподіяна шкода, обставини, за яких вчинено проступок, і попередня робота працівника [5, с. 983].

Матеріальна відповідальність відрізняється тим, що поряд з властивостями, характерними для дисциплінарної відповідальності, вона має ознаки і майнової, що зближує її з цивільно-правовою.

Матеріальна відповідальність має свої чітко встановлені ст. 130, 138 Кзпп України ознаки, а саме: наявність прямої дійсної шкоди; матеріальна відповідальність заподіюється тільки винними діями працівника, при чому обов'язок доказування вини працівника покладено на роботодавця; діє презумпція невинності працівника; матеріальна відповідальність застосовується лише в межах і порядку, передбаченому законодавством. Не відшкодовується: шкода, заподіяна в умовах крайньої необхідності; в умовах дії нормального виробничо-господарського ризику; неотримані доходи. До матеріальної відповідальності працівник залучається незалежно від притягнення до дисциплінарної, адміністративної, кримінальної.

Враховані обставини, в більшості моментів збігаються з випадками дисциплінарної відповідальності (ст. 137 Кзпп України): пряма дійсна шкода, ступінь вини працівника, конкретна обстановка, майнове становище працівника, крім того, коли шкоду завдано злочином з корисливою метою.

Таким чином матеріальну та дисциплінарну відповідальність пов'язує те, що: в їх основі лежать порушення трудових обов'язків працівником, обов'язок роботодавця доводити вину працівника, дія презумпції невинності працівника.

За один і той же проступок працівник може бути притягнутий до матеріальної і дисциплінарної відповідальності (наприклад, розкрадання). При цьому, якщо провина буде кваліфікована як злочин і до кримінальної, а якщо як дрібне розкрадання – до адміністративної.

Можна зробити висновок, що до недоліків існуючих інститутів дисциплінарної та матеріальної відповідальності в трудовому законодавстві слід віднести відсутність аналогічних форм відповідальності другої сторони відносин. Але, слід зауважити, що в проекті трудового кодексу, який був прийнятий ВР України до розгляду цей недолік передбачається усунути.

Також у новому Кзпп з'явився новий вид стягнення за дисципліну – попередження. Раніше видами цього стягнення були тільки звільнення та догани. Тож, що на мій погляд, дана новела відповідає загальній тенденції гуманізації законодавства.

Підводячи підсумки, хотілося б зазначити, що інститути даного питання не є зразковими і вимагають уточнення. Новели, які пропонуються законодавцями, є досить доречними, але ще є ряд численних неточностей та неузгодженостей, які в подальшому можуть призвести до неправильного застосування норм трудового законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прилипко С. М. Трудове право України підручник / С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : Видавництво «ФІНН», 2009. – 728 с.
2. Чанышева Г. И. Трудовое право Украины / Г. И. Чанышева, Н. Б. Болотина. – Х. : Одиссей, 2001. – 512 с.
3. Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання нестачі знищення (псування) матеріальних цінностей. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.96 № 116 // Збірник постанов. – 1996. – № 6. – ст. 192.
4. Сыроватская Л. А. Ответственность за нарушение трудового законодательства/ Л. А. Сыроватская. – М., – 1990.– 154 с.
5. Шамшина І. І. Юридична відповідальність працівника як елемент його трудоправового статусу / І. І. Шамшина // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 981–986.

ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Гордуз Олена Анатоліївна
старший викладач кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Глобальні зміни, що мали місце в економічному та соціальному укладі країни в 90-х роках минулого століття та на початку нинішнього зумовили необхідність докорінного перегляду традиційних цивільно-правових інститутів та формування нових, що мають обслуговувати нові соціально-економічні відносини в суспільстві. У зв’язку з ринковими перетвореннями, що відбулись останнім часом в економіці України, значно зросли можливості учасників майнового обороту щодо свободи укладення різного роду цивільно-правових договорів. Обумовлені соціально-економічними потребами ринкові реформи зблизили Україну з передовою світовою спільнотою і посприяли поширенню в її майновий обіг найбільш розповсюджених договірних конструкцій притаманних розвинутій ринковій економіці. У числі інститутів, що зазнали значних змін особливе значення має інститут довічного утримання. Він має

значний інтерес для широкого кола осіб, але першочергово для малозабезпечених осіб. У радянські часи цей інститут фактично являв собою різновид договору купівлі-продажу і не забезпечував інтерес широкого кола людей забезпечити першочергові потреби саме таким шляхом. У зв'язку із детальним врегулюванням в новому цивільному законодавстві інституту довічного утримання, він став більш поширеним, має певну практику застосування і вирішення спорів при застосуванні. Договір довічного утримання має досить специфічний характер, і його правове регулювання значно різниться в різних країнах.

Договір довічного утримання усталена договірна конструкція в цивільному праві України. З прийняттям Цивільного кодексу України договір довічного утримання (догляду) зазнав значного оновлення в правовому полі. Однак практика застосування чинного законодавства породжує низку питань, які потребують свого теоретичного обґрунтування та законодавчого вирішення. Їх дослідження з огляду на практику застосування є актуальним.

Проблематиці договору довічного утримання присвячено наукові праці О. С. Йоффе, Р. А. Майданчика, І. В. Несторової, О. М. Великороди, О. С. Яворськоїта інших вчених-цивілістів. Пропоноване дослідження є комплексним щодо проблем правового регулювання цих договірних відносин. Це зроблено з метою вдосконалення правового регулювання, усунення існуючих проблем та суперечностей у чинному законодавстві.

Із визначення цього договору за ст. 744 ЦКУ та з аналізу інших правових норм, розміщених у главі 57, випливає, що, по-перше, знято раніше чинні за ЦК 1963 р. обмеження щодо суб'єктного складу договору; по-друге, значно розширене коло об'єктів, щодо яких можливе укладення договору довічного утримання; по-третє, чіткіше врегульовано правові наслідки розірвання договору тощо.

Розвиток приватного права в Україні зумовлює виникнення нових видів договірних зобов'язань та вдосконалення існуючих. Стаття 41 Конституції України закріпила право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю [1]. Цивільний кодекс (далі – ЦК) України однією з основних засад цивільного законодавства у п.3 ч.1 ст.3 визначив свободу договору [2]. Договір за ЦК України визначається як домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ч.1 ст.626). У системі договорів важливе місце посідає договір довічного утримання, за яким одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно (ч.1 ст.744 ЦК України). Актуальними проблеми, пов'язані з цим

договором, є з огляду на те, що зараз цей договір, незважаючи на те, що є фідуціарним, все частіше укладається суб'єктами господарювання, з метою одержання прибутку. Метою цієї статті є визначення місця договору довічного утримання серед інших договірних зобов'язань, зокрема договору ренти, а також виявлення проблем нормативного регулювання цього договору, пошук шляхів покращення інституту договору довічного утримання.

На початку слід класифікувати договір довічного утримання. Його слід визначити як фідуціарний, двосторонній, відплатний. Договір довічного утримання, відповідно до ч.4 ст.746 ЦК, може бути укладено на користь третьої особи. Формою договору довічного утримання є письмова, посвідчена нотаріально (ч.1 ст.744 ЦК), а якщо майно, що передається, є нерухомим, то договір підлягає державній реєстрації. З цього випливає, що недотримання такої форми тягне за собою нікчемність правочину (ч.1 ст.220 ЦК), а моментом набуття права власності за таким договором, відповідно до частин 3,4 ст.334 ЦК, є момент нотаріального посвідчення або державної реєстрації (якщо майно, що передається, є нерухомістю). З огляду на те, цей правочин потрібно вважати консенсуальним (для набрання чинності не обов'язкова передача речі).

В системі договірних зобов'язань найбільш спорідненим до договору довічного утримання є договір ренти. довічного утримання, структурно розташовані після ренти. В науковій літературі договір ренти розглядається як родовий правочин щодо довічного утримання. І.О. Дзера вважає, договір довічного утримання має свої особливості, але є різновидом договору ренти. На думку М.В. Скаржинського, відносини довічного утримання мають родові ознаки договору ренти. М.К. Галянтич вважає, що слід погодитися з тими, хто зазначає, що договір довічного утримання (догляду) є різновидом договору ренти.

Відрізняючи договір довічного утримання від договору ренти, слід зупинитися на певних принципових відмінностях. По-перше, на відміну від ренти, яка може виплачуватися впродовж певного строку, довічне утримання (догляд) здійснюється до смерті відчужувача. По-друге, ці договори відрізняються суб'єктним складом: відчужувачем за договором довічного утримання може бути тільки фізична особа, а одержувачем ренти може виступати як фізична, так і юридична особа. По-третє, правонаступництво платника ренти (набувача) у випадку його смерті не передбачено, тоді як обов'язки набувача у разі його смерті переходять до осіб, які успадкували майно, що стало предметом договору.

Порівнюючи договір ренти та договір довічного утримання, слід відзначити недостатню врегульованість деяких аспектів останнього, та наявність у главі 57 ЦК, яка регулює цей договір, оціночних понять. Так,

наприклад, у випадку неврегульованості строків сплати ренти вона сплачується після закінчення кожного календарного кварталу. Норми ЦК про договір довічного утримання не передбачають строків сплати утримання у випадку їх неврегульованості договором. Натомість у ч.2 ст.749 ЦК вказано, що якщо обов'язки набувача не були конкретно визначені, спір має вирішуватися відповідно до засад справедливості та розумності — тобто визначення питання про обов'язки особи, яка не може в односторонньому порядку (на відміну від платника ренти) відмовитися від договору, віднесено до компетенції суду [4]. Окрім того, в ЦК не дано визначення поняттю «рухоме майно, яка має значну цінність», хоча б доцільно було прив'язати значну цінність до певної кількості неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, адже таке майно може бути предметом договору довічного утримання.

Отже, відповідно до викладених міркувань, можна зробити висновок про те, що інститут договору довічного утримання в Україні є достатньо врегульованим, проте містить певні недоліки. Ці недоліки потребують вирішення, тому пропонується внести до цивільного законодавства зміни такого характеру: 1) законодавчо врегулювати обов'язок надавати обумовлене договором утримання регулярно, у встановлений строк, якщо такий строк не передбачено самим договором; 2) встановити у цивільному та цивільно-процесуальному законодавстві обов'язок юридичної особи – набувача майна за договором довічного утримання (догляду) довести належне виконання умов договору у разі, якщо відчужувач заявляє про їх неналежне виконання у позовній заяві (перенести тягар доказування у цих справах на відповідача); 3) визначити на законодавчому рівні поняття майна, що має значну цінність; 4) розглянути можливість заборони передачі нерухомого майна, що знаходиться у власності набувача, до смерті відчужувача передавати таке майно в оренду, або встановити обов'язок наймачів звільнити житло на вимогу відчужувача у випадку, якщо договір довічного утримання було розірвано в судовому порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст.356.
3. Яворська О. С. Договір довічного утримання: проблеми теорії та практики застосування // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 3. – С. 1–12.
4. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–42. – Ст. 492.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ СПРАВИ ДО ІНШОГО СУДУ ЗА НОВИМ КОДЕКСОМ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Дегтярьова Світлана Володимирівна
суддя Кіровоградського окружного адміністративного суду, доцент кафедри адміністративного, кримінального права та процесу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», кандидат юридичних наук

З початком судової реформи в Україні законодавство, що регулює правовідносини в цій сфері зазнало кардинальних змін. Так, черговим вагомим кроком судової реформи в Україні стало викладення Кодексу адміністративного судочинства України в новій редакції Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. Зокрема, даним законом змінено, в тому числі, і механізм передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого у випадку коли однією із сторін такої справи є суд або суддя суду, до підсудності якого віднесена ця справа.

Так, до внесення змін це питання було врегульоване статтею 22 Кодексу адміністративного судочинства України, відповідно до змісту якої, суд повинен передати справу на розгляд іншого адміністративного суду, зокрема, у випадку якщо однією із сторін у справі є суд, в якому розглядається справа, або суддя цього суду. При цьому, згідно частини другої цієї статті суд у такому випадку передавав адміністративну справу на розгляд іншому адміністративному суду, що найбільш територіально наближений до цього суду.

Однак, Кодекс адміністративного судочинства України в новій редакції тепер містить в собі статтю 28 під назвою «Підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя», відповідно до змісту якої, підсудність справи, у якій однією із сторін є суд або суддя суду, до підсудності якого віднесена ця справа за загальними правилами, визначається ухвалою суду вищої інстанції, постановленою без повідомлення сторін. Підсудність справ, у яких однією із сторін є Верховний Суд або суддя цього суду, визначається за загальними правилами підсудності.

Таким чином, тепер вирішення питання підсудності справи, у якій однією із сторін є суд або суддя суду, до підсудності якого віднесена

ця справа за загальними правилами, визначається ухвалою суду вищої інстанції.

При цьому, залишився незмінним колишній механізм передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого, який тепер міститься в статті 29 КАСУ. Зокрема, суд повинен передати адміністративну справу на розгляд іншого адміністративного суду, якщо однією із сторін у справі є суд, в якому розглядається справа, або суддя цього суду. В такому випадку справу належить передати адміністративному суду, що найбільш територіально наближений до цього суду. Але, на відміну від передачі справи за ухвалою суду в такому випадку, закріплена інша підстава - розпорядження голови суду.

Однак наявність нової норми про визначення підсудності справи, у якій однією із сторін є суд або суддя суду ухвалою суду вищої інстанції, викликає труднощі у тлумаченні та застосуванні вказаного механізму. Адже законодавцем статтею 29 КАСУ чітко визначено до якого суду передається така справа – «до адміністративному суду, що найбільш територіально наближений…». При чому підставою для передачі є розпорядження голови цього суду. Роль же ухвали суду вищої інстанції, як підстави для реалізації п.6 ч.1 ст.29 КАСУ, взагалі не означена.

Вважаємо, що норма про направлення в такому випадку справи до суду вищої інстанції для визначення територіальної юрисдикції за умови наявності ч.2 ст.29 КАС України, породжує затягування загального строку вирішення спору та є недоцільною, оскільки суд вищої інстанції своєю ухвалою фактично вкаже про необхідність направлення справи до адміністративному суду, що найбільш територіально наближений до цього суду, як то вказано в ч.2 ст.29 КАС України. Більш того, розгляд таких питань дасть додаткове навантаження на суди вищих інстанцій, в яких наразі й так перебуває доволі велика кількість матеріалів.

Враховуючи викладене, вважаю доцільним виключення зі змісту нової редакції Кодексу адміністративного судочинства України статті 28 «Підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя».

Такі зміни виключать можливі випадки різного розуміння реалізації механізму передачі адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду, якщо однією із сторін у справі є суд, в якому розглядається справа, або суддя цього суду, а також забезпечать право учасників судового процесу на розгляд та вирішення адміністративної справи в найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах, оскільки визначення територіальної юрисдикції судом вищої інстанції є невиправданим з огляду на зміст ч.2 ст.29 КАС

України, що не відповідає одному із основних напрямків судової реформи: своєчасного судового захисту порушеного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 року. №2747-IV//Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – ст. 1918.
2. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII.

РОЗШИРЕННЯ ОБОВЯЗКОВОЇ УЧАСТІ ПОНЯТИХ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЗАПОРУКА ОБЄКТИВІЗАЦІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Задорожня Інна Анатоліївна
студентка IV курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

В останні роки в Україні проводиться реформування кримінальної юстиції з позицій подальшої гуманізації, охорони прав та свобод людини, відповідно до вимог міжнародних актів і зобов’язань України.

Основні положення та напрями цієї роботи викладені у Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 [1].

Одним із кримінальних процесуальних інститутів, що потребує переосмислення та удосконалення є інститут понятих.

Різні аспекти, пов’язані з даним інститутом, неодноразово розглядали у своїх працях вчені в галузі кримінального процесу та криміналістики, зокрема: Ю. І. Азаров, Ю. П. Аленін, В. П. Бахін, І. М. Бацька, А. Р. Бєлкіна, О. Л. Булейко, Т. В. Варфоломеєвої, І. В. Вернидубова, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевого, А. Я. Дубинського, В. С. Зеленецького, А. В. Іщенка, Н. С. Карпова, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової А. А. Котової, В. Т. Маляренка, А. Р. Михайленка, М. А. Погорецького, С. М. Стахівського, О. Ю. Татарова, Ю. М. Фролова, О. Г. Яновської та ін.

В працях вказаних вчених зверталася увага на те що, законодавець не наводить визначення понятого, як суб’єкта кримінального процесу, не закріплено кримінальний процесуальний

статус (права, обов'язки, гарантії діяльності, процесуальна відповідальність) такого учасника кримінального провадження; не визначено вимоги щодо громадянства, дієздатності, статі, віку та інших соціально-демографічних ознак понятих; не передбачено підстави та порядок їх відводу.

Слід констатувати, що більшість з означених у цих наукових працях питань, до теперішнього часу не знайшли свого втілення в діючому кримінальному процесуальному кодексі України (у подальшому КПК України) і перекочували до нього з КПК України 1960 р. Крім того, виникають питання і до «нововведень» КПК 2012 р., які стосуються інституту понятих. Одне з яких, на нашу думку, не відповідає змагальності, як загальній засаді кримінального провадження.

Отже, історико-соціальні зміни в суспільстві призвели до перегляду ролі понятих у кримінальному процесі, завдання яких зводилося до засвідчення правильності та об'єктивності фіксації результатів процесуальних дій у відповідних протоколах. Таким чином, існування інституту понятих унеможливлювало зловживання і об'єктивізувало хід та результати проведення слідчих (розшукових) дій, що у свою чергу, відображало недовіру суспільства до органів, які здійснювали кримінальне судочинство [2, с. 42–43].

Новий КПК України регламентації інституту понятих присвятив увагу, здебільшого у ч.7 ст. 223.

У п.25 ч.1 ст.3 КПК України визначено, – учасники кримінального провадження сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, перекладач,експерт, спеціаліст, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Частина 7 ст. 223 КПК України вказує на порядок залучення та часткові вимоги до учасника «понятий»: слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією,слідчого експерименту, освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне.

Хотілося звернути увагу на положення, що *поняті можуть бути запрошені* для участі в інших процесуальних діях, *якщо слідчий, прокурор* (З. І. – виділено нами) вважатиме це за доцільне.

Виникає декілька питань, по-перше, чому така можливість не передбачається для співробітників оперативного підрозділу при виконанні письмового доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій, а по-друге, чому такої можливості позбавлені процесуальні опоненти сторони обвинувачення, а саме підозрюваний та захисник під час їх участі у слідчій (розшуковій) дії.

Вважаємо, даний факт суперечить засаді змагальності.

У зв'язку з чим, пропонуємо внести зміни у ч.7 ст.223 КПК України. Де передбачити, що поняті можуть бути запрошені для участі в інших процесуальних діях, якщо слідчий, прокурор, особа яка виконує слідчу (розшукову) дію за дорученням слідчого або прокурора, підозрюваний, захисник вважатимуть це за доцільне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування кримінальної юстиції України» Президент України; Указ, Концепція від 08.04.2008 № 311/2008 / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/311/2008

2. Котова А. А. Понятий як суб'єкт кримінально-процесуальної діяльності. Адвокат. № 2 (125) 2011. – С. 42–45.

ЄДИНА ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА СИСТЕМА В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Зозуля Владислав Олександрович
студент ІІІ курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

Усі процесуальні галузі права нашої держави – досить складні й динамічні, але, залучаючи міжнародний досвід і провідні технологічні досягнення, які стрімко розвиваються й запроваджують кардинально нові форми відправлення правосуддя.

22 листопада 2017 року Президент України почав реформування процесуального законодавства, підписавши Закон «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів».

Досить важливими, навіть, так би мовити, революційними змінами є впровадження системи електронного судочинства на всіх стадіях судового процесу і перехід до Єдиної судової інформаційно-

телекомунікаційної системи, створення можливості дистанційної участі в судовому процесі, подання різних документів та ознайомлення із справою, що в свою чергу дає більш гнучкі можливості у господарському процесі в контексті залучення до справи третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги.

Єдина інформаційно-телекомунікаційна система забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Інформаційне забезпечення господарського судочинства, за словами Н. І. Логінової та О. Г. Трофименкова, має на меті надати судді у відповідному режимі роботи структуровану систему даних і знань стосовно кожної конкретної справи, а саме: законодавчі та відомчі нормативно-правові акти, статистичні дані про розгляд справ у судах, матеріали узагальнення судової практики, інформаційні ресурси центральних органів державної влади, органів внутрішніх справ України, прокуратури й інших інституцій, а також інформацію, що стосується міжнародного права [1, с. 473].

Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси, а також вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням вищевказаної системи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та ГПК України.

Приватні виконавці, адвокати, судові експерти, нотаріуси, державні органи та органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

Відтепер кожен учасник процесуальних правовідносин має можливість обмінюватися із судом електронними документами, одержувати повістки через текстові SMS-повідомлення, а також брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Варто зазначити, що концептуально такий стан справ цілком відповідає всесвітньо визнаним міжнародним стандартам, тим більше що Комітет міністрів Ради Європи в Рекомендації № R (84) 5 від 28.02.1984 в принципі № 9 закріпив наступне: «Судові органи повинні мати у своєму розпорядженні найсучасніші технічні засоби, щоб вони могли здійснювати правосуддя най- більш ефективним способом, зокрема шляхом полегшення доступу до різноманітних джерел права, а також шляхом прискорення обміну інформацією під час правосуддя» [2].

Підсумовуючи все наведене і проаналізоване вище, вважаємо, що є достатньо підстав стверджувати, що функціонування багаторівневої системи судочинства призводить до того, що складові її ланки не лише використовують широкий обсяг різноманітної документації, а й продукують їх у величезній кількості, що в сукупності зумовлює можливість подвійного використання паперових носіїв інформації – і як об'єктів, і як засобів діяльності суду.

Отже, є всі підстави констатувати, що дана оптимізація та вдосконалення автоматизованої системи документообігу суду (у форматі перетворення її на єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему) об'єктивно покращили використання цих засобів, що забезпечує реалізацію покладених на суд повноважень і водночас сприяє полегшенню доступу до правосуддя за допомогою автоматизованих шаблонних процесуальних документів і правозастосовних актів, раціоналізація котрих детермінує сам процес відправлення правосуддя в різних категоріях справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Логінова Н. І. Деякі аспекти інформатизації в системі судочинства / Н. І. Логінова, О. Г. Трофименко // Митна справа. – 2013. – № 2 (86). – С. 472–477.
2. Рекомендація № R (84)5 Комітету міністрів Ради Європи стосовно принципів судочинства, направлених на вдосконалення судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_126.
3. Смірнова В. О. Проблеми впровадження «електронного суду» в Україні / В. О. Смірнова, М. М. Пархоменко // Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції : матеріали регіональної науково-практичної конференції (15 березня 2012 р.). – Красноармійськ : КІІ ДонНТУ, 2012. – С. 156–160.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів : Проект Закону України від 23.03.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6141

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Кормош Оксана Іванівна

викладач юридичних дисциплін відділення «Правознавство»
Кропивницького коледжу
механізації сільського господарства

Нові редакції процесуальних кодексів містять чимало цікавих новинок. Деякі з них є зовсім новими процесуальними інститутами, інші – це вдосконалені конструкції, що діяли раніше. Також це стосується форм господарського, цивільного та адміністративного провадження, які зазнали суттєвих змін.

Основною формою судового провадження у всіх трьох процесах, як і раніше, залишається позовне провадження. В адміністративному процесі така форма є єдиною. Позовне провадження поділяється на загальне та спрощене, що застосовується до окремих категорій спорів, пріоритетом у розгляді яких є швидкість.

Новела спрощеного провадження – це введення абсолютно нового для процесу виду судового провадження, поряд із наказним, позовним й окремим провадженнями.

Вчені зазначають, що структура цивільного процесу (структура цивільного судочинства) концептуально будується на системі проваджень судочинства, які згідно з визначеною законом юрисдикцією уособлюють автономні процесуальні порядки розгляду справ [2, с. 36]. Отже, у цивільному процесі з'явився новий вид судового провадження, який містить певну процедуру розгляду справ.

ЦПК України в редакції 2017 р. запроваджує нові інститути та поняття цивільного процесуального права: малозначні спори, малозначні справи, справи незначної складності.

Усі ці поняття стосуються нової форми судового процесу – спрощеного провадження.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 ЦПК України, цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку: 1) наказного провадження; 2) позовного провадження (загального або спрощеного); 3) окремого провадження. Тобто спрощене провадження є окремим видом позовного провадження.

В той же час треба визнати, що спрощене провадження має похідний характер від загального позовного провадження. Це випливає з ч. 1 ст. 279 ЦПК: «Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження здійснюється судом за правилами, встановленими цим Кодексом для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, визначеними у цій главі» (глава X розділу III ЦПК) [5]. У зв'язку з цим виникає інтерес до пізнання правової природи спрощеного провадження.

О. Ткачук наголошує, що проблематика спрощення у цивільному судочинстві як світова тенденція має розглядатися у контексті «третьої

хвилі» всесвітнього руху «Доступність правосуддя», метою якої, за визначенням М. Каппеллетті та Б. Гарта, є більш загальний і широкий підхід до доступності правосуддя, що включає широкий спектр реформ, спрямованих на полегшення доступу до правосуддя, враховуючи реформи матеріального права і зміни у формі здійснення правосуддя та структурі судів [4, с. 46]. Беручи це до уваги, автори наголошували на необхідності адаптації цивільного судочинства до категорії спору та його особливостей (складність спору, статус сторін, фактичні обставини справи залежно від того, індивідуальний чи колективний позов подано).

Складність визначення поняття «спрощене провадження», на нашу думку, пов'язана, по-перше, із включенням до нього значної кількості різнорідних процедур цивільного судочинства, що мають подекуди автентичну специфіку у національних правопорядках, по-друге, з неоднозначністю термінології, що застосовується для дослідження цього поняття. Так, у науковій літературі наявні такі поняття, як «спрощене провадження», «прискорене провадження», «скорочене провадження», «письмове провадження», які інколи вживаються без будь-яких пояснень і розмежувань [4, с. 48].

І. Ізарова та Р. Ю. Ханик-Посполітак взагалі не визначають поняття спрощеного провадження, а просто посилаються на норми ч. 4 ст. 19 ЦПК України і зазначають, що спрощене провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи [7, с. 19]. Дані справи розглядаються в порядку спрощеного провадження в імперативному порядку. Відповідно до ст. 275 ЦПК, суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі.

При цьому термін «малозначні справи» треба розуміти як правову категорію, а не розглядати з точки зору значення справи для сторін чи суду. В 2016 р. при впровадженні судової реформи в ст. 131-2 Конституції України **[1].**з'явився термін «малозначні спори»: «Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена» **[3].**

Відповідно до ч. 6 ст. 19 ЦПК малозначними справами є: 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (на 1 січня 2018 р. – 176 200 грн.); 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів

прожиткового мінімуму для працездатних осіб (на 1 січня 2018 р. – 881 тис. грн.).

Кодексом також визначена ще одна категорія справ, які можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження. Відповідно до ч. 2 ст. 274 ЦПК: «У порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті». Фактично законодавець використовує диспозитивний принцип віднесення судом справ до категорії малозначних [6].

При цьому суд при вирішенні питання щодо віднесення справи, яка може бути розглянути в порядку спрощеного провадження (справи незначної складності), наділений доволі широкими дискреційними повноваженнями. Так, відповідно до ч. 3 ст. 274 ЦПК, виділяється 8 (вісім) критеріїв віднесення справи до малозначних.

Частина 4 статті 274 ЦПК України регламентує перелік справ, які не можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження.

Проблемних питань спрощеного провадження, які потребують вирішення ще багато. Судова практика має виробити чіткі, прозорі, зрозумілі критерії для віднесення тієї чи іншої категорії справ до малозначних, і відповідно для розгляду цих справ у порядку спрощеного провадження. Основну роль щодо формування судової практики мають відігравати новий Верховний Суд та апеляційні суди.

Підсумовуючи, можна сказати, що введення спрощених проваджень та процедур має розглядатися, з одного боку, як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок зменшення судових витрат та більш гнучкої процедури із меншим ступенем формалізації, а з другого – як спосіб скорочення державних витрат на судову систему та підвищення ефективності судового адміністрування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон від 18.05.1994 № 323 // Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/323-94-%D0%BF.
2. Курс цивільного процесу: підруч. /В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова [та ін.] ; за ред. В. В. Комарова. – Харків : Право, 2011. – 1352 с.
3. Спрощене провадження як новела Цивільного процесуального кодексу України [Електронний ресурс] : Режим доступу : https://sud.ua/ru/news/blog/114146-sproschene-provadzhennya-yak-novela-tsivilnogo-protsesualnogo-ko
4. Ткачук О.http://www.library.kr.ua:8088/cgi-bin/irbis64r_72/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=OUNBP&P21DBN=OUNBP&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM

=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Спрощене провадження – новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура [Текст] /О. Ткачук // Право України. – 2017. – № 8. – С. 45–56.
5. Форми судового провадження: позовне, спрощене, наказне О.Громовий О. Рубля [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/formi-sudovogo-provadzhennya-pozovne-sproshchene-nakazne.html.
6. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон від 18.03.2004 № 436 //Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.
7. Цивільний процес України: Навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищих навчальних закладів /І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханик-Посполітак. – Київ : ВД «Дакор», 2018. – 276 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ ТА ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА

Лук'янчиков Євген Дмитрович
професор кафедри інформаційного права та
права інтелектуальної власності
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
доктор юридичних наук, професор

Реформування кримінального процесуального законодавства має здійснюватися у напрямі посилення гарантій захисту прав та законних інтересів усіх його учасників. Рівень забезпечення прав людини, наголошує В. П. Тихий, повинен бути щонайменше таким, щоб у суспільстві була створена атмосфера свободи, миру та спокою, щоб кожний був упевнений в тому, що його правам і свободам, життю і здоров'ю, честі і гідності, свободі і власності не загрожує небезпека, що він захищений державою [1, с. 99]. Певною мірою це стосується застосування заходів забезпечення кримінального провадження, на розгляді окремих з яких є нагода зупинитися.

Тимчасовий доступ до речей і документів (ч. 1 ст. 159 КПК) полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити виїмку). Відповідно до ч. 7 ст. 163 КПК слідчий суддя, суд в ухвалі про надання тимчасово доступу до речей і документів може дати розпорядження про

надання можливості вилучення речей і документів, якщо сторона кримінального провадження доведе наявність достатніх підстав вважати, що без такого вилучення існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, або таке вилучення необхідне для досягнення мети отримання доступу до речей і документів. З метою запобігти перешкоджанню у доступі до речей і документів з боку особи, у володінні якої вони знаходяться, в ухвалі слідчого судді доцільно було б вказувати про дозвіл проведення у таких випадках обшуку з метою їх відшукання [2, с. 127–128].

Особа, яка пред‘являє ухвалу про тимчасовий доступ до речей і документів, зобов‘язана залишити їх володільцю опис речей і документів, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді, суду (ч. 3 ст. 165 КПК). На жаль, у даній нормі не вказано хто має засвідчити своїми підписами опис речей, чи можуть запрошуватися поняті, спеціаліст до участі у його складанні. За процедурою даний захід нагадує виїмку предметів і документів за КПК України 1960 р. Її проведення мало відбуватися з обов‘язковою участю понятих (ч. 1 ст. 127 КПК). Виїмка розглядалася як слідча дія і на неї поширювалися загальні правила проведення слідчих дій. Мабуть саме тому і сьогодні можна зустріти пропозиції про введення до чинного КПК такої слідчої дії як виїмка, з правом проведення її тільки стороною обвинувачення [3, с. 94]. Наголошення на суб‘єкті її проведення вважаємо зайвим. Адже правом проводити слідчі дії наділена тільки сторона обвинувачення.

Тимчасовий доступ до речей і документів є заходом забезпечення кримінального провадження. Про участь понятих і спеціаліста у його реалізації в загальних правилах не згадується (ст. 132 КПК), а було б корисним.

Тимчасове вилучення майна полягає у фактичному позбавленні підозрюваного можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним його майном до вирішення питання про арешт майна або його повернення (ч. 1 ст. 167 КПК). Воно може відбуватися під час затримання особи в порядку, передбаченому статтями 207, 208 КПК України, обшуку або огляду (ч. 1, 2 ст. 168 КПК). Слідчий, прокурор, інша службова особа під час затримання або обшуку і тимчасового вилучення майна або негайно після їх здійснення зобов‘язані скласти відповідний протокол. Очевидно, якщо тимчасове вилучення майна відбувається під час огляду або обшуку складається протокол відповідної слідчої дії. Якщо вони проводилися в житлі або іншому володінні особи обов‘язкова участь не менше двох понятих (ч. 7 ст. 223 КПК). Питання про документальне оформлення тимчасового вилучення майна, що відбувається в процесі затримання особи потребує подальшого врегулювання.

Арешт майна (глава 17 КПК України) полягає у тимчасовому позбавленні підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які в силу закону

несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану їх діяннями або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, можливості відчужувати певне його майно за ухвалою слідчого судді або суду до скасування арешту майна у встановленому порядку (ч. 1 ст. 170 КПК). Відповідно до ч. 3 ст. 170 КПК арешт може бути накладено на нерухоме і рухоме майно, майнові права інтелектуальної власності, гроші у будь-якій валюті готівкою або у безготівковому вигляді, цінні папери, корпоративні права, які перебувають у власності підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, і перебувають у нього або в інших фізичних, або юридичних осіб з метою забезпечення можливої конфіскації майна або цивільного позову.

Клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, судом не пізніше двох днів з дня його надходження до суду, за участю слідчого та/або прокурора, цивільного позивача, якщо клопотання подано ним, підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, і за наявності – також захисника, законного представника. Неприбуття цих осіб у судове засідання не перешкоджає розгляду клопотання (ч. 1 ст. 172 КПК). Ухвала про арешт майна виконується негайно слідчим, прокурором (ст. 175 КПК). Нажаль чинний КПК України не визначає порядок виконання такої ухвали, коло осіб, які можуть бути учасниками таких дій, процесуальні документи, які мають бути складені за результатами цієї діяльності.

Дещо інакше вирішувалося дане питання в КПК України 1960 року. В ст. 126 цього кодексу зазначалося, що майно, на яке накладено арешт, описується і може бути передане на зберігання представникам підприємств, установ, організацій або членам родини обвинуваченого чи іншим особам. Особи, яким передано майно, попереджаються під розписку про кримінальну відповідальність за його незбереження.

Арешт майна і передача його на зберігання оформляються протоколом, який підписують - особа, що проводила опис, поняті і особа, яка прийняла майно на зберігання. До протоколу додається підписаний цими особами опис переданого на зберігання майна. Для встановлення вартості описаного майна в необхідних випадках запрошується спеціаліст, який також підписує протокол і опис майна з його оцінкою (ч. 2, 4, 5 ст.126 КПК України 1960 р.).

В аналогічному порядку дане питання вирішується і в КПК РФ. Так, в ч. 5 ст. 115 КПК РФ зазначається, що накладення арешту на майно проводиться в присутності понятих, а в разі необхідності може брати участь спеціаліст.

З урахуванням наведеного та зважаючи на те, що арешт майна зазвичай проводиться в житлі або іншому володінні особи його

проведення має здійснюватись у присутності двох понятих. Якщо виникає необхідність оцінки майна та речей, які підлягають арешту доцільно запрошувати спеціаліста відповідного профілю. Порядок виконання ухвали слідчого судді або суду про накладення арешту на майно, коло учасників цієї дії та форма процесуальних документів, що складаються за результатами її проведення, а також вказівка про обов'язкове фіксування за допомогою аудіо- та відеозапису мають бути закріплені у відповідних нормах КПК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тихий В. П. Проблеми забезпечення прав та свобод людини. Актуальні проблеми прав людини, яка перебуває в конфлікті зі законом, крізь призму правових реформ : зб. матеріалів V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.). – К. : Ін-т крим.-викон. служби. К. : ФОП Кандиба Т.П., 2017. – С. 98–100.
2. Макаров М. А. Теорія та практика здійснення судового контролю у кримінальному процесі : монографія. – К. : Видавничий центр «Кафедра», 2017. 434 с.
3. Кузубова Т. О. Процесуальні аспекти застосування тимчасового доступу до речей і документів стороною захисту. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. – № 4. –С. 87–96.

РІВНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕИ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Маринич Анастасія Петрівна
асистент кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»

Гарантами забезпечення реалізації соціальних цінностей визначених у ст. 3 Конституції України [1] є виконання завдань перерахованих у статті 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) [2] та встановлена система кримінально-процесуальних гарантій, серед яких особливе місце займають засади (принципи) кримінального провадження.

Закріплення засад кримінального впровадження – вперше в окремій главі КПК – має "виключно важливе значення, оскільки засади кримінального провадження – це визначальні, фундаментальні,

імперативні положення щодо закономірностей і найбільш суттєвих властивостей кримінального процесу, які обумовлюють їх значення як засобу для захисту прав і свобод людини і громадянина, а також для врегулювання діяльності органів та посадових осіб, які ведуть кримінальне провадження. Вони є керівними положеннями для закріплення завдань кримінального провадження, побудови його стадій, окремих проваджень, інститутів" [3, с. 16–17].

Але, слід зазначити, що визначення і систематизація засад це лише крок на шляху до реального захисту прав і свобод людини. Забезпечення реалізації прав і законних інтересів під час кримінального судочинства багато в чому залежатиме від унісонімізації інших положень КПК із засадами кримінального провадження.

О. П. Кучинська, Т. І. Фулей і Р. В. Бараннік влучно зазначають: "Дуже багато пропозицій щодо розширення переліку принципів (засад) кримінального провадження знайшли своє належне закріплення у новому законі. Проте наступним логічним кроком належного впровадження цих позитивних змін є усунення можливих колізійних моментів їх реалізації та подальше прямування обраним курсом" [4, с. 6].

Правові основи інституту змагальності кримінального процесу були предметом досліджень протягом багатьох років. У різні часи і на певних етапах становлення інституту, проблемам реалізації змагальності присвячували свої роботи такі вітчизняні та закордонні вченні-юристи Ю. П. Аленін, М. О. Баєв, О. Д. Бойков, Р. Бойлан, Т. В. Варфоломеєва, Ю. М. Грошевий, С. М. Даровских, В. С. Зеленецький, О. В. Капліна, Ю. В. Кореневський, О. М. Ларін, К. Лонг, В. З. Лукашевич, П. А. Лупинська, В. Т. Маляренко, М. А. Маркуш, Ю. В. Мещеряков, М. М. Михеєнко, Т. М. Мірошниченко, Т. Г. Морщакова, Я. О. Мотовиловкер, В. П. Нажимов, В. Т. Нор, І. Д. Перлов, І. Л. Петрухін, М. М. Полянський, А. Л. Рівлін, В. М. Савицький, Т. Сандефура, В. П. Смирнов, Ю. І. Стецовський, М. С. Строгович, В. В. Тищенко, В. Д. Фінько, І. Я. Фойницький, Ю. В. Хоматов, Г. І. Чангулі, М. О. Чельцов-Бебутов, С. Д. Шестакова, О. Г. Шило, М. Л. Шифман, М. Л. Якуб і ін.

Зазначені науковці зробили значний внесок у розробку змагальності кримінального судочинства, але залишається низька проблем пов'язана з реалізацією цієї засади на практиці.

В. Т. Маляренко ще наприкінці минулого століття досліджуючи визначення, які надано засаді змагальності у юридичній літературі узагальнює, що всі автори виділяють такі елементи: розмежування функції обвинувачення, захисту і вирішення справи судом; рівноправність сторін; активне становище суду [5, с. 106].

Доречно буде зазначити що, так звана, активність суду полягає у самостійності вибору ним процесуальних засобів з'ясування обставин

кримінального провадження. У той же час суд не може підміняти, брати на себе функцію обвинувачення чи функцію захисту, а повинен діяти в таких процесуальних формах, які б свідчили про об'єктивність та неупередженість його позиції [6, с. 4].

Отже, змагальність сторін передбачає наділення обвинувача, потерпілого, підсудного, захисника, цивільного позивача, цивільного відповідача та їх представників рівними правами з надання доказів, участі в їх дослідженні, заявлені клопотань, тощо.

Особливо не має відмінностей у структурі змагальності у більш пізніх дослідженнях проведених В. Я. Тацієм. Автор наводить такі три основні риси: 1) чітке розмежування функцій державного обвинувачення, захисту і судового розгляду; 2) рівність сторін у процесуальних правах для здійснення своїх функцій; 3) особлива роль суду в процесі як об'єктивного та неупередженого суб'єкта [7, с. 86]. Під особливою роллю суду слід розуміти такий суд, який є об'єктивним та неупередженим у дослідженні доказів та не виступає на боці сторони обвинувачення або захисту. Разом з тим, продовжує автор, засада змагальності не виключає активності суду у дослідженні та перевірці наданих сторонами доказів у кримінальному провадженні. Зокрема, за власною ініціативою суд має право доручити проведення експертизи (ч. 2 ст. 332 КПК); викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку (ч. 1 ст. 356 КПК); перевіряти показання та інші надані суду докази шляхом постановки запитань свідку (ч. 11, 13 ст. 352 КПК), потерпілому (ч. 2 ст. 353 КПК), експерту (ч. 2 ст. 356 КПК), спеціалісту (ч. 2 ст. 360 КПК); ставити запитання сторонам чи іншим учасникам кримінального провадження у разі заявлення клопотань про доповнення судового розгляду (ч. 2 ст. 363 КПК); відновити з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірку їх доказами, якщо обвинувачений в останньому слові повідомить про нові обставини, які мають істотне значення для кримінального провадження (ч. 4 ст. 365 КПК); оголошувати в судовому засіданні протоколи слідчих (розшукових) дій та інші долучені до матеріалів кримінального провадження документи (ч. 1 ст. 358 КПК) тощо [7, с. 87].

На наше глибоке переконання, повна реалізація засади змагальності залежить від ще одного складового елементу. Таким елементом, серед низки вище вказаних, є забезпечення можливості скористатися сторонами визначеними правами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — 19 травня (№ 90—91).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 768 с.

4. Кучинська О. П. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини : монографія / О. П. Кучинська, Т. І. Фулей, Р. В. Бараннік. – Ніжин : ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2013. – 228 с.

5. Маляренко В. Т. Конституційні засади кримінального судочинства / В. Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 320 с.

6. Побегайло Г. Д. Судебные прения в советском уголовном процессе: общие положения / Г. Д. Побегайло. – М. : ВЮЗИ, 1982. – 39 с.

7. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, В. П. Пшонка та ін.; за ред. В.Я. Тація, В. П. Пшонки. – Х.: Право, 2013. – 824 .

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Матюшкова Тетяна Петрівна
Харківський національний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри криміналістики та судової експертології,
кандидат юридичних наук, доцент

В останні роки в Україні значного поширення набули злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. За даними звітів про кримінальні правопорушення, в Україні у 2016 році зареєстровано 23029 зазначених видів злочинів, у 2017 році – 29010 [1]. Сучасний рівень розвитку науково-технічних засобів, комп'ютерних технологій, телекомунікацій сприяє їх активному використанню у незаконному обігу наркотиків, хоча у офіційних звітах дана обставина окремо не виділяється [3]. Використання науково-технічних засобів, комп'ютерних технологій, телекомунікацій, мережі Інтернет змінюють механізм незаконного обігу наркотиків, що відбивається у особливостях їх криміналістичної характеристики та, як наслідок, у особливостях їх розслідування. Зазначене привертає до даної проблеми увагу криміналістів – науковців та практиків [2].

Аналіз матеріалів слідчої й судової практики дозволяє визначити наступні особливості механізму незаконного обігу наркотиків з використанням мережі Інтернет:

1) для спілкування особи, причетні до незаконного обігу наркотиків, які, як правило, безпосередньо не знайомі одне з одним, використовують різноманітні комп'ютерно-технічні засоби зв'язку, спеціальні програми чи сервіси (у тому числі, електронна пошта, миттєва передача повідомлень в режимі он-лайн через програми типу ICQ, Skype, Інтернет-листування в режимі он-лайн у форумах (чатах) певних сайтів тощо);

2) збувальник та покупець використовують електронні платіжні засоби та системи, електронні гаманці QIWI, PayPal, електронні перекази, інші види безготівкових розрахунків або розрахунків грошовими сурогатами (наприклад, «Bitcoin», «Ethereum», «Litecoin», «Ripple»);

3) легалізація доходів, отриманих від незаконного обігу наркотиків, також відбувається з використанням телекомунікаційних мереж, комп'ютерних засобів і технологій;

4) до традиційних слідів незаконного обігу наркотиків додаються так звані «віртуальні» (або «цифрові» чи «комп'ютерні») сліди.

Зазначені особливості впливають на розслідування незаконного обігу наркотиків. Адже використання злочинцями комп'ютерно-технічних засобів, програмних продуктів та мережі Інтернет вимагає від слідчого не лише якісного володіння навичками поводження з комп'ютерною технікою й конкретними програмами, але й навичками пошуку, виявлення, фіксації та копіювання інформації, що міститься у комп'ютерах, смартфонах, різноманітних носіях комп'ютерної інформації, на Інтернет-ресурсах тощо. Це також вимагає необхідність взаємодії з експертами у галузі комп'ютерних технологій, працівниками Департаменту кіберполіції, Державною службою фінансового моніторингу України, ін. Також це вимагає призначення судових експертиз, що не є притаманними для даного виду злочинів, зокрема, комп'ютерно-технічної, телекомунікаційної експертиз.

Типовими джерелами інформації про незаконний обіг наркотиків, здійснюваний з використанням мережі Інтернет, стають: 1) матеріали кримінальних проваджень, відкритих за фактом вчинення інших злочинів; 2) результати оперативно-розшукової діяльності працівників Департаменту протидії наркозлочинності чи Департаменту кіберполіції; 3) заяви чи повідомлення громадян про виявлення у мережі Інтернет сайтів, сторінок у соціальних мережах із оголошеннями про продаж наркотиків.

Типовими слідчими ситуаціями початкового етапу розслідування незаконного обігу наркотиків з використанням мережі Інтернет є такі:

1. Незаконний обіг наркотиків з використанням мережі Інтернет відбувся, відомі певні відомості про збувальника та механізм збуту.

Зазначена ситуація виникає, як правило, при встановленні слідчим ознак незаконного збуту наркотиків з використанням мережі

Інтернет при розслідуванні іншого злочину у межах іншого кримінального провадження. Також ця ситуація формується при затриманні особи із наркотиками або особи, яка організувала й утримувала місце для їх вживання, виготовлення, виробництва у випадку, коли в якості джерела походження вилучених наркотиків зазначені особи вказують на їх придбання через мережу Інтернет.

Основні тактичні завдання у цій ситуації полягають у встановленні всіх обставин незаконного збуту наркотиків з використанням мережі Інтернет і причетних до цього осіб.

2. Має місце систематичний збут наркотиків з використанням мережі Інтернет, інформація про збувальника(ів) незначна або відсутня.

Зазначена ситуація характерна для самостійного виявлення оперативними працівниками ознак збуту наркотиків через мережу Інтернет або під час перевірки ними отриманого повідомлення про виявлення певною особою ознак розповсюдження наркотиків зазначеним способом. Її відмінність від попередньої полягає у можливості фіксації обставин підготовки і вчинення нових епізодів злочинної діяльності та затриманні злочинів «на гарячому».

Основні тактичні завдання у цій ситуації полягають у фіксації факту та механізму незаконного збуту наркотиків з використанням мережі Інтернет, встановленні конкретних осіб (збувальника і його співучасників), причетних до цього, та їх затримання.

Кожній із визначених ситуацій притаманний свій алгоритм розслідування як сукупність слідчих (розшукових) дій, у тому числі, негласних, та оперативно-розшукових й організаційних заходів, спрямованих на: виявлення, фіксацію й дослідження слідової інформації у мережі Інтернет; виявлення і вилучення комп’ютерної техніки, носіїв комп’ютерної інформації, банківських карток тощо; встановлення особистих даних і місця знаходження причетних до незаконного обігу наркотиків осіб і їх затримання; відшукання, вилучення і експертне дослідження предмету, знарядь злочину, інших важливих для розслідування об’єктів.

Резюмуючи вищевикладене слід відзначити необхідність подальших науково-методичних досліджень механізму вчинення та особливостей розслідування незаконного обігу наркотиків з використанням мережі Інтернет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року. Електронний ресурс // Режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo

- Малярова В.О., Лапта С.П., Лозова С.М. та ін. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: Методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України / За заг. редакцією к.ю.н. В.В. Кікінчука/ – Х. : ХНУВС, 2017. – 76 с.
- Поліція торік викрила 143 наркоугруповання, що займалися збутом наркотиків через Інтернет Електронний ресурс // Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2390722-policia-torik-vikrila-143-bandi-narkodileriv.html

ОХОРОНА СПАДКОВОГО МАЙНА ВИКОНАВЦЕМ ЗАПОВІТУ

Полторак Світлана Ігорівна
студентка ІІ курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Спадкове право являє собою сукупність правових норм, що встановлюють порядок переходу прав та обов'язків померлої особи (спадкодавця) за правом спадкування до однієї або кількох осіб (спадкоємців). Зі смертю людина перестає існувати фізично, але значна кількість цивільних відносин, у яких вона була носієм прав та обов'язків, переживає її. Вони мовби відкриваються, готові перейти під вольовий диктат іншої особи.

Спадкоємцями можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, а також держава та інші суб'єкти публічного права. У фізичних осіб є перевага перед іншими суб'єктами: вони можуть спадкувати як за законом, так і за заповітом. Юридичні особи, держава, інші суб'єкти публічного права можуть спадкувати тільки за наявності прямої вказівки про це у заповіті. [2, с.44]

Можливість бути закликаним до спадкування не залежить від громадянства фізичної особи і від стану її дієздатності: право спадкування мають також особи, визнані судом недієздатними внаслідок душевної хвороби або слабоумства, особи з обмеженою цивільною дієздатністю, а також особи, що перебувають у місцях позбавлення волі.

Власність втрачає свій економічний сенс, якщо власнику майна не забезпечується перехід майна набутого ним за життя його спадкоємцям. З таких позицій головною проблемою залишається охорона спадщини, до прийняття та оформлення прав на неї спадкоємцями, оскільки у разі втрати спадкового майна втрачається і можливість його набуття. Наприклад, житло, яке має не тільки велику вартість, але й

соціальну цінність, цінні рухомі речі та інш., які можуть мати значну ринкову та історичну цінність, проте за відсутності їх в натурі, право на них не можна визнати навіть в судовому порядку. [5]

На вирішення вказаної проблематики, ЦК України містить низьку правових норм, які об'єднуються в інститут охорони спадкового майна, головною метою якого є забезпечення реалізації волі спадкодавця, захист прав та інтересів спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів спадкодавця.

Перелік осіб, які можуть вживати заходи до охорони майна достатньо великий: нотаріус, за місцем відкриття спадщини, а в населених пунктах, де немає нотаріуса, - відповідні органи місцевого самоврядування з власної ініціативи або за заявою спадкоємців вживають заходів щодо охорони спадкового майна (ст.1283 ЦК України); виконавцем заповіту, коли спадкування здійснюється за заповітом або одночасно і за законом, і за заповітом; іншою особою, призначеною спадкоємцями за законом, яка вживатиме заходів щодо охорони частини спадщини, що спадкується за законом. [1]

Проведене дослідження обраного аспекту проблематики, в тому числі судової практиці, дозволяє запропонувати такі попередні висновки щодо інституту охорони майна виконавцем заповіту:

1.Охорона майна є комплексом юридичних та технічних заходів, які вживаються особами, вказаними в законі та/або в заповіті з метою забезпечення схоронності майна та переходу права власності на нього після смерті спадкодавця у встановленому законом або заповітом порядку.

2. Проведений аналіз усталеної практики спадкування свідчить про відносну непоширеність практики призначення виконавця заповіту. Така ситуація пов'язана з тим, що спадкування розглядається перш за все як процес переходу майнових права від спадкодавця до спадкоємців за заповітом, за законом, тобто акцент традиційно робиться на майнової складової спадкування, а точніше на переході права власності від померлого до іншої особи, в той самий час немайнова складова – воля спадкодавця, в безумовної реалізації якої можуть бути навіть не зацікавлені самі спадкодавці, залишається поза увагою як учасників спадкових відносин, так і їх дослідників. [4, с.28]

3. Найбільшу ефективність призначення виконавця заповіту для охорони спадкового майна можна спрогнозувати відносно рухомих речей, які мають значну вартість, та предметів домашнього вжитку, щодо яких було зроблено розпорядження спадкодавцем.

4. Призначення виконавця заповіту, зокрема для здійснення охорони спадкового майна, та забезпечення найбільш повної реалізації волі спадкодавця, потребує певної популізації цього інституту спадкового права, перш за все в нотаріальному середовищі, оскільки саме

нотаріуси, зазвичай, посвідчують заповіти, а тому можуть пропонувати використовувати цей інститут заповідачам. [3, с. 52]

5. Віднесення до повноважень виконавця заповіту вжиття заходів щодо охорони спадкового майна є доцільним та цілком виправданим. Разом з тим, уточненню підлягає обсяг повноважень виконавця заповіту щодо вжиття заходів щодо охорони спадкового майна та управління спадщиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України
2. Гришаєв С.П. Спадкове право. – К.: МАУП, 2004.
3. Л.К. Радзієвська, С.Г. Пасічник-НОТАРІАТ В УКРАЇНІ, 2007.
4. Навчальний посібник "Цивільне право" за редакцією О. А. Підопригори та Д.В. Боброві, Київ, "Вентурі", 2002 рік.
5. Спадкове право та процес: Підручник для вищих навчальних закладів / За ред. В.В. Гущина, Ю.А. Дмитрієва. - М.: Ексмо, 2004.

ОБОВ'ЯЗКОВЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Степанов Павло Леонідович
завідувач кафедри адміністративного, кримінального права та процесу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»
кандидат юридичних наук, доцент

Наразі, як і раніше, одним із проблемних інститутів є відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення. Проблема полягає не стільки в механізмі, порядку здійснення цього акту, скільки у реалізації засади змагальності, забезпеченості та реальній спроможності потерпілим скористатися своїм правом, підтримувати обвинувачення і довести свою правоту.

Вагомий внесок у вдосконалення процесуального статусу потерпілого зробили такі науковці, як: С. А. Альперт, В. П. Бож'єв, М. І. Гошовський, Ю. М. Грошевий, Ю. О. Гурджі, В. О. Дубрівний, Л. Д. Кокорев, О. П. Кучинська, Г. Д. Побігайло, В. Г. Пожар, І. І. Потеружа, Т. І. Присяжнюк, В. М. Савицький, М. В. Сенаторов, Т. Л. Сироїд, М. В. Танцерев, І. Я. Фойницький, Л. І. Шаповалова, В. П. Шибіко, М. Є. Шумило, В. Є. Юрченко, В. М. Юрчишин та ін.

Проблемам, що виникають в результаті відмови прокурора підтримувати державне обвинувачення приділяли увагу О. П. Герасимчук, С. В. Давиденко, І. Демідов, В. С. Зеленецкий, Я. О. Ковальова, Н. О. Турман та ін.

Але, незважаючи на достатню увагу та численні наукові публікації, на сьогодні, залишаються питання процесуальної здатності особи, яка постраждала від кримінального правопорушення відстояти в суді власні інтереси у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення.

Слід зазначити, що суд хоча і активний у дослідженні і перевірці доказів, але доказів наданих безпосередньо сторонами. Виникає запитання, наскільки вдало може потерпілий – не юрист оперувати доказовим матеріалом, що навіть і знаходиться у матеріалах провадження? На жаль, переконані відповідь буде негативною.

На нашу думку, у переважній більшості випадків потерпілий просто вимушений буде відмовитись від відстоювання своїх інтересів, тим більше, що в переважній більшості кримінальних проваджень інтереси обвинуваченого представляє захисник – професійний юрист.

Переконані, що обов'язок держави – подбати про захист прав потерпілого, дати йому шанс довести винність обвинуваченого та отримати сатисфакцію від останнього за вчинення кримінального правопорушення. У КПК визначено дев'ять випадків, коли держава, піклуючись про забезпечення прав підозрюваного, обвинуваченого в обов'язковому порядку залучає професійного юриста у якості захисника. Так, згідно ст. 52 КПК Обов'язкова участь захисника щодо: особливо тяжких злочинів; осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років; осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру; осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права; осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження; осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування; реабілітації померлої особи; осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження та у разі укладення угоди між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [1].

Натомість кримінальний процесуальний закон не містить жодного положення, яке передбачало б обов'язкове залучення адвоката в якості представника потерпілого чи цивільного позивача. Вважаємо це суттєвим обмеженням засади змагальності. Звісно, допоки прокурор поряд із потерпілим представляють обвинувачення, умовна паритетність

усе ж присутня. Слід вказати й на відмінність процесуальних статусів та інтересів у провадженні, цих двох представників однієї функції.

Звісно, обов'язковість призначення представника – не єдиний шлях до подолання проблеми. Відсутність випадків відмов від підтримання обвинувачення взагалі її нівелює. Але наразі, слід констатувати, що для цього немає підґрунтя.

Отже, ураховуючи реалії сьогодення, вважаємо, що найоптимальнішим варіантом урегулювання цієї проблеми є обов'язкове призначення представника. Письмова відмова потерпілого від підтримання обвинувачення може бути прийнята судом лише після консультації з адвокатом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. - 2012. - 19 травня (№ 90-91).

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВАМ УЧИНЕНИМ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Телійчук Віталій Григорович
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

Особливе місце в протидії злочинності відводиться запобіганню злочинним проявам та іншим видам правопорушень. У зв'язку з цим залишається актуальним постулат, що злочин легше та важливіше запобігти, ніж розслідувати, а потім здійснювати правосуддя. Тому головним напрямком протидії злочинності є запобігання їй. Значення запобігання злочинам як головного напряму протидії злочинності визначається тим, що воно є найбільш гуманним та ефективним засобом підтримки правопорядку, забезпечення безпеки суспільства тощо. Одним з різновидів запобігання злочинам підрозділами НПУ є оперативно-розшукове запобігання. На сьогодні, на жаль, не існує єдиного погляду щодо визначення поняття та змісту оперативно-розшукового запобігання злочинам. У теорії та практиці використовуються різні термінологічні визначення цієї категорії: "оперативно-розшукове запобігання", "оперативно-розшукова профілактика", "попередження", "припинення" тощо. Дехто з фахівців оперативно-розшукової діяльності зазначені

терміни вважає синонімами. Але універсальною категорією, яка б адекватно відображала форми оперативно-розшукової протидії злочинності є оперативно-розшукове запобігання злочинам [1].

Важливим сучасним завданням правової науки, нормотворчості та правоохоронної діяльності є створення гарантій збалансованого співвідношення інтересів особи і держави в боротьбі зі злочинністю. Соціально-економічний і науково-технічний розвиток України на сучасному етапі пов'язані з вирішенням проблем інформатизації держави, суспільства, правопорядку. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності є складовою частиною інформатизації правоохоронних органів, що є невід'ємною частиною інформаційної системи України. У сучасному світі інформація є найціннішим глобальним ресурсом. Економічний потенціал суспільства переважно визначається обсягом інформаційних ресурсів та рівнем розвитку інформаційної інфраструктури. Інформація постійно ускладнюється, змінюється якісно, зростає кількість її джерел і споживачів. Водночас зростає уразливість сучасного інформаційного суспільства від недостовірної (а іноді й шкідливої) інформації, її несвоєчасного надходження, промислового шпигунства, злочинів у сфері використання комп'ютерних мереж і т. ін. Тому Конституція України забезпечення інформаційної безпеки відносить до найважливіших функцій держави [2].

Окремі аспекти розвитку та становлення інформаційних відносин, питання здійснення протидії кіберзлочинності розглядались провідними вітчизняними науковцями М. О. Будаковим, В. М. Бутузовим, М. М. Галамбою, Р. А. Калюжним, В. В. Коваленко, Я. Ю. Кондратьєвим, Б. А. Кормичем, Ю. Є. Максименко, В. В. Марковим, А. І. Марущаком, Г. В. Новицьким, В. П. Шеломенцевим та іноземними фахівцями А. Робертом, К. Осакве, Т. Блентаном, Д. Банісаром та ін. Однак необхідність подальшого наукового пошуку обґрунтовується наявністю прогалин у національному законодавстві щодо регламентації оперативно-розшукової протидії кіберзлочинності, і зокрема, шахрайств, учинених через мережу інтернет.

На сьогодні проблема інтернет-шахрайства надзвичайно актуальна, особливо гостро вона стоїть у банківській та фінансовій сферах, телекомунікаціях, рітейлі, електронній торгівлі. Організації, що працюють у вказаних сегментах ринку, регулярно стикаються зі спробами так званих кібершахраїв незаконно отримати товари чи послуги. Окрім того, від віртуальних злочинців доволі часто страждають клієнти банків та платіжних систем, користувачі телефонних мереж та Інтернету, сервісів електронної та мобільної комерції.

Вказана категорія злочинів становить підвищену суспільну небезпеку, оскільки злочини завдають незворотньої шкоди економічній та інформаційній безпеці держави. Інформаційно-аналітичні матеріали

про результати правоохоронної діяльності в Україні свідчать про активізацію роботи з попередження, припинення і розслідування розкрадань, вчинених із використанням сучасних інформаційних технологій. Привертає на себе увагу значне зростання цієї категорії кримінальних проваджень, що знаходяться у провадженні органів досудового розслідування НП України.

Інформаційно-аналітичні матеріали про результати правоохоронної діяльності в Україні свідчать про активізацію роботи з попередження, припинення і розслідування розкрадань, вчинених із використанням сучасних інформаційних технологій. Привертає на себе увагу значне зростання цієї категорії кримінальних проваджень, що знаходяться у провадженні органів досудового розслідування НП України.

Нормативно-правове регулювання протидії підрозділів карного розшуку шахрайств, учинених через мережу інтернет має ряд послідовних етапів, а саме: попередня оцінка нормативно-правової бази та її аналітичне дослідження; створення нових ефективних відомчих та міжвідомчих нормативно-правових актів, а також їх впровадження у практичну діяльність. Аналітичний огляд наукових праць та систематизація існуючих наукових підходів дає можливість стверджувати, що діяльність оперативних підрозділів Національної поліції з протидії шахрайств, учинених через мережу інтернет, базується безпосередньо на спеціальних принципах ОРД, тому відсутність закріплення таких принципів у чинному законі, на нашу думку, в значній мірі збіднює правову основу для такої діяльності [4]. З моменту набрання КПК України чинної сили, кожен службовий персональний комп'ютер слідчого, з якого здійснюється доступ до Єдиного реєстру досудового розслідування (ЄРДР) має підключення до глобальної мережі Інтернет, що надає працівникам правоохоронних органів низку сучасних інформаційних інструментів для проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій. Зростання кількості персональних комп'ютерів та користувачів мережі Інтернет впливає на кількість злочинів, що все більше вчиняються з використанням інформаційних технологій. Так, згідно з даними Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем ЕМА, у 2016-му кожен сотий власник платіжної картки в Україні став жертвою шахраїв. Внаслідок вішингу (телефонне шахрайство з виманюванням реквізитів банківських карток і переказом коштів на карту злодіїв) з рахунків українців було вкрадено 275,45 млн грн, а внаслідок фішингу (виманювання конфіденційних даних – паролів, номерів банкінських карток, PIN-кодів тощо) – 63,68 млн грн. Загалом – 339,13 млн грн. Для порівняння, у 2015 році шахраї викрали з рахунків українців 84,36 млн грн.

Отже, як ми бачимо, велику групу злочинів складають шахрайства, вчинені з використанням сучасних інформаційних технологій та мережі Інтернет. Такі шахрайства, вчиняються з використанням мережі Інтернет в якості засобу спілкування і входження в довіру до потерпілої особи, що відрізняє від входження в довіру до особи при вчиненні звичайного шахрайства без використання мережі Інтернет. Інші види шахрайств вчиняються із використанням Інтернет-аукціонів, в яких непомітно для покупця самі продавці роблять ставки, штучно створюючи уяву про участь багатьох покупців у аукціоні, з метою підняти ціну виставленого на аукціон товару. В інших видах шахрайств, продавець виставляє на огляд в мережі Інтернет лише фотографії товару, а після отримання грошей пересилку товару покупцеві не здійснює. Типовими є ситуації, коли шахраї створюють на сторінках Інтернет-аукціонів декількох користувачів, які мають різні особисті данні та імена профілів. Також шахраї можуть створювати декілька різних профілів у різних сервісах по продажу товарів через мережу Інтернет, чи по продажу товарів на сторінках Інтернет-аукціонів. За допомогою цих профілів, шахраї створюють сторінки по продажу товарів, але оскільки дуже часто реального товару на руках у шахраїв немає, вони використовують однакові графічні зображення, чи цифрові фотографії товару для створення оголошення. Крім того, як правило, шахраї використовують відносно одні й ті самі міні-зображення для своїх профілів – так звані «аватарки». Працівникам кримінальної поліції (карного розшуку) вкрай необхідно мати у розпорядженні якомога більше інформації про ту, чи іншу особу, яка представляє оперативний інтерес. А тому пошук в мережі Інтернет усіх створених оголошень та профілів конкретної особи може принести працівникам карного розшуку багато значимої інформації. Наприклад: адреси електронної пошти, якою користується особа, номери телефонів, імена профілів в соціальних мережах, контакти особи. Це можливо тому, що при створенні нових профілів на тих чи інших Інтернет сайтах особа, яка їх створює, залишає свої особисті та контактні данні. Для реалізації принципу «більша кількість даних створює більшу кількість даних, знайдених з її допомогою», шляхом пошуку ідентичних зображень в мережі Інтернет, необхідно скористатися послугами, що представляють Інтернет сервіси трьох типів: звичайні пошукові сервіси, вбудовані доповнення у звичайні пошукові сервіси, та спеціальні сервіси по пошуку графічних зображень [5, с. 53-54].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

2. Мишко В. В. Складові запобігання злочинам оперативними підрозділами ОВС [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://irbis-

nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pupch_201
3. Телійчук В. Г. Способи вчинення злочинів у сфері використання електронно-обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку та заходи протидії / В. Г. Телійчук // Держава та регіони. Сер. : Право. - 2014. - № 2. - С. 31-37. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2014_2_8
4. Ноздрін Д. О. Деякі проблеми нормативно-правового регулювання протидії підрозділів карного розшуку злочинам у сфері незаконного обігу синтетичних наркотиків [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/download/224/245
5. Максимус Д. О. Використання сучасних інформаційних технологій праців-никами органів внутрішніх справ при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : навч. посіб. / Д. О. Максимус, О. О. Юхно. – Харків : НікаНова, 2013. – 102 с.[с. 70]

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРЕДСТАВНИЦТВА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Цуркан Марина Миколаївна
студентка IV курсу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Окремі законодавчі новели, які внесені до Цивільного процесуального кодексу України характеризуються неоднозначністю, дискусійністю та відображають певну непослідовність в законотворчій діяльності з боку суб'єктів законодавчої ініціативи.

Убачається дискусійним питання щодо запровадження нового інституту «самопредставництва у судах». Відповідно до змісту ч. 1 ст. 59 ЦПК України, сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника. Вказані положення деталізуються у ч. 3 вказаної статі, у якій передбачено, що юридична особа бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її

імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи), або через представника [1].

Відповідно до чинного законодавства територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій та повноважень, а представницьким органом відповідної територіальної громади є міська рада, яка діє від імені останньої та в її інтересах. Головною посадовою особою територіальної громади міста є міський голова (тобто керівник органу місцевого самоврядування) [2].

Виникає запитання: а хто згідно з вищезазначеними змінами має бути представником територіальної громади/органу місцевого самоврядування в судовому процесі? Адже ситуація з представництвом такого органу адвокатом призводить до конструкції «представник представника територіальної громади»!

Слід також зауважити, що у Перехідних положеннях Конституції, визначені строки набрання чинності новоутворених норм щодо представництва інтересів осіб адвокатами [2].

Таким чином, представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-2 Конституції здійснюватиметься виключно адвокатами: у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року. Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року [2].

На нашу думку, запровадження інституту самопредставництва прямо суперечить запровадженому інституту виключного представництва адвокатами інтересів осіб у судах (крім окремих передбачених законодавством випадках). Вказана суперечність полягає у тому, що запроваджений законодавцем підхід до концентрації виключних представницьких повноважень адвокатів, зокрема у цивільному процесі, буде не дієвим, оскільки фактично усувають виключне представництво адвокатами інтересів осіб у судах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 41618-IV

2. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1401-19

3. Цивільне судочинство України : основні засади та інститути: монографія: В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. Харків, 2016. 848 с.

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В СУЧАСНОМУ ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Чернега Віталій Миколайович
доцент кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
кандидат юридичних наук

Принципи права, за висловом В. Г. Буткевича, «служать тими маяками, які не дозволяють суддям наскочити на «рифи можновладців», не дають їм «звернути зі шляху»; кожен із таких принципів є широким дороговказом від визначеної соціальної цінності до конкретного, нормативного вираження суті справи, яка лежить перед суддею; саме в такий спосіб ідея справедливості, *ідея верховенства права* та ін. втілюються через норму права у правовідносинах конкретної справи [1, с. 51].

Найпершим у системі основних засад господарського судочинства України є *принцип верховенства права*. Вказана засада переважно вивчалася в контексті історії правових учень, теорії права та філософії права (П. М. Рабінович, Д. Г. Севрюков), конституційного (А. В. Портнов, С. В. Шевчук та ін.), цивільного (А. С. Довгерт), сімейного (В. М. Чернега), цивільного процесуального (О. С. Ткачук) права. Тоді як у царині господарського процесуального права *принцип верховенства права* донині не висвітлений в юридичній думці.

У новій редакції Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) він закріплений уперше в п. 1 ч. 3 ст. 2. Тоді як вказана засада була закріплена у ст. 8 Конституції України 1996 р. Однак, лише через 20 років до щойно згаданого акту найвищої юридичної сили було внесено зміни, ухваливши парламентом Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р., у якому йдеться про те, що суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується *принципом верховенства* права (ч. 1 ст. 129).

За висновками Конституційного Суду України, *верховенство права* – це панування права в суспільстві. *Верховенство права* вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема, у закони, які за своїм змістом мають бути пронизані, насамперед, ідеями справедливості, свободи, рівності тощо.

Не можемо залишити поза увагою щойно згадане Рішення цього поважного органу від 2 листопада 2004 р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м’якого покарання), в

якому також визначається, що «справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню».

Відзначимо, що в чинній редакції ГПК України законодавець чотири рази прямо згадує *верховенство права*. Перше його згадування, як вже констатувалося, міститься наряду з іншими принципами господарського судочинства.

Примітно, що порівняно із теперішньою редакцією ГПК України, в Основному законі нашої держави (ст. 129) *принцип верховенства права* не фігурує в системі основних засад судочинства (не входить до визначених законодавцем загальних засад судочинства).

Наступна вказівка законодавця на згаданий принцип фігурує в самій назві ст. 11 ГПК України, а затим у ч. 1 цієї ж статті в законі встановлюється, що суд при розгляді справи керується *принципом верховенства права*.

Окрім того, що судове рішення має бути законним (тобто рішення, ухвалене судом згідно із норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права) і обґрунтованим (тобто рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні, з наданням оцінки всім аргументам учасників господарської справи), воно за прямою вказівкою законодавця має ґрунтуватися на *засадах верховенства права* (ч. 1 ст. 236 ГПК України), якої не містилося в колишньому господарському процесуальному законодавстві України. Свого часу нинішній Голова Конституційного Суду України С. В. Шевчук справедливо наголошував, що «верховенство права покликане виступати юридичним стандартом ухвалення судового рішення, який засвідчує неупередженість правосуддя та намагання суддів поновити справедливість ухваленим рішенням» [2, с. 122].

Отже, аналіз норм ГПК України дає підстави розглядати *верховенство права*:

1) *як одну з основних засад господарського судочинства України* (п. 1 ч. 3 ст. 2 ГПК України);

2) *як вимогу до розгляду справи* (ч. 1 ст. 11 ГПК України);

3) *як вимогу до змісту судового рішення* (ч. 1 ст. 236 ГПК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буткевич В. Г. Еволюція критеріїв реформування Європейського суду з прав людини (здобутки і втрати) / В. Г. Буткевич // Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : зб. наук. ст. Міжнар. наук.практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.); за ред. д-ра юрид. наук, проф., академіка С. В. Ківалова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса : Фенінс, 2012. – С. 23–73.
2. Шевчук С. В. Основи конституційної юриспруденції / С. В. Шевчук. – К. : Укр. Центр правничих студій, 2001. – 302 с.